

EX·LIBRIS :
ADOLFO·E·SCHRAMM·

H. 5. 06.

N° 441.

A digital facsimile of Walters Ms. W.834, Prayer book

Published by: The Walters Art Museum
600 N. Charles Street Baltimore, MD 21201
<http://www.thewalters.org/>

Released under a Creative Commons Attribution-
NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported license
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/legalcode>
Published 2013

This document is a digital facsimile of a manuscript belonging to the Walters Art Museum, in Baltimore, Maryland, in the United States. It is one of a number of manuscripts that have been digitized as part of a project generously funded by the National Endowment for the Humanities, and by an anonymous donor to the Walters Art Museum. More details about the manuscripts at the Walters can be found by visiting The Walters Art Museum's website www.thewalters.org. For further information about this book, and online resources for Walters manuscripts, please contact us through the Walters Website by email, and ask for your message to be directed to the Department of Manuscripts.

Shelf mark	Walters Art Museum Ms. W.834
Descriptive Title	Prayer book
Text title	Prayer book
Abstract	This prayer book was written in Dutch ca. 1475. It is notable for its full-page miniature introducing the prayers, which represents a clock containing the crown of thorns, centered between the names of Christ and the Virgin in gold and blue. Reference to the mystical meaning of the clock is found in the manuscript, which contains Henry Suso's text of the clock of the eternal wisdom.
Date	Dated 1475 CE
Origin	Netherlands, Delft (?)
Form	Book
Genre	Devotional
Language	The primary language in this manuscript is Dutch; Flemish.
Support material	Parchment Thick parchment finely finished, well surfaced on both sides
Extent	Foliation: ii+202+ii Modern pencil foliation; not all leaves have been foliated, with foliation sometimes continuous, sometimes alternating pages; fol. 127 is double foliated, resulting in the second being labeled 127a
Collation	Formula: ii, 1(3), 2-6(8), 7(10), 8-13(8), 14(6), 15-26(8), ii Catchwords: On the versos, bottom right corner; they are not consistent throughout the manuscript Signatures: Modern quire numeration; in pencil, on the versos of the last folio of the quire, bottom right corner Comments:
Dimensions	11.0 cm wide by 16.1 cm high
Written surface	69.0 cm wide by 11.7 cm high
Layout	Columns: 1

Ruled lines: 23
Ruled in brown ink

Contents

fols. 2v - 201r:

Title: Prayer book

Decoration note: One full-page miniature facing folio with decorated border with Christ and the instruments of the Passion; initials with blue and red penwork designs on the external margin mark major divisions of the text (3 to 5 lines); capital letters in blue or red for minor divisions (2 to 4 lines); rubrics in red, text in black ink

fols. 2v - 2v:

Title: Prefatory image

Decoration note: Full-page illumination of a clock incorporating a wreath in the center; a border of scrolling flowers and leaves punctuated with golden bezants frames the page, with imagery including an angel, a peacock, an ostrich, and a pelican feeding its young

fols. 3r - 9r:

Title: Prayer of St. Bernard

Decoration note: Decorated initial "G," fol. 3r; figure of Christ with the instruments of the Passion in the right margin

fols. 9v - 25r:

Title: Prayers on the wounds of Christ

fols. 25v - 35r:

Title: Prayers on the Holy Sacrament

fols. 35r - 42v:

Title: On the Examination of Conscience

fols. 42v - 76v:

Title: Prayers to the Virgin

Contents: Fols. 42v-47r: Prayers to Mary; fols. 47r-50v: Prayer of St. Bernard on the Five Joys of the Virgin; fols. 50v-54v: Benedictions; fols. 54v-56v: Prayer of St. Bernard to the Virgin; fols. 56v-60v: O Intemerata; fols. 60v-76v: On the Birth of Mary

- fols. 77r - 86r:*
Title: Seven Penitential Psalms
- fols. 86r - 96v:*
Title: Litanies
- fols. 96v - 106v:*
Title: Prayers for the souls
- fols. 107r - 115v:*
Title: Prayer of Offering to God the Father and Holy Sacrament
- fols. 115v - 126r:*
Title: Prayer for the soul
- fols. 126r - 139v:*
Title: Clock of Eternal Wisdom
- fols. 139v - 155v:*
Title: Prayers
- fols. 156r - 201r:*
Title: Gospels lections on the Passion of Christ
Contents: Fols. 155v-164v: Matthew; fols. 164v-172r: Mark; fols. 172r-179r: Luke; fols. 179v-201r: John

Decoration

- fol. 2v:*
Title: Mystical clock
Form: Full-page miniature
Text: Prayer book
- fol. 3r:*
Title: Christ with the Instruments of the Passion
Form: Historiated margin
Text: Prayer book: Prayer of St. Bernard
Comment: The inscription around Christ reads: "OMNES DRACHT ALTYT IUDYN LIERT MYN BITTER LYN DEUM EUM SIVART."

Binding

The binding is not original.

Nineteenth-century binding; brown calfskin over wooden boards; sewn on four slit-towed straps; front and back covers tooled in blind; double frame with four leaves tooled in blind

at the corners; four panels on the spine decorated with four leaves tooled in blind

Provenance

Aert de Cort and Elizabeth de Cort, sixteenth-century (inscription on fol. 1v)

Adolfo E. Schramm, nineteenth century (his bookplate on upper board pastedown)

Acquisition

Museum purchase, the W. Alton Jones Foundation Acquisition Fund, 1994

Contributors

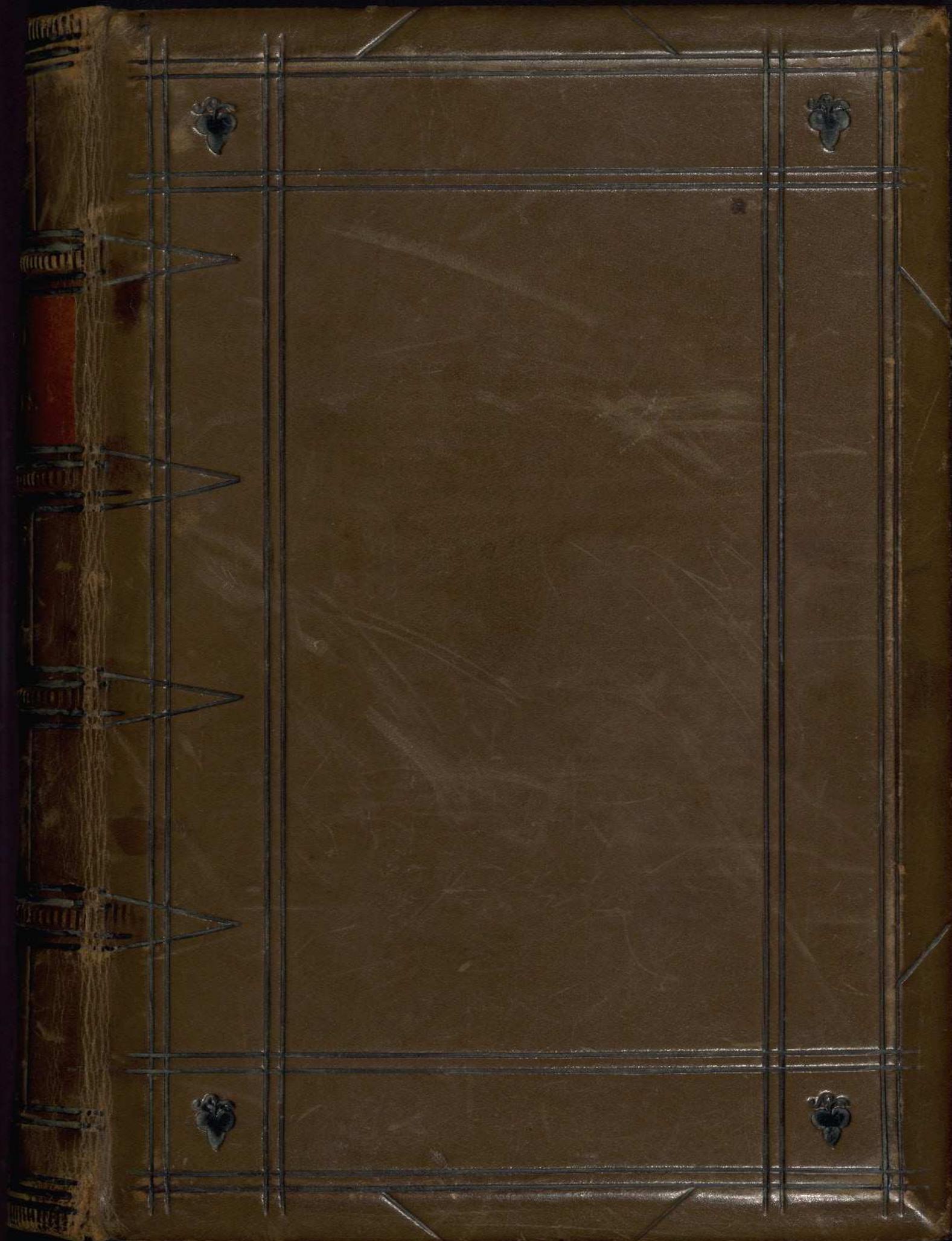
Catalogers: Dutschke, Consuelo; Valle, Chiara; Walters Art Museum curatorial staff and researchers since 1934

Editor: Herbert, Lynley

Copy editor: Dibble, Charles

Conservators: Owen, Linda; Quandt, Abigail

Contributors: Bockrath, Diane; Boot, Christine; Emery, Doug; Noel, William; Pizzinato, Riccardo; Tabritha, Ariel; Toth, Michael B.

EX·LIBRIS :
ADOLFO·E·SCHRAMM·

H. 5. 06.

N° 441.

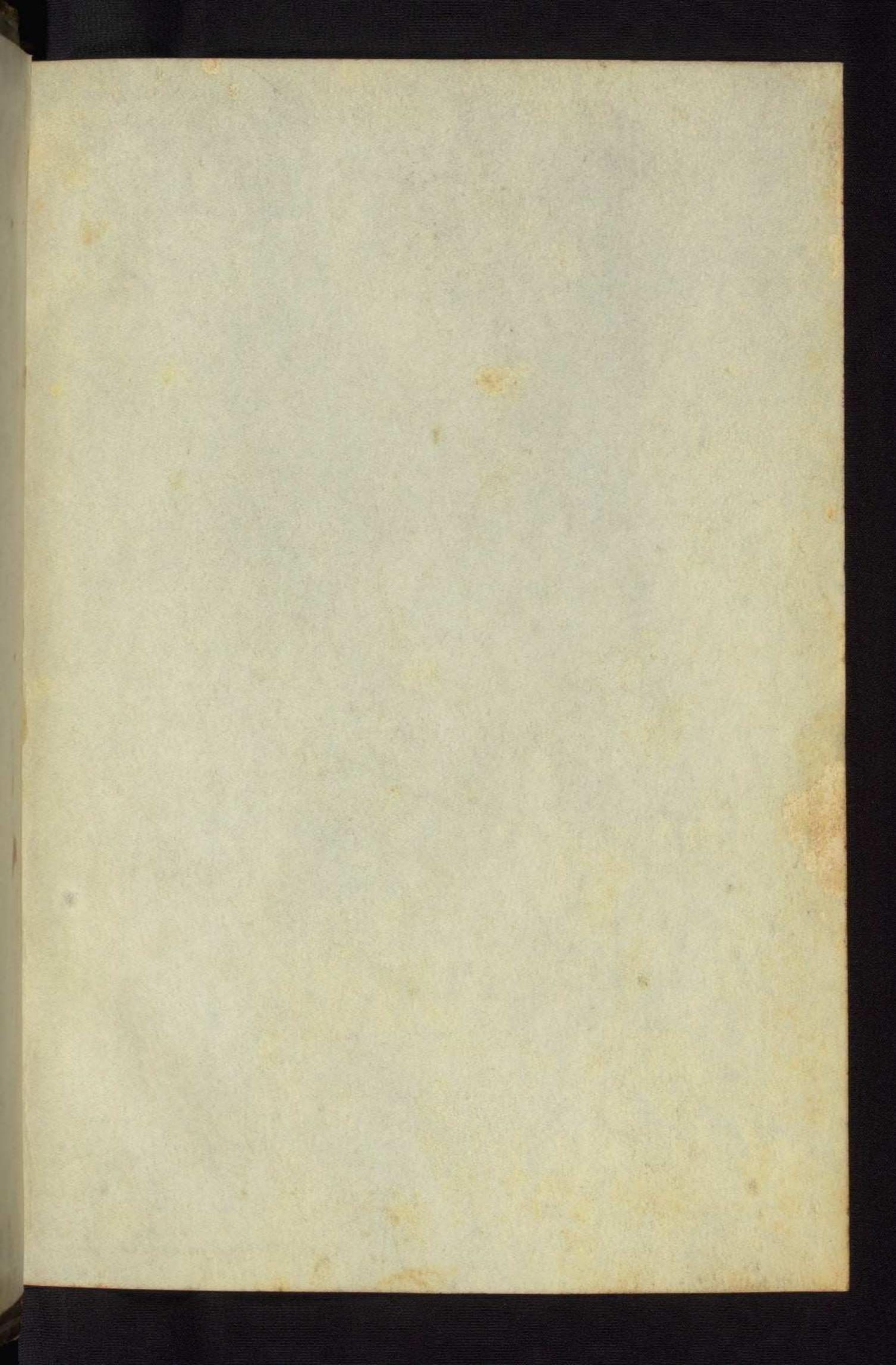
1021

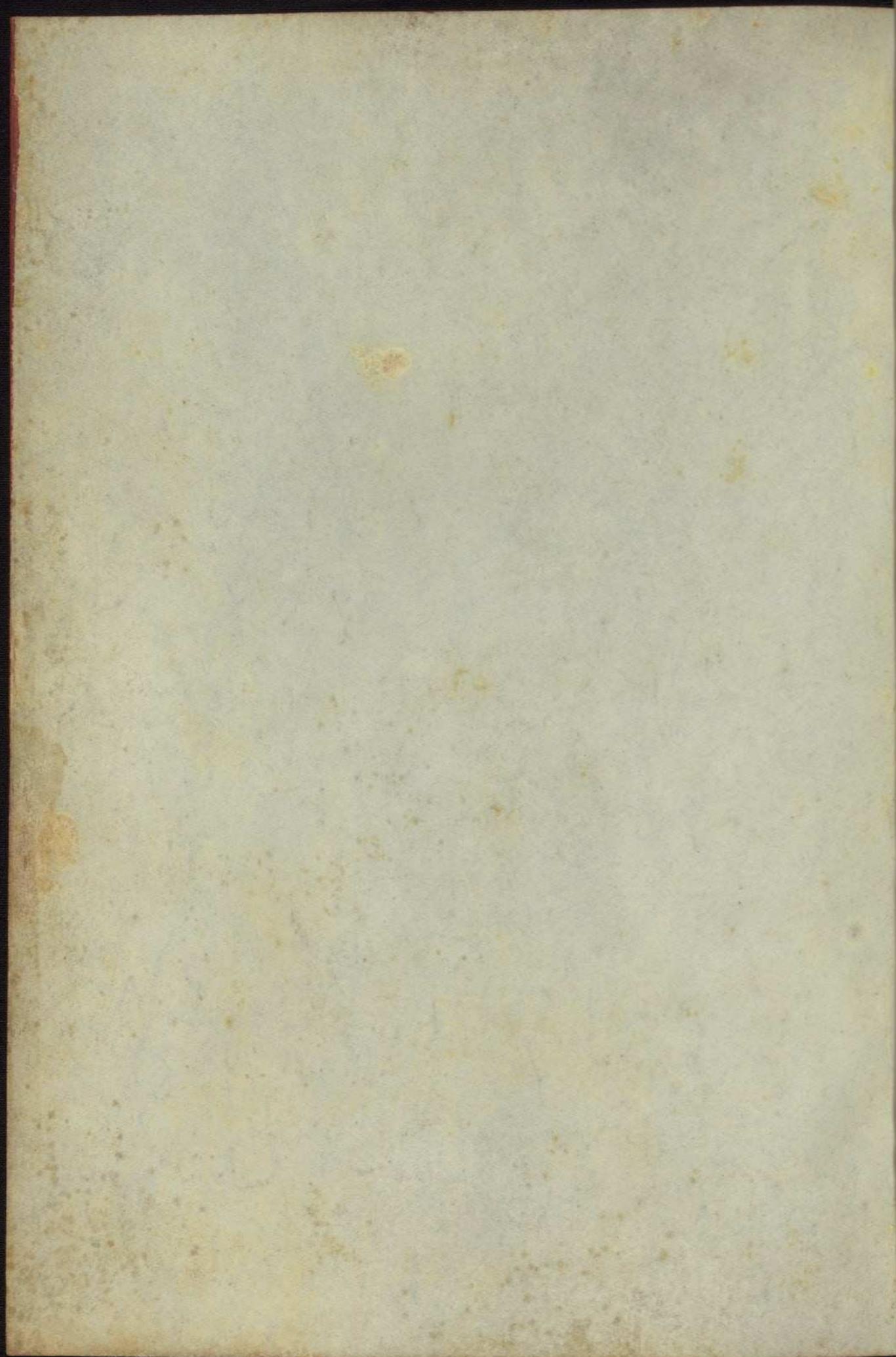
Coll. X 159

202 BU. + 1 leaves

W. 834

295

15

Handwritten text, possibly a date or name, mostly illegible due to fading.

Handwritten text, possibly a name or title, mostly illegible due to fading.

Bruer Aert de Cort.

Duster Elizabeth de Cort.

In die nacht is
Wer ghevoep gemaect. Sie die binnige oren. Deo wichte
 vernoot
 In die heere is
Wer ghevoep gemaect. Sie die binnige oren. Deo wichte
 In die doer is ghesloten.

In die heere is

Deo wichte

Antich gort en hou in deo

Je bu ghebyc ghevoeden den peluce in

Dit ghebet heeft s' bernaert ghemaect
totten ghecouyften leden ons heren:

Begriet systu mij sal
licheit. O du lieue he'
ihu xpe weest ghegriet
en wilt mi bequaem
makē te beden tot di
nen cruce wattu weet
ste wel waer om ic dit begheer. ghif
mi di selue teghewoerdich wat ic gae
tot di ghelouēde di hier teghewoerdich
te sijn. Och zuete ihu hoe bloot sie ic di
hier. sich ic neyghe mi voer di ghif mi
verlichtinghe dijre ghenade. **Totte voete**

Ic neyghe mi voer dij voete ons heren
mit anxte in ghedeckenis dijre
waerdigher wondē. en ic omhelse en rus
se die naghelē dijre voete die di mit gro
ten pinē ware inghedruet. O guediere
vader der armē. myre der sondare. een
weder maker der verdoemder. verleen
mi dat ic di deser groter caritate dancke
moet. O lieue suete ihu maket ghesont

dat in mi te broken is en verstroyet is
dat vergadere weder en make dat stercke
in mi mit deser medicinaelre wondē. O
lieue he' ic soeke di in desen cruce mit reyn
re harte also ic beste mach. Du selste mi
ghesont makē als ic hope. maeck mi
ghesont mit dinē verschen bloede dan sel
ic waertlic ghesont sijn. Dijn rode wondē
en die diepe gaten die scruue in mijre her
ten. op dat ic al hele in di worde gheues
tet en in dijre minen ghesundeert. want
wat siecke mēschē die totti comē en dine
ghetruuste voetē in hore harte dragghē en
druckē si sellē ghesont van daen gaen of
latende die sondē oimuts dat aussen dijre
waerdigher wondē. Du lieue he' ihu xpc
en versmaet mi arme sondaer niet die
hier legghē voer dinē cruce en hebbe dine
voetē ommebeuungghē. sich mi aen vā di
nē heylighē cruce en begaue mi mitter
ghenadē dyns medelidens. O lieue he' du
die staetste an dese cruce gherect o mij wt
uertore sich op keer di lieue he' tot mi en

spreekt tot mi wes ghesont ic vghene di
alle dym misdaet. **Totten knyen ons hē**

Wees ghegruet heyligh coninc der he
melen een gheloue en hope der
sondare hanghende ande cruce als een
sauldich mēsche mit beuninghe der vallen
der knien. Och hoe arm en naect waerstu
lieue he ihu en hoedanich was dat wrede
spel des cruce. die bespottighe der ver
maledider scampers. daer ghi wert ghe
pynt in alle uwen ledē willichlic en on
ghedwonghē. Dym bloet wert wtghe
stort oueruloedelic sond' ophoude daer
du te male in wordes ghewassche. en du
stonste al onberoert ind' bedruetheit. en
om ghegort mit enē linnen dede. O mo
ghentheit sond' eynde. armoede die wel
ke hoer ghelyc nye ghechoert en wort. Wie
is nu die om deser groter caritate he di
sueket en sijn bloet wtstort om die mē
ne dym wtghestortē bloets. **Wat mach**
ic di antwoerde die snede bin vā werckē
en hart van harte. **Wat sel ic minē my**

re weder gheue die veruoes te sterue voer
mi arme sondaer op dat ic niet tweruarue
en storue. O lieue he' hoe start is dij mine
die welke die crachte des doots niet en mach
breken. O guede ihu onder hoe grote goed'
tierenre sorgghen voestu mi mit dine wo
den op dat ic niet en worde gheuont va
den ewighe doot. Dich lieue he' voer dij
mine omme vaet ic di mit scaempte en
du weetste die sake al opedaer mer du
veinste di. O heer dat ic nu doe en moet
di niet verswaren. mer dij wtuloyende
bloet make mi ghesont en wassche mi
dan va mine smutte der sonde en maetke
mij siecke mesche ghesont. Heer wil mi
dwinghe di te soeken inde cruce daer du
staeste bloedich en wtgherect. Desen wil
volbrenghen in mi en doch mi al dat ic
begheer. O he' late dat si mij eerste sorghe
di mit reynre harte te soeken. wan ten
is gheen arbeit noch verswaernisse mer
het is een waskinghe en een reyninghe di
ome te vaten. *Totten side ons heren.*

Wes ghegruet ouste guedtcerheit du
byste altoes bereit te vergheue. Och
hoe bitterlic wordē dine mīliche ledē wtghe
rect en̄ ghebradē opten roester des cruus.
Wes ghegruet heylighe side ons ghesont
makers indē welkē verborghē is die honich
der sueticz. en̄ wt welkē opēbare die crach
tē der mīnen. en̄ wt welkē spranghē die ri
uere des bloets reyn makēde die besun
dichde hartē. **S**ich lieue he' ic gae totti mit
enen besmaemde aensicht vergheestet mi
ist dat ic misdoe. wāt ic gae om te besouwe
dine mīlike wondē. **W**es ghegruet opghe
loken sueticheit vten welken vloyet een
reine adere der ghenade. een opēbaer dore
zeer wot bouē allen rosen en̄ een alte sali
ghen medicine ons sondare. Dine roke gaet
bouē alle wine verdruēde der slanghen
venim. **d**yn dranc is een dranc des leuēs
Ohi die dorstet haest v tot haer te comen
en̄ spreect. **O**pluke di ouer suete wondē. ro
de wondē wort op ghelokē en̄ laet mī har
te dīre pinē gheuoelen. **I**c wil te male in

di gaen. opluke dij armen tot mi die totti
voepe en spreke mit minē monde so naet
ic di en mij harte biede ic tot di. druc mi
mit minē an di en trecke mi alte malen
in di. **Och** hoe suet is desen smaet du lieue
he' ihu xpe die di smaket hi wort verwō
nen vā dijre suetichz vā minen te sterue
om di mij ewighe mine. **O** lieue he' ihu
xpe inde graue deser dieper side so begrave
mi en trecke mij harte diepe in dine ghe
wonde harte op dattet daer verenicht mo
ghe wordē en onuerscheyden bliuē. so macht
in vreden rusten en nyements ontsien.
Och lieue ihu ic bidde di laet in die vre mij
re doot mij aemtocht gaen in dijre heyl
gher ghe wonder side. En wāneer ic sterue
so laet mi comē lieue he' mitti op dat die
wrede leue mi niet en misdoe en ic altoes
moghe bliuē mit di. **Totter borste ons hēn**

God mij heyle ihu xpe mij suete mi
nare dij eerbare borste is een huus
der minē dat mi seer mit anxtē is an te
tastē. ic gruete di. **wes ghegruet throne**

6
der dancuoudicheit en̄ wide arke der cari-
taten. vrede en̄ ruste der gheenre die ver-
moeyt sijn. een stercheit der sickē. ende een
camer der oetmoedicheit. **W**es ghegruet in
welker borste rust al tyt vrede guedtierē
vrolicheit sueticheit ghesontheit en̄ mīne
reynicheit waerheit scoenheit sekerheit
wellustichz simpelheit sachtmoedichz ou-
uloedichz ewighe salicheit en̄ veruollighe
van allen dinghē. **W**āneer die vmoeyde
mēschē in alsulke guedtierē camer comē
so ontfanghē si een smake der sueticheit
en̄ een verlichtighe haerre moetheit. **Tot**

Wes ghegruet ouer hey **ter harte xpi**
Wighe harte mīns lieues herē ihu
xpi ouerste coninc mi ghenueghet di mit
blider harte tontfaen en̄ begheer mitti
altoes te spreken. **M**it wat mīnē wortstu
ghedwonghē. en̄ mit wat rouwe wor-
destu te broken dattu di seluē aldus al
gheheel wtgoeteste ons di seluē medede-
lende op dattu ons vandē dode verlossen
soutste. **O**ch hoe bitter en̄ onfachte was

die doot die daer in dÿ minlike herte ghic
doer die camer dÿre waerdigher borste bi
tende dÿ alre heylichste harte ter doot daer
dat leuē der werelt in is. **O** wtūcorē hart
om dien bitterē doot dien du ledeste doe
du indē cruce storffste sette die begheerte
mÿs hartē in di. dat is dat ic bouē al vā
di begheer. **D**ine mÿne moet ghetoghe wor
den doer dat moordh mÿre hartē ic die een
sonder bin en een saildenaer. mit welker
mÿne gheuwont wordē alle die di ombeuaē
Dine mÿne is seer suet dē ghenē diese sma
ket. si en wort hē niet swaer mer oūmits
dien smake dÿre mÿne so gaet hi in dinē
roke en zoecti wtūcorē lieue heer vermeer
ret en opghelokē als een rose wonderlike
welrukende. **S**ette mi in dÿre hartē saluet
dat en beruer dat mit dÿre ghenadē. **W**aer
lic heer die di mÿnet die lidet ghewelt. wāt
wāt hi doet dat en weet hi selue niet noch
hi en can hē selue niet bedwinghe. en hi
en heeft ghene mate der mÿne. **w**āt hi gaer
ne menighe doot woude steruē. aldus wort

7
mem verwōnen vand' mīnē. **O** suete hē
ic roepe totti wāt ic di seer mīnē. **Ic** bidde
di wonde mīj harte op dattet hē voeghē
moghe totti mit enē ynnighē toekere. **Mīj**
harte begheert te leuē in dīre mīnē op dat
tet niet en slap ind' ondoghet. **Het** biddet tot
ti en' scryet totti het aenroep di het begheert
di in allē tidē. **O** rose des harte mījs lieuen
mīners ihū luke di op en' verhenghe dat
dij welrukede roke vermeerret worde in mi
Laet mi harte na di haesten en' set dat mīj
int dīn so dattet een mit di moghe sijn daert
hē seluē in nauwe moghe begripē. **In** di
lieue hē moet mīj hart altoes rustede bliuē
wāt het wort totti beruert om di mīnēlic
te beuoelē en' opebaer in di te gaen. **O** heer
en wilt mīj begheerte nu niet wed' staen mer
hore mi so dat ic dīre gheuoele. **Wes** ghe
gruet guedtē ihū xpē alte zeer ghemocyt
indē dode **Indē** cruce seer ghelatē. **Andē** cru
ce bistu ghehanghē mit wtgheverte hey
lighē handē ende die bitterlic doer ghe
naghelt. **Totten handen ons heren.**

West ghegruet ghi heylighe handen
mijns liefs heren ihu xpi ghenagelt
andere name des bitteren cruce en doorslaghe
mit plompen naghelē daer hinghestu
mit wtghestortē bloede. ghedenck mijns
arme sonder. **D**ich lieue heren din heylighe
bloet vloeyet omtrent den cruce vā beide
dine handē oueruloedelic root ghelyc dē
rosen ghegeue tot een lone onser groter
salicheit. **D**ine handē door ghebozet mit
yferen naghelē gheuertwet mit dine heylighe
bloede die drucke lieue heren in mijne
hartē om dijre minen. **E**n ghif drinckē
mine dorstighe monde der ziele vanden
dropelen des minlike bloets. **O**ch hoe mil
delic stortestu wt dat bloet en hebset be
reit te gheue den quade en den guede. **D**en
quade roepstu daer mede vand' quaetheit
en den guede treestu meer en meer in di
en du settestu di mit op ghelokē armen
te ontfaen alle menschen die totti willen
come. **D**aer om lieue heren come u arme
sonder wt di en presentiere mi di daer

8

du hangheste ghewont en bloedich. altoes
hebstu ontfermenusse opten zickē. **Hier**
om en wilt niet verswaert wordē mi tont
fanghē wāt du biste altoes bereit te ont
fanghē die dienres die di minē. **Daer** om
lieue he' trecke in di alle die crachtē mijre
sinnē. en trecke mi aldus in dine cruce.
aym v'nooghē minē wille en mij wetē
heit laet dienē dinē cruce. en make mi be
quaem in dinē armē ontfanghē te wor
den. **In** deser groter caritatē so trecke mi
lieue he'. **En** om dinē heylighe cruce trec
ke mi totten zeghe des crucen ende daer
wilt mi doen een volcomē ofdoen alle mij
re sondē. **O** heylighe handē mijns liefs ver
lossers ihu ic omme vaete v en al suchtedē
verblide ic mi en dancke di dijre zwaerre
martelien en ic begheer te bewenē en al
wenende te russen die harde naghelen. en
in mijre hartē te ontfanghē die droepelē
dijns heylighe bloets. **In** dinē bloede be
gheer ic ghewasschen te wordē. **En** aldus
ghewasschen beuael ic mi di al gheheel.

Dine heylighe handē moete mi besaerme
vā al dat mi hunderē mach van di. **Totte**
Oerbaer ihu weest ghe aenschij xpi
ghruet die waerdich biste dat men
di altoes zoeke denk op mi die hier stae
voer di en ontfanc mi mit dijre ghenadē.
Wes ghegruet suete milike aenschij
mijns liefs herē ihu xpi. zeer verwādelt
wāt dine lieflike scoen daer verue is ver
wandelt om mi in bleethedē des doots.
wies scoenheit die enghelē ontsien. Dat
dine verue en dine scoenheit verscheydē
is van di dat en verwondert mi niet.
wāt die doot is dyn aenschijn. **Daer** hinc
stu in dier verdriet ghequelt mit groter
dorheit. **Aldus** ghepinet en versmaect
wortstu om mi arme sondighe mēsche
en oec ghedoot. **It** bidde di lieue he' wil
mi di seluē vrolikē tonē noch hude in de
sen daghe mit enen teyken dijre minē
O goede he' wil mi dij bitter lide te ken
nen gheue. **wot** dinē monde so heb ic ont
fanghē honich mit suetichz der melckē

voer alle woeldē. Och heer en versmaide
 mi arme mēsche niet noch en wil mi
 ynmer niet verghetē mer in dier vre
 als ic nake mīre doot so neyghe dī hoest
 tot mi waerts. Och mīnaer des cruen
 ghif mi dat ic vrolic worde gheset ond'
 dinē lidē. en mi laetste steruē ond'
 dinē cruce mit di op dat ic onder dinē lidē ster
 ue. Och guedtierē ihu xpe du die hier ie
 ghewoerdich syste in mīre memorien
 Ic dancke di dyns bitterē doots. en en laet
 mi niet steruen sonder di. Alst noot is en
 di behaechlic is lieue he' dat ic sel steruē
 wilt mi dan niet begheue. mer in die
 veruaerlike vre mīre doot so comet mi
 arme sonder te hulpe en verlos mi van
 den bosen gheesten. Och lieue he' ihu xpe
 mī wtūcorē mīnaer staet mi bi alstu mi
 ghebietste vā aertrikē te scyde. Lieue he' ic
 bidde di toen dan mi di seluē in dinē salighe
 cruce du die leefste en regneerste mitte va
 der en den heylighe gheest een warachtich
 god ewelic sond' eynde. Amen. *Oratio.*

O ayntlike he ihu xpe ic bidde di dattu
om dier onsprekeliker pine wil die du
ledes ande cruce doe dij reyne harte brac
en dij siele van dine lichaem seyde mi
gheues een salighe voorsienighe doot. en
mijre armer ziele dan ontferme wilste
als si wt mine lichaem seyde sel ende be
scoermese voer alle des duuels aenuechtun
ghe en voer de ewighe brande en nemese
totti in dine hemelsche palaes. Amen.

Dit syn vyf guede ghebede totten vyf wo

Du den ons heren ihesu cristi

O almachtighe he ihu xpe di moet
gheschien lof glorie en eer ouer
mits die alre suetste wonde dijre rechter
hant. So bidde ic di dattu mi alle mijn
sonde verghene wilste die ic ye misdede
het si mit dencke mit woorde mit werke
slapende of wakende wetende of onwetende
mit wil of mit opset. En ic bidde di oet
moedelic dattu mi verleenste oimits dij
re waerdigher bittere passien en dine
goedticre doot dat ic dij heylighe wonde

mit ynnighē ghedachte moet oüdencken
en di rechten lof moet bewise mit enē ster
ue en bedruckē mys vleyschs ouermits
miltheit dýnre ghenadē. **Pater noster**

O Alre sachtmoedichste he ihu xpe di
moet gheschen lof glorie en eer ou
mits die heylighe ~~vet~~ wode dýre lusterhāt
So bid ic v suete ihu dattu mýre ontfermē
wilste. En wil in mi verwandelē en wtro
den al dattu in mi wetes dattu onghelyc
is. en ghif mi victorie en seghe teghē alle
mý viandē op dat icse bi dýre macht ver
winnē moghe en verlos mi vā alre scadē
en ghebrechtheit des teghēwoerdighē le
uens al hier en des toecomendē leuens hier
na. en maec mi waerdich lieue he te ghe
brukē dýre glorien indē ewighen leuē mit
di en mit dinē heylighen. **Pater noster**

O Alre goedtierēste he ihu xpe di moet
gheschen lof glorie en eer oümits
die alre heylichste en suetste honichzaet wt
ten welken mildelikē wtuloyet die honich
alre ghenadē en godliker graciē bi miltz

dijre ghenadē. **S**o verleen mi lieue hē ou
mits die woude dijns rechterē voets dat ic
noch waerdighe en̄ voldoende penitencie
doen moet voor mij sonde. En̄ oumits di
nē alre sachtmoedichste doot so bid ic di
mīnēlike hē mit oetmoedigher herten
dattu mi die dyn arme snode dienre bin
behoudē en̄ behoedē wilste na dinē wil **x**
nacht en̄ dach. En̄ dattu mi wilste vlosse
vā allē onnutte ongodlike wedspoet der
zielē en̄ des lues. En̄ wilt mij siel indē da
ghen des breuendē oerdels ontsaen tot dij
re ontfermhichz en̄ wilt mi miti opuoce
ren in dijre gloriaen. Amen. **Pater nost**

O Du alre suetste hē ihu xpē di moet
gheschien lof glorie en̄ eer oumits
die herlighe woude dijns lusterē voets
So bid ic di lieue hē verleen mi ghena
de eens volcomē verlatenisse alle mijre
sonde op dat ic oumits dijre hulpe ontgaē
moghe die sentēcie des strenghe oerdels.
en̄ der godliker wrakē. **O** alre guedtierē
ste hē ihu xpē ic bidde di oetmoedelic dat

ic voer die leste vix mijs leuens ontfaen
 moet dij heylighe lichaem dijs vleyschs
 en dijs bloets mit enē rechtē ynnighen
 godlike bewouwe. en mit daerre biecht
 alle mijs sonde op dat ic mit volcomen
 penitencie en mit ontfaen des heylighe
 olijs mach verdienē te comē totter ewi

O gher glorien. *Ame. Pater nost.*
 Alre minlicste he ihu xpc di moet
 gheschien lof glorie en eer oumits die al
 re heylichste wonde dijs siden. en bider
 ouer groter miltheit dymre ghenaden
 en ontfermhitchede die du ons bewyste
 inde doorsteking dijs minlike herte daer die
 ouuloedighe vloet dijs minē wt liep in
 den opdoen datse longinus mit enē speer
 ontdecke. Do bidde ic di alre guedtievenste he
 mit ynnigher begheerte also gheliker
 wijs alstu mi inde doopsel dat ic ind von
 ten ontfinc ghesuuert hebste vande erfso
 den dattu mi oumits dine alren duerbaer
 sten bloede dat hude inde daghe van dine
 priestere alle die werelt door gheconsecreeert

en gheoffert wort inde outaer wilste v
lossen va alle mine sonde en va alle on
ghelychheit dat ic voortyts mach ghedaen
hebben en die ic no doe en noch doen mach
die wilt mi lieue he' vergheue doer dyn
wondlike grote ontfermhichz. En bren
ghe mi als ic van heen sayde sel mitti
in dijre glorien **Amē** **Totte wonden ons**

O Sucte he' ihu xpe ic bid **heren**
de v oetmoedelic door die waer
dicheit en pynlichz uwer heyl
ligh' vyf wondē die ghi ontfinct inde heyl
lighē cruce mit wtreckinghe en doorbori
ghe der groter naghelē in uwen heyl
ghe handē en voeten en die wrede speer
in uwer heyligher siden. En ic bidde v
lieue heer doer v waerdighe heylighe
passie en pijn die ghi voer mi arme son
der gheleden hebt dat ghi mi alle mijn
sonde vergheue wilt en dat ghi mijn
hart wondē wilt mitter vurighen stra
len uwer heyligher minen. so dat ic
mij hart en mij siele en alle mijn vyf

sijnē en̄ al dat ic beleuē bekennē beuo-
 len en̄ ondersceyden can altoes tot uwer
 heyligher eien ghebrukē moet inwen-
 dich en̄ wtwendich so dat ic daer of ari-
 ghen moet een stadighē salighē voert-
 ganc in uwer heyligher minē en̄ gra-
 dien van allen doechden. En̄ in mijre les-
 ter noot mit volcomē ghebrukē mijre
 vijf sijnē ontfanghē moet dat hoghe
 waerde heylighe sacramēt en̄ die hey-
 lighe olye mit waerdigher danckbaerh-
 ende mit rechtē berouwe vā alle minē
 sonde. En̄ also moet gaen vand' doot r
 tottē leuē. vandē arbeit tottē rustē. vā
 der pijnē totter ewigher vroechdē. ende
 vandē dale der tranē tottē daghe der
 brulofsten die sonder eynde wese sel. Dat
 moet mi gheschien oūmits dat waer-
 dighe ghebet der alre salichster iōsfrou-
 wen marien en̄ alre heylighe en̄ dat
 verdienst der heyligher kerken en̄ alre
 gueder mēschē. en̄ al dat van enigher
 doecht is dat moet mi dan in stadē staen

tusschen dyn oerdel en myre armer elle
digher zielē in myre lester steruend noot.
Amen. *Noch ten ghebet totten vader*

O Ghebenedide he' hemelsche vader
edel god. Ic offer di die oetmoedi
ghe wonderlike gheboorte dys soens ons
liefs herē ihu xpi. *Syn suete kintscheit*
sij milike woecht. sij wotterlike armoede.
sij versmadede leuē. Syn heylighe leuen
en wercken. sij bloedighe sweet. sij bit
ter tranē. Dat vanyghen dat bundē. dat
valsche oerdele. dat gheselē dat bespottē.
Dat bespuwen dat druckē syns heylighe
lichaems. dat trecken syns heylighen
baerts. dat scoren syns haers. Dat wt
recken sijre adere andē cruce. die langhe
diepe wondē. Syn ontfersmelike haef
sche stēme. sij saxyghe lude roepen. sij
mismaecte bleke acnsicht. Dine dorsti
ghen mont. den dranc des suere edics
en der bitterre gallen. Syn ghecroen
de hoeft mitte doornē. syn doerslaghe
handen en voete mit plompē naghele

Dat grote swaer cruce en die scarpe spe
 re. **I**n opgheloke side daer wt ran
 water en bloet. **S**ijn bittere doot. en alle
 sijn torment en pijn die hi voer ons ghe
 leden heuet. **D**it offer ic v milde vad' voer
 alle mij sonde. **E**n ic bidde di ontfermhiti
 ghe god om die waerdicheit deser ghebe
 nedider offerhande dattu mi arme son
 dighe mesche wilste vergheue alle mij
 sonde. en gheuet mi also langhe te leue
 hude en alle tyt dat ic di een waerdighe
 offerhande moet wese in tyt en in ewichz
Amen. *Dit sij drie pat' noster tot onse he'*

Dit pater noster lese ic di lieue he'
 doer die brekinghe dyre heyl
 igher oghen ande cruce. **E**n bidde
 di lieue he' in dier tyt als mij oghen selle
 breken vand' macht des doots dattu mi
 dan aensien wilste mitte oghen dynre ont
 fermhichz en wilste mi alle mij sonde ver
 gheue die ic mit mine sondighe oghen
 ye misdede. en wilt mij oghen behoede voer al
 dat een middel mach make tussche di en mi.

Dit pater noster lese ic di lieue **p̄r n̄r**
here ihu xpe doer die brekinghe dijne
ghebenedider ledē andē cruce. En bidde di
lieue he' ind' tijt als mij ledē sellē breken
vand' macht des doots dattu mi dan ont
faen wilste indē armē dijre ontfermh'
tichz en wil mi vergheue alle mij son
den die ic mit minē sondighē ledē ye *
misdede. En wilt mij leden behoede voer
al daer ic di mede verwerckē mach. op
dat ic mij leue in dinē dienst v'volle mach.

Dit derde pater n̄r lese ic di lie **p̄r n̄r**
ue he' doer die brekinghe dijre ghebene
dider hertē andē cruce. En bidde di lieue
he' inder tijt als mij herte sal brekē vā
der macht des doots. dattu daer in moet
ste v'ndē ghewaer minē. rechtē rouwe
gheheel biecht. vast gheloue. En bidde
di lieue he' dattu mi alle mij sonde ver
gheue wilste die ic mit minē sondighē
hart ye ghedede. en wilt mij hart behoe
den voer al dat mij siele beuleckē mach.
Ame. Dit sijn die vyftien bloetstortinghe

ons hēn en sijn sond'linghe guet ghele-
sen om verghiffenisse der sondē te vertri-
ghe en sodalighe graae. en oec voer die ziele.

E dancke di he' ihu xpe p̄ n̄.

Dattu wtstortste dij heylighe
bloet doe du besnede wortste mit
enē stene messe doe du achte daghen out

Ec danck di he' ihu p̄ n̄ **O** waerste.

xpe dattu wtstortste dij duerbaer bloet
doe du optē berch vā oliuete swetes wa-
ter en bloet doe aenstaende was dij liden

Ec dancke di he' ihu xpe dattu p̄ n̄

wtstortste dij costelike bloet doe du ghe-
uanghe wortste en ghebonde en si dat
haer wt dinē heylighe hoesde en baeude

toghe dat dym milike aensicht al mit
bloede belopen was. **Pater noster qui**

Ec dancke di he' ihu xpe dattu wtstor-
tste dij duerbaer bloet doe du des nach-
tes ghebonde waertste an enē stene sule

also onghenadelic dat dij vleysch swal-
en ouer die harde bande. en dij heylighe
bloet voer wt dinē naghele wtspranc.

Ende ic danck di alder ellendichz die ghi
ind' nacht leet doe si v oghen verbonden
v aensicht bespoghe en v veel lasters dede.

Ic dancke di lieue he' ihu xpe dat **pz nr**
tu wtstortes dij duerbaer bloet doe du an
die colupne ghebonde waerste en gheghe
felt so onghenadelic datter niet heels an al
le dine heylighe lichaem en bleef. **pz nr**

Ic danck di he' ihu xpe dattu wtstorteste
dij duerbaer costelike bloet doe si die scarpē
doornē crone in dine conūdikē hoefde druc
ten daer dijn milike aenschijn mit bloede
of was beronnen. **Pater noster**

Ic dancke di lieue he' ihu xpe dattu wt
storteste dij waerdighe bloet doe du wtghe
leit waerste totte berghe vā caluarien **x**
mitte swarē cruce daer dij heylighe bloet
aen denede. wāt dij heylighe lichaem al
doerwont was. **En** ic danck di der ellendi
gher bloedigher voetstappē die du ghicste
en der groet' scandelik' confusē die du leetste.

Ic dancke di he' ihu xpe dattu **pz nr**
wtstortste dijn ghebenedide bloet doe dij

clieder onder de cruce wtghetoghe worden
die in dinē wondē verhart ware dat doe
alle die wondē der gheselighe vnuwet wordē.

Ic dancke di he' ihu xpe dattu **pater noster**
storteste dij costelike bloet doe du also on-
ghenadelic andē cruce wtghereet waert
ste en dij heylighe recht' hant mit enen
plompē naghel doorghenaghelt wort.

En ic danc di der harder hamerslaghen
die op die naghelē gheslaghe wordē. **pater**

Ic dancke di he' ihu xpe der wtstort-
tinghe dyns duerbare bloets doe dij heylighe
luster hant mit enē grote naghel
doorslaghen wort. **Pater noster qui**

Ic dancke di he' ihu xpe der wtstortighe
dys costelike bloets doe dyn heylighe voe-
ten also onghenadelic wtghereet worden
en dyn heylighe rechter uoet mit enē plo-
pen naghel doorslaghe wort. **pater noster**

Ic dancke di he' ihu xpe der wtstortighe
dys salichmakendē bloets doe dyn heylighe
luster voet ghenaghelt wort mit
enen plompen naghel. **Pater noster.**

Ic dancke di he' ihu xpe der wtstortighe
dijns ghesontmakende bloets doe du ne
der vielste mitte cruce dat dij heylighe
wonde wed' bloedende worde en dij minli
ke aensicht in die aerde stac als die segghel
Ic dancke di heere **pē nē** **O**n dat was.
ihu xpe dattu wtstortste dij milde bloet
doe du hingste bloedende mit al dinē wō
den andē cruce daer dij ghebenedide hart
van groter mīnen en van groter pine
brac. en dij waerde siele mit so grot' bit
terheit van dinē waerde lichaem scerde
En ic dane di dier bloedigher wanē die
du andē cruce stortste vā mededoghe mit
dijre ghebenedider moed' en van groten
druc die du hadste dat dij heylighe liden
an also menughē mēsche vloerē soude bliue.
Ic dancke di he' ihu xpe der wt **pē nē**
stortighe dijns minlike bloets doe du in
dijre heyligher side ghesteken worstste
tot dijre soeter herte toe so datter bloet en
water wt liep. **D**o bid ic di lieue he' dattu
mij hert mitter speer dijre mīnen also

wondē wilste dat ic dij heylighe sacramē
ten die ghelyck eenre riuere wt dijre heylighe
siden vloyen waerdich wordē moet
En ic bid di lieue he' dattu mi wilste ghe
uen di te minen vā alle mijre hertē. vā
alle mijre siele. vā alle minē ghedachte
en vā alle minē crachte. en dat ic niet en
moet minen noch begherē noch zoeken
dan di en om di. Amē. *Een deuot ghebet*

O Afgront vā d' passien ons heren
alre guetheit heylighe heer. al
machtich vader ewich god die
waerdich biste aen te bedē en billikē voer
te beuē. dien die enghelsche hoechedē mit
eersaemhedē dienen en voer wien alle
knyen wordē gheboeghē. sich neer vā dē
thronen dijre hogher glorien en sie mitte
oghe dijre barmhertichz dese alre heylich
ste offerhāt die waerdich is alles loues
welke offerhāde du ons ghegeue heues
ghenadelikē vā d' ouvloedichz dijre va
derliker minen en di gheoffert wort voer
onse sonde. O vader sie aen in dat aenschij

dyne lieue soens die di ghehoorsaem heuet
gheweest totter doot des crucen. **O** he die seer
grotelic biste lief te hebbē dencke aen hoe gro
te en hoe waerdighe voldadichz du ontfā
ghē heues voer onse sonde vā dinē ghemū
den soen en ghif mi oūmits hē te comē tot
dijre ontfermhichz. **O** vader der ontferm
hichz en god alles twests. **O** fonteyne der
oneyndeliker ghenadichz en mildichz tot
ti come ic offerende dinē enighē soen onse
broed en onse vlosser in een begheerte des
ousten loues. in een begheerte des wercs
volcomēre danckaerheit. en in een begheer
te des volcomē ghebeets. op dattu oūmits
dinē soen sūste sachtmoedich ouer die ghe
louighe leuede en ghestorue. **O** vaderlike
moghentheit ind mīnen in welc du ons
ghegeue heues dinē enighē soen in een tey
ken der versoeninghe en der ewigh salichz
Do offer ic di mit werckē der danckaerhz
sijn bootschappighe. sū heylighmakinghe.
sū alre heylichste aennemighe des vleisches
sijn wondlike gheboort. sū heylighe mēschz

syn besnidinghe. die wtstortighe des kint-
like bloets. syn milike kintscheit. **D**y ar-
me en vsmade leue. syn alre reynste aen-
dacht. **D**yn godlike sermoene. sy alre heyl-
lichste wercke. **D**yn bloedighe sweet. syn
bloedighe tranen. syn langhe ghebet. **D**yn
gruwelike vanghenisse. syn ontledighe.
syn gheselunghe. **D**yn bespottighe. syn be-
spuwighe. syn kinnebaeslaghe. die wttrec-
kinghe syns haers wt sine hoefde. die wt-
trekinghe syns baerts. sy halsslaghe. **D**y
verbindinghe der oghen. sy gherechte aderen
inde cruce. Die ghescoerde ledē vā binnen.
die ghescoerde ledē van butē. Die wyde die-
pe smartelike wondē. sy gheronnē bloet.
syn haessche stemme. syn saeyende en syn
crachtighe roepē. syn bleec aensicht. **D**y
mont oulope mit bloede. sy dorre toghe.
syn dorst. syn dranc edics en galle. **D**yn
verdonckerighe der oghen. sy hoeft doerste-
ken mit doornē. **D**yn dorre lichaem. **D**yn
moeders moedlike tranen. syn kintlike me-
dedoghen. Die hartelike serichz syre vrien

den. sijn alre droeuichste siele. sijn weke
hart. dat ouerighe ghesant der minen.
sijn scydinghe des heylighe lichaems en
der godliker siele. Sijn duerbaren doot
sijn side doorstekē wtulietende water en
bloet. Sijn cruce. sijn naghelē. sijn doornē
roen. sijn speer. sijn bandē. En sijn but
wondē vyf dusent vier hondert en vyf
en vyftich. Ic bidde di alre minetlicste
vader om die waerdichz deser alre duer
baerster offerhande dattu mi wilste ver
gheue alle mij sonde. En dattu hude en
alle tyt mi also doetste leue dat ic di moet
wordē een offerhande ontfanckelike. **O**
gheuer alre gueder dinghe ic betrouwe
in di ontfermhichz. maec mi dat ic niet
ydel en si in dine aensicht. **w**at wat di
soen ghedaen heeft in die werelt dat heeft
hi doer di ghedaen. en wat hi ghewrocht
heeft dat heeft hi door di ghewrocht. die
dusent gueder werckē ghedaen heeft. en
en heeft gheen guede werckē after ghela
ten. Ic begheer dat sijn ghehoorsaemheit

ontsauldighe mij ongheloesaemhiz. sy
 oetmoedichz mij houerdie. syn lydsaem
 heit mij toorne. syn soberheit. mij ouer
 uloedicheit. sy goetheit mij boesheit. syn
 volcomēheit mij onvolcomēheit. Dins
 soens werke toen ic di. syn weldade of
 fer ic di. syn heyllichz set ic voer dine toor
 ne. sine doot set ic voer den doot dien ic
 verdient heb. die pine die ic waerdich
 bin betael ic mit sijre pine. Ic belie dat
 ic gheen waerdighe penitēcie ghedaen
 en heb noch gheen volcomē ghenuech
 doen. mer wat mi ghebreect sal hi vol
 len. Ic soude mi billix seer bedroeft heb
 ben in penitenaen te doen. mer sy siele
 is droeuich gherorde voer mi totter doot.
 Ic soude seer begheerlic biddē mer hi he
 uet in sine lesten voer sijre doot syn ghe
 bet langhe vertoghe suetede water en
 bloet. Ic was sauldich mit volcomē vol
 doen mi te betere. mer hi heeft waerlike
 voldaan voer mi steruede. En ist dat ic
 om mijre sonde wil niet waerdich en

ben ghesont te wordē. nochtan bin ic
sijn lit ghewordē en en mach vā hē niet
screyden om sijre minē wil. **O** alre heyl
lichste vad' ontfanc mi hude in dijre gra
aen en ghif mi oflaet vā alle minē son
den. en verlos mi vā allē pinē die ic waer
dich bin voer mij sonde. **W**ien sel ic sen
den die voer mi spreect. anders niemant
dan dinē ghemundē soen die daer is een
ghenadichz voer mij sonde. **H**i is god
ende mēsche. hi sel mi absoluere en we
der versoene. hi sel hē in mi groot ma
ken en mi in hē salich make. **O** ihu eni
ghe soen des vaders in dijre minen sel ic
di omgripē. **O** verwinre des doots doe
mi op staen vand' doot. **O** regierre des he
mels doe mi smakē die dinghē die hier
bouē sijn. en ind' aerde te leyden een en
ghels leuē. **O**uerste waerheit sich aen
wāt hier niet en is dan ydelheit. en ghif
mi oumits di mi seluē wt te gaen ende
waevachtelic te gaen in di. **D**u die biste
een afgront doch wt mi al dat mi hind'

liken is. **O** heylighe gheest troester maec
heyligh my siel oumits dij alre heyligh
ste gauē. op dat ic oumits di ontfanghē
worde vandē vader en vandē soen. en ghe
wassē indē afgront der godheit daer ic
ontfanghē moghe dat dat oghe niet ghe
sien en heest. noch oer ghehoert. noch in des
mēschē hart ghecomē is en is dat die glorie
des vaders god en mēsche ons verdient he
uet doe hi hem gaf in die nederhē onser on
salichē. **O** ihu brudegom der ioncfrouwē
verhoer den sāt dyns bloets. **O** drieuou
dicheit waerdich aen te bedē leyde ons tot
ten licht daer du in woenste. **O** alre suetste
ihū xpē in dijre eeren vermaen ic v om
die eerlicheit der minen die du haddes doe
du indē berch vā oliuetē swetes water en
bloet. en om der minē wille die dij vader
had op dat mēschelike gheslacht. **Ten an
dē** mael vermaen ic di alre minlicste
ihū alle die tranē die du ye stortste ende
die dij heylighē ghestort hebbē. **Ten derde**
mael vermaen ic di alre soetste ihū alle

der doechde die du ghewrocht hebste ende
die dij heylighe ghewrocht hebbe. Ten vier
den mael vermaen ic di alre minetlicste
ihu alle dyns bloets dattu heues ghestort
voer salich; des meschelike gheslachts. en
alle des bloets dat dij heylighe ghestort heb
ben. Ten vyften mael vermaen ic di al
re suetste ihu alle die tijt en vren daer du
sorchuondich in heueste gheweest voer ons
arme sonders en alle die voetstappe daer
du in dese aertrijc mede ghewandert he
ues. En ic vermaen di alle dijre doechde
en alle dijre woerde die du ghesproke he
ues ind' aerde en dijre heyligher werken
Hier om bid ic di alre guedtierste ihu
dattu mij hart wilste drucke in dat diep
ste dijre wonde op dat ic daer in moghe
ghewassche en ghereynicht worde van
alle mij sonde. Ic bidde di alre minetlic
ste ihu dattu mij siele en mij lichaem wil
ste besprenghe mit dine rode bloede dat ge
ulote is van dine heylighe wonde op dat
tu mi besaermste en verlostte van mine

sonde. Ic bidde di alre milicste ihu dattu mi
 volcomē makes in allē doechdē en dattu in
 mi dodes alle ghebrekē. Ic bidde di alre min
 licste ihu xpe dattu mi verlenē wilste een
 guet eynde om die eer dūs heylighe naems
 Ic bidde di alre suetste ihu dattu mi gheues
 na dese leuē die ewighe vrede te ghebruikē
 en dū alre salichste teghewoordichz mit di
 nē heylighe en wtūcorē in ewichz. Amen.

*Dese na ghesaxuē nutte bedighe selstu
 eyssen wottē wondē ons hēn ihu xpi. wāt
 hi heeft se ghelouet te gheue alle dē ghenē
 diese mit guedē begheerighe in oetmoedichz
 eysehende sū. Du selste oec tot elker wondē
 rustē en bekennē sū mīne en dū ghebret.
 En du selste dū vule wondē dūre onbekend
 onghebeterder sonde tottē hoenichulicte dē
 soetē wondē ons hēn ihu xpi draghe. en
 suekē daer die helende salue die dū vule
 wondē te gronde helē mach. Nu val dē he
 melsche vad' te voete en oetmoedelic
 en spreec. p̄ nē qui es in celis
 Vader alre ontfermh̄ticheit Ic*

arme ongheraecte sondighe mēsche danc
dijre vaderliker ontfermhijgh' trouwen
die du mi bewijst hebste menigher weghē
onuerdient. Ic ouerdenc en bekenne dat
ics niet waerdich en bin dat ic hiet dij kint
wat ic nie kintlike vrese mine noch dij
ghebode nye also onddanich en was al ic
di sculdich bin dat is mi leet. En begheer
nween ganse soen nutti te makē oūmits
die waerde betevighe dijns eenghebozen
soens daer mede hi alle mēschelike gheslach
te versoende doe hi andē cruce stont. dat hi
mit sinē bloede bescreuē heuet. mit sinen
dode gheuest heuet en ghestadicht heuet.
En mit sinē vyf wondē beseghele heuet.
Des vermaen ic di en begheer dattu mi tot
ghenadē ontfaes en laet di ontfermē mij
scamel armoede dat ic so ghenadeloos bin
en so bloet alre duechde. en gif mi een ael
mis van dinē rikē tafel alle dijre wtūcorē
re in hemelrijc. en in aertrijc dijre ghemā
der die du ghepuert verclaert en verheue
hebste so dat si dij hemel ghewerden sijn

Dier begheer ic te ghenietē. wāt ic vā mi
 seluē niet en hebbe dan ghebret. Ende dat
 mij verstant ghepuert verlaet en ver
 heuē worde. en alle tijt mit uwer minen
 opdringhe int vadlike hart doer die he
 melsche poertē der wondē ons liefs heren
 ihu xpi so dat alle mij ghebet en mij wer
 ken di ontfandic werdē in enichz alle des
 minetlike ghebedes en der volcomēre mi
 nen dyns eengheborē soens en alle der dij
 re in hemel en in aerde dattu mij coude on
 nutte ghebet en mij snode mine en werke
 oūmits haer trachtighe mine ontfanen
 wilste. *Nu spreect tottē lustere voet mit
 aendachtigher begheertē. pat^r sanctificet^r*

O Suetē vader ende **Inomē tuum.**
 ghetrouwe minnaer. Ic arme sieke
 gheiwonde mēsche vermaen di en danc di
 der bitterre smartē dijre doergrauēre die
 per wondē die du om minē wil ontfāghē
 hebste en begheer dattu mitte soetē sape
 dijre honichuloyend' wondē doerulietes die
 oude vule wondē mijre onbekend' vultre

sondē dat die te gronde ghecheelt worden
en̄ mij siel ind' aracht d̄ys waerdē bloets
and̄werf ghedoopt worde en̄ so na dinē
wondē ghedruct worde so dat ic te grōde
gheuoele d̄yre bittere smartē. en̄ dat ic
mit enē yghelikē dropel d̄yns bloets in
mi ontfanghe een nye aracht eens warē
in werkens tot enē volbrenghe d̄ys lief
sten wille. op dat dyn naem in mi ghe
heylicht worde. en̄ mij begherīghe ghe
puert en̄ mij herte tot alre gunst en̄ mi
ne meer totti ghekeert worde. en̄ alle die
ghebredlike neyghinghe mijre naturen
en̄ mijre sinnē te gronde ghedoot worde.
en̄ een begheerlic wellust mit enē bi bli
uendē aernst tot al dinē dienst in mi ghe
borē worde. *Hi spreect tottē rechteren
voet. Pater Adueniat regnū tuum.*

O Vader en̄ he' hemelrycs en̄ aert
rycs. Ic arme snode creatuer danc
di der groter minē dattu mi tot dinen
ryc gheschapē hebste. en̄ bekenne dat d̄y
ryc menichwerue in mi ghestroyet is ou

mits mij menichuoudighe ghebret. en
 begheer wat dyn ryc neryhent en is dan
 inde oetmoedighē sachtmoedighē vreedsa
 mē hartē dattu vter sueter wondē dyns
 rechterē voets gheues mi een vmooghēde
 cracht te wedstaen alle beuorighe en te
 verwīnē alle ondoechdē. En ghif mi gro
 delose oetmoedichz. sachtmoedichz. ghedult
 ghelateheit. langmoedichz. volherdicheit.
 en volcomēheit alre doechdē inwendich.
 En begheer lieue he' dattu mij hart besit
 ten wilste als een conic sijn ryc. alle mij
 sunnē en al mij nederste crachtē verbunde
 also in dinē dienst dat si ghenē ongheorde
 neerdē dienst noch wtkeer en conic doen
 weder dyn eer. *Hi spreect totter luster*

O *hant. pater. fiat voluntas tua.*
 Duete vader en ghetrouwe vrient
 Ic arme onghelatē mensche vermaen di
 en danck di des oetmoedighē ond'gancs
 dijre broesker deynliker natuerē die du de
 des mit dinē woordē doe du dinen vrien
 wille opgaeffte inde wil dijns vaders te

lidē den bitterē scamelikē doot. voer al dat
mēschelike gheslacht. en begheer dattu wt
dier sueter wondē dijre luster hant mi ghe
ues enē oetmoedighē ond'ganc mīys onghe
storuē ghemoets en een ghehoersaem ghe
latenheit mīys eyghē willes onder di en
ond' alle creature. dat mi dij wille smakē
moet in allē dat op mi of mij vriendē val
len mach dat ic dat mit minē verdraghe
en mit verduldicheit ontfanghē moghe.

*In spreek tottē ghecroendē hoofde. Pater
Vader ende sicut in celo et i terra.*

O conic der ewigher eeren. Ic arme on
waerdighe mēsche danc di dijns bitterē doer
wondē verseerdē hoofdes en der verworpe
heit dijns minetlike aensichts dat alle heme
len beroert. dat om dinē wtghedructē bloe
de dyns houets also beronnē was ende be
smit dattet allē mēschē onghelyc was.
En begheer dattu mittē wtghedructē bloe
de dijns hoefsts ouulietis en vernuwes dijn
worme in mi en in allē dien die du meyn
des doe du andē cruce stondes. en die ouer

mits laeuheit hoers leuens ind' mīnē ver
cōut sijn en in goedē leuē dat die cracht
der wondē dīs hoests inulpete een nuwe
leuē. en ons eyghen wil vertien. ende ons
selues ganselic verlochenē in allen sake
lyflic gheestelic en tytlic. so dat wi di also
crachtelic moete mīnē en dienē sond' waer
om. al en soude wi nymmermeer in dī rīc
comē dat wi di des te min niet en diende.

Nu spreect totter recht' hant. Pr. panem

O nostrū cotidianū da nobis hodie.
Mīnentlike vad' en trouwe brude
gom. Ic arme onghetrouwe diene ver
maen di dier ewigh' mīnen ind' welken
du mi tot di ghescepe en na di seluen ghe
beelt hebste. en di seluē van mīnē tot mī
re zielen verbondē hebste haer bi staende
in alre noot mit allē ghenadē. En beken
ne dat ic mi dicwīl totti verbondē en ver
louet hebbe en dat menichweruē ghebro
ken hebbe mit menighe onbehoede ofkeer
van di tot creaturē en tot mi seluē mit be
setenre eyghenre mīnē en daer mede ver

duistert en vermuddelt bin vande inlichte
der godliker waerheit. En begheer dattu
mi wt dier soeter wondē dīre recht hant
hudē gheues waer verlossinghe vā al der
scaedeliker aenheftinghe die du in mi be
kennes in gheest en in natuerē op dat mij
verstant ghebloet en verdaert werde en
ontfandic der liefliker verenighe daer du
nu toe ghescepē en gheroepē hebste. die du
ghemeynt hebste ind' waerd' gauē des ghe
benedidē sacraments daer du die seluen
gheuanghe hebste ghegeuē tot eenre pant
lossinghe al onser scout. en tot eenre leuē
der spise die ons nutti verenicht en in di
verwandelt wāt du onse verstant also edel
ghescapē heues datse gheen creatuer ghe
saden en can dan dat onghescapē licht
dīre godliker wysheit. *Nu spreekt totter
doerstekender side. Pater. Dimitte nob' debi
ta nra sicut ⁊ nos dimittim' debitoib' nris.*
O Ghetrouwe vad' en alre liefste lief
st arme snode en noottrustinghe cre
atuer vermaen di des rike verborghē on

tallike scats dÿre grondeloser onghemetē
 der mīnē die du ons onslotē en̄ gheopent
 hebste in d' mīnē wondē dÿs mīnenden
 hertē. en̄ claghe die iāmerlike armoede
 mÿs coude durre hertē. en̄ alle dier hertē
 daer dÿ mīne vertout en̄ verdurvet is. en̄
 begheer dattu wtter sueter wondē dÿns
 mīnendē hertē geues enē starckē brant
 der mīnē so dat mÿ durre hertē en̄ alle
 coude hertē ontfunckē in mīnē. Ende so
 sterkeliker doet toenemē in ons dÿ mīne
 so dat si mit haerre vurigh' vlāmē of
 berne die oude roest onser menichuondi
 gher ghebrekē. en̄ mit haerre crachtigh'
 hette vertere en̄ verswighe al onse grof
 heit en̄ alle mÿdele die ons hunderē mo
 ghen an onser ewigh' salichz daer wi toe
 gherope sijn. wātstu onse hert so edel ghe
 scapen hebste dat hē gheen creatuer vol
 comelic rust gheue en mach noch ghe
 noech doen dan die onghescapē mīne die
 du selue biste. En̄ begheer lieue hē dat wt
 dien rike sint al onse fault worde betaelt

en al onse armoede wordē gherijt mit al
len godlike doehde. en mit recht broedlik
mīnen tot allē mēschē. Onse sculdenaer gan
selic te vergheue. en ons naesten ghebrec
te verdraghe sond' oerdelē. *Nu neyghē di
voer onse lieue he. en spreek. Pr. Et ne nos
iducas in tēptationē. sed libera nos a ma*

O ghilde ontfermhighe va lo. Amen.
der ic bekēne dat mij menichuoudi
ghe ghebrekē dicke ggehindert hebbē an
der ontfanchelich deser riker gauē. ende
gheue mi di sculdich al dier ghebreken
die du an mi bekēnes wattu biste die ou
ste priester vandē welken alle die priesters
hoer macht ontfacn. en ic gheloue dattu
niet alleen die sonde ofneme moghste
mer oec neyghinghe totter sonde. En ic
begheer oflaet al mijre sonde wttē rike
scat dym gheopende mīnendē herte. en
enē heten aerust te sterue allen dies dat
in mi leuet weder dij eer. en al mijn leue
te rechten nadē oetmoedighe beelde dattu
ons voer ghedraghen hebste op dat ic den

viandē gheen oersaet en gheue mi te bew
rē. en dattu gheen ghewout hē en gheues
te verleydē in enighe betwīghe mer verlos
ons van allē quadē dat ons hinderē mach
an onser ewigher salichz op dat wi ver
uolyghē daer wi toe gheropē sijn. **H**eer
nu begheer ic van gronde mijs hertē dat
die leuēde vrucht dijs mīnendē doots dit
volbrenghē moet aen mi en aen alle die
gheen die du tottē ewighe **O** leuē ghe
ordineert hebste dat alle die ghene die
noch in sondē sijn bekeert wordē. die in
gracie sijn gheuest en ghestadicht wordē
die indē vegheuer sijn vlost en gheledicht
wordē vā alre souer mittē rikē scat dijs
mīnentliken verdienens. **Ame.**

Hoe mē dit ghebet mit meerre mīnē en
aendacht spret tottē wondē ons hē ihu
xpi soemē meer gauē outfaet. **E**n daer om
is dit ghebz enē mēsche mittē eerste onsmā
kelic. so hi hē langher daer in oefent soet
het hē smakeliker wort. en hi sei een nu
we mēsche wordē gheborē in xpo. **Ame.**

Een ghebet vande heylighe sacrament
datmē lesen sal eermen dat ontfaect.

O heylighe waerdighe en o
ghebenedide sacramēt des
lichaems ons heren ihu xpi
O leuēde en heylighe broot
O wticore en alre suetste broot. ic omwaer
dighe sondighe mēsche begheer di tont
fanghe in minē sondighe lichaem. O
here ihu **O**xpe com in mi en make mi
reyn van alle minē sonde vā ghedachte
van woordē en van werckē. En wil di dan
ghewaerdighe lieue he' m mi te comē al
en bin ic dym niet waerdich tontfaghe
Ontferme di mijre heer wāt dym ont
fermitichz gaet bouē alle uwe werckē.
Ic bidde di verghif mi mij sonde om dū
menichuoudighe lidē dattu om mi arme
sondaer gheleden hebste. In hongher in
dorst. in hette in koude. in vasten en in
waken. In bede. in groter versmaetheit
En ten lesten so wortstu onnosel te ghe
uenghe. ghebonde. gheleit als een sot be

spot en bespoghe. en bi dine kinnebacke
 gheslaghe. en ten lesten ghearust. ende
 ghenaghet in hande en in voete. en ghe
 lauet mit edic en mit gallen. en ald' swaer
 like ghepinicht gauestu dine heylighen
 gheest. Daer om so bidde ic di lieue here
 vergif mi my sonde. op dat ic di waer
 de lichaem waerdlike ontfanghe mach
 en di behoude moet ewelic. en ewelic bi di
 bliue moet. en nimmermeer va di verschey
 den en moet. Amen.

*Noch een ghebz eernē
 dat heylighe sacmēt ontfaet.*

Here ihu dat heylighe sacmēt ontfaet.
 xpe ic sculdighe mēsche en onsu
 uer sondaer niet guets vermoede van
 myre verdiente mer alleen betrouwede
 van dyre guetheit en ghenade. Beuende
 mit vresen so gae ic tot dyre tafelē dīns
 alre suetsten werfscaps. wāt leyder my
 hert en my lichaem sijn besmet mit veel
 sonde. an sijn sinne en tonghe hebbe ic quac
 like bewaert. Hier om o ghenadighe
 guetheit. O outsielike moghentheit ic
 arme sondaer loep totti die een fonteyn

der barmhertichz biste. om ghedwooghē te
wordē. **T**otti vlie ic en haeste om ghesont
te worden. **E**n dien ic niet en soude mo
gghen lidē als enē rechter. die begheer ic te
hebben vā alle minē binnēste als enen
ghesontmaker. **O** heer di vertoen ic mijn
wondē. di ondecke ic mī scaemte. **I**c sie
mī sondē die groot sijn en menichuou
dich en ic bin seer veruaert. **I**c sie weder
aen dū sueticichz en barmhertichz dier gheē
ghetal en is en beghin te hope. **H**ier om
ghenadighe troest ihu xpe ewighe conic
god en mēsche ghearuust om salichz der
mēsche. sich mi arme sonder mittē oghe
dijre barmhertichz aen. en verhoer mi ho
pende in di. en ontfermt mīs die vol ben
der boesheit en onsalichz du die altoes ouer
uloyende biste inder fonteynē dijre ghenā
den. **w**es ghegruet o alre heylichste offer
hande gheoffert voer mi en voer alle mē
schelike gheslachte inder galgen des cruces
wes ghegruet o alre duerbaerste bloet
vloyende witten wondē mīs ghearuustē

he ihu xpi ofwasschede die sonde der werelt
It weet wel he dat die oghe dyre godliker
moghentheit altoes open op ons sien. ende
dij heylighe enghelē bistaen daermē con
secreert die heylighe hemelsche spise dijns
waerde heylighe vleysch en bloets. mit wat
betrouwē soude ic arme onsalighe mēsche
totti moghē gaen die seer stinkende bin ou
mits sonde. en niet anders inde vleysch dā
assche en een toecomēde aes der wormē. **H**er
ghedenc dij creatuers dien du vlost hebste
mit dinē heylighe bloede. wāt mi leet is
dat ic ghesondicht heb. en begheer te beterē
dat ic misdaen hebbe. **H**ier om o alre suet
ste he ihu xpe neem vā mi alle mij boeshtz
op dat ic mit reynre hartē en consaenien
ynuentlikē. eerbaerlikē en waerdelic mach
smakē dat waerde sacramēt dijns ghebene
diden lichaems en duerbare bloets. **E**n gon
mi dat dese heylighe voersmakinghe dijns
toecomendē bwoesens en dyre volcomenre
ghebruikinghe die ic sondaer begheer te sma
ken si in verlatighe alle mijre sonde. een

verdriuinghe alre quader ghedachte. een
vernijnghe alre goeder begheerte. een salich
volbrenghē der werke die di behaghe. Een
vaste besermighe mijre ziele en liues te
ghens die laghen der quader viande. **O**
soete troester heylighe gheest die den lichaem
der alre reynster maghet marien mit dij
re cracht vruchtbaer ghemact heues. en
haer doen bare den soen goods. visiter en
veruol mij hart mit dijre saligher graaien
en gon mi dat ghebenedide lichaem xpi
dat ic gheloue dat oimits di ontfanghen
is en gheborē vand' maghet maria also
waerdelic en onbesmit te ontfanghe ende
te beware. op dat ic oimits dien waerdi
ghen sacramēt mach verwerue verlate
nisse alle mijre sonde. innichz des herten
siuerheit der consciencien. goedtierēz en
lydsaemheit des sinnes. volstandichz der
gueder werke. en willens waer gheloef.
hoep mine ewighe vrede. Amen. **H**eer
ontferm di onser. **X**pe ontferm di onse
Heer ontferm di onser. **P**ater nr. **ps**

Ic hebbe gheseyt he' ontferm di mynre.
 maet ghesont my siel wat ic heb di misdaen.
 God scep in mi een reyn hart. En den rech-
 ten gheest vernuwe in mine binneste. He'
 hoor my ghebet. En my wepe come totti. **Col**

God die dat alre heylichste auot **lect.**
 mael dedeste ynnichlike mit dine ion-
 ghere. en in dien selue auotmael in breki-
 ghe des broots di selue gaues dine ionghe-
 ren. wi bidde di ghif ons also diavyl als
 wi ontfanghe dat waerde sacrament mit
 di verenicht te worde mit siel en mit liue
 en onbondē van alle sonde en waerdich-
 te come tot dine ewighe werfchap. ende te
 ghebruike die teghewoerdichz dīs godlike
 wesens. Dit gon ons die leues en regneer-
 ste een god ihus xps in ewichz mitten vad-
 en mitte heylighe gheest. Amē. **Rocheen**
ghebet eermē dat heylighe sacmēt ontfact.

O Heer hude begheer ic tontfaen dū
 ghebenedide lichaem also volcome-
 lic als v ontfinc v ghebenedide moed' in
 hare ghebenedide waerdighe lichaem.

also begheer ic tontfaen gheestelic in mij
re sielen. Niet op mij rechtuaerdicheit *
mer op v grote ontfermlychz. begheer
ic gheselschap mit uwer lieuer moed' ende
mit alle heylighe. O he' hude begheer ic
tontfaen dij ghebenedide bloet in een of
dwaen alle mijre sonde. O he' huden be
gheer ic tontfaen dine heylighe gheest
in een volbrenghe alle mijre verlore tijts
O he' hude begheer ic tontfaen dij ghe
benedide siel in een inuloet dijre godlik
minen. O he' hude begheer ic tontfaen
dijn waer godheit in een sekerheit des
ewighen leuens. Amen. *Tot onse vrouwe
ten ghebz carne te heylighe sacmet gaet.*

O mynnelike moed' en ewighe ma
ghet maria ic bidde di door die ghe
benedide vrucht dijns lichaems ihus xps
die du ontfinghes witte vaderlike herte.
daer du ontfinghes den heylighe gheest toe *
ghewaerdicht en voer bereit biste na sine
ewighe welbehaghe tot dijre ewigher ere
en onser alre salichz dattu mi arme son

Dighe mēsche die hudē begheer tontfāghe
 dat selue ghebenedide lichaem waerde le-
 uēde god en mēsche niet vā mijre verdien-
 tē mer vūollende sijn ghebot. en sinē met
 die ghesprokē heeft. Ten si dat ghi eet dat
 vleysche des mensche soens ghi en selt ghē
 leuen in v hebbē. So bid ic di dat ghi mi
 vercrighē wilt an hem mit uwen moed-
 likē ghebede dat mijre crancheit ontbreect
 inder voerbereidinghe tot sulker waerdichz
 dat mi dat oumits uwer volcomēre reyn-
 re minē ind' mededelinghe ghegeue wor-
 de. op dat ic die niet waerdich en bin dinē
 lieue soen mit minē sondighe mont die
 ic mit menigher ydelheit beulect hebbe op
 te lukē en te aenbedē sinē heylighe naem
 ghewaerdich worde mit uwen hulpe niet
 alleen aen te bedē mer sond' middel te ont-
 saen dien ic niet lidē en mach sijre gherech-
 ticheit. Al dorstende begheer ic na sijre ont-
 fermhichz. dien ic vrese toe te spreke. Ic
 come nochtan totti ond' die vloghele dūre
 minē en bidde ghenade vā mijre vsumnisse.

Alstu onse he in dinē monde heueste soe
Ghebenedyt moechtstu les dit ghebet
sijn marien soen die hier coemste
inden naem des heren. Com ewich licht
en verlicht die blintheit mijre siele. Com
ghewaer leue en verwecke die doot mij
re siele. Com hemelsche arfater en hele
die wondē mijre siele. Com ewighe woort
en ghif mijre siele te kennē dū alre lief
ste wille. Com ewighe mīne en vereni
ghe mi ewelic mitti. Amē. *Dese vyf aue
marien plach machteld te lese eer si totte he*

Maria lighe sacramēt ghyne. *Aue*
waerdighe coninghine hemel
rycs en aertrycs moed en ma
ghet. Ic arme sondighe mēsche verma
ne v der ontfangenisse dat ghi den soen
goods ontfinet in uwer machdelik puer
heit bi der bootschap des enghels gabriel
doe ghi hē mit afgrondighe oetmoedichz
uten hoechste hemel hier neder tot v to
ghet. Do bid ic v dat ghi mi bi hē verari
ghet een veyn hert en waerachtich oet

moedicheit. *Aue maria.*

U En anderē mael vermane ic v der
hoenichulocypend' ontfangghenisse
doe gi hē in uwen armē ontfinc' doe hi
gheborē was. en bekende hē te wese wa-
rachtich god. en warachtich mensche. **†**
Hier om so bidde ic v dat ghi mi bi hem
vercrighet warachtich bekennē synre
guetheit en mÿre ghebrekē. *Aue maria.*

U En derde mael so vermane ic v wāt
ghi altoes bereit waert die graae
en die ghenade goods tontfangghen. en
dier nye gheen hinder en waert. So bid-
de ic v dat ghi mi bi hē vercrighen wilt
dat ic der ghenadē goods gheen hinder en
si mit wil woordē of werckē. *Aue maria.*

U En vierde mael vermaen ic v der
ynnichheit en der danckbaerhē die gi
hadt als ghi dat heylighe sacramēt ont-
finc' mit anderē kerstē mensche wāt gi
alre volcomeliste bekende hoe grote salu-
heit den mēschē daer of wemt. dat hi dat
heylighe sacrament waerdelic ontfanc'.

Do bid ic v dat ghi mi bi onse lieuen he
vervnghet waerdighe danbaerheit vā
allen gueden die hi mi ghedaen heuet of
En vijften **Aue maia** noch doen sel.
Umael so vermaen ic v der mīliker
ontfangenisse dat v onse he' tot hē ont
finc van deser ellendichz in sijn ewighe
vyc. Do bid ic v dat ghi mi bi hē vervri
ghet dat ic mit gheesteliker bliscap moet
gaen tottē alren heylighsten. waerdich
sten. vruchtbaersten. ghenoechlicste ende
oerberlicste sacrament des lichaems ende
des bloets ons herē ihu xpi. En dat tont
fanghē ter eeren der heyligher drieuou
dicheit. en ter bliscap alle des hemelschē
gheselschaps. en ter verlichtinghe der ghe
louigher indē vegheuer. en den leuendē
ghenadē en ontfermhichz. en tot mijre
sielē ewighe salichz. Amen. **Shebet nader**

ontfāgenisse des heyligē sacmēts
OAlre ontfermhichste god he
melsche vader ic belyc en brecht
di neder gheworpē voer die r

voetē dymre guedertiercheit alle mij sonde
en misdaeden. En ic begheer van gan ser
hartē dattu alle mij sonde wilste werpē
in dit heylighe sacrament. En ouernuts
menichuoudigher graaen die di alleen be
kent sijn besloten in desen gloziose bloede
daer ic nu ter tyt alle mij ghebrekē in drauc
ke en mede verenighe. Dattu dit mit alle
dymre verdicntē wilste setten en nemen
voer een waerdighe boete en penitencie
alle mijns versumendē leuens. Amen.

Noch een ghebet nader ontfanghenisse

O Heer vader des heylighe sacramēts
en milde god ic danck di al dymre
ghenaden dattu mi arme sondighe mē
sche hebste ghetwoest mit den heylighe licha
em dymns enighen soens ons heven ihu
xpi. Ic bidde di lieue he' dat dit heylighe
vleysch dymns ghebenediden soens mi
moet sijn een wapē des gheloefs. te ver
drue den duuel en alle sijn becoringhe.
En dattu mi sondighe mēsche moetes
brenghen totter werfscap daer dat waer

achtich licht is en ewelike vroechde mit
allen dine heylighe enghelē. Amen.

Noch een ghebz alsme dat heylighe sac

O Ghemide en ment onsfaghe heeft
guediere he ihu xpe ic bidde di
oumits dijn suete en gloriose vleysch dat
ic onghenallich en snode sondaer ster heb
ontfanghe al te onwaerdelike. oumits
beden en verdienste der glorioser maghet
marien dijre ghebenedider moed. ende
sinte iohanes baptisten. en s' iohanes
ewangeliste. en s' fransois en s' au
gustinus. s' vrsula en alle der heyligh
elf dusent maechde. en alre heylighen
te samen dattu oumits crachte heylighen
sacraments mi en alle den ghenē
daer ic sculdich bin voer te biddē gheue
wulste oflaet vā allen sonde en dijn gra
ae. Si welker wi also leue moghe dat
alle onse ghedachte woorde en wercken
en al onse leue altoes moete wesen tot
loue en glorie dijns heylighe naems
tot stichticheit ende exempel ons euen

kersten en tot onser salicheit. Amen. *And*

Icaen *nissen alsme onse he' heft.*
bede en benedie di lieue he' ihu xpe
die vten hemelschen paradys nu in dit
heyliche sacrament neder ghecome syste
tot eenre saligher offerhade voer der
werelt sonden. En bidde di o lam goods
woort des vaders fonteyne der ghenadichz
waradichtich mesche. en leuede almachtich
god. conic der enghelē. en glorie alre hey
lighē. sich op mi mitte ogghen dūre gued'
tierreheit. en vergif mi mij misdaet doer
die verdiente dyns salich makede bitterē
doots. Amen. *Alsme die kelc heft inder*

West ghegruet heyliche *nissen*
en eerwaerdighe bloet ons heren
ihu xpi in desen kelc onthoude. Die wt
die heyliche wyf wondē ons heren an die
galge des cruces syste ghestort in een ver
lossinghe der werelt. Ic bidde ghewaerdi
ghe di mi en alle die hier in dinē naem
en loue sijn vergadert te wese een suue
ringhe van allen sonden. Amen.

Do wie dit nauolghende ghebet sprecht
ind' missen mit begheerte hi is der misse
so deelachtich en ontfaet ons here lichaem
also waerachtelike gheestelike in sijre sie
len als die priester die die misse doet.

O Alre suetste he' ihu xpe boue alle ghe
benedijt Ic arme sondaer beuele x
mij siele en mij lijf in dine heylighe bloe
de dattu alre guedtereste god vand' heyl
ligher maghet marien aennaemste. en
alle die heylighe ledē die andē cruce wtghe
rett ware beuele ic alle mij ledē en alle
die aderen mijns lichaems en mijre siele.
En ic bid di alre minetlicste god dattu mi
wulste sijn een hulper. een verlosser. ende
een beschermmer teghe alle vrese. die ghe
leden sijn. die teghewoerdich sijn. en toe
comede. Ic bidde di he' om dijre ghenade
en om dijre onsprekeliker doecht dattu mij
siele verhoechste en verbljste als si vandē
lichaem sel sceyden om dij grote ontferm
htichz diemē niet wt spreke en mach. Als
mij hart sel breken. en mi vergaet hore

sien en spreken dat ghi mi dan bescermt
van alle des viants bedriegenisse en van
den ewighen tormenten der hellen. Amen.

*Alstu in dine ghetide of in enighen andere
dinghen versumede gheweest hebste. so leest dit*

O lieue her voer alle myn versumenis-
se en ghebreken so offer ic v dy ghe-
benedide passie en dine bittere doot. ende
die wtstortinghe uwer heylighen bloets
en alle die werken en verdiensten uwer
menschelicheit. mitter onspreekeliken min-
nen uwer herten. En mit danckaerth alle
dies guets dat ghi mi ye ghedaen hebt
Doe begheer ic mi seluen v te offeren tot di-
nen liefsten wille in tijt en in ewich. Amen.

Dit sijn vier beuelighen tot onsen here.

Ic beuele mine doot inden bitteren doot
mijn heren ihu xpi. **I**c beuele mijn
menichuoudighen sonden in die menich-
uoudighen wonden mijn heren ihu cristi.

Ic beuele mijn siel en mijn lijf in die die-
pe grondelose ontfermheden mijn heren
ihu xpi. en in al dat guet dat god seluen

is. dat hi mi behoede en bewaer voer al
dat mi hinderē mach an siel en an lyf
It offer mi arme sondaer mit minē ghe
breken in die diepe wondē ons liefs herē
ihū xpi. **I**t beude mij arme siele in
die buter martelie ons liefs herē ihū
xpi. **H**e' ic legghe hier in die diepe poor
te dūs mulden hartē ghif mi blinde mē
sche een schijn dyns godlikē lights. Ghif
mi roude mēsche een voncke dynre godli
ker minē. En ghif mi onrechte mēsche
een ghebruikē dūre ghenadē. Ghif mi dor
stighe mēsche een dropel dūs godlikē sma
kes en ghewaer ynnichz. **H**e' om dūre on
begripeliker minē wille dattu dū heyli
ghe bloet stortes anden cruce so verleen
mi een guet eynde en coemt mi te hulpe
in mijre lester noot. Amen. **Noch een be**
O he' ihū xpe **uelinghe tot onser god**
du waerste gaende door dat middel
der iode. also moet ic hudē wandere in be
scermensse des heylighen cruces. en in
die tytel des stridens **✠** Itis nazaren?

rex iudeorū. wien ic mi seluē gheheliken
beueel mī siel en mī lichaem. en mīn
vijs sinne bi dīre ontfermhēdichz. En bid
de dat ic waerdich moet wese dīre godli
ke bescermenisse. **Gūmūts xps onse he. Amē.**

Mīn siel benedic den he. **Psalmus**
en alle dat in mi is benedic sinen
heylighe naem. **M**īn siel benedic den
he. en en wilt niet verghetē alle sijn we
dergheuīghe. **D**ie ghenadich is alle dī
re boesheit. die ghesont maect alle dī siet
heit. **D**ie verlossent vandē doot dī leuē
die di troent in ontfermenisse en in ontfer
michedē. **D**ie veruolt dī begheert in goe
den. dī roeghet sel vernuuet werde als des
aernts roghet. **D**u he die doetste ontfer
michz en oerdel alle dien die liden onghē
lijc. **D**ie he makede bekent moyses sine
weghe. en die kunderē vā israhel sine wille
Die he is een ontfermer en ontfermhē
tich. lancmoedich en seer ontfermhertich.
Nien sel niet ewelic toornich wesen. noch
niet dreyghen in ewichz. **N**ien heeft r

ons niet ghedaen na onse sonde. noch hi
en gaf ons niet weder na onser boesheit.

Want na hoetheit des hemels vand' aer
den heeft hi starr ghemaect syn ontferm
herticheit op die ghene die hem ontsien.

Also veel als verscayde is oest vandē wes
ten. so heeft hi verre ghedaen van ons on
se boesheit. **A**lsoe als een vader ontfermt
sijn kindere alsoe heeft die he' ontfermt
ouer die ghene die hem ontsien wāt hi be
kent onse boesheit. **H**i heeft ghedocht dat
wi assche sijn. die mēsche is als hoye sij da
ghen vergaen als die bloem des ackers.

Want die gheest sel voer bi in hē gaen.
en en sel niet bliuē staen en en sel niet
meer kennen sijn stede. **D**ie ontfermhē
ticheit des herē is van ewen tot ewen ouer
die ghene die hem ontsien. **E**nde sij ghe
rechtich is indē kindere der mēsche ouer
dien die sijn testamēt houde. **E**nde die
ghedenckē sijn gheboden om die te doen.

Die heer heeft indē hemel bereyt sijn
stoel. en sijn ryc sel heerscappe hebben in

allen **A**lle ghy enghelē benedyt den he die machtich sijn in crachtē die daer doen sijn woert om te hore die stēme sijne rede.

Alle ghy crachtē benedyt den he. ghy dien ves die sijn wille doet

Alle ghy werken des here benedyt den he in allē stedē sijre heerlichede mij siel benedic den he **G**lorie si den vad' en den. **A**lst was. **A**lst was. **A**lst was.

Van ondersoekinghe der eyghenre consaen aen en opset te betere. Die stēme des ghemū

Bouen allen dinghē soe **A**lst is noot een priester goods te gaen tot desen heylighē sacrament te consecere. te handelē en tontsaen mit die alre hoechste oetmoedichz mit groter waerdichz mit vollē gheloue. mit guedertiere menighe der even goods. **O**ndsoeke naerstelic dijn consaencie. reynse na dijn vermoghē mit waerachtich berou. mit waerachtighe biecht en mit voldoen also dattu niet swaers en selste hebbē noch wetē dat di knaghē en hinderē sel totten vrien toeganc tottē heylighē sacrament.

Du selste hebben int ghemeeen mishaghe
alle dÿre sonde. En voer dÿ daghelixe ghe
brekē selstu meer bi sonder droeuich wesen
en suchte. En ist dat sake dattu tyt hebste
so selstu gode belien in dat heymelic dÿns
hartē alle die onsalichedē dÿre passie. Du
selste suchte en droeuich wese dattu noch
byste so vleyschelic en waerlic. Do onghe
storuē vā passien. so vol vā beroerighe der
quader begheerte. Do onbehoet in dinen
sinnē van butē. so menichwaruē in ghe
wondē mit veel ydel fantasien. Do seer
toegheneycht tot wtwendighe dinghen.
so verghetel tot inwendighe dinghen. Do
licht tot lachen en onghebonde te wesen.
so bereit tot meerre vriheit en ghenoechte
des vleyschs. Do traech tot strenghtichz en
vuerichz. so auroes tot nye mare te hore.
en scone dinghe aen te sien. Also slap tot
oetmoedichz en verworpe dinghe te beghe
ren. so begheerlic tot veel dinghe te hebbe
Do vrac te gheue. so ghierich te houde. Do
omerkende in spreke. so qualic onthoude

te swighen. **D**o onghesacket in seden. soe
 verdaetelic inde werke. **D**o wtghestort op
 die spise. so doef totte woordē goods te hore
Do snel tot rustē. so traech tot arbeit. **D**oe
 wacker tot clappaetse te hore. so slaperich
 tot heylighe wakinghe. **D**oe haestich totte
 cynde. so wilt tot an te hore. **D**oe versumede
 in die ghetide te betalē. so laeu in misse te ho
 ren. **D**oe doech in die ontfanghinghe des
 heylighe sacramēts. so haestelic verstroyet
Do selden ghelyc versaemt. so haestich be
 roert tot torn. **D**o licht tot mishaghe eens
 anders. so bereit te oerdele. **D**o strenghe tot
 berispinghe. so blide tot voerspuet. so aranc
 in weder stoet. **D**o menichwerue guede
 dinghe opsettende en die luttel volbrenghe
 de mitte werke. **A**lstu dese en ander dyn
 ghebreke hebste beliet en besaeyet mit gro
 ten rouwe en mit grote mishaghe dyre
 eyghenre crancheit. so selste make een vast
 opset altoes dij leue te betere. en voert te
 gaen in een beter leuen. **D**aer na so offer
 di selue in dat outaer dyns harte in die

eer mijs naems mit ghehele wil di ouer
te gheue. en mit vrien wille tot een ewich
offerhande dij siel en dijn lichaem trouwe
lic mi beuele. op dattu dus mogheste ver
dienen waerdelic te gaen en te offeren gode
offerhande. en te ontfanghe salichlic dat
saaxament mijs lichaems. Daer en is gheen
waerdigher offerhande noch meere voldoen
voer die sonde of te dwaen dan een he sel
uen gode te offeren puerlic en ghehelic mit
ter offerhande des lichaems xpi ind' misse.
en in dien datme dat heylighe saaxament
ontfaet. Is dat sake dat die mesche doet
also veel als in hem is en warachtich be
rou heeft. also dicke als hi tot mi comt om
ghenade en om gracie. die he seit ic leue
die daer niet en wil den doot der sondare
mer meer dat hi wert bekeert op dat hi
sal leue. wat ic sijre sonde niet meer en
sel ghedencke. mer si selle he al v'gheue wordē.

Ic bin een myre *Die stemme des ghemide*
der puerthz en een gheuer alre hey
lichz. Ic soeke een puer hart. en dat is een

stede mijns rustens. Bereit mi een wide r
sael en wel verciert en ic sel mitti houdē mij
paesschen mit minē discipulē. Wilstu dat
ic come totti en dat ic bliue bi di. so reyn di
vandē oudē sondē en maet reyn die wonin
ghe dijns hartē. **S**luit butē alle die werelt
en alle opstaen der sondē. sitte als een mus
sche alleen indē dake. en ghedencke ouer al
dijn ghebrekē in bitterheit dijre zielē. **E**en
yghelic mijs bereit sinē lieue ghemindē die
alre beste en die alre soenste stede. wāt hier
in wort bekent die begheert des gheens die
sinē ghemindē ontfanghet. **D**u selste noch
tan wetē dattu niet ghenoech en moechste
doen tot deser bereydinghe vā dinē eyghē
verdientē al waer dat saet dattu een heel
iaer di daer teghen bereydeste en nerghent
anders mede becōmert en waerste in dijre
hartē. **A**er alleen wort di verheghet wt mij
re goedherēhs en vā mijre graciē tot mijre
tafelē teghaen. **G**heliker wys als een broot
bidder wort ghenoot tot eens groten rjns
mans tafel die daer niet en heeft weder te

gheue van sine gauē dan hē seluē te ver
oetmoedighe en danbaer te wesen. Doet
also veel als in diis en du selste gaen wt
ouerichz niet van ghewoentē noch van
dwanc. **M**er du selste ontfanghe dat lichaē
dins ghemindē hē dins gods mit we
sen mit waerdichz en mit begheertē. die
hem waerdicht te comē totti. **I**c ben die
gheen die daer heb gheroepē. **I**c heb ghebo
den te doen ic sel veruollē datti ontbreect.
Coemt en ontfaet mi. **W**āneer ic gheue
gracie der deuocien weest danbaer dinē
god niet dattu waerdich biste. mer dat ic
dix heb ontfermt. **I**st dattu gheen gra
cie en hebste mer beuoelste di al droech te
wesen ghif di naerstelic tot dinē ghebede
wene en cloppe en en wil niet oflatē also
langhe wattu hebste verdient te ontfan
ghen een dropel der godliker graciaen. **D**u
behoefste mijre ic en behooue dix niet. en
du en coemste niet om mi heyllich te makē
mer ic coem om di heyllich te makē en be
ter. **D**u coemste op dattu selste wordē ghe

heyligh vā mi en mit mi wordē verriicht
 op dattu selste ontfanghē nye graac. en
 op dattu selte wordē onstekingē vā nyes di
 te betere. En wil niet versumē dese graac
 mer bereyde mit alle naerstichz dū herte
 en leyde in totti dinē ghemiden. **Het is**
 noot niet alleen dattu di selte bereidē tot
 deuoaen eer du selte gaen tottē heylighē
 sacramēt. mer dattu di mede sochtuoude
 lic selte bewarē ind' deuoaen na dattu dat
 heylighē sacramēt hebste ontfanghen
En die na behoede en sel niet mīre wesen
 dan die deuote bereydinghe was te voren
 wāt dese guede na hoede is die alre beste
 weder bereydinghe tot meerre graac te
 vercrighen. **En** mēsche wert seer onghē
 sacket vā binne die hē seluē rechte voert
 na al te zeer wtstort tot wtwendighen so
 laes. **Bewaer** di hier om vā veel sprekens
Onthoude di in dat heymelic dūs herte en
 ghebruke dinē god. **Du** hebste den ghenē
 ontfanghē dien alle die werelt di niet of
 halen en mach. **It** bin die gheen die du di

al gheheel gheue selste. also dattu voert
meer niet in di mer in mi sond' alle sorch
uoudichz selte leue. *Die stemme des discipels.*

O He' alle dinghe sijn dijn die daer
sijn inde hemel en' ind' aerde. Ic be
gheer mi selue di te offeren in een ewich
willich offerhade en' di ewich te bliue. He'
in sympelheit mys herte offer ic mi selue
op dese dach di tot ene ewich offerhade des
ewighe loefs. Ontfanc mi mit dese heylig
ghen offerhade dyns duerbaren lichaems
welc ic di hude offer in teghenwoerdicheit
der enghelen die daer onsiglike bi staen.
Of dat dese offerhade si voer mi ende voer
alle menschen salichz. He' ic offer di alle
mij sonden die ic heb ghedaen in teghen
woerdichz van di en' van dine enghelen
van dien daghe dat ic eerst mocht sondi
ghen tot deser vren toe op dijn vreedfami
ghe altaer. op dattu alle die te same wil
ste verbarne mitte vuer dyre minen. en'
op dattu wilste ofdoen alle vleckē mijre
sonde. en' mij consaenae wilste reynighe

van alle misdade. en dattu mi wilste we-
der gheue dij godlike grae die ic oümits
mij sonde hebbe verlore. **W**ilt mi oec ont-
fermelic in een cussen dyns vreedts ontfā-
ghen. **W**at mach ic anders doen voer mij
sonde dan oetmoedelic die te behien. en te
bescreyen. en dij ghenade altoes aen te bid-
den. **I**c bidde di oec verhoer mi ghenadelic
daer ic stae voer di mij god. **A**lle mij sonde
mishaghen mi wt al mijre harte. **I**c en
wilse nimmermeer weder doen. mer si be-
rouwen mi en sellē mi bewouwe also lan-
ghe als ic sel leuen. **E**n bin berxyt penitē-
cie te doen daer voer en na minē cranckē
vermoghen te voldoen. **O** mij god vergheef
tet mi. vergheeft mi alle mij sonde ouer
mits dinē heylighē naem. **B**ehoude mij
siel die du hebste vlost mit dinē duerbare
bloede. **Z**ich ic beusel mi dijre ontfermh-
tichz. ic gheue mi ouer in dinē handē. doet
mit mi na dijre goethz en niet na mynre
boesheit. **E**n o lieue he' ic offer di mede alle
mij doechde al ist datse zeer luttel sijn en

onuoelmact. En wiltu die verbeterē ende
heyligh makē op dat si di danckbaer sijn.
en ontfaelic en wilsē altoes traekē tot
beter. en wil mi traech en onnutte mē-
sche leyden tot een heyligher en loefliker
eynde. Ic offer di mede alle ghuede begheer-
ten der deuoter mēschē. en die noottruffte
mijre ouders mijre broeders en susterē en
al mijre lieuer vriendē. en al der gheenre
die mi of ander mēschē om dijre minen
guet hebben ghedaen. En der gheenre die
vā mi hebben begheert ghebedē of misse
voer hē en voer hē allen te doen sijn si leuē
de indē vleysche of doot ind' werelt dat si
alle gader moetē beuoelē in hē comē hulpe
dijre gracie. hoep dijre vertroestighe. Be-
sacmūghe vā vrese. vlossinghe vā pine
Op dat si vlosset vā pine di sellē moeten
danckē en louē nu en ind' ewichz. Ic offer
di mede ghebede en offerhande des wredes
sondlighe voer den ghenen die mi in e-
nigher manieren hebben misdaen be-
droeft of versmaet. of enighe scaede of last

hebbē yghedaen. en oec voer hē allen die ic tot enigher tyt mach hebbē bedroeft. ghestoert belast of scandeliziert mit werken of mit woordē wetende of onwetende. op dat ghi ons allē wilt vergheue onse sonde en dat wi malcander hebben misdaen. O here hael van onser herte alle quaet vermoeden. onwaerdichz. toern. alle nudichz en al dat kindlic mach wese der mīnen. en broedlike mīne mach vermīnen. O hē ontfermt v der gheenre die dī ontfermhichz beghevede sijn. Ghif graacie den behoefstighē en laet ons also wese dat wi moghē waerdich wese dīre graacie te ghebeuke. ende dat wi moghē voert gaen tottē ewighē leuen.

Op dien dach als *Rota.* **A**men. een mēsche dat heylighe sacramēt ontfant. mochtē alle die graeskyns spreke si soude alle roepē mit hoerre stemē. Ghebenedyt si die hē dat mi also edele voeten betreden als der gheenre die minē scapper hebben ontfanghē. **W**at waert dat een mēsche bekende hoe grote salichz hē daer

of coemt ons herē lichaem te ontsaen mit
groter ynnicheit. hi soude van groter bli
scap ontbliuen. *Dit selmē lese alsinē sanct⁹*

Bidde di min *singhet of leset ind' mussē.*
nenthike lieue he' dattu mitter almachtigh
wiser soeter en' goedertierere minen uwes
hartē mi bereidet in deser vren dat ic waer
dich si v gheestelic te ontfanghē in mijre
zielen. op dat ghi moghet werckē en' vol
brenghen al dat ghi vand' ewichz voerghē
nomen hebste na allē welbehaghē dyns
godlikē willes. *Amē. Soe wie dit nauol
ghende ghebet leest ind' mussē als onse he'
gheheue is eermē agn⁹ dei leest die verdient
also menighē dach oflaets als onse he' won
den ontfinc in sinē heylighē lichaem om
onse wil. Dat was v^mccc. en' lxxv. :~*

Bidde di minēlike he' ihu xpe om der
hogher minen wil daer du dat mēscheli
ke gheslacht mede mīdeste doe du hemelsche
coninc hingste andē cruce mit godliker mī
nen. mit sachtmoedigher sielē. mit droeu
gheu gheclaet. mit doerghestekene hartē.

mit bedruuctē sinnē. mit doorflaghē lichaem
mit bloedighē wondē. mit vlietendē beken.
mit wtghestrectē aderen. mit roependen
monde. mit haesscher stemmē. mit blekē
aensicht. mit dootliker verwen. mit saey
enden ogghen. mit bernēder mūnē. mit such
tender begheertē. mit bitterē smaet der
gallen. mit gheneythdē hoefde. mit ver
sreydē des godlikē lichaems en der zielen.
en mittē oorspronck der leuender fonteynē.
In dier seluer godliker mūnen daer du dū
hart om lietste doerstekē so bid ic di min
nētlīke he' ihū xpē dattu ghenadich sijste
op die menichuoudichz mūre sondē. en
dattu mi en alle den ghenē daer ic voer
begheer en sauldich bin voer te biddē wil
ste verlenen een salich eynde des leuens
En ten ionsten daghe een gloriose opuer
standennisse wattu leueste en selste reg
nere ewelike. **Amē Kyrie. xpēl. kyrie.**
Pr nr. Et ne zc. Sz libea. zc. he' verhoer
mij ghebet. En mij roepē omme totti. **Col.**
O Allmachtighe god ic bidde di **lett.**

om dijne vijf wondē wille en om alle dijne
heyligher ander wondē wille die du anden
cruce ontfincste dattu wilste verlichtē die vijf
sinnen mijns hartē in dijne behaechlicheit
Op dat ic nymmermeer en seyde vā dese leuē
sond' waren rouwe noch sond' waer biecht
noch sond' saeyende tranē. noch sond' dij heyl
lighe ghebenedide lichaem. Amē. **Dit leest**

Ic loue di tusschē dat cōmuun en der collect.
o alre sterfste mīne. Ic benedie di o alre suet
ste mīne. Ic make di groot o alre guedtierē
ste mīne in allen diendinghē die dym alre
glorioeste godhz en dij alre salichste mēschz
ghewroct heeft in ons. en doer dat alre edel
ste istrumēt dymis hartē. en doer dij ghebe
nedide werkē ind' ewichz. Amē **Alsmē die be**

Mi moet bene **nedictie gheuet leest dit.**
dien dij almachtichz. mi moet lere dij wijsz
mi moet v'volle dij sueticz. mi moet toe tre
ken en verenighē mit di sond' eynde dij gae
dertierēz. Amē **Die dit nauolghede ghebet**
alle daghe spreet dien verliet god is hi indē
staet der vdoemenis dat si wort v'wādelt int

vegheuer. en is hi in des vegheuers staet.
so nemit hē god die pijn des vegheuers of. en
set hē sond' pijn inde ewighē leuē mit cracht
en verdienst ons lieues herē. **Shebet.**

Edanck di lieue he' ihu xpe dattu dij mar
telic begonste crachtelic. en droeghete dij
aruis oetmoedelic. En ledeste ande cruce ver
duldelic. en du wortste ande cruce wtghe
rect ontfermelic. En du hingste ande cruce
swaerlic en du wortste gheuont pijnlich.
en du spracste droeffelic. en du weenste bit
terlic. en du riepste crachtelic. Dijn adere
scoerde ganselic. en dij ghebenedide bloet
stortste mildelic. En du storfste den bittere
doot om mine wil. Nu beueel ic mi lieue
he' ihu xpe in die seluer minen daer du
in aennaemste menschelijke natuer. ende
daer du mede leetste die pijn des cruces. Ic
beueel mi in die cracht alle dyme lieue.
en in die diepheit dync grondeloser ontferm
hichz. Ic beueel mi in die mine die du sel
ue biste. He' ihu xpe god vad' en heer. doer
die eer dync heylighe naems en doer dij

grote ontfermhichtich maket dat mi worde
leet alle dat teghens dyn eer en myre siele
salichich gaet. laet mi ghedenckē aen dinen
grote lidē en aen dij heylighe vyf wondē.
op dat ic lieue he' indē lesten eynde reyn
moet wordē gheuondē. Beserm mi vand'
pinē der hellen op dat ic goede he' voer dyn
godlike aenschijn ewelic vroeylike moet
verschijnē. Nem mij ziele in dijre hoede.
wat du se soe duer ghecoft hebste mit dinē
ghebenedidē bloede. Amē.

*Een scoen ghebz
van onser vrouwen. maria.*

O Glorioso keyserine der enghe
len. reyne maghet en waer
de moed' des almachtighen
ouerste keyseris. conūghine vā hemelrūt
en gheweldighe vrouwe vā alle aertrijck
dwingherine der boser gheeste. en een seker
toeulucht al der bedroefder sondarē. Ic snode
onreyne sondighe mēsche die niet waerdich
en ben dinē heylighe naem te noemē val
dijre hoechich oetmoedelic te voctē en bidde dij
re ghenadē begheerliche bi der onbegripeli

ker vroechde die dijn suete harte ontfinc doe
gabriel die enghel di die bootschap brochte
dattu den soen goods ontfaghe soudes. En
bi dier bliscap die du hadste doe dat ewighe
woert des vaders in dine suuerē reynē lich
aem van dine onbeulectē ioncfrouwelike
bloede mēschelike natuer aennam. en ne
ghen maende in di beslotē bleef. dattu di
ghewaerdighe wilste mi te ontsaen toe di
nē eyghen dienst. En verwerf mi an di
nen enighe lieue soen onse munlike seep
per en behouder gheware bittere rouwe
alle mijre sonde. en make mi soene teghe
hem. En vercrighe mi an he dat hi mi ver
gheue alle daer ic he ye mede vertoerde. Doer
so bidde ic suete vrouwe bi dier onbegripeli
ker vroechde die du hadste doe du dine een
gheborē zoen eerst sagheste vā dine ioncfrou
welike lichaem gheborē en he dy balsem
suete maechdelike melc suke graues. En bi
dier bliscap die dy reyne herte voelde also dic
ke als di dy ghemide kint mit sine vroelike
guetlike oghen aensach en toelachte. dattu

hem bidden wilste dat hi hē ghewaerdi
ghe wil mi ontfermhjtelike aen te sien. en
mij doncker laeuwē herte also wil verlich
ten en ontsteken mit sijre vurigher godli
ker minen dat ic hē mit al mijre herten
en mit al mijre ziele en wachte bouē al
minen moet. **E**n voert an alle mij daghe
wt milker ghehoersaemthz na sine ghe
bode en na sine alre liefften wille leuen
moet. en alle mesche mit broedliker min
nen lief om sine wil moet hebben gheluc
mi selue. **O**ec bid ic di suete maghet bi
dien vroechde die du hadste doe du dyn ghe
mide kint inde tempel vondeste na dattu
hem drie daghen verlore hadste. dattu
hē bidden wilste dat hi mi voert meer be
hoede voer allen dootliken sonde. en en laet
mi nymmermeer vā hē ghesceyden worden
En gheue mi toe te neme in alle doechden
en oetmoedelic volstandich te bliue in sine
dienste ter doot toe. **O**ec so bid ic v ghenadighe
vrouwe bi dien beuelen dattu dyn
suete soen beual sine gheminde neue en

44
iongher s' Jan ewāgelist. doe hi di hē gaf
tot eenre moeder. en hem di tot enē soen.
dattu di beuoelē wilste late sijn mi en alle
die ghene daer ics voer begheer. En bescut
te ons onder den mantel dīre bescerme
nisse voer alle misuallē ziele en lyfs. Voert
mīlike vrouwe so vermaen ic v des scarpē
swaerts des butterē rouwen dat dī reyne
moederlike herte doersneet doe du dinē eni
ghen soen onse minlike behouder voer di
sagheste mit doornē gheavent. andē cruce
ghenaghelt hanghede. en sijn preciose bloet
voer allen tot allē side wtstortē. En hē saghes
te in sinē dorstē mit edick drenckē. en drie io
den mit hē spotten. En sond'linghe doe du
hē sagheste steruē en den gheest gheue. en
doe du sijn ghebenedide side sagheste mit e
nē speer doorstekē. En dier droeffenisse die du
hadste doe du hē saghes doot vandē cruce ne
man. en int graef legghē en also van hem
sreyden mostes. En bidde di hier bi dattu hē
bidden wilste dat hi sijn duerbaer bloet en
sinē butterē doot an onse gheen vloer en laet.

En dat hi ons gheue mit minliker danc
baerhz en medelidē syn ghebenedide pas
sie en doot ind' hartē te draghē. **Oec** so bid
de ic di gloriose conūcghine der enghelē bi
dier ontsprekeliker vroechdē die dijn moed'
like herte verblide doe du dinē ghemindē
soen eerst sagheste weder opuerstaen vand'
doot in sinē gloriose ontsterfelikē lichaem
En bider vroechdē die du hadste doe du hē
sagheste opuaren ten hemel. en sonderli'
ghe bi dier onbegripelike bliscap en glorie
die dū heylighe ziele verblide doe du als een
moghende conūcghine en een moed' des ou'
sten conūc' eerst in quaemste indē hemel
schen palaes. en van dinē enighē soen en
van al den hemelschē heer vroeylikē ende
minlikē ontfanghē wordes. **Dattu** di ghe
waerdighē wilste in die vre onser doot ons
te troestē mit dīre vroliker teghewoerdichz
En besceerm ons dan voer alle anuechtin
ghe en ghetwelt der duuelē. en voer ons ond'
dijn gheleyde mit di indat ewighe leuē daer
wi onse minlikē ~~scap~~ en behouder dinē

lieuē soen mit di en̄ al den hemelschē heer
in ewigher vroechdē en̄ mīnen dankē ende
louē moghē in ewichz der ewichedē. Amen.

Een suuerlic ghebet van of onser vrouwe

O Glorioso vrouwe en̄ alre suet
ste maghet. heylighe moeder
goods vol alre goedtievēh̄z. doch
ter des ewighē conincs. O glori
ose moed' maghet voer der gheboortē. ma
ghet ind' gheboortē. maghet na der gheboor
ten. moeder der wesen. troest der hulppelose.
wech der diualender. Salichz der gheenre die
in di hope. fonteyn des leuens. fonteyn der
salichz. fonteyn der goedtievēh̄z en̄ d' quyt
latinghe. fonteyn des troests en̄ der bliscap
pen. Ic bidde di oūmits die onspreeklike
bliscap in welke dyn gheest hē verblide in
dier vren doe oūmits den enghel gabriel di
ghebootscaft wort dat doe die heylighe gheest
in di wrochte. Ic bidde di doer die grote ont
fermh̄tichz. doer die oneindighe ghe. adichz.
doer die goedtievē goddienstichz. doer die vuc
righe mīne. en̄ doer die diepe oetmoedichz

die du hadste doe dyn soen wt die scoet des
vaders neder quam en aen nam menscheli
ke natuer in dine eersame lichaem. doe du
den enghel gabriel antwoordeste. siet een
dienstmaecht des heren mi gheschie na dine
woorde. Ic bidde di oimuts die onsprekeli
ke blyscap dijre ioncfrouweliker en ouer
wonderliker ontfangenis en der gheboorte
en der verrisenis en hemeluaert ons heren.
en dyns selues opuarighe inde hemel. en
der glorifiaerighe. En doet alle dij ander
blyscappē die du hadste van dine ghemē
den soen dattu mi helpste en verblides i
mij siel mit gheesteliker blyscap op dat
mij gheest alleen in gode mine heylighe
uer ghenuechte hebbe. O gloriose maght
maria moed' goods ic vermane di ouer
mits dat grote medelidē en den bitteren
rouwe djs herte die ghi hadt doe ghi di
ne soen onse he' ihm xpm voer den cruce
naect saghet en ant cruce op gheheuen
en ghehanghe ghecruet ghewont ende
verdort. mit galle en mit edic ghelaest

en hē hoerdeste wepē mit luder stēmē. en
 in alsulke wreden doot sterue dit iāmerli
 kē aensaghes. **O** moed' du die mitter mar
 telien doerwondet sijste oūmits den heyli
 ghen doot dijns soens. **Ic** bidde di oetmoede
 likē doer sijn heylighe vyf wondē. doer sijn
 heylighe riuere sijns bloets. en doer dat
 samenarimpē sijre binenster ledē. oūmits
 der groter serichedē sijre wondē. dattu al
 so mij ziele ontfanghe en wondē wilste in
 dijre minē en mitter passien dijns lieuen
 soens ghelike dij heylighe ziele ind' tyt sijn
 re passien ghewont wort mitte swaerde
 des rouwen. **En** doer die fonteyne dijre tra
 nen die du storteste indē lidē dijns soens soe
 gheue mi waerachtighe en waerdighe be
 saxinghe en bekermighe mijre sonde. **Ic**
 bidde di ynnichlikē o heylighe maghz ma
 ria doer alle dat lidē dijns lieue soens ende
 doer alle dat medelidē dijns hertē en vsmact
 mi niet oūmits mij ontellike sonde. mer
 oūmits dij grote guederticheit ghe mi al dat
 dijn soen vā mi eyscht waerachtelic te be

kennē en mit dīre hulpen vurichlikē te
beghīnē. volhardelikē te veruolghē. en sa-
lichlic te cyndē. **O** bloeme der ioncfrouwe
maria conuoghīne des hemels. ic bidde di
oetmoedelic en ynnichlic dattu mit allen
heylighe en den wtūcorē goods haestes in
mīre hulpe. en maeste mi in alle minē lidē
quellinghe en benauwighe en in alle din-
ghe die ic spreke doen of late sel daghes of
nachtes in alle vren of stonde mīns leuēs
En make mi gheleert doet stert en wacker
op dat ic die werelt. en dat vleysch. den bo-
sen gheest en alle aenuechtighē der viande
verwinne moet. **En** verwerue mi dij on-
waerdighe deerne aen dinē lieue soen ghe-
nade en tyt waerachtigh penitencie. salichz
an ziele en an liue. ende die gracie des heyl-
ighe gheests die alle dinghe wel bestēme
mij voeledē quade vergheue. en mij te
ghenwoerdighe quaethz betere. ende die
toecornēde matighe. en wttreke den oude
mēsche en in mi een nye mēsche sceppe in
welkē hi sij wonighe make. mij ziele be-

hoede. mij lichaem regiere. mij ghedachte
regiere. heylighe begheerte en heylighe
opsette in mi storte. **M**y sinnē rechtuaer
dighe. mij zede zatighe. mij werke bestuer
re. den loep mijns leuens te rechte beleide.
en vande seuē hoestsonde totte eynde mijns
leuens mi vrie en besaerme. **P**lante in
mi doechde en recht gheloue. vaste hoep en
volcomē mine. **E**n weder alle tegghenede
deser werelt gheest mi waerachtighe vrede
in gheest. in ziele en in liue oetmoedicheit
reynichz lydsaemtz en volhardighe in al
len guede. **E**n ic bidde di oet goediere ma
ria dattu mi dij ghebenedide aenschij wil
ste vertoghe ind' lester tijt mijns leues. **E**n
dattu mi wilste late wetē den lesten dach
en vre mijns leuens. **O**ntfanghe mijn ghe
bet en helpe mi dat ic dat ewighe leue ver
crighe moet. **O**uer suete maria conuighine
der ontfermhichtz en moed' ons hen ghewaer
dighe mij bede te hore doer dij grote dueghet
Amen. **Dit sij s' bernaerts ghebede vande
vijf blyscapē der glorioser maghz marien**

Hoffer di guedertiere winst goods
maghet maria tot dinē loue dese
vyf woerde der bliscappē voer die
vyf wondē dīs lieue soens die god en mē
sche was. welke wondē hi gheledē heeft en
ontfanghē in sijn alre heyligheste lichaem om

Utblide di heylige **U**onse salicheit
maghz moed' xpi die ontfanghen
hebste bi dinē oren. doe die enghel gabriel
di bootsapte. **O** gloriose heylighe maghet
maria hoe onspreekelike gracie hebste ver
dient biden heer. die verdient hebste te wese
ghegruet / vandē archangel gabriel mitt
ouerster waerdichz. **Hoe** grote vrolichz is
der godliker sueticz is dū hart en dū bruch
inghestort doestu spracste. siet hier een deer
ne des herē. mi gheschic na dinē woerde.
En rechte voert mitte alre volcomēste ghe
loue en mīne goods hebstu ontfanghē den
soen goods vand' medewerkighe des heyl
ghe gheests. **Waer** of dat billix alle creatu
ren louē di. ghebenedien en eren di. ende
mit grot' waerdichz sellē segghen. Aue

48
maria. Hoe salich is die buuc die ghedra-
ghen heuet onse he' ihm cristu. En salich
syn die borste die ghesoeket hebbē den he'
en den behouder der werelt. Si dier volheit
der graaen so bid ic di dattu mi vandē he'
ghewaerdichste te v'inghē gracie des waer-
achtichs gheloues der minē. En op dat ic
wel mach vorderē in dinē dienste en salich

Verblide di die **M**like volbrēghē. **A.**
vol vā gode ghebaert hebste sonder
pyn mitter lelyen der scamelhedē. **O** alre
salichste moed' hoe vol hebstu gheweest vā
suetichz der ouerster benedictien doestu dinē
soen ghebaert hadste die ghebenedide ihs
O salighe borsten die daer soechdē der en-
ghelē spise. **O** salighe ogghen die daer sa-
ghen den ghenē daer die enghelē in beghe-
ren te scouwen. **O** alre salichste lippe daer
du mede tussedes dien honichuloeyende
mont. **O** alre salichste armen daer du me-
de omē ghenatet hebste dinē enighe soen
O wat vroechde hadstu doe. waer of dat
tu waerdich biste dat alle creature di ghe

benedien en eren en gruete di aldus. Aue
maria. Oumits deser bliscap so bid ic di
dat ic wel moet vorderen in dine dienst. ende
dat ic dien salichlike voleynde moet. Amen.
Verblide di wat den ghenen die du sa
ghes den doot liden als dine enighen
soen die is nu gheglorificiert na dat hi ver
resen was. O conincghene der ontfermhichz
hoe grote bliscap hadstu doe du dine soen
ihesu xpm na synre verrisenisse saggeste
En dat swaert des rouwen doerghinc dat
ynnerste dyns herten. doe hi sij pyn doechde
andere cruce en di vmakede mit grote troef
te en soetichz. Oumits dese ontsprekelike gra
cie so bid ic di dattu mi verlenen wilste cracht
teghen der becoringhe myre sonde. en een ewi
ghe boete dyns troestes. En al dat gheschapen
is van gode sel di moeten louen en grueten
en segghen. Aue maria. Oumits dese vrom
de die ontsprekelike is so bid ic di dat ic in
dine dienste mach toenemen. en tot enen sa
Vighen eynde comen. Amen.
Verblide di dat xpus dij enighe soen

ten hemel gheuare is mit syns selfs cracht
O alre guedhereste voerspreester hoe vroe
lic was die blyscap dyns hertē doe die ghe
benedide vrucht dys buuckes ihs xpūs
opuoer indē hemel mit siel en liue mit
grot vroechde en dat selue aensaghes en
biwaerste. en die natuer die hi vā di alre
suuerste en heylichste maghet angheno
men hadde is op gheheue tot die rechtāt
syns vaders. en heuet die mēschelike na
tuer so grotelikē gheert dat al dat hemel
sche heer hem daer of verblūt. **Waer of**
dattu heylighe maecht gheert ghebene
dijt en ghegruet moetste wese van alle
mensche segghende. **Aue maria.** Bi deser
ontsprekeliker blyscap so bid ic di dattu
mi doetste vorderē in dinē dienste en tot
enen salighē eynde comen. Amen.

Verblide di o maghet verblide di dat
tu op ghedōmen biste na dinē soen
en grotelic wortste gheert indē palaes
des hemels daer die ghebenedide vrucht
dys lichaems oūmits di den salighen

wort ghegeue te ghebruikē ind' ewigher
blyscappen. **O** conincghine der hemelē hoe
grote onbegripelike blyscap hadstu doe dij
soen ih̄s x̄ps di ontfinc vand' werelt mit
ter ouster iubilaaen der enghelē ende der
heylichē. en die opebarighe sijre glorien
die du lāghe begheert hadste di ewelike
ghegeue heuet te ghebruikē. **En** heuet di
gheset enē gloriofen troen aen sijre recht'
hant bouē allen choren der enghelē. **Wāt**
also betaemdet dinē alre goedtuerestē soen
te eere indē hemel sijn alre goedtuereste moe
der die hē gheuoedet heuet ind' aerde. be
wijst heuet moedlike sorghe bouē alre mē
schen begheertē. **Waer** of dat alle dat heer
der enghelē mit grot' deuocien di moeten
eeren en gruetē segghende Aue maria. **En**
deser onspreekelik' blyscap so bidde ic v dat
tu mi doeste vorderē in dinē dienste en salich
Hier om bid ic v die een **G**lic eynde. **W**
troesterse biste der onsaligher en der ontroes
ter mēschē dattu bi dese vijf bliscappē die
ic tot uwen loue gheseit hebbe ter eere der

57
vijf wondē dīns soens ihu xpī dattu ontfā
ghē wilste guedtaerlic mij siel als si seyden
sel vā minē lichaem ind' vren mīns doots. en
tonē wilste te bescouwē ewelic dat aenschij
goods. en scoenlyz sijre glozien. En begheer hey
lighe maghlyz maia dattu biddē wilste voer
mi dinē enighē soen ihu xpī onse hē. Ic
ghetrouwe totti o alre suetste maghet en
moed' dattu dī graae vā mi niet treckē en
selste. wāt wie dī ghenade begheert mit
salichedē die en can daer niet of ghesceyden
wordē. Du hebste den hemel inghebrocht
glozie. den enghelē blyscap. en die aerde heb
ste ghebenedyt. En den mēschē hebste salichlyz
vercreghē. Voert biste een salichlyz allē crea
turen die ontfanghē hebste volheit der be
nedictien. en dē sonderē ghecreghē ghenade.
den onghelouughē gheloue. die in vrese
staen salichlyz. Die bedroefde troest. en een
hauē den ghenē die in vrese sijn vā water.
Die hē tot doecht kerē brenghestu tot volhar
dichlyz. en die qualikē leuē tot penitenciaen.
En den leuēde graae. en dē dode ruste ende

ewighe salichz. Amē.

Bidt voer ons

heylichste winster goods. Dat wi. *zē. Collect*

Wi biddē di god die der alre heylichster maghet dūre moed' marien een voer deel alre glorien en der godliker minē en der reynichz verleent hebste. en haer op gheueert en gheset hebste bouē alle scoenhz des hemel schen heers ind' glorien. Verleen ons snode sonders en dienres die vblidē vā dier onspreekliker graaen. dat wi moghē gheuriet wordē vā allē quadē. en den conick der enghelē ind' hemelsch' glorien mit salicheden moghē besouwen. Die daer leefste en regneerste mit gode dē vad' in enichz des heylichghe gheests. een god ewelic sond' eynde. *Aⁿ*

Dit sijn viertien benedictien van ons' vrou

Ghebenedyt so wen. *Aue maia* moetstu sij o alre soetste maecht maia ind' ewigh' ewichz daer du ewelike in biste voersien en toe ghehoudē dattu souste sij die alre wtu'corēste docht' des vaders en die alre heylichste salichste moed' ons liefs hēn ihu xpi. en die alre glorioeste wel

behaghede vriendine des heylighe gheests. **Aue**
Ghebenedyt moet sy dij heylighe ontfanghe
nisse die daer wort ghebootsapt vande heylighe
engel gabriel an ioachim dij vad en an ana
dij eerbaer moed. **Aue** **G**hebndyt moet sy
dij heylighe gheboorte die daer op ghinc daer
als die morghe sterve. de ewighe lichte dach heb
stu ons gheopebaert ind werelt onse lieue he
ihm xps. **Aue** **G**hebndyt moetstu sy dattu
in dijre iongh' ioghet gheoffert wortste inde
tepel als du out waerste drie iaer. en du hebste
di selue gode gheoffert in eneyne reyne oetmoedighe
leue en in volcomere mine en in alre heylighe
oefenighe. **Aue** **G**hebndyt moet sy dij ioghe
suuer bloeyende reyne maechdelike lichaem
dat daer op wies daer als die dagheraet
en suuerlic als die morghe. die clare dach
die ewighe sone onse he' ihu xps is op ghe
ghaen doer dij reyne maechdelike lichaem
en heeft doerschenē die hemel en die aerde
en die helle. **Aue** **G**hebndyt moet sy dij
heylighe volcomē maechdelike leue scoen als
die volle maen en wtuore als die sone. du

byste oūuloeynde in weeldē. du heues di ghe
neyghet op dym lief. en die alre lieffte he
uet hē neder gheneyghet in di en heuet ghe
rust bi viertich wekē in dinē heylighe glo
riosen wel gheacrdē tabernakel. *Aue m̄.*

Ghebenedyt moet sij dij alre luutterste
gront en dij heylighe verstandnisse dijs
reynē maechdelike hertē doer welke du heb
ste ghehoort sprekē dat ewighe woort in
dijre zielē sonder alle hinder *Aue* **G**he
benedyt moet sij dym heylighe oren daer
du mede heueste ghehoert die louelike gruet
des heylighe enghels gabriel die di die boot
scap brochte dattu soudste ontsaen dien heyl
lighe waerdighe ghebenedide soen goods. *Aue*

Ghebenedyt moet sij dij reine maechde
like scarnel natuer die daer versarckede
oūmits den inganc des enghels. alstu hoer
ste die stēme sijre gruetē wordstu vnaert
dat hi wel bekēde. en sprac ontsich di niet
maria wāt du hebste gracie gheuonden
voer gode. Du selste ontsaen een kint ende
ghebare enē soen en sij naem sel ghehietē

wesen ihus. En dat vā di gheborē sal wor-
 den dat is heyligh. en groet voer alde volke
 vā israhel. en hē sel ghegeue wese den stoel
 dauids op te sittē. en hi sel regnerē indē hu-
 se iacobs ewelic. en sijn rijk en sel gheen ey-
 de werde. **Aue** **G**hebenedyt moet sijn dym
 ghestadighe ghemoede. **O** alre soetste maecht
 maria. en dym reyne wise herte daer wt
 dattu wijselike antwoerdeste en spraeste
 totten enghel goods. **H**oe mach dat sijn wāt
 ic nye enich man en meende te hebbe. Die
 enghel sprac. god heuet alles dinghes macht
 en hem en is gheen dinc onmoghelic te doen
Dich elizabeth dij nichte die heuet een kint
 ontsaen in haer outheit. en si is in die seste
 maent. azer die heylighe gheest sel vā bouē
 neder comē in di en die crachte des alre ouer-
 sten sel di ombeuāghē. En dattu ontsaen
 selste dat sel wese den heylighe waerdighe
 ghebenedide goods soen. **Aue** **G**hebenedyt
 moet sijn dine vrien wille en dym reyne
 maechdelike consent die du daer toe gaueste
 doe du spraeste dat heylighe oetmoedighe

woort dat daer opghinc vten diepē oetmoe-
dighe front dyns reynē maechdelike harte
en̄ doerghinc die trone der hemelē en̄ in dat
aensichte goods des vaders. en̄ opdeetste dat
vaderlike harte. daer wt dattu naemste **x**
dat ewighe woort des vaders. en̄ nederdanc-
sten in dinē reynē suuerē maechdelike lich-
aem. een leuedich ghewaer god en̄ mēsche
mit dien dattu spraeste. **S**ich hier die deer-
ne goods des herē mi gheschie na dinē woor-
den. **Aue** **G**hebenedyt moet sijn̄ dym heyli-
ghe volcomē maechdelike lichaem o alre
lieffte maghet maria dat indē seluē no **x**
wort opuerheue en̄ gheuert mitter ouster
crachte der heyligher drieuoudichz. doe die
heylighe gheest van bouē neder quam op
di en̄ die cracht des alren ouerste di ome-
uenc. en̄ daer ontfengste in di dien waerdi-
ghe heylighe ghebenedide soen goods. **Aue.**
Ghebenedyt moet sijn̄ dū gheringhe ghe-
moede en̄ dym soete natuer daer mede dattu
haestelic opstondes en̄ ghincste op in dat
gheberchte indē huse zacharias en̄ groetste

elizabeth dīre nichtē. En̄ alstu in ghinc
ste so wort si veruollet mitte heylighen
gheest si ppheteerde en̄ seide. Ghebenedyt
moetstu sijn die hier ghecomē biste inde
naem des herē. Ghebenedyt is die vrucht
dys lichaems. **Waen coemt mi dit dat**
die moed' goods coemt te gruetē mi. Ende
als ic ghehoert heb die stēme dīre gruetē
ludēde in minē oren so heuet dat kint in
minē lichaem hē verblyt. **Aue** **G**hebe
nedyt moetē sijn dī heylighe lippen ende
tonghe o waerde suuer maecht maria.
daerstu so hoghē lof gode mede gaueste
ende spraeste. **Magnificat.** **M**ij siel maect
groot den here. **leest voort.** **Dit sijn xij grue**
God gruet v **tē van onser vrouwen**
maria. o gloriose heylighe hoghe
gheborē wōfrouwe en̄ maecht en̄ waerdi
ghe moed' ons liefs herē ihu xpi. **Aue m̄.**
God gruet v maia o alre loeflicste vrou
we. vrouwe des hemels en̄ der aerde en̄ al
re creature. **Aue** **G**od gruet v alre lief
ste en̄ alre mīnentlicste heylighe en̄ waer

Dighe minnende siel maria. Die heylighe
drienuoudicheit heeft di in ewigher minnen
wtuore en ghesalicht mit alle doechden.

Aue **G**od gruet v alre wonendlicste ende
alre salichste wtuore docht des vaders.

Aue **G**od gruet v alre heylichste ende sa
lichste ende alre liefste van allen dusende
ende enich wtuore heylighe waerdighe
moed' ons liefs heren ihesu cristi. **Aue.**

God gruet v alre trouste en alre minnet
licste o gloriose wel behagghende vriendi
ne des heylighe gheests. **Aue** **G**od gruet

v alre louelicste vrou maria du biste op
uerheue boue allen choren der enghelen
du draghes die roen der eeren. O wtuore
hemelsche coninghine. **Aue** **G**od gruet

v alre daerste morghe sterre maria du
siste op ghegaen voer die alre soetste da
gheraet dym ghebenedide soens ons
liefs heren ihu xpi. dat ewighe licht heues
tu ons inghebrocht ind' werelt. ende dat
licht des ghelouē is alleen in di verbur
ghen ghebleue **Aue** **G**od gruet v alre

scoenste rose van yerico maria du biste
in blenckende in dat alre hoechste besou
wen ind' ewigher minē goods. **Aue m̄**

God gruet v alre suetste lelie des daels
maria. O moed' en' reyne maghet du
biste wtgheuede dien alre wel rukende
licht bouē allē apoteken der hemelscher
reude oūmits dinē alre suetste balsaem
en' nardus die du heueste ghedraghen
onder dinē heylighe waerdighe v reynē
borste een leuendich waer god en' mēsche

Aue God gruet v alre aerlicste vryeste
velt bloem des ackers. du bloeiste opten
berghē ende indē dalen op dat alle die
gheen die daer lidēde sijn bi den weghe
pluckē moghē vand' volheit dijre ouer
uloepender ghenadē ende ontfermhichz

Aue God gruet v enighe rode rose bloe
me maria vā welken die pphete menich
uoudelike hebbē ghesproken en' ghepro
phetiert van di. En' mit sonderhedē die
ppheet ysaias die seide. daer sel wtgaen
een roede witter wortel yesse daer op sel

wassen een bloem op welken dat sel rusten die heylighe gheest. **Aue** **G**od gruet v alre milste alre guetiereste ende alre ontfermtichste. O alre milste vrouwe reine ghebenedide heylighe waerdighe conidike maecht maria. du biste vol gnaen die heer is mitti. ghebenedyt biste bouen alle wiuen. ghebenedyt is die vrucht dyns lichaems dat is ihus xpūs onse lieue herx. die moet hē seluen louē ende di ghebenedien en̄ ons allē salich makē. **Aⁿ**

Dit ghebet maecte sinte bernaert totter herten marien daer hi veel ghenadē in

Bespreke tott dijne **vercreecht.**
herten o maria en̄ aenbede dat als een heilich tempel gods en̄ ic aenbedet wt rechter ynicht wten yndersten yndere minne siele en̄ wten ouersten inwendigē crachtē mijns hertē gruet ic dijn onbeulecte hert **O** maria dijn hert gruet ic dat alre eerst onder der soune waerdich was te outfanghē den eengebore soe

gods wtgaende wten scoet sijns vaders
in dinen ioncferlikē lichaem **G**od
gruet di hart sonderlinge heilighe
sanctuariū gods daer in beslotē was
die heilich der heiligē dat die heer hem
seluē heilichde inden heilighe gheest
God gruet di heilige tempel daer in
besloten is alle heilich dat die ouste
cracht en biscop ihs xps mit sinen ou
sprekelike inganc en wonderlike wt
ganc ghewiet en geheilicht yeeft.
God gruet di arke vol alre heilicheit
in di is outhoude alle die scriftuere gods
en der propheten **G**od gruet v gulden
hemel du hebste in di dat hemelsche
broot vol alre mildich en rijch ont
fangē In di sijn alle weelden In di
is medecijn alre gesontich In di is swa
ke alre genade In di yeeft hem die so
ne gods wel behaget In di yeeft hi
een stat der glorie en der bliscappē ver
coren Die eengeboren sone gods yeeft
di genyut en yeeft di voor alle ander

maechde voren gheheilicht en ghecon-
sacraert mitter olyen der bliscappen.
God gruet di hart des groten conincs
sale dijn hert is en heeft geweest een
huys van cederbome hout gemaect de
waren salomon het heeft een roke der
sachter soetich gedragē bouen alle an-
der houten der cederbome **G**od gruet
di hart gulden knetse dijn hert heeft
geweest en is altoes een stede der alre
vequaemster rustelich daer in gerust
heeft die alre begheerlicste en getrou-
ste vrient ihs xps onse heer **G**od gruet
di kelle en apoteke aromatica alre
bestrukende van edelen cruden der
doechde des heuelse meesters en arsats en
gesontmakers al onser wondē en cranc-
hedē vol bistu en oinloeyende der crude
alre doechde en genaden **G**od gruet
di poerte des ewigen paradys di en dorste
hi niet bedriegē die scalkē bedriegher
die eua bedroech inden serpent **O** maia
wat salich of wat heilich sel ic gelike

57
mogen die heilichy dijns hertē **O** maria
mit wat hoghen loue sel ic gruetē mogē
dat soete moech dijns hertē en̄ dyure bor-
sten du leueste leue in ewichy verblide di
O alre heilichste houchuloeyende mynē
de hert maria daer in gedragē wort vze-
de doe die godly die menschy custe in hif-
liker veuinghe en̄ dyn hart mit godh-
ker inbeleringe oniganchker bliscap
verruuechde **O** alre delste salp daer in
gedragē wort die alre duerbaerste wit-
te stenen paerle vande donve des heil-
gen gheests **O** groene sille welrukende
naerdus bloeyende roede dijn bloeyen
en̄ dijn groeyē en sel niet verwilliken
noch v̄gaen in ewichy **O** maria du heb-
ste gescentiden gulde beke des alren
sterste geloues den ouerste coninc die
alte seer dorste na onser ewiger salichy
in dier vren doe du totter gruetinghe
des engels gabriels spraeste en̄ wt-
ruspeste dat goede woert seggende
siet hier die deerne des herē in gesce

na dinen woerde **O**ch soete maria en had
stu dat woert niet ghesproken en̄ dijn
consent niet wille gheue so waren wi
alle vloren ghebleuen **H**ier om in dier
vren makestu droncken sijn hert ende
gootste daer in so grote ghenoechte dat
hi doe rechte blide wort en̄ vande hemel
neder riep en̄ sprack het sijn mijn weel
den te wesen mit des mensche kinde
Di maken groot alle fielen en̄ loue di
o moeder der soetich en̄ prisen die sa
lich; dijns herte daer ons wtgenloeyt
is alle salicheit **Amen** **Hier beghint**
een ghebet van onser lieuer vrouwe ghe
heten O intemerata en̄ daer is veel oflaets
toe ende een mensche die enighe sake vā
onser lieuer vrouwe begheert die seldit
ghebet y daghen lesen mit vijf aue ma
rien al staende en̄ vijf al knielende en̄
ist dat sake dat hi dat doet mit deuociē
en̄ mit goeder herte so wat hi bidt der
moeder ons liefs heren ihesu cristi dat
sel hem ghesien. O intemerata.

Onbefmette en inder ewichy
ghebenedijt sonderlinghe
gods winster en maget ma-
ria alre bequaemste gods tempel vat
des heilighe gheests En doer des rikes
der hemelen ouermits wien naest go-
de leuet al aertrijck **N**eyghe die oren
dijne goedertierenly; tot minē onwaer-
digen gebede **E**nde weest mi arme so-
daer een goedertiere hulpster in allen
noden **O** alre salichste iohānes seer
vriendelike vrient xpi die vande selue
heer ihu xpe maghet biste vcoren en
onder die ander in eer genuyt **E**nde
du biste mit hemelscher godliker v-
holently; bouen allen andere geleert
en ghemactt sijn ouerclare apostel
en ewangelist **D**i inrope ic mitter
moeder dies seluen beyouderd dattu
genwaerdichste mit haer dijn hulpe
mi te verlenen **O** twee hemelsche gen-
men maria en iohānes **O** twee hemel-
sche lichten die mit godliken licht voer

gode blyent vdrift mit unven radye die
duyfterhede minre sonde **G**hi sijt die twee
in welken god die vader sinen enighe
soen onsen heer ihu xpm een sonder
linghe huys ghemact heeft **E**n in wel
ken die selue eengheboze soen des va
ders heeft ghesticht dat voerdeel sy
re liefsten om die verdiente unver alre
suerster magedoms doe hi inde cruce
hinc **E**n een van v beide aldus toeseide
wijf sich hier dijn soen en daer na totte
anderen sich hier dijn moeder **H**ier o
in deser alre heilichster sueticke der un
ven mit welken ghi ouermits den god
liken monde sijt verenicht recht als
een moeder mit hare kinde so beuele
ic mi arme sondighe deerne v beiden
ynde in desen daghe mijn siel en my
hayaem **O**p dat ghi ghewaerdighet
te wesen in allen vren en ogheblicke
binnen en buten mijn vaste behoeders
en voer gode goedertiere verbidder
want ic geloue dat vastelc en belie

sonder twivel dat uwe wille gods wil-
 le is en dat uwer beider wille niet en
 is dat dat gods wille niet en is **En** so
 wat ghi eyschet dat ghi dat v'rijcht
 sonder merren **Hier** om o'mits soe
 moghender cracht uwer waerdicheit
 so vertrighet mi salich; der sielen en
 des lichaems **Ik** bidde v' werket mit
 uwer gloriofer bedinghe dat mi hert
 gewaerdige te in sien en te in wonen
 die heilige gheest die mi reynicht van
 allen vyllhede der ghebreken en mi v'
 tier mit godliken doechde **En** volcome-
 liken doe staen en volherde in die myn-
 ne gods en mijns euens kerstens **En** dat
 hi naden lope des leuens mi leide wil
 totter bliscappen sijne wt'cozere.
Die alre soetste goedertierste troester en
 die alre heffte milde geuer der genade
Ik bidde v' oetmoedeliken en aendachte-
 liken bider alre heilichster mynen o'ni-
 mits welken ghi mitten mitte monde
 gods als een moeder mit hare kinde

te gader veruicht sijt Dat ghy mi in alle
noden en bedructhedē gewaerdicht te
hulpe te comen en mi te verrighē on
beulecte oetmoedich en reynich des
herten en dat ghy v gheuaerdicht voer
mi te bidden dat ic verighē moet tijt
tot waerachtigher penitencien en
v giffenisse alle mijne sonde **I**c bidde
voec dat ghy in die vre mijne doot
bi mi wesen wilt en outfaen mijn
siel mit uwen heilighē handē en ge
waerdighe mi te verlossen en te be
scermen vandē engel des duy sternis
se en dat ghy v verblijt mi te presen
tieren den alren goedertieren sten out
fermhertichste min xpi so dat ic al
toes te samen mit hem regnerē mag
Die mitte vader en mitten heilighen
geesti in een wesen en gelijc hem en
in hem leuet en regneert god inder
Gewichheit Amen **Collect**
God die inde heiligen cruce han
gende voer onse salich die maghet

der maget die moeder den discipel en den
discipel der moeder beuaelste verleen
goedertierlic ommits dijn goetly dat si
mi bewaren en van allen quade vlos
sen en dat si mi bidden willen dijn ont
fermyertich en tot minen wtganc
mi te ontmoet come en gheleide totte
ewighen leuen Ommits di ye ihu xpe
behonder der werelt die mitte vader
en mitte heilighe gheest leeft en reg
neert god gebenedyt inder ewichy Amen

Een scoen ghebet van onser lieuer vrou

O Hoghe coninghine *wen marier*
des hemelsche rycks Omogende
vorsterinne alder hemelscher scaren
O ghenadighe vrouwe alre vrouwen
en alre creatueren maria moeder gods
O maria moeder gods en reyne ma
get dier ghelyc van gode nye en wort
noch in den hemel noch in der aerden
Open dijn genadige oren en senke
dijn genadige moederlike hert tot
minen armen onwaerdighen ghe

bede ende doet mit mi arme sondighe
creatuer ghyenadelike als du lieue vrou
mit alle bedruete sondaren ghewoen bist
te te doen wāneer si dijn ghyenade en hul
pe oetmoedelic begyeren en du biste dat
oet machtich te doen en willich bouen
allen heiligen en enghelen wanttu ont
fermhertige conighine in dat gronde
lose meer der multich gods diep biste ver
slonden dan alle ander creatuerē Ende
oer daer om wanttu wel weetste oet
moedige vrouwe dattu der sondaren
toehulicht en hulpe biste en nymermeer
en soustu vgeten dattu om der sonda
ren wil gods moeder gheworde biste
Ende hier om oet heuestu di selue tot
alre sondare hope en troost properlike
genoeint een moeder der ontfermher
tich En du heueste oet den name also
menichuoudelic an ons bewijst en
bewaert mit so veel groter teykenen
en genade dat nyement billics an dijn
ontfermhertich twivelē en mach

68
of mistrouwe Ende op den seluen hope
en troest o sachte moeder der vernijer-
ticheit so binghe ic die kinne mijns dorre her-
ten voor den hoghen thronen dijner ghe-
naden en opluke alle die begheerten
mijns herten en ellendigher sielen
en ic rope mit alle den crachte mijns
inwendigen mensche totti om genade
en troest en hulpe **A**y reyne ryuier en
suer milde waterganc der ewiger
grondeloser fonteyne die hore begiu-
liken oorsprong ontfange heeft inden
fonteyulike herten des vaders der ot-
fermijertich en die ouermits dijner
ionferliker dracht ghestort en gegote
is mildenke in dat aertsche dal tot alre
soudare troost **O**ch ontferme di mijns
o ontfermijertige moeder en conighin-
ne bestort den gront mijner siele mit
enen roosuerwighen dropel bloets dits
eenghebozen soons ihu xpi dat in mi
alsoe werken moet mit hulpe dijner
ghenade dat alle mine voerledē son-

den moeten verghten worden en die
toecomende gescuttet en dat honaerdie
ouweynich giericheit toorn en nydich
mit alle den andere ondoechde wt mi
moet wordē gerodet en dat alle ander
doechden mitter rechter mynen gods
en mijns euen mensche in mi geplact
moet wordē en alle droefnisse scade en
scande pijn en scult des lijfs en der sie
len vordē van mi moet verdrenē wordē
en dat alle mijn leuen totter eren dijns
heuen kints en tot stichtinghe mijns
euen mensche geordiniert moet wordē
Ic bidde di oec soete moeder dattu mi v
werfste een voersichtich vrolic seker eynde
ende outfanghe mi dan inden scoot
dijner moghender beserninghe ende
dijner troesteliker gheleidinge Amen

van onser lieuer vrouwen gheboert wt

Det nakende *machteldus*
was der hoechtijt der geboer
ten der heiligher maget ma
rien also als si als een blenckende da

gheraet in deser werelt gheborē wort
so vraechde haer die heilige maghet
machteldus wat si in haerre hoedytijt
gelesen woude hebben **E**n onse lieue
vrouwe antwoerde haer en seide **I**es
mi also menich Aue maria als ic me
nich dach was inden lichaem mijner
moeder datter sijn twee hondert ende
tweentachtich **E**n vermaen mi dier
bliscap daer ic mi in verblide in dien
dat ic nu sie en bekenne die bliscap
der heiliger drienuondich dien si had
de in dien behagē in dien dat haer vā
mi behagede inder ewicheit en sonder
kinghe in mijne gheboertē also seer
verblide dat wt ouervloedich haer
re bliscap hemel en aerde en alle crea
tueren veruuechde al wast dat sijn
sels niet en wisten **w**ant ghelijc dat
een kunstenaer die malen wil een
wonderlic wert mit groter naerstich
dat voerdenct en mit genoechte sijn
herten te voren beeldet **a**lso lustede en

vbhde die heilige driehondich in mi
want hi woude mi alfulken beelde
maken dat dat beelde sijne wijshe
en sijne macht en sijne goethe alre
edelste in mi soude sinen. En want hi
oec wel wiste dat sijn werc in mi n
mermeer vquaet en soude worden
voert so heeft hi gewaerdicht mit so
groter vrolich en genoechte mijn ge
boerte en mijn kintsh te voersien dat
al dat werc mijne kintsh sceen voer
voer hem een genoechlic spul te wese
Ten anderē male so vermaen mi
dier vhschap die ic heb om dat mi god
bouen alle creatuerē also seer mynde
dat hi eer ic geboren was die werel
menichwerne spaerde om die myne
van mi want van groter myne
haeste hi mit mijne geboerte. En be
gaefde mi mit sijne gracen in mij
re moeder lichaem. Ten derde male
so vermaen mi dier vhschap die ich
heb van dat mi god bouen alle crea

tueren en boue allen enghelē gewaer
 dicht en gheert want van dier vre
 voert dat mijn siel in mine lichaem
 quam voolde hi mi mitte heilighen
 gheest en die reynichde mi van alle
 erffonden en verdoes mi mit sonder
 linger gracie der heilichmakinghe
 hem tot enen vate dat ic soude wese
 als een rose sonder doorn En als die
 dach sterre opgaen soude in die werlt
 En machteldus vraechde onser vrou
 wen O coninghine der doechde ic bid
 de v segge mi welke was die eerste do
 get daer ghi v in oefende in uwer kins
 heit Ende si antwoerde oetmoedicheit
 gehoersaemich en myne want van
 mijne kinthker ionch was ick soe
 oetmoedich dat ic mi nye bouen eni
 ge creatuere en settede Ic was mine
 ouders gehoersaem also dat ic se nye
 in enige dingen en bedroefde En wat
 die heilighe gheest mi in myre moed
 lichaem geheilicht hadde so was ick

also geneeyget tot allen goeden werken
dat ic te hants alle doechde mit wonderli-
ker mynen omehelsede en volgede. **van**
onser lieuer vrouwen presentacie dat si

Dema **gheoffert wort indē tempel**
ria die moeder ons herē drie iaer
out was en haer haer moeder gespeent
hadde doe ghinc anna en loachym te
gader tot iherlm tottē tempel gods. En
deden haer gebede en haer offerhande.
En offerden haer ionge dochterkin ma-
ria inden tempel onder der maechden
gheselschap die dach en nacht ware indē
loue gods. Doe ghinc si also vroedelijc
op die **ix** trappen des tempels dat si te
male niet meer achterwaert en sach
na vader en na moeder. so dats die pa-
pen en alle diet sagen verwonderde
en danctē gode daer of. Doe wort anna
vuult mittē heiligen geest en seide
voer hem allen die daer waren. Heer
god alre heren du biste gedenckende ge-
wordē dijns heilighē woerts en heil

ste dijn volc geuandet in goetijz ende in
heilichijz en hebste van ons verdreue on-
se viande dat wi ons verbliden mogen
en veruueyde in dinen loue. **Ic** was
ondrachtich en ic ben moeder geworde
en heb ter werelt gebrocht die bliscap
van isrl. **Du** mach ic mijn ghift ten
outaer brenghē want wie selt mi be-
nemē mine viande moete bekeren tot
mi en du moetste hem geue die ewige
bliscap. **Du** was maria een wonder of
te spreken in alle den lande van israhel
want al en was si niet dan drie iaer
out nochtan ghinc si also vromelike
voert in doechde en sprac den lof gods
alsoe wijslike en also volcomelike dat
si haer alle onderdanich ware en daer
of bewonderde en en dochten niet dat
si waer een kint aier dat si dertich iaer
out waer. **En** haer aensichte was wit
als een snee so dat mensse nauwe van
claerhede mochte aensien. **En** si begon-
de in bogen te werke en dat ander ma

gyeden niet gedoen en condē dat maect
te maria sonder enighe swaerth; in ha
ren kinthsche daghe **Epiphanius.**

Dese edele magt maria en was
grof noch vleyschachtich. mer
saerts smal en swanc van line si was
van middelmaet der statuerē vol van
sinne ryp van seden blouende van ver
wen wit van hude cleyne van haer
blenckende van ogheu scarp van ghe
sichte als een aern sympel van opslaē
der ogheu als een duue een recht aen
sichte en bruyne wijubrauwē wel ge
scepen handen lange vingerē sonder
houelen luttel van sprake sonder lach
en satich van gelaet sonder coen ghe
baer in cedinge sympel In gaen ghe
latich In staen sedich stil inder strate
dronich alleen blide in geselschap In
voerdeel cleyne In liden verduldich In
geloue seker In nootruste matich In
eten sober trouwe van rade recht ghe
yoersaemich den ousten In werken

weldadich scamel int aensichte lieftijc
 den mensche gunstich den vrienden In
 wtwendich scijn oetmoedich En in ha
 ren inwendigen gront puer hare oge
 waren vol van scamelheden haer
 oren gaff si totter leringhe godes.
 haer mont was vol waerheden. haer
 handen vol aelmussen. haer voete vol gesta
 dichede hoer seden vol eerbaerhede hoer
 lichaem vol sinerlyc haer herte vol my
 nen haer siel vol crachte gods haer we
 sen gods gebruikelic hoer werken seer
 vorderlic haer verstant god sconwelic
 hoer meninge heilich hoer wille gode
 ewich si sat inden lande der vriheit
 en niet inder consciencie bitterlyc ind
 clusen of gesceidenlyc onder die apote
 ken der gheesteliker suctich In den
 tempel was hoer een stedekijn bereit
 daer si gode diende mit yuich En ver
 beide gods vandinge mit groter be
 gheerlyc si was alre gedaente een
 scone forme alre sinerlyc een beel

de alre doechsaemlyz een duerbaer gem
me alsoe was die conincklike maghet
mit inwendigher en wtwendigher
cierlyz bekent inder ewichy **M**en viint
bescreuen van onser soeter vrouwen
doe si woende in den tempel dat si om
treut der middernacht totten daech
toe so plach si psalmen en ander be
dinge te lesen **E**n daer na als die noot
tijt aenquam so was dese heilige ma
get maria mit allen in rusteliken
bedinge en daer na quam die euge
len en vertroestense en brochten haer
dat hemelsche broot want si gheen
ander broot en at **E**n dat si wan mit
hare handen en arbeit dat gaf si alte
male den armen **E**n nader maeltijt
so ghinc si weder totten arbeit ter ves
per tijt toe **E**n te vesper tijt so plach si
te lesen psalmen en ander bedinghen
te compleet soe vunde si al dat gode
toebehoerde en gaf haer seluen mit
allen tot gheesteliker oefeningen en

denocien en contemplacie haer hart
opheffende totter godliker besouwin
ghe en iubilacien dat sijn geestelike
vrolichede en aldus soe vnuilde die hei
lighe maget maria dat dauid inden
souter seide seuen uerne inde daghe
sel ick gode loue si hadde in haer ghe
selschap drie maechde en twee heilige
ioncfrouwe weduwe suuer en reyne
die haer hulpen en diende. Haer cleder
en waren niet seer puutelic noch ghe
uerwet. Dit waren haer clederē een he
de en enen roc en enen tanelike man
tel alsoe die vrouwe op die tijt te dragē
plagen sonder enighe cedinge van pe
nitenciē want si nye soude en dede mit
ter harten noch mitten lichaem. Haer
cleder warē alsoe als haer hart was
scoen daer en reyue en vander tijt dat
onse lieue heer op voer ten hemel en
versleten si niet. Een scoen wit hoeft
cleet hadde si op haer hoeft die de hals
en haer hangende haer en die oren en

dat voer hoeft bedecte en een ander ho
uet cleet dat die keel en kinne bedec
te en aldus was die maget maria
haer bereidende tamelic en eersaem
lic haer scidel vande haer die hinged
altoes en waren bedect mit enen ghe
wrochte gordel so was si gegort. Haer
scoen dede si gaern aen als si ergent
ghinc. Want dese onnosel scamel ma
get scaemde haer mitten voete bloet
ghesien te worde. Hoer bedde en was
niet seer verciert. Haer het was tamel
lic en suuer en si hadde stroe en daer bo
uen een cleet en een hoeft polue ende
daer op so plach si te rusten bi haer bed
de so stont een stede daer si plach te con
templiere die scriftuer en an die ander
side soe stont een setel daer si plach op
te sitten nymermeer so en was dese
heilige maget ledich si en wrochte of
si en bede of en contempleerde of iubi
lierde. En al dat haer gebrac bsochte si
an haerre wychte sante elysabeth. Ind

66
nachten doe xps geboren wort van ma-
rien doe was die heilige vrouwe elysa-
beth in groter yuicheit en ouerdochte
die boetscap gabriels hoe dat hi marien
gruetede daer versceen haer die moeder
xpi en sprac tot haer **Ic** wil di lere dat
gebet dat ic sprac doen ic inde tempel
woende daer mi mijn ouders in settede
vande eersten so begreep ic in mijne
herten dat ic gode woude hebben tot
enen vader en alle tijt dochte ic en peys-
de hoe dat ic behagelicste mochte wese
gode en hem dienē op dat hi hem ghe-
waerdichde mi te geuen sijn gracie.
Ende ic dede mi leren die wet **E**nde wt
alle den gheboden die ic vant inder wet
behielt ic dit **Du** selste minen dine he-
dinen god van al dijne herte van al
dijne sielen van al dijne crachte en
dinen naesten gelyc di seluen en du sel-
ste yaten die souden **Doe** ic dit dede ver-
creecht ic alle doechden **Wilstu** gracie
hebben so ordmier dijn mine aldus so

wort di oueruloedige gracie ghegeuen
voert so doch als ic dede Ic stont op te
middernacht en ghync voer den outaer
dat inden tempel stont en badt mit al
le mynre herten dat mi god gaue dese
gebode te houden stadelic en alle die ge
boden der wet also badt ic hem seuen
dinghe Ten eersten om gracie en gode
te minne van alle mynre herte van
alle mine gedachte van alle mynre
sielen en van alle mine crachte Ten
andere male bad ic om mine naeste
te minen ghelyc mi selue en te beken
nen die wille mijns heren en dat ick
mochte minen al dat hi mynt en hate
al dat hi hatet Ten derden male badt
ic om oetmoedich en verduldich ende
sachtmoedich Ten vierde male badt
ic om alle doechde Ten vyften male
badt ic te leuen die tijt dat die maget
geboren soude worde die xpm baren
soude en icse sien mochte mit minen
ogen en horen mit minen oren ende

dienē mit minē handen en̄ hare heuen
soen mochte aenbeden op minē knien in
yaren scoet. **T**en seften male badt ic dat
ic gehoersaem waer tot alle den gebo
den en̄ settinghē der bisscopen des tem
pels. **T**en seuendē male badt ic om behou
dinghe des tempels en̄ alles volcs ter erē
gods. **D**oe antwoerde die heilige vrouwe
elysabeth. **O** heilige moeder en waerstu
met vol graciē en̄ alre doechdē in dijner
tijt. **D**oe antwoerde maria in docht in
mijner hertē dat ic waer die alre dunt
ste mensche die op aertrijt was en̄ dat
ic nye waerdich en was der graciē gods
als di oec dunt. **M**er god heeft gedaen
aen mi als een meyster die spelen wil
op die sanctorie in speelt daer op een soet
geluyt. **A**lso heeft god mijn siel vandē
eersten beghine mijns leuens minen
gheest en̄ minē sime en̄ mijn hert ge
ordiniert en̄ gemaect na alle sime wil
en̄ dunt sijn godlike wijshe so wort
ic gendert vandē engelen inden scoet.

des vaders en daer wort ic mit onspre-
keliher vnechde omengē en daer
hoerde ic die alre suetste stemme en die
alre edelste roec vint mi dine dat my
dochte dat ic nye ghebooren en was in
die werelt noch oec nye die werelt ge-
sien en hadde so grote bliscap en heyne-
lich hadde ic mit gode en mitte engelen
dat mi dochte dat ic daer van ewichede
geweest hadde En doe ic in die vnechde
geweest hadde also lange als het gode
behaechlic was doe wort ic vande enge-
len weder gebrocht op die stede voer de
outier daer si mi namē wt minen ge-
bede En doe ic tot mi seluen quam en
ic mi bedochte waer ic geweest hadde
van groter vernender mynen die ick
hadde tot minē heer so yelsede en custe
ic die aerde die steen en dat hout en an-
der creatuerē van minen des scppers
En mi dochte dat ic waer een dienstua-
get alle der ioncfrouwē die in de tēpel wa-
rē En begeerde vā al myre hertē ond alle

64
creatuere verworpen te sijn doer die myn-
ne des ouerste vaders voert selstu wetē
dat mi god dede veel troestes en alsoe
diche als ic berooft was des troestes
des en mochte ic niet ghyedoghe **C**ens
dochte ic dat ic nimmermeer van hem
sceide en woude **E**n nam dat boec en
las op dat ic in mi verwekede die yn-
nich **E**n vant iuder pphete ysayas
dat en en maget soude baren ene soen
doe settet ic op in mijne herte dat ick
doer die eer van dier maghet reynich
woude houdē en woude mi haer gene-
te diene en nimmermeer van haer te
scheiden ia ouer alle die werelt mit
haer te wandere waert uoot **O**peen
ander nacht doe ic mit vlijt badt dat
mi god gane te leuen also langhe dat
ic die maghet mochte sien en dienen
mit alle mine crachte doe wort ic nu
eneu sijn sel ombeuange dat daer
re was dan der sonne sijn midde inder
claerly hoerde ic een stemme die sprack

Du selste baren mine soen en den dienst
dien du der maget doen woutste die sel
di ghedaen worden Ende ic wil dattu
biste een moeder mijns soens en een
vrouwe en gebietster op dattu macht
hebste Ende oec geestu wien du wil
ste en mijn gracie en mach hem niet
geworden die di niet en mynt Alle
die des lochen en niet en gelouen dat
tu biste een moeder mijns soens die
en moge in mijn rijk niet comen du
baetste dat ic di behagelic soude ma
ken Die maget die mine soen baren
soude Nu houde ic van di alsoe veel
dat ic van di ghebozen wil wesen en
van nyement anders En so wie van
di gheen gracie en bidt die en sel niet
getroest worden van mine soen Doe
ic dat hoerde van wonder en van vre
sen viel ic neder in onmacht Doe qua
men die engelen en troesten mi Ende
hienen mi op vander aerde Daer na
gaf ic mi nacht en dach tot bedinghe

inden loue gods en en mochte daer niet
of versaet worde en also verbeide ic
des godliken loues Ende doe bad ic den
vader en sprac **O** du mynlike vader
wauttet di behageliken is dat ic vaer
dinen soen so genet in den gheest der
wijshe en der vstandnisse En alsoe
badt ic om alle die gauen des heiligen
gheests sonderlinge badt ic om gewa
re eerbaerhe te hebben tot sinen lieue
soen En dit wort mi ghegeuen vanden
vader alte male Die gracie die ic hadde
vcreecht ic oimits groten arbeit sonder
die gracie dat ic geheilicht was in mi
re moeder lichaen wat stadelic was ic i gebe
de in dieper oetmoediche en deuocien in
varneuder begheerte in veel weuens
in castijngē des lichaens en in al dat
ic wiste dat mijn yeer behaechlike was
in woerde in werken en in gedachten
dat dede ick altoes.

Dv selste weten dat die godlike ma
get alle wege te midder nacht

opstont en haer hart op keerde teghen
den hemelsche vader mit aendachtigē
gebede dat den hemel opdranc en alle
ne eyndende inden scoet des almachtighen
hemelsche vaders en stont inden
gespanne gebede thent die dach begon
de op te gaen **v**oert des middernachts
als si eerst opstont soe viel neder op ha
ren knien en danct gode sijns rike wt
uloepens daer hi hoer so seer mede bego
ten hadde **T**en anderen male so offerde
si hoer seluen in horen gebede en alle
dat si hadde en wart in die milde hat
gods dat hi sinen lieffte wille mit haer
dede en mit alle den hore **T**en derden
badt si voer alle die leiders der heiliger
kerken dat die na hare besten geordi
niert worde inder godliker eren **E**n voer
alle die sondare dat hem een gewaer
bekeren verleent worde tot haerre sa
lich **T**en vierden male sprac si mit
god recht als een kint mit sine vader
of een genyude lief mitten anderen

76

In dien spreken worde haer ogen op ghe-
daen dat si dat grondelose wesen scoonve-
de sonder middel in alre claerlyc en lief-
liclyc. En god sprac mit haer als mit
sijnre lieffter bruyt. Totten vyfste male
nam si aen gode te louen in yore gebede
mit leuendige loue dat wten godlike
bloeyende gronde ghinc. Die lof was
so soet en so luter dattet gode lusteliker
was dan dat hi hemel en aerde sciep.
Ten sesten male sanc si neder in haer
gebet en bekende dat si den hogen god
niet en conde aenbede na sijnre waer-
dichlyc en begeerde dan dat hi hem selue
louede in hoer en dan liet si haer cracht
sinckē in haer inwendigē gront wt
welken die ewige god dat lof en gebet
heffte outfanget. woert selstu weten
dat si drie wisen hadde voer den gebe-
de. Die eerste wise voer den gebede was
dat si al haer gemoede van alre wt-
wendichlyc en alle forme en beelden in-
toech en vsament stont. Ten anderē be-

dochte si tot wien si beden soude hoe seer
groot die heer was en hoge **T**en derden
vedochte si so seer na horen dunckē van
haer seluen dat si so onnutten creatuer
waer en viel dan in dieper oetmoedich
voer die voete der ewich gods **E**n sprac
dan **T**en eersten mit dier wisen der ver
worpenich haer ghebet **D**aer na ten an
deren male mit aernste vernenden be
gheerte **T**en derden mit geware gela
tenich des herten si beual oec haer ghe
bet der grondeloser goetich gods dat
sijn heeste wille en wiet die hoer voert
ghinc in allen dingē sich mijn alre lief
ste dit was die wise die si hadde in hare
gebede en in deser wisen so bleef si van
der midder nacht tot anden morgen
voet als die dach op ghinc **V**oert selt
ghi weten dat si haer te prijnt tijt voech
de inden tempel en onder wege ghinc
si mit neder geslagen ogen en mit ge
decken aensichte so vast dat haer geen
man onder dat aensichte nye en sach

en wie haer dan gruete so neygede si in
haren hoefde oetmoedelic en sprac god
si geloeft en die hemelsche vrede si mit
v en daer mede ghync si voer bi hem en
en stont niet stille in de wege **o**er ginc
snellike mit neder geslagen hoefde
weder heen en en vogede haer niet on
dert volc **o**er in enen winckel ende
bleef in den tempel totte middaghe
toe mit wtgespanne gemoede in der
ewich en bedochte die geboden en rede
gods want die waerdige ioncfronwe
en moeder gods sach mit haren vlyt
in die geboden gods hoe si die mit waer
dich en oetmoedich naden alre hoech
sten mochte honde si sette hoer hoghe
kennisse also diepe in oetmoedich dat
si nye meer en begheerde te wete van
der verburgenth gods dan haer geo
penbaert wort en also snel en bereit
was si tot alle goeden werken en ker
stelike insettinghe recht of si nye doech
den ghe oefent en hadde **E**n hier om

so weet dat si in den tempel hoerde de
dienst gods mit groten vlyte en aen
dachte en si was daer teghenwoerdich
mit groter oetmoedich des herten en
wtwendich sijns in genade en in ge
late en oec mit groter waerdicheit
ganses vlyts want si en sach niet o
me noch en sprac een woert niet in
yement mer si sach alleen die eer
waerdich gods aen si sach daer oec
mit groter begeerten en aernst wat
haer daer niet en verdroet te wesen
in den dienste gods **M**er hi was haer
lustich en begheerlic bouen alle din
gen **D**u selste wetē dat si in hare ghe
bede god nye en noemde si en waer
dichde den godliken name in dan
berhede in allen dingen die haer op
vielen en si en noemde nye si en had
de dan drie dingē aen haer **D**at eerste
was kintlike auxte **D**at ander diepe
oetmoedich want si haer onwaer
dich achte den ongenomde god te no

men dat derde vlitighe oetmoedich
 mit desen drien sanc si rechte in haer
 seluen neder voer die eerwaerdighe
 voete gods waneer si sinen name
 in hare gebede soude nome en mit
 groten kinthike aurt en oetmoedich
 so sprac si wt den heilige name des
 hogen gods.

En doe die engel gabriel tot haer
 quam sat si en wrochte mit fide
 en mit purpore en si dochte om den
 psalm *Benedixisti dne als hier na volgs*
 en die engel seide God gruet di maria

Dv hebste gebenedijt heer *ps*
 dijn aerde du hebste ofgekeert
 iacobs vangnisse **D**v vergaefste
 die boesht dijns volcs du bedecste alle
 haer soude **D**v maecste sachtmoedich
 al dinen toerne du keerste di of
 vandē toern dijne onwaerdicheit
Bekeer ons god onse heilgeuer en
 keer dinen toern van ons **E**n selstu
 niet toornich wesen ewelic op ons

of selstu vertrecken dinen toern van
ewen tot ewen **G**oddu bekeert sel
ste ons leuende maken en̄ dijn volc
sel verbliden in di **G**oen ons dij out
fermhertichz en̄ ghyf ons dijn heyl
Ic sel horen wat god die heer in mi
spreken sel want hi sel spreke vrede
in sinen volc **A**n̄ op sinen heiligen
en̄ op dien die hem bekeren totter her
ten **S**ijn heyl is bi dien die hem out
sien op dat die glorie inwoen in onse
lant **O**utfermhertichz en̄ waerly
hebben hem gemoetet die gerechtichz
en̄ vrede hebben malcander gecust
Die waerly is bresen vander aerden
en̄ die gherechtichz sach vande hemel
Want die heer sel gheue goedertiere
ly en̄ onse lant sel gheue sijn vrucht
Gherechtichz sel voer hem wandere
en̄ hi sel setten inde weghe sijn gange
Glorie siden vader **ii** vander ymichz
die onse lieue vrouwe hadde doe si
den sone gods baerde en̄ voertbrochte

De maria sat inder middernacht
in haerre meester vuerich van
binuen en si gedochte des woerts en
des vaders mynne en die gruet des
engels Ende bekende dat ewighe
woert des vaders Doe vant si ym
in haeren soet screyende en si myghe
de sijn gloriose godheit en sprack
O wesen des wesens O du licht des lichts
O du ouerscone wijshe O du inghe
dructe ewighe soetich O du ewighe
brant der godliker mynen Du hebste
ghelaten die glorie dijns vaders Du
quaemste neder in dit dal der ellen
dich O heer gewaerdige mi tot dine
dien en make mi outfauchic dijn
re ghenaden en outbloet dijn ewi
ge beelde in mi en doct wt mi ver
gaen al dat buten dijne mynenis
offtaen macz amen **H**et is waer
achtelike te gelouen dat doe die hei
lighe maget en moeder gods maria
den soue gods na dat si en ghebaert

hadde eerst mit yaren handē begon-
den te handelen dat yaer te yants
inden gemoede quam hoe hi die scrij-
tueren der ppheten vullen soude En
als si hem in doken want so beken-
de si in yaerre hertē mit hoe swaren
saxpen slagen sijn heilghe lichaem
mede gequetst soude worden Dat hi
recht als malaetsche soude sine En
als maria yaers lieues kints hande
kijns te samen vant En sijn voetkijns
sachtelic mitte swachtel vant. so doch-
te si hoe wredelic dat si noch inden
cruce ghenagelt souden worden als
si aensach dat lieflike aensichte yaers
soens die scoen was van ghyedaenten
voer alle kinder der mensche. so ghy-
dochte si hoe oneerlike dattet mitten
spekel der ioden beulect soude worden
Die moeder ouerdochte oec dicwyl in
yaerre herten hoe sijn soete wanghen
dicwyl geslaghe souden worden Ende
hoe sijn gebedide oren vult soude

worden mit menichuoudigen spotte
 en laster **A**endenckende hoe sijn gebe-
 nedide ogen van sine eyghene bloede
 veronne verdouckeren soude **D**ec so
 dochte si hoe si sinen soete mont edic
 mit gallen gemenghet ghyene soude
Somwile so gedochte si hoe sijn sal-
 ghe armen mit repen soude gebonde
 worde **E**n hoe sijn aderen en seneu en
 alle sine hele lichaem anden cruce on-
 genadelic soude gespanen worden
Ende sijn ghehele gloriose lichaem
 binne en buten mit alre bitterhede
 en vangichheit ter doot toe soude moe-
 ten gecrucet worde **D**ie gebenedide
 maget wiste oec wel dat als haer
 heue soen inden cruce sijn gheestige
 uen hadde dat dat scerpe speer sijn si-
 de doorsteken soude **E**n haer hert door-
 suiden **w**ant gelijc dat si was die al-
 re blytste moeder doe si sach dat die
 sone gods van haer geboren was
Die si wiste dat god en mensce was

sterflic nader menscheit. **M**er nader
godly ewelic ontsterflic alsoe was si
die alre bedroeffste moeder om dat si wel
wiste dat hi die alre bitterste pijn lidē
soude. **I**n deser maten volgede altoes
die meeste bedructly der meester bli
scap. Also wort die gebenedide siel der
maget die dat swaert des rouwen
doorfuiden soude swaerliker gequel
let eer hoer lieue soen gepinicht wort
dan enichs moeders lichaem gepin
get wort eer si een kint baert want
dat swaert des rouwē naecte also veel
tot allen vren der herten der maget
als haer genynde soen meer ghe
naecte der tyt sijne passien en sonder
twiuel ist te gelouen dat die alre goe
dertierenste soen gods medelidē hadde
mit sijne lieue moeder en hare rou
mit troestinge al bi tiden temperde
want anders so en mochte sijn tot
yaers soens doot toe niet gedraghen
hebben. **H**ier om gheleken als haer

soen bouen allen die yeleneden den alre
bittersten doot geleden heeft. Also heeft
sijn moeder in haerre gebenedider siele
geleden en verdragen die alre bitter
ste rouwe en wee.

D En leest van onser lieuer vrou
wen dat si na haers lieues kints
doot vander morgen stont daer na te
prijn tijt en te tertiae tijt plach si haer
te geuen om te peynsen en te mediteren
in haers ghemynde kints leer en ewa
ghen van dier tijt dat hi gewaerdich
de van haer geboren te worde. En ouer
dochte hoe si en sonder pijn droech ende
sonder pijn baerde en hoe dat hi haer
maechdelike borsten soecte. En si ouer
dochte alle sijn pijn die hi leet driender
tich iaer doe si mit hem woende. Ende
hoe hi van pylato en vanden ouden
veel verwyts en onrechtts en versma
denisse leet. En ge geselt en gecroent
wort. En verwyft wort totter doot.
En dit leet hi al om die werelt te ver

lossen Daer na so plach si te dencken
hoe hi ten hemel voer en om die hemel
sche dingen Daer na totter noene so
plach si te werken mitten handen al
dat men nutter naelden werke mach
want alle der vrouwe werken ende
aunbochte coude si wel van purpur
van sive en van vlas In dese tijt plach
si oec te spreken en te vermanen of te
verantwoerde den ghenen diet van
haer begheerde In dese tijt plach si te
gaen ten tempel gods ons heren ende
dan en plach si anders niet te doen da
te beden of psalmodie te lesen op dat
si gods lof voldoen mochte en si plach
te dencke gods geboden en geestelike
dingen si en sat niet onder tvolk mer
heymelic alleen Ende als si totte tem
pel of ergent anders waer ghynt so
floech si haer ogghen nederwaerts ta
melic haer aensichte mit enē witten
doke gedect dat si selden die luden aen
sach die bi haer ghyngē en als men se

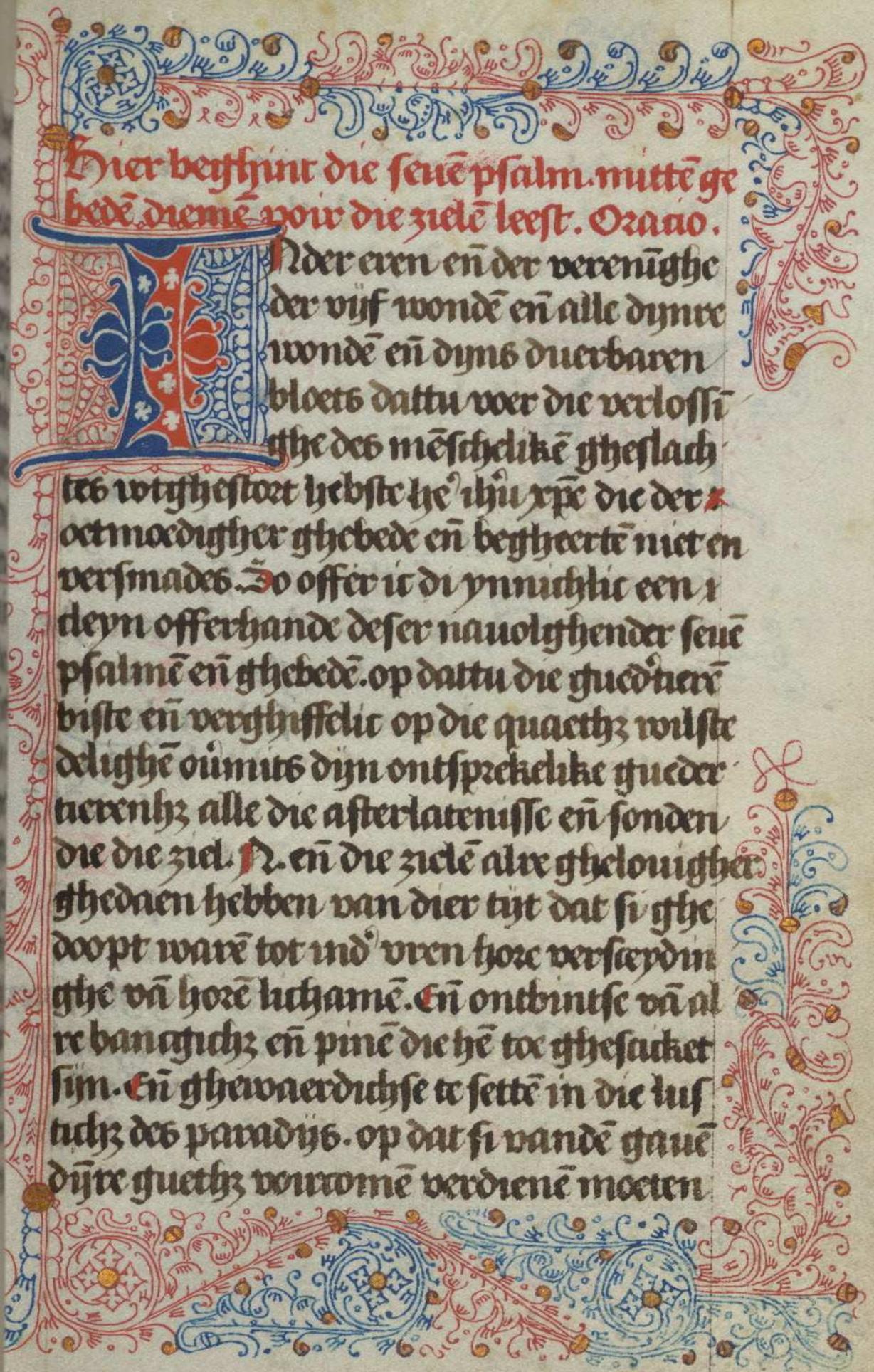
plach te grueten soe neygede si hoer ho
 uet en seide god si gheloeft en vrede si
 mit v **D**ese manier hadde si also lan
 ghe als si leuede. Bernaerdus **D**alre
 soetste en alre mynlicste ioncfrouwe
 maria het is di recht als een mynlic
 tussen en omeyelsen des vreden soe
 wanneer dat wi segghen totti mit de
 uocien Aue maria **E**en leerre spreect
 van onser soeter vrouwen gheen hart
 en can dat voldencken gheen tonge
 en mach wtsprekē hoe grote gracie
 god heeft gegeven den mensche ouer
 mits marien die alre maechde eer is
Ende wanneer dat se die mensche aen
 ropen in yaerre droefhede si mochte
 het vergete al hoerre eren dan dat si
 die luden mochte vergeten die haer
 aenropen in yaerre droeflyz en die
 haer dienen mit gestadiger herten
En also node als si haer lieue kint
 anderwerue doden liet voer haren
 ogghen **A**lso node liet si verderue die

yaer mit trouwen dienen Ende dat
waer mogeliker dat si haer mit du
sent swaerdē soude laten doden dan
si haer van eens mensche hulpe ver
scheide die yaer trouwe diene is Ende
diese mit yuiger herte aenroept in
sijnre noot si moet sonderlinge ouer
hem ontfermen die haer in sijnre her
ten heeft dien wil si troesten en wil
sijn moeder sijn **Bernaerdus** Ma
ria doet hem allen den scoet der ont
fermhertich open op dat van haer
re volly si alle moghē outfaen. die
genangē verlossinge. die sieke gene
finge die bedruete vertroestinge. die
sondare genade. die rechtuaerdighe
gracie. die engelen vhschap. die sone
gods menschelike natuer. die hele
drienoudich glorie. Noch seit Bernaerdus
Die gloriose maget maria is vol van
gracie want si is gracelic gode inder
oetmoedich Den engelē inder maechde
lich Den mensche inder vruchtbaerly.

Hier beghint die seue psalm. mitte gebede diemē voor die ziele leest. Oratio.

N

nder eeren en der verenighe
der vijf wondē en alle dynre
wondē en dyns duerbaren
bloets dattu voer die verlossi
ghe des mēschelike gheslachs
tes wtghestort hebste he ihu xpe die der
oetmoedigher ghebede en begheerte niet en
versmades. Do offer ic di ynnichlic een
deyn offerhande deser nauolghender seue
psalmē en ghebede. op dattu die gued'iere
biste en vergiffelic op die quaethz wilste
delighe oūmits dyn ontsprekelike gueder
tierenhz alle die asterlatenisse en sonden
die die ziele. En en die ziele alre ghelouigher
ghedaen hebben van dier tijt dat si ghe
doopt ware tot ind' vren hore versierdin
ghe vā hore lichame. En ontbintse vā al
re bangichz en pine die hē toe ghesacket
sijn. En ghewaerdichse te sette in die luf
tichz des paradys. op dat si vandē gauē
dijre guethz voortomē verdiene moeten

dat oerdel der wrakē te ontgaen en̄ crac
like te ghebrukē der saligher rustē. en̄ der
salichz des lichts. Die daer leueste en̄ reg
nierste god in ewichz der ewichz. Amen

Erre in dīre **Ps. Dñe ne.**

Vbolghenthz en straffe mi
niet. en̄ in dīre toerne en be
rispe mi niet. **O**ntferm di

mīre hē wāt ic cranc bin. make mi ghe
sont wāt alle mī ghebeent sijn mede
ghestoert. **E**nde mī ziel is alte zeer ghe

stoert. mer du hē hoe langhe. **H**eer di
ōme hē en̄ trecke wt mī siel. make mi
ghesont om dyn ontfermichz. **W**āt

hi en is indē doden niet die dīre ghedeckē
sel. en̄ wie sel ind' helle dīre belien. **I**c

heb ghearbeit in minē zuchtē ic sel mī
bedde wasschen op elke nachte mit mi
nē tranē. en̄ ic sel doer ghietē mī ghesprey

de bedde. **M**ijn oghe is vā verbolghenthz
zeer ghestoert. ic bin veroudeet ond' alle
mī viandē. **G**aet alle vā mi die boestz

werckē. wāt die heer heuet v̄hout die

steme mijs screyens. **D**ie he' heuet ver
 hourt mijs bede. en' heuet mijs ghebet ontfā
 ghe. **A**lle mijs viandē moete hē saamen
 en' vael zeer wordē ghestoert. si moete omie
 ghekeert wordē en' scame hē zeer snellike

Heer ghif hē die ewighe rust. en' dat ewi
 ghe licht moet hem lichte. *Oraatio.*

O here ihu xpe die dat suchte cenre vou
 wigher harte verstaeste eer dattet
 vout wort ghebrocht. Ic bidde di bi dijre
 heyliger godheit en' meschz. en' bi dijre al
 re oetmoedichste wāderighe dattu niet en
 straffes in dijre verbolghentz die ziele **N**
 en' die ziele alle dijre ghelouigher die du
 ghebode hebste ouer te lide vand' onsalichz
 des leuens. mar om dijn ontfermhichz
 soe ontbintse guedertierlic vā alle bande
 der sonde. op dat alle haer viandē hem
 snellike moete scame en' verwillike. En'
 dat si van dijn toern verlost en' vā alle
 vleckē der sonde wtghedaen moete waer
 dich wordē te vernighe die ewichz des sa
 lighen leuens. Amen. *psalm. Et quoz*

Salich sijn die gheen die haer boesht
sijn vergheue. en die hoer sonde be
dert sijn. **S**alich is die man die god gheen
sonde toe en gheeft. noch en is gheen bedae
ghe in sine gheest. **W**ant ic ghesweghe
heb soe sijn alle mijn ghebeente verouderet.
als ic riep al de dach. **W**ant dach ende
nacht is dyn hant op mi beswaert. en
ic ben omeghekeert in mine iamer als
mit doern angheuest wort. **E**c heb di mij
ontblue en mij afterlatenisse bekent ghe
maect. en mij ongherechtichz en heb ic
voer di niet verburghē. **E**c sprac ic sel
weder mi selue den heer belien mij onghe
rechtichz. en du hebste vergheue dattu on
gheoeffent en onghecort biste in mine
sonde. **D**aer om sal bedē totti een yghe
lic heyligh. in bequameliker tijt dat me
bidde sel. **N**ochtan sijn ind' grot ouer
uloet veel waterē. die niet en sellen totti
ghe naken. **D**u biste mij toeuclaet ind'
bedroeffenisse. welcke bedroeffenis mi al om
beleghe heeft. mij hoghe vroechde wt neem

mi vā dien die mi al ombelegyghē. **Ic**
sel di gheue verstandenisse en ic sel di leuē
den wech daer du in wandere selste ic sel
mij oghe op di vesten. **E**n wilt niet wer
den als een paert of als een mule. daer
gheen verstandenis in en is. **E**n enē toem
of in enē brydel bedrauc hoer waninghen.
die totti niet en ghenake. **V**eel gheselē
syn den sondare. mer die indē he' hope sel
syn ontfermhichz al omegnen. **G**hi
rechtuaerdighe verblyt v indē he' en seer
veruroecht v. alle ghi rechtuaerdighe vā
hertē hoehlic vdaert v. **H**eer ghif hē zē
O he' ihu xpe die den ghenē die **oratio**
di behen salichz gheueste en die so
den verlaetste. **Ic** bidde di ynnichlic bider
alre volcomēster belinghe dūs willē indē
handē dūs vaders. en bider inwēdigh' ban
ghichz dūre borstē doe du vā gwoter banghichz
droepelē vā bloede wtgaeffte voer zweet
dat die ziel **H.** en die zielē alre ghelou
gher moete verdienē verlost te wordē vā
alle banghichz en pinē. en mit ewigher

bliscappē en vrolichz ouerghestort te wordē
En inder bliscap der rechtuaerdigher ewe
like moete versamet wordē. *Amē. ps. Dñe*

Here in dijre verbolghentz en straf
fe mi niet. en in dinē toern en beris
pe mi niet. **W**ant dine ghesautte stekē
in mi. en du hebste ghestadicht dyn hant
op mi. **G**heen ghesontheit en is in minē
vleysche vā teghewoerdichz dyns toerns.
gheen vrede en is in minē ghebeente van
teghewoerdichz mijre sonde. **W**at mij
boeshede sijn minē hoefde bouē ghegaen
en op mi beswaert als een swaer last.
Mijn litteyke sijn veruult en verdorue
vā teghewoerdichz mijre onwijstz. **O**n
salich ben ic ghewordē en bin ghecroet
totte eynde. en al dē dach ghinc ic in be
doeft. **W**at mij lende sijn veruolt mit
spotte. en gheen ghesontheit en is in minē
vleysche. **I**c ben ghedruct en ghenodert
alte zeer. en bremede vā suchte mijns herte
Heer alle mij beghoerte is voer di. ende
mij suchte en is voer di niet verburghē.

Mijn herte is in mi zeer ghestoert. mij craft
 heeft mi begheue. en dat lichte mijre oghe
 en is niet mit mi. **M**ijn vriende en mine
 naeste. si ghenakede en stonde teghes mi
En die mi bi ware stonde verre van mi.
 en die mij siel sochte dede mi macht **E**n
 die mi quade dinghe wtsochte die sprake
 ydelheit. en dochte alle de dach valscheit.
Mer ic als een doue en hoorde niet. en als
 een stome die sine mot niet op en luket **E**n
 ic ben gheworde als een mesche die niet en
 hoert. en als die gheen weder sprake en he
 uet in sine mont. **W**ant in di he heb ic
 ghehoept. en du selste mi vhoze he mij god
Want ic sprac op gheen tyt en moete he
 mine viande op mi veruroechde. als mine
 voete worde beweghe so sprake si op mi gro
 te dinghe. **W**ant ic in die slaghe der pi
 ne bereit bin. en mij rouwe is altoes i mi
 nen aensicht. **W**ant ic sel vourtkundi
 ghe mij boeshz. en om mij sonde dencke.
Mine viande leue en syn ghestadicht op
 mi. en si syn ghemenichuoudicht die mi

boesclike ghehaet hebbē. **D**ie mi quaet
voer guet weder gaue die hebbē mi of ghe
trent. wāt ic die guethz nauolghede. **A**n
beghif mi niet he' mij god. en gae niet of
vā mi. **G**hedēcke he' in mij hulp. mij god
mijns heyls. **H**eer ghif hē die ewighe zc.
O He' ihu xpe een sondighe toe **ord.**
ulucht der bedroefder. **I**c bidde di yn
nichlic bi die halslaghe en berispinghe
en bi die lasterighe en v'wittinghe die du
voer ons gheledē hebste dattu niet en be
rispes in dinē toern die ziel **n.** en die zie
len alle d'yre ghelouigher. **o**er verlostse
vā alle wrogginghe en verwittinghe der
duuelē. **E**n verdriue al hoer suchtinghe.
en ghenese mit d'yre medicanē alle die
litterkenē en wondē hoorre sonde. **o**p dat
si ghenomē wordē vander menichuou
dichz der gheenre die hem omē staen en
hē scade willē. **D**at si moghē mit alle hey
lighe ewelic ghenoecht hebbē. **A**mē. **ps**
Ontferme di mijre god. na **ayfere?**
d'yre grot' ontfermhichz. **E**nde

na menichuoudichz dīw ontfermenisse
delighe of alle mī boesheit **W**assche mi
wert meer vā mīre boeshz. en̄ reynicht
mi vā minē sonde **W**ant ic mī boeshz
bekēne. en̄ mī sonde sijn altoes teghens
mi **O** alleen heb ic ghesondicht ende
quaet heb ic voer di ghedaen. op dattu
gherechtuaerdicht wortste in dinē woorde
en̄ op dattu verwīnes alstu wordes ghe
rehticht **S**ie an wāt ic in boesheit ont
fanghē bin. en̄ in sonde so ontfinc mi
mijn moeder **S**ie an wāt du die waer
heit ghemūnet heueste. en̄ du hebste mi
die ontkundighe en̄ verholē dinghen
dīre wysshz gheopēbaert **D**u selste mi
besprenghe heer mit ysopē en̄ ic sel wor
den ghereynicht. du selste mi wasschen
en̄ ic sel wit wordē bouē snee **D**u selste
gheue minē hore bliscap en̄ vroechde. en̄
die oetmoedighe ghebeente sellē hē zeer
vroechde **O** skeer dī aensicht vā mi
nen sonde. en̄ delighe alle mijn boesheit
God sceppe in mi een reyn hart. en̄ den

rechtē gheest vnuwe in minē binnenstē.
En niet en werpe mi vā dinē aensicht.
en dinē heylighe gheest en neme niet vā
mi. **G**hif mi weder die vroechde dījs sa-
lichgheuers. en mittē vorstelike gheest
ghestadighe mi. **I**c sel dine weghe de
bosen leren. en die di niet en oefenen sel-
lē totti bekere. **V**erlosse mi vande sonde
god god mījs heyls. en mī tonghe sel ver-
hoghe dī gherechtichz. **H**eer luke op mī
lippen. en mī mont sel voortkundighen
dijn lof. **W**ant hadstu ghewilt offerhā-
de ic hadse di ymmer ghegeue. di en sel
niet lusten inde offer datmē al verbrāt.
Een bedroeft gheest is een offerhāde go-
de. een rouwich en een vernedert harte.
en selstu god niet versmade. **H**eer doet
guetelike dinē guede wille mit syon. op
dat ghetymert wordē die muere vā iherlm.
Dan selstu ontfaen die offerhande der
gherechtichz en offer geue datmē altemad
vbrant. so sellē si insette op dinē outaer
caluere. **H**eer ghif hē die ewighe *re orō*

12
O heer ihu xpe sachtmoedighe v'ghe
uer onser sonde. aensiet guedertlic
onse cranckz en die bede onser oetmoedichz
Doer die blasphemie en gheselughe die du
voer ons ghelede hebste. en doer die doornē
troen die du voer ons ghedraghe hebste
Ontferme der ziele **N.** en der ziele alre ge
lougher na dijre groter ontfermhtichz
en na veelheit dijre ontfermenisse deli
ghe al hoer boesheit. ontfangse guedert
like in dijre ghenade. op dat si vande so
den worde ghereynicht en wit worde bo
ue snee. **En** vā alle anxtē verlost moete
verdientē gheset te worde in die ewighe
stoelē in dat hemelsche iherlm. Amen.

Here verhou mij ghebet **ps. Dne ex**
en mij roepē come totti **En** ofkeer
dij aensicht niet vā mi. in wat daghe
dat ic bedruet bin so neyghe dij oren tot
mi. **En** wat daghe dat ic di aenroepē.
so verhou mi snellike **W**āt mij daghe
sijn vergaen als een roet. en mij ghebeen
te sijn verdort als een dinc dat inder

panne verbrant is. **Ic** bin gheslaghe als
hoy en mijn herte is verdorret. wāt ic verghe
tē hebbe mij broot te etē. **V**ander stēme mij
sughtens aenhinc mij ghebeente minē vleys
che. **Ic** bin ghelyc ghewordē den pelluaen
ind' ewichz. en ic ben ghelyc ghewordē als
een nacht rauē in enē veruallē huise. **Ic**
wakede en bin ghewordē als een mussche
alleen enich een ond' den dake. **A**lle den
dach hebbe mi mine viande lasterlike ghe
straffet. en die mi louede die swore weder
mi. **W**ant ic assche als broot. en heb mij
dranc mit scayen ghemēghet. **A**ls van
teghewoerdichz dijns toorns dijre onwaer
dichz tot mi. wāt vheffende sloechstu mi.
Want mij daghe sijn vergaen als een
scheem. en ic bin verdorret als hoy. **M**er
du he' du blueste ind' ewichz. en daerme
dijre bi bedent bliuet vā gheboortē tot ghe
boortē. **A**l opustaende selstu di ouer syon
ontfermen. wāt die tyt te ontfermen is
ghecomē. **E**n dym knechte behaggheden
wel syons stene. en selle hem ouer syons

aerde ontfermē **E**n heer dat heyde volc
sel ontfructē dinē naem. en alle conūghe
vā aertrike dym hoghe daer eer **W**ant
die he' heuet ghetymert syon. en sel worde
ghesien in syre glozen **H**i heuet aen ghe
sien dat ghebet der oetmoedigher. en heeft
niet versmaet haer biddē **M**en scriuet de
se dinghe in die ander gheboorte. dat volc
dat noch ghescrepē sel worde sel den he' louē
Want die he' vā sine heylighe hoghe ghe
sien heuet. die he' vandē hemel heeft aen
ghesien inder aerde **O**p dat hi hoorde dat
suchte der gheente die mit voetbandē ghe
bode sijn. en ontbide die kunder der ghe
te die ghedoot sijn **O**p dat si voertkundi
ghe des herē naem in syon en sijn lof in
iherlm **E**n dien dattet volc te samen co
mē in een. en die conūghen op dat si den
heer diene **H**em antwoerde inde weghe
syre macht. myre daghe deynlyz condich
mi **E**n roepe mi niet weder in die helfte
myre daghen. dym iare sijn in die gheboor
te der gheboorte **O**u heer heueste ghesta

dicht dat aertrike inde boghine. en die he-
mele sijn wercke dijre hande. **S**i sellen
vergaen mer du bliues. en alle selle si
voudē als een cleet. **E**n als een omercleet
selstuse v̄wandele. en si selle worde v̄wā-
delt. mer du biste een selue en dym iare
en selle niet ghebreke. **D**ie sonen dijre
knechte selle daer wonē. en dat van hē
comt sel te recht gheleit worde inder e-
wicheit. **H**eer ghif hē die ewighe a. **oro**
O he ihu xpe guede harder die om
der sterfiker mēschē v̄lossinghe
hebste ghedrōcke den kelc der pine. Om
die groothz en om die diephz dijre hey-
ligher wondē. en om die wtstortinghe
dijns duerbare bloets verhou mij ghe-
bet en mij roepē come totti. op dattu die
ziel **H**. en die zielē alre ghelouigher ou-
stortes mit dijre visitacien en v̄twes-
ghe. op dat die ghene die in sonde ghe-
houden worde en als hoey v̄dorret sijn
en die tot noch toe als vloze scapē ghe-
dwaelt hebbe ghewaerdighe wilste te

vlossen vā alre vāghenisse der sonde. en
 wed' setten se mit dinē gued'iere sauederē
 indē hemelsche paradys. Op dat si die e
 wighe wonūghe mit alle dinē wtūcorē
 moete verdienē te bewonē **Amē ps. De**

Uandē diepē heb ic gheropē tot **ps. De**
 ti heer. o heer v'hoir mijn stēme.

Dine oren moete toehorē. in die stēme
 mijns biddens **O**ftu die booslyz v'houste
 heer. o he' wie sel dat lidē moghe **W**at
 bi di is ghenadichz. en om dyn ewe soe
 vbeide ic di he' **E**n sine woordē heeft
 mij ziele vdraghē. mij ziel hoepte indē
 heer **W**and' mettē tyt wachtēde tot ind'
 nacht. hoepte ysrahel indē he' **W**ant
 bi den he' is barmhertichz. en bi hē is ou
 uolle vlossinghe **E**n hi sel ysrahel v'
 lossen vā alle sijre boeslyz **H**eer ghif hē.

O he' ihu xpē alre beste salich **oro**
 maker onser droeflyz **D**ow die wt
 spreyinghe dijre armen en die wtret
 kīghe alle dijre senen. so moete dij oren
 aendeckende wesen in die stēme mijns

ghebedes. En en wilt niet verre makē dī
hulp vand' ziele. **N**. en vand' ziele alle dīre
ghelouigher indē daghe hoere gheselighe
En wāt bi di is ghenadich; der sondē ende
ouuolle vlossinghe soe en wil hoer boesh;
niet vhoude. mer ghewaerdighe hem dī
ontfermhich; mede te deylen. op dat si
vā allē bandē des duuels vlost en indē en
ghele choere gheset di ewelic moghē louē
te samē mit allē heylighe. **Ame. psalm.**

Here verhōr mī ghebet en vernym
mit dinē oren mī bede bi dien daer
ic di bi bidde. in dīre waerheit vhou mi
in dīre gherechtich; **E**nde in dat ghe
recht en gae niet mit dinē dienre. want
voor dīn aensicht en sel niet gherechtuaer
dicht wordē al dat leuet **W**ant die vāt
vvolghet mī siele. en heeft mī leue ghe
nedert ind' aerde. **H**i heuet mi gheset in
duusternisse als een dode der werelt. mī
gheest is op mi mit anre begaen. mī
herte is in mi zeer ghestoet **E**c ghedoch
te der oud' daghē ic peynsde in alle dī wer

ken. ac sel peynsen indē dadē dynre handē

Ic heb wtgherect mī armē totti. ende
mī siele is totti als aerde sond' water

He' v'hoir mi snellikē. wāt mī gheest o'tbrect

En keer dī aensicht niet vā mi. so wort
ic ghelijc dē ghenē die neder gaen in een
neder water.

Make dat dyn ontfermh'
tichz vroe vā mi ghehoert si. wāt ic in di
ghehoept heb.

Make mi den wech be
kent daer ic in wandere sel. wāt ic mīn
siele totti hebbe gheheue.

Heer wt naem
mi van viande wāt ic totti gheuloghē
bin. leer mi doen dinē wille wanttu mī
god biste.

Dyn guede gheest sel mi ley
den in dat gherechte lant. om dinē naem
heer selstu mi leuedich makē in dīre ghe
rechtichz.

Ende du selste wt leyde mīn
siele vā bedruckenisse. en in dīre ontferm
hichz selstu v'store alle mine viande.

En
alle die mī siele bedruckē selstu v'hesē. wāt
ic dīn dienre bin.

He' ghif hē die ewi. zē

O here ihu xpe gloriose god in **Oratio**
welkē die heylige ziele settē alle dat

betrouwen hoere hope. En die comē selste
te oerdele die leuēde en die dode v̄hoit m̄y
ghebet mit dinē oren v̄neem m̄y bedighe
in d̄yre waerhz v̄how mi in d̄yre gherech
tichz. En niet en gae int gherecht mitter
zielē **N.** en mitte zielē alre ghelouigher
En dien du ghegeue hebste in di te ghelo
uen dien en vonwaerde niet ghenade te
gheue. Spaer hē spaer en ontfermet hou
en en ghedoghet niet dat si v̄gaen voer
welkē du d̄y preiose bloet ghestort hebste
en den alre bitterstē doot gheledē. En of in
hem s̄yn enighe saulden die pijn waert
s̄yn die v̄ghif hē mitter alre zordhuou
dichster goetheit d̄yre ghenade. **N.**och en
laet hem niet ontfanghē dat wed' loen der
sonde. mar si moete gheuoelē die guedtie
rēhz en guethz d̄yre v̄ghiffenis. En toene
getse goedtuerlic alle den gheselschap d̄yre
heylighe mit welkē si verdienē moete te
ghebrukē die onsprekelike glorie der ewi
gher salichz. Ende mit dinē heylighe en
ghelen vand' soetichz d̄ys aensichts ver

sadet wordē. Amen. *Tetaniēn*

Nere. ontferme di onser. *Xpē*
ontferme di onser. **H**e' ont
ferme di onf. *Xpē* hoir ons

God vad' vandē hemel. Ontfme di hoorre. *oro*

Ohe' god conic des hemels en' der aer
den alre gued'tierēste vad' die ouer
mits dūre wijshtz dē mēsche woudeste ma
kē doe hi niet en was **I**c bidde di ynnichlic
bi dūre heyligher moghēhtz. en' bider gue
dertierenre merkinghe onser broosheit
dattu die ziel **N** en' die zielē alle dūre ghe
louigher vand' vleckē der sterflidhtz ont
doet ontbindes vā allē sondē mit welken
si oūmits mēscheliker crancheit of in eni
gher ander maniere dū moghēhtz vtoerēt
hebbē en' vlosse hē vā allē pinē die si ver
dient hebbē en' leydesse tottē gheselschap dū
re wtūcorēre op dat si niet onder dē bockē
mer ond' den scapē moētē verdienē ghe
selschap te hebben inder ewichz. Amen.

Goods zoen verlosser alle der werelt.
Ontferme di hoorre. *Oratio.*

O he ihu xpe des leuedighe goods zoen
alre begheerlicste ons leues onse
zoetichz en onse hope. he des leuens ende
des doots die voer ons inde houte ghestur
ue biste. en hebste die helle beroeft mitter
beten dyns buttere doots. Ghedecke dyre
ontfermenisse en dyre ontfermhichz en
dy passie moet di beweghe te ontfermen
der ziele. En en der ziele alle dyre ghelou
gher. Ende doer die bliscap dyre herligher
vrisenisse so vlosse en verleen hem een
deel der ewigher behoudenisse. Toen de ewi
ghe vader die litteykenē der naghelē der
glauuen en die wondē die du voor ons
sondare gheledē hebste. op dat so wat si te
ghen horen guediere maker ghesondicht
hebben als dyn mescheit aenghebedet is
he dat guedierlic vghene wilste. En van
de bande al hoir sonde ontbonde hem die
ewighe rust en salichz des lichts ontferm
hartelikē wilste verlenen. Amen.

O God heylighe gheest. ontfine di hoorre
Heylighe gheest troester doer **oro**

Dijn alre salichste gauē so make salich die
ziel **N.** en die zielē alle dijre ghelouigher
op dat si oumits di vandē vader en vandē
soen ontfanghē moete wordē. en indē af-
gronde der godhz vdronckē daer si ontfac
moete dat dat oghe niet ghesien en heeft
noch ore ghehoert. noch in des mēschen
hart niet ghedōmen en is dat hi schijmsel
des vaders god en mēsche ons verdient heeft
doe hi mit sijre onghemetere goethz hem
nerthde indē afgvont onser onsalichz. **A.**

Heilige drieuoudichz een god. ontferme di

O Salighe drieuou **oro** // hoorre
dichz dien mit recht louē anbeden
en glorifiaerē alle creature. En wien is
lof glorie en werc der danckbaerhedē door
die ongheeynde wereldē. Spaur der ziel **N.**
en die zielē alle dijre ghelouigher. en gif
hē volcomē vlatenisse alle hoorre sonde
en brenghetse tottē licht dattu bewoenste
daer si die ewighe en die salighe salicheit
en die ewighe glorie moghē besittē. **amē.**

Heylige maria. bidt voor hoor.

O Heylige maria sterre des meers
hoep der ellendigher troest der bedroef
der ghemeen bliscap alle der ghelouighi
xpi. Ic bidde di mit starkē roepē der deno
nen dattu den toorn dījs zoens ons here
ihu xpi. die die ziel **R.** en die zielē alle der
ghelouigher swaerlikē mit sondē onste
kē hebben teghē hē wilste sacht maken
en sūre gracie vā welken si ondancbaer
likē wt gheuallē sijn hē mit dine ghebede
versoenes. En doctse mit dinē gloriose ghe
bede daer te comē daer si den maker des e
wighe lichts moghē ghebruikē. en ind' ghe
bruikeliker enichz te samē mit hē eweliken
salich ghemaect moet wordē. Amen.

Heilighe moed' gods. Bidt voer hem. **oro**

O Guedertiere moed' goods des conincs
der enghelē. troest der onghetroester
die waerdelikē verdient hebste te ontfan
gghen die alle die werelt niet begripē en
mocht. mit dūre mulder bedē reynighe die
ziel **R.** en die zielē alre ghelouigher vā
allen sondē en verlosse vande tormentē

die hem toe ghesacket sijn. op dat si ouer
mits di vlost dymen moghe op de stoel
der ewigher glorien. ~~Amen~~ daer du regner
ste mit dine kinde sond'eynde. Amen.

Heilige ioufrouwe alre ioufrouwe. Bidt
voer he. en voer alle ghelouighe ziele **oro**

O alre liefste maghet xpi troesterine
der onsaligher. hulper der arme.

It aenwepe totti mit alre begheerte mijs
harte dattu hulpe brenghes der ziele **R.**
en die ziele alle der ghelouighe. En toen he
den zucte ihm den ghebenedide vrucht d'ys
vuus guediere. op dat si ontbonde va al
len sonde waerdich moete worde mitter o
uerster vrede salich ghemaect te worde. daer
si dyns liefs kints gloriose aensicht der
godheit. ende die glorie d'ynre ouer hogher
waerdichz moghe sien ind' ewichz. Amen.

Sinte michel. Bidt voer hem. **Oratio**

O Sinte michel archangel prince der
ridder scap des heers goods. It bidde
di vlosse die ziel **R.** en die ziele alre ghelo
uighe vand' quetsinghe hoorre wed' sake

en mitter enghelscher zegheuetighe ghe
waerdichse dine conic toe te sacke. Amen.

Sinte gabriel. bidt voer hē. **Oratio**

O Sinte gabriel archangel sturcheit
goods. Ic bidde di mit oetmoedigher
bede. dat die ziel **R.** en die ziele alle der ghe
louigher mit dyre besermentisse besermt
moete wordē. En mit bede in die sone stede
des paradys ougheuoert moete wordē. **A.**

Sinte raphael. bidt voer hem. **Oratio**

O Sinte raphael medicijn goods. Ic bid
de di dattu alle die machtē der duue
len die die ziel **R.** en die ziele alre ghelou
gher willen deren wilste te wruen op
dat si hou quetsinghe niet en moete ghe
uoelē. mar dat si mit dine ghebede moghe
comē tot rustighe en lichte wonighe. **Ame**

Alle heylige enghelē & archāgelē. **B.**

O Alle heylige ghi enghelē ende **oro**
archangelē. ghi thronen en domi
nationen. ghi prinapaten en potestaten
virtuten. cherubin en seraphin. Ic bidde
v dat ghi mit uwen ghebede die ziel. **R.**

en die zielē alre ghelouigher wtneemet vā
der stedē der pinē. En dat ghi se niet en laet
vā urwen besiermenisse ter tijt dat ghi se
gode weder brenghet te cronē op dat si mit
v salichlikē moghē ontfanghē die ewi
ghe bliscap. Amen.

Inte iohānes baptist. Bidt voer hem.

O heilige iohānes baptista he **orō.**
melsche gēme. en een lantaerne
voer gode daerre lichtende en barnende
dan die sonne. wes een guedieren voer
uechter der zielē **R.** en der zielē alle der
ghelouigher teghen die princen der duus
ternissen. En vlosse mit dinē goddienslich
ghen ghebede vā al houxte machtē. ende
toeuoeghetse den bliscappen des paradys
Ame. **A**lle heylighe patriarchen ende

O ppheten. Bidt voer hem. **Oratio**
he ihu xpe bliscap der patriarchē
en begheert der ppheten. en behoudighe
der ghelouigher zielē doer die verdienste
alle der heyligher patriarchē en ppheten
so vlost die ziel **R.** en die zielē alle dijre

ghelouigher vandē perikelē der pinē. En
ghebietse ontfanghē te wordē bidē handē
der heyligher enghelē. en te leyden inden
suet dūre patriarchen. daer si die begheer
lic en die gloriose ghedaente dūs aensichts
moghē aenscouwē ind' ewichz. Amen.

Dinte pieter. **bidt voor hem.**

Dinte pouwels **b.**

Dinte andries **b.**

Dinte iacob **b.**

Dinte iohānes ewāgelist **b.**

Dinte thomas **b.**

Dinte iacob **b.**

Dinte phillips **b.**

Dinte bartholomees **b.**

Dinte matheus **b.**

Dinte symon **b.**

Dinte thadeus **b.**

Dinte mathijs **b.**

Dinte barnabas **b.**

Dinte lucas **b.**

Dinte marcus **b.**

Alle heilige apostelē en ewāgelistē. **b.**

O he ihu xpe scat der apostele **oro.**
 erffnisse der ewangeliste. en vlossin
 ghe alre ghelouigher ziele. doer die vdiens
 ste alle dnyre heyligher apostele en ewa
 geliste soe vlosse die ziel **n.** en die zielen
 alle dnyre ghelouigher vand' droefheit des
 gruwelike ghesichtes en vand' duuelc moye
 nisse. En doetse inde lesten daghe des gro
 te oerdels dine toorn te ontgaen. en ond'
 dine heylige en wtucore dat deel der ewigh'
 glorien te ontfanghe. Amen

Alle heylige discipule ons hen. bidt voer he.

O he ihu xpe fonteyn en onspronc **oro**
 der conste en vlossinghe der ghelo
 uigher ziele. Doer die verdienste alle dnyre
 discipule so vlost die ziel **n.** en die zielen
 alle dnyre ghelouigher die wt de karker
 des vleyschs wtgheleit sijn va alre bangich
 hede en pine. en ghewaerdich in te leyden
 in dat ewighe huus inde hemel dat mit
 ghenē handē ghemaect is. Amē. **A**lle

O heylige onnosel kunderē. **v. Oratio**
 he ihu xpe rechtuaerdich en ghe

Dinte iheroen

Dinte panaraes

Dinte quirijn

Dinte ypolitus

Dinte adriaen

Dinte sebastiaen

Alle heylige martelare. **Oratio**

O he ihu xpe croen der segheuechters
lof der martelare. en ontfermenisse
der ghelouigher ziele. Doer die vdiensste al
le dñre heyligher martelare ontbint die
ziel. en die ziele alle dñre ghelouigher
vande bande alre sonde. Op dat als si ver
scheiden sijn vā alle anxtē en pynlike slotē
moetē verdienē onder die scare alle dñre
heyligē gheset te wordē. Amen.

Dinte martyn

Dinte franasus

Dinte barnaerdijn

Dinte niclaes

Dinte seruacs

Dinte gregorius

Dinte augustijn

b.
b.
b.
b.
b.
b.
b.
b.
b.
b.

b.
b.
b.
b.
b.
b.
b.
b.

hem die daerheit des lichts en die stede der
hemelscher vercoelinghe. Amen.

O	inte maria magdalena	b.
O	inte maria van egyptē	b.
O	inte vsula mit dinē gheselschap	b.
O	inte katherina	b.
O	inte barbava	b.
O	inte feliatas	b.
O	inte ppetua	b.
O	inte petronille	b.
O	inte aechta	b.
O	inte cealia	b.
O	inte nyraen	b.
O	inte gheertruut	b.
O	inte margriet	b.
O	inte agniet	b.
O	inte elsebeen	b.
O	inte dorothea	b.
O	inte appollonia	b.
O	inte marchia	b.
O	inte helena	b.
O	inte brigida	b.
O	inte clara	b.

S inte luca	b
S inte sabina	b
S inte tedia	b
S inte iuliana	b
S inte cristina	b
S inte scolastica	b
S inte ontkuemer	b
S inte kuneva	b
S inte anna	b
S inte elizabeth	b

Alle heylige ioncfrouwe en weduwe en alle die he hebben onthoude in reynichede van leue. **b.** **A**lle heylighen. **b.**

O he ihu xpe troen der maechde **ghebz** vlossinghe der ziele en bliscap alle der heyligen. doer die vdiensste alle der heyliger maechde en weduwen soe vlost die ziel **n.** en spaertse. en die ziele alle dyre ghelouigher. en delighe ontfermelike al hou vsumenisse. en verleen hem van dyre goethz te come totter ruste de ewigh salichz.

O alle ghy salighe ziele **ghebz** || **Amē**
die die alre guedtiereste heer van alle

banghichede en pinē vlost heuet. soe bidde
voer die ziel **R** en voer die zielē alle der
ghelouigher dodē. op dat si vdiene moete
te vertrighe ghenade al hoorre sonde. en
blyscap ind' ewicheit. **Amē. Oratio.**

O Alle ghi heyligē goods **Ic** bid v dat
ghi die ziel **R**. ende die zielē alle ghe
louigher doden ontfanghe wilt in uwer
heyligher en sondingher trouwe en be
waringhe. op dat si diuinitis uwen ghebe
de die ontfermhichz ons hē ihu xpi vol
comelike moete vertrighe. en in uwen ghe
selschap moete verdienen haestelic toeghe
uoecht te wordē. **W**es ghenadich. spaer
se he. **W**es ghenadich. vlosse he. **W**an
dinē toorn. **v**l. **V**ander vnaernisse ende
ghesichte der diuelē. **v**l. **W**an allē wroe
ghinghe en voutinghe der diuelē. **v**l. **W**an
alle banghichz en pinē des veytheuers. **v**l.
Vander sentencien der verdoemnisse en
vand' ewigher doot. **v**l. **W**an al hore son
den. **v**l. **W**an allē quade. **v**l. **B**i dien
dattu mēsche wordes en gheborē worste. **v**l.

Bi dinē pinē ende dinē cruce. **v̄l.** **B**i dinē
doot en̄ dattu begrauē wortste. **v̄l.** **B**i dij
re heyligher opuerstādēnisse en̄ verdaerder
certiker hemelscher opuaert. **v̄l.** **B**i der
toecoemst des heyligē gheests des troesters
v̄l. **B**i der heyligher verborghenth; dyns
hichaems en̄ dyns bloets. **v̄l.** **B**i der bede
en̄ verdienste der gloriofer moeder goods
en̄ maghet marien en̄ alle dijre wtuert
tēre. **v̄l.** **E**ndē daghe des oerdels **v̄l.** **W**i
sondare. **w**i biddē di hoor ons **W**i biddē
di dattu hē ewighe vrede gheues. **hoor ons**
Wi biddē di dattu di ghewaerdighe wil
ste hē te gheue v̄ghiffenisse en̄ volcomen
oflaet al hoorre sonde. **hoer ons** **W**i bid
dē di dattu di ghewaerdighe wilste hem
toe te voeghē int gheselschap alle der heyl
gher enghelē en̄ dijre wtuertēre. **hoer ons**
he **W**i biddē di dattu di ghewaerdighe
wilste hē ontfermytelike mede te dele die
ghebrukinghe dyns gloriose aensichts.
hoor ons he **W**i biddē di dattu di ghe
waerdighes hē te leyden totte ewighe leue

hoor ons he' **W**i biddē di dattu di ghewaer
 dighe wilste ons te horen. hoor ons he' **S**oen
 goods. **w**i biddē di hoor ons. **L**am goods
 die ofneemste die sonde der werlt. Ghif he'
 rust. **L**am goods die ofneemste die son
 de der werelt. Ghif he' rust. **L**am goods
 die ofneemste die sonde der werelt. Ghif
 he' rust. en dat ewighe licht moet he' lichte
Xpe hoor ons **H**eer ontferme di onser
Criste ontferme di onser **H**eer ontfer
 me di onser. **P**ater n'r **E**t ne nos. **H**e'
 ghif he' die ewighe rust. En dat ewighe
 licht moet he' lichte. **H**eer wt treke hoir
 ziele. vanden poorte der hellen. **I**c ghelo
 ue te sien die guede des hen. In dat lant
 der leuender. **H**e' vhoir mij ghebet. En
 mijn roepen come totti. **G**hebet. coll.

Ofonteyn der guethz en oir spronc der
 mildichz vader der ontfermhichheit
 en alre guedhereste miner der meschen
 die den goddienslighe bedinghe altois be
 reit biste. en die ghebede woude te sijn va
 den sondare. **I**c bidde di laet mij ghebede

totti op dūmen. En lact die begheertē mūs
hartē comē tottē oren dūre guedterēheit
En oumits dē conūdikē stoel dūre glorien
en die verwinninghe des heyligē cruas. en
doer dē alre bitterstē doot en die gloriose v
risenisse ons herē ihu xpi. En doer die bede
en verdienste der saligher moed' goods en
maghet marien. En doer die hulpe alle der
hemelscher crachtē. der saligher patriarkē
pphetē apostelē martelare cōfessorē maech
den en alle dūre wtūcorēre. **D**o vloft die
ziele **N**. en die ziele alle dūre ghelouigher
vand' machtē en vnaernisse der duuele
En vā alre banghichz en droeffenisse der
pinē. En ghewaerdichse te leidē totter ewi
gher bliscappē. daer si die begheerlike en
die gloriose scoentz dūre aensichts moete
verdienē te sien. **S**i onse heer ihu xpm di
nē zoen. die miti leuet en regniert in enichz
des heyligē gheests. god ind' ewichz. **Ame**.

O Alre guedterēste he' ihu xpe **Collect**
vghheuer der sondē troester der bedroef
der en' vlosser alre ghelouigher dodē. en

een enich weder loenre alre heylighe **Ic**
bidde di doer di seluē en oer doer die mīne
en doir die eer dīre alre guedtierēste moed
en maghet maria en alle creaturē hemel
sche en aertsche. en doer die eer dīre onspre
keliker namē. En doir die bede alle der u
gheenre die du ye mit dinē eyghenē bloe
de vlost hebste. en verblidē selste mitter **x**
lustichz des paradys. dat so menich warf
yement dese offerhāde der voir seyder seuē
psalmen en ghebedē di deuotelikē offert
dat die zielē alle der ghelouigher dodē voir
welkē di dit gheoffert wort moete ontfā
ghe die sadicheit des ewighe weder loens.
en die lustelike scoenhz der ewigher salichz
Die leues en regniers mit gode den vader
in enicheit der heylighe gheests **zē Coll**

Almachtich ewich god die ghewaer
dichste in te gheesten indē mēscheli
kē lichaem die ziel ghesapē tot dīre ghe
likenisse. En alstu ghebietste so keert die
puluer weder tottē puluer. **W**i bidden di
dattu dīn beelt ghebiedes versellet te wor

den mit dinē heyligē en wtūcorē inden
ewighe stocle. En dattu hoir wed' comēde
vāden lande vā egyptē vriendelike ende
sachtelike ontfacn wilste. en dij enghelē
te moet sendē wilste en wisen den wech
der salichz en op doen alle die poortē der
glorien. Verdrūf vā hōr alle die prince
der duusternissen. O he' bekēne dat trouwe
like op gheleit dat dym is. Ontfanghe he'
dym creatuer niet vā vreemde gode ghesce
pen mer vā di alleen den leuēden en wa
rchtighe gode. wāt daer en is gheen an
der god butē di. O alre guedtierēste heer
verblide die ziel dymis dienres en maetse
daer om die menichuoudichz dūre ontferm
hichz. en en ghedencke niet heer hoorre
ouder sonde die veruurt heuet die ver
woethz der quader begheerlichz. Al heuet
si di misdaen si en heuet di niet versact
mer gheteykent mittē teyken des heyligē
gheloues heuet si di altoes aenghebedet.

U Die leues en regneers *in Oratio.*
Vclosser wi die gheslaghe sijn mit

96
nuldē der weder wondē en die gheuont
sijn een deel ind' hartē aenroepē dū ont-
fermlytichz mit soeyliker stemē dattu fon-
teyn der gued' tierēz onse vriendē ziel. **N.** tot
ti wed' kerēde vriendelikē en sachtelikē ont-
faen wilstē. en dattu die vleckē die si creech
indē vleysche mit dūre gheuoenlike gued'
tierēz of wassches en vergheues en ewe-
likē verghetes. En op dat si di louē mach
mittē anderē heylighe so ghebiede dat si
mit hē verselt worde. Daer du leues ende
reynuerste in ewichz. **Ame.** **H**eer ghrif
hem die ewighe rust. En dat ewighe licht
moet hem lichtē. **A**lle ghelouighe zielen
moetē rustē oūmits der ontfermlytichz
goods in vreden. **Amen.** **Collecta**

O Heylige heer almachtich vader ewich
god. wi die ghedwonghē wordē dū
ontfermlytichz aen te roepen voer ander
mēschen sondē die niet ghenoech en mo-
gghen bidden voer ons eyghen sondē. noch
tan betwouwen wi vū dūre gheuoenu-
ker gued' tierēz. en bidde di dattu ontfaet

Iste mit dijre guedterichz die ziel dijre dien
re **R.** die weder totti coemt. **Si** haur **x**
moet wese michael die enghel des testaments
En ghwaerdichse te settē oimits die handē
der heyligher enghelē ond' dyn wtūcoren.
in die scoet abrahams ysaacs en' iacobs dij
re patriarchē. En vāse vandē princen der
duusternisse. **N**iet en moete si ghescent **x**
wordē om dwaalighe hoorre ydelhcz of hoorre
eyghenre quaethz of hoorre broeshz. mer
meer moete si bekent wordē vandē dinen
en' moete ghebruke die salichz der rustē.
op dat als die dach des groete oerdels toe
coemt dat si dan v'wrecket vand' doot ver
saet mach wordē vander glorie des opeba
ren besouwēs ond' dinē heylighē en' dyn
wtūcore. **A**mē. **G**heb tot onse lieue vrou

O alle heylichste **w**e voer die ziele
moed' goods maria onse eni
ghe hope en' troest naest gode
It onwaerdighe sondighe mēsche vliet tot
v om die oueruloedichz uwer barmhertichz
en' ghenadē te vertrighe voer die ziel. **R.**

En ic die niet te vollen en an bidde voor
mijns selfs sonde en zeer behoefte der heylighen
ghebet oimits dijre ontsprekeliker
ontfermhichz; so beueel icse uwer goed-
tierenre ghebede. wat ghi vertrighe mo-
ghet wat ghi wilt. en v enighe zoen v
niet weyghere en wil. Hier om dan so
beweghet die barmhichz uwer lieues
kints mit uwen ghebede op dat syn crea-
tuer ghetrost en verlost worde van allen
bittere en onweyne pinen die si verdient
heuet. Ghedencke o heylige maria der gro-
ter eeren daer ghi mede vhoget sijt om der
mesche wil. wat om hoer vlossinghe soe
worde ghi die moed goods. En en laet dese
ziel niet langher quelle voer welken die
goods zoen he ghewaerdicht heuet te ster-
uen. Delighet hoor sonde op dat hoor pine
op houde. Bewiset v te wese onse moed. wat
v enighe zoen heeft he ghewaerdicht te we-
sen onse broed. En vertrighet der werelt ghe-
nade watter fonteyne der mildichz goods.
en vlost dese ziel vande bande der veruaer

liker duusternisse. Ghedenc o waerde
moed' des onsefermhitelike staens dat ghi
onder den cruce stont doe v ghemide kunt
daer an hinc in groter pine om onse sa-
lichz. Dijn heylige lide dat ghi daer voer
uwen oghen saghet. en dat zwaert uwoes
heylighe medelides dat als die oude ghe-
rechtighe symeon inde tepel voer hadde
ghesproken dat v ghebenedide ziel buter-
lic doersneet moet ghereket worde vand'
rechtuaerdichz des alre barmhertichste gods
voer al hore misdadighe sauldighe sonde
en vsumenisse op dat si vlost worde van
alle droeffenisse. en voert ghebrukē mach
der ewigher bliscap mit v en mit allen
enghelen en heylighe inde daxe besou-
wen des godlike wesens. Dat gonne he
en ons die vader die soen en die heylighe
gheest. Amen. *Een ghebet tot onse here*

Lieve he ihu voer die zielen.
Oxpe die grote mine die ghi alle
tijt ghehadt hebt totte meschen
daer ghi om neder quaemt wt de scoete

uwes vaders vandē hemelschen twen in
 aertrycke en naemt onse mēscheit aen in
 den ioncferlike reyne lichaem der waer
 der maghet marien op dat ghi ons verlos
 sen mochte van der macht des viants vā
 der hellen daer wi in beslotē ware. so bid
 de ic v wāt ghi hebt leren bidden in ghe
 helen betrouwen uwer barmhertichz niet
 in mīre verdienste dat ghi v ghewaerdi
 ghet te verlossen dese ziele. **R.** wt allen pi
 nen en verdueten diese beuanghē hebbe
 en diese verdient heuet. **O** lieue heer al
 le die guede werken der verlossinghe die
 ghi om den mēschen hebt ghedaen die
 moētē haer te staden staen en te hulpe co
 men. en moētē in uwen oghen ghereket
 werde barmhertelikē voer al hoer sculden
 en misdaden en versumenissen. **V** waer
 de gheboert vander kuysscher maghet
 marien inder harden winter. en inder
 groter armoeden. indē stinckendē stalle
 voerde beesten die moetsē ontbindē van
 allē sculde diese besuldicht heuet mit ho

uedien mit weelden mit onkuyfshz. in
werken in begheertē en̄ ghedachtē. Die hey
lighe besnidinghe moetse ontladē van al
hoorre ouuloedichz en̄ ontsaetlichz in woer
dē in zeden en̄ in werkē en̄ in ghedachten
Dijn heylighe doopsel moetse ontreydē en̄
reyn makē vā alre onsuuerhaz. **V** herte
moet al hoer tōmer veruolle. en̄ al hoer
ghebrekē die si ghedaen heeft oumits gul
sichz. **E**n̄ dat si die vastē der heyligher ker
ken niet ghehoudē en̄ heeft als si sculdich
was. **V** heylighe predicacie en̄ v heylighe
lexe moet volbrenghē dat si versumet heeft
mit hoorre onwetenshaz der dinghē die si mit
rechte soude ghedaen hebben. **O**we heylighe
auontmael daer ghi dat heylighe sacmēt
uwes ghebenedidē lichaems en̄ bloets in
gheuet dat rekent lieue hoer ghenadelikē
voer alle die sondē deser ziden. **N** die si ghe
daen heuet. **D**at si haer niet waerdeliken
en̄ gaf noch en̄ bereide alst betaemde tottē
heylighe sacramēt dyns ghebenedidē lich
aems noch en̄ cerdes oec niet. **E**n̄ ander sa

axamentē en̄ heylighe dinghē der heyligh
kerckē als si vā rechte soude. Die wasschi
ghe der voete na den auōtmael en̄ v heyli
ghe lere. daer ghi mit exempel. woerden.
en̄ ghebede tot uwen hemelschē vader leer
de die oetmoedichz. uwe vrede. v godlike mi
ne in alre volcomēchz dat rekent lieue heer
guedherlic voer al dat si ghesondicht heeft
mit houerdien. mit onvrede. mit hat ende
nijt. En̄ dat si niet en plach te biddē voer de
staet der heyligher kerckē. voer leuende en̄
voer doden. sonderlinghe daer si meest was
sauldich voer te biddē. als si vā rechte soude.
V heylighe ghebet opten berch daer ghi in
zweetede bloedich zweet. v vanghenisse v
gheeselinghe. v coninghe v crusinghe. v
heylighe wondē. en̄ ghemeenlic al dat lidē
dat ghi voer ons gheledē hebt sonderling
aen den heylighe cruce in dier uwen doe
v ghebenedide heylighe ziel scheidē wt
uwen waerdighe lichaem moet dese ziel
purgieren en̄ suuerē van allen quaden.
O lieue heer sietse aen mit uwen mildē

oghen der barmhertichz daer ghi mede aen
saghet marien magdalenen doe si v heyl
lighe voete mit hare tranen dwoech. ende
mit hare hare droechde en haer sonden
verghene worde. En sinte pieter in cap
phas huse. En laet hoer die selue ghenade
vinde die die guede sacker vant ande
cruce die laet tot rouwe en penitencie qua
op dat si ommits uwer ghenade in uwen
oghen abel en bequaem werde des ewi
ghen leuens. daer si leue en regneren mit
v en mit alle heylighe in ewichz der e
wicheit. Amen. **O** Ewighe godhiz ver
licht al hoer duysterheit. **O** heylighe drie
uoudichz gheest rust al hoer moethz. **O**
waere enichz troest al hoer ellendicheit
O ewighe en ouste god wt doet ende ver
ghest al hoer quade. **N**och bidde ic lieue
heer ihu xpe dat v heylighe drienoudich
ghebet tot uwen hemelsche vader opten
berch daer ghi in zwetede bloedich zwet
va anxtte der zwaerheit uwer passien na
uwer mescheit moete onthessen dese ziele

van alle anxten der veruaerliker en̄ doct
keren steden en̄ der bofer gheesten. En̄ ver
leen hoer den troest der heyligher enghelē
Almen **Dit is van enen Ridder.**

Der staet ghesaxue vā enē ridder die
ghesturue was en̄ dufent iaer te ve
gheuet gheuyft was. mar om een doecht
die hi ghedaen hadt enē guede gheestelike
mēsche so hadde hi die ghenade van gode
so dat hi weder quam tot sijre suster die
een ghetwurde nonne was. En̄ hi hadde
verstaen een ghebet dat hi hoer leerde daer
si hem mede verlostē in eenre maent die
dufent iaer ten vegheuetē gheuyft was
En̄ dit ghebet salmen doen inder eleuanen
vander missen tusschen den kelt en̄ agn
dei. En̄ also dicke alsment doet voer hem
selue so verdient men. **Ghebet.**

Hebt vader lof en̄ danck als des guets
dat ghi ons ghedaen hebt doen ghi
ons sende uwen een gheborē zoen wt uwer
godliker hertē inder heylighster waender
maghet marien lichaem al daer ghi

wout voeghen v godlike natuer in hoer
mēschelike natuer om dat ghebenedide voe
ghen en̄ verenighē dat ghi van haer ghe
bore wort. en̄ dat ghi besnede wort. en̄ ver
rade wort en̄ vercoft wort. also waerlike
heer als ghi ghecruyft en̄ ghedoot wort.
en̄ v ziel wt uwen lichaem scheidt soe ont
fermet deser ziele indē pinē des veygheruers
Ihu xpe ghi die makede hemel en̄ aerde
en̄ al dat daer binne is. wat ghi heer ver
coft en̄ verrade wort. en̄ ghi den ioden
gheleuert wort. ghecruyft en̄ ghedoot wort
also dat v aderen schoerde. en̄ v oghē ver
ghinghē en̄ v harte brack. **H**eer also waer
lic als v heylighe ghebenedide ziele scheidt
wt uwen lichaem optē guede vradach an
dat ghebenedide cruce. en̄ aldaer grauet v
leuen om den doot. en̄ ghi ons aen naemt
en̄ ons een leuen dat duren sal ewelic gra
uet. heer also waerlike als v ziel scheidt wt
uwen lichaem so ontfermt deser ziele als gi
ouer den staeker deet die ter recht hant uwes
cruces hende in gods namen. **Amen.**

Dit ghebet salmē doen voer die zielē en
is ghehete van waerdicheit dat gul
den ghebet. En het is vā sonderlinghē vri
endē gheopebaert diet voer die zielē deden
en die zielē daer mede vlost wordē. En si
opebaerdē hem en seiden dat si vlost ware
en dattet omoghelic waer dat enighe ziel
in so grote vegheuer waer daer men die
wer lase dertich daghe si en soude worden

Ontfruitsamu **Oratio** | verlost.

O ghe versarckelike god die die enighe
len ontfruchten en die arthangelen aen
beden. O god dat du woutste mēsche wor
den om den mēschelike kune te verlosse
wi biddē di heer om dyn duerbaer bloet
en om dyn heylighe lidē ende om dinen
onsauldighē doot. doer die reyne maghet
maria. en doer die enghelē. doer die patri
archen. doer die ppheten. doer s^r Jan bap
tist en ewangelist. en doer die apostelen
doer die martelare. en doer die confessorē
en die ioncfrouwē en doer alle die gheen
die hoer bloet ye goetē doer dinē naem soe

ontfermt di haer ouer die zielē dinnre di
enres en dinnre dienstere die du hebste ver
lost mit dinē heylighe blaede. doetse op ver
risen in die verrisenis dinnre doedes ende
maeckese een mitti alstu een biste mit
dinē hemelschen vader. Amen. En leest
hier nae een anserere mer de 9. al wt 11.

Dit sijn seue bloetstortinghe ons heren voer

O mynlike vader ic dinn **die zielē**
alre onwaerdichste creatuer of
fer di hude dinnre enighe soens
heylighe bloet dat hi wtstorte in sijre be
snidenisse mit al den werckē sijre loue
liker kintscheit voer alle die sonde die dese
ziele n. ons vrients ghedaen mach heb
ben in haerre kintscheit. En ic bidde di
dattu die verdeluwen wilste ommits die
louelike kintscheit dinnre enighe soens. A^m

O mynlike vader ic offer v op **pater nr**
uwes enighe soens bloedighe zweet en
die banghighe benaetheit sijnre herten
inder bedinghe opten berch van oliuete
En alle die werken sijnre heyligher wan

deringhe voer alle die sonde die dese ziele
 N. ghedaen mach hebben in die tijt des
 dienstes goods en des heylighe ghebeets.
 en in ondancbaerheit. en in allen dien
 daer si van rechter sult toe verbonde was
 en versumede in heuet gheveest. **pat' n̄**

O mynlike vader ic offer v op uwes eni-
 ghen zoens heylighe bloet en pijnlike *
 zeer inder gheselinghe. en alle die pijn en
 confusie die hi leet vand' vanghenisse *
 totter gheselinghe voer alle die sonde die
 dese ziel N. ghedaen heuet in dien dat si
 haer lede der onreynichz der sonde heuet
 ghegeue. en sonderlinghe in ghebrokender
 penitenciaen dat die oimuts pijn ende ze-
 richheit dints enighe zoens moete ofghe

O mynlike **pater n̄** **O** daen worden.
 vader ic offer v op uwes enighe soens heyl-
 lighe bloet dat hi wtstorte in die wtpor-
 singhe en doer stekinghe sijn heylighen
 hoefdes mitter doornē croen voer alle die
 sonde daer houerdien daer haer dese ziele
 N. in ontgaen heuet vā hare kintschen

Daghē tot hoorre doot toe. En gheuacrdi
ghe di oūmits die pijn dīs ghebenedide
hoofst haer ontfermelic te vergheue alle
die sonde die si ye ghedede in ydelre vertie
ringhe des hoefst daer si hare eue mēsche
tot sonde mede heuet ghebrocht. **Pater n̄r**
O mynlike vader ic offer v op uues eni
ghen soens heylighe bloet dat hi wtstorte
de ind' wttreckinghe sijre clederē. mit die
lasterlike voerdelinghe en pijnlike ley
dinghe tot sijre doot voer alle die sonden
dye dese ziele **N.** ye ghedede. hoese haer ont
gaen heeft in ydelre behaechlike tieringhe
der cleder. En begheer lieue he' dat ghi dese
ziel **N.** doch wilt trecken wtter helscher
pinē des vegheuiers. en haer deden mitte
stoel der glorien en der bliscappen. **Pater**
O mynlike vader ic offer v op dīs **n̄r**
enighe soens heylighe bloet dat hi wt
stortede ind' wttreckinghe sijre ghebene
dide handē en voetē die inde cruce doer sla
ghen ware voer alle die sonde die dese zie
le **N.** ye ghedede in sondighe begheerten

en werke en in verkeerde wille. En ic bidde
dat ghise inde arme uwer vaderliker ghe-
nade ontfanghe wilt en vrien van alle pi-
nen en rouwen. **Pater noster.**

O mynlike vader ic offer v op uwes eni-
ghe zoens heylighe bloet dat hi wt storte
in dier doerstekinghe sijre siden mit dat
reyne water voer alle die sondelike boeshtz
des harte voer dese ziele **R.** En ic bidde v
mynlike vader dat ghi dat ghebenedide bloet
wilt setten in een volcomen boet en oflaet
al hoorre sonde. En dat reine water in een
volcomen quytsceldinghe alder pinen hoer-
re sonde. en een middel tusschen der gherech-
tichz goods en haer sondelike leuen. **Amen.**

**Die dese seuē depfundissen leest een iaer x
lanc inder missen voer die ziele die vloest
een ziel wotten veyghenier. De pfundis.**

O lieue he' ic beuele dese depfundis di-
ne ghebenedide hoefde en der door-
nen crone die v daer op gheset wort. En
doer alle die pinen die du ye in dine hoefde
ghelede hebste. dattu deser ziele **R.** vghoef

ste alle die sonde die si mit hare sondighe
hoefde ye misdede en mit hare vijf sinne
teghens dyn eer. **leest twee depfundissen**

Lieue he'ic beuele dese twee depfundisse
dine ghebenedide arme en hande en den
tween plompē naghelē die di door dij ghe
benedide hande worde gheslaghe dattu
deser zielen **R.** wilste ~~ghenē~~ v'gheue alle
die sonde die si ye mit hare hande en mit
hare werke misdede. **leest twee depfundisse**

Lieue he'ic beuele dese depfundissen dij
ghebenedide bene en voeten en den enen
plompē naghel die di door dij ghebenedi
de wetē wort gheslaghe. dattu deser ziele
R. wilste v'gheue alle die sonde die si ye
ghedede mit hare bene en voeten. en alle
die onnutte ganghe die si ye ghynt. **een**

Lieue he'ic beueel dese depfun **depfund**
dis der stekē die di wort ghestekē in din
ghebenedide side daer water en bloet rot
van dattu deser ziele **R.** wassche wilste
vā al haren sonde die si ye beghinc mit
hoore hte. en mit al hoere lichaem. **al**

Lieue he' ic beueel dese **Een depfundis.**
 depfundis dñre heyligher opuerstadenisse
 en der vroechden die dym lieue moed' maia
 hadde en dym apostele doe du he' vscheen
 ste opten heylighē paesdach. en vloste den
 heylighē vaderē witten voerburch der helle
 Also moetstu dese ziele **R.** vlossen vā alre
 pinē en vuroechde se en vertroeste alle ghe
 louighe ziele **Amen.** **Collect.**

O heylighe heer almachtich vader e
 wigh god wi die ghedwonghē wor
 den dym ontfermhichz aen te roepē voer
 ander mēschē sondē die niet ghenoech en
 moghē bidden voer ons eyghen sonden.
 Nochtan betwouwen wi van dñre ghewoen
 liker guedticēhēz en biddē di dattu ont
 faetste mit dñre guedticēhēz die ziele dñ
 re dienres **R.** die weder totti coemt. Si haer
 moet wese' michael die enghel des testamēts
 En ghewaerdich se te setten ouermits die hā
 den der heyligh' enghelē onder dñ wtuer
 core in die scoet abrahams ysaacs en ia
 cobs dñre patriarken. en vriesse vander

princen der duysternissen. Niet en moete
si ghescent worde om dwalinghe hoorre
ydelheit. of hoerre eyghenre quaethz. of hoer
re broessheit. mer meer moete si bekēt wor
den vande dine. en moete ghebruke die
salichz der rusten. *Amē. He' ghif hē zē. Al
le ghelouighe zē. Onse he' seide tot machteldis*
Doe wie voer enighe doden bidt wt be
wegghen des medelidens of der minē die
sel deelachtich wese alle dier guede ende
weldade die ghesiede ind' heyligher ker
ken voer den doden. en inde daghe sijns
doots so sel hi hem alle die bereit vande
tot hulpe en salichz sijner zielen om hē
weder te helpen wt alle sine node en lide
*Dese nauolghende lere is ghenomē wt r
machteldis boec die onse here haer self leerde*
Onse here seide tot haer. Drie dinghē
sel ic di leren die du alle daghe in
dijre hertē ouerdenckē sulste. en veel guets
sel di daer of comē. Indē eersten selstu mit
danckbaerheit ouerdenckē wat ic di al guets
ghedaen heb ind' scappinghe ende verlossin

ghe. also dat ic di tot minē beelde en̄ gheli-
kenisse ghescepen heb. en̄ om dinē wil mē-
che ghewordē. en̄ daer na om di ontellike
pyn gheleden hebbe. En̄ om die minne van
di den alre bittersten doot ontfanghē heb.

Ten anderē mael ouerdenc mit danckaer-
heit hoe veel guets en̄ weldadē ic di bewijst
heb vand' tijt dattu gheborē waerste tottē
daghe van hude. en̄ dat ic di mit sonderli-
ghe verkiesen watter werelt gheropen heb
en̄ heb mi dicke gheneycht tot dijre zielen
vullende di en̄ dronckē makēde mitter soe-
ticheit mijre graaen. en̄ hebse verlicht in
den bekennē. ontfsteken inder mūnen. En̄
dat ic alle daghe come inder mussen bereit
te veruollen dij begheertē en̄ dinē wille.

Ten derden mael ouerdenc mit danckaer-
heit wat oueruloedicheit vā allen guede
ic di indē hemel gheue sel als ic di bouen
dattu ghelouē of denckē mogheste mit al-
len gueden veruollen sel.

Noch op een ander tijt doe si bat voer
een sach si syn ziel voer der godliker ont-

fermhichticheit staen als een ionc kindekij
hebbende goods harte in syn hant. Aldus
sel die mesche in alle sine tide come tot mi
ende houden aen mij godlike harte suete
de daer in alleen ghetroest te wese soe en
sel icken ind ewicheit niet laten. En du
selste he segghen dat hi die tranē die hi
bi wile onnuttelic wt ~~stort~~ ghestort heeft
toeuoghe en set bi minē tranē. vrouwe
hebbende dat hise niet wtghestort en he
uet voer syn sonde en wt minen. Dan so
sel hi syn tranē verenighe mette minen
ende presenterē minē vader als hi wil.
Ende wāt ic oetmoedich ende onddanich
gheweest heb. so sel hi hem pinē oetmoe
delic te gheue onder alle creature. en waert
te doen oet ter doot toe ghehoorsaem te we
sen. Dese doecht aldus ghedaen witter ver
enighe mit mijre doecht sel edelre wese
dan dusent doechden die wt aldustanigh
menighe niet ghedaen en syn. En segt x
haer dat si mi bidde dat ic door mij guet
heit verwandele wil alle die tranē die si

onnuttelic wt ghestort heuet en daer voer
 neem als of hise wt minen vā deuocien
 en vā berouwe hoorre sonde ghestort had
 de. En also veel als si mi en mijre guethz
 toe ghetrouwet also veel sel ic in haer ver
 uollen. Oec mede waer yement also seer
 bedroeuuet dat hi lieuet storue dan die be
 droeffenisse te liden. also dicke als hi mi
 die beswaermisse offert opsettende ende
 menende daer in te bliue tot minē wille
 alsoe dicke sel ic die offerhande ontfāghē
 als of hi om minē wil ghepassyt waer.

Onse lieue he' die sprac tot eenre tyt en
 seide. Ic en starf mer eens voer die mens
 chen. mer die guede mēsche sterft menig
 ghen doot om minē wil. Daer om also dic
 ke als die guede mēsche een dinc laet te
 doen om minē wil dat hi gaern dede ende
 oec wel doen mochte en ic die saec bin daer
 huyt om laet. dat en wil ic niet min reke
 nen voer minē hemelsihē vader dan of
 hi also menighē doot storue voer mi ghe
 luyt als ic eens starf om sinē wil op den

gueden vridach opten berch van calua
rien daert menich mensche aensach. **Een**

O Alre ghe **deuoet ghebet voer die zielen**
dertierēste here ihū xpē ic bidde di
voer mīre ouders en alle mīre lieuer *
vrienden sielen die mit vegheuer sijn en
voer alle ghelouighe sielē dattu hoerre
ontfermē wilste. en wasschē mit dinen
duerbareē bloede al hoer sondē of. ende ver
lossense wt hare pinen en brenghense tot
ter ewigher vroechden. **Amen.**

Hier beghint een deuote ynighe offerhāde
totten hemelschen vader. .:~

Ic bidde di o he' hemelsche vad'
doer dyn almachtichz en' doer
dine' daer' eengheborē zoen onse' he' ihu
xp̄m. En' doer dat ghebet dat hi tot v sprac
ind' eenliker noot en' stonde. inder nacht an
den berch vā oliuetē daer hi lach mit neder
ghestrecten lichaem. mit bedructer harten
en' bedroefder zielē. mit neder gheneychden
aensichte in groter verdriet sijns leuens en'
sprack. O vader oft moghelic waer soe laet
dese' kelt der pinē en' des lidēs mi voer bi li
den. mer niet vader als ic wil mar alstu
wilste. O he' ihu xp̄e mij tranē en' mijnre
zielē bloet verenighe ic mit dijre zielē ghe
benedide bloedighe zweet. En' spreet. O vad'
mij oft moghelic is zē. Mer niet hemelsche
vader als ic wil mar alstu wilste. Ic bidde
v hemelsche vader mitte' seluē woerdē daer
v lieue zoen v mede bat andē heylighe' cru
ce mit bloedighe' lichaem. mit haesker
stēmen. mit wenenendē oghen. in also grot'

menichuoudigher bitterre pine. so bid
ic v he' dat ghi mi wilt horen in al myre
noet om die waerdichz syns ghebeets. en
laet mi ghenietē sijre heyligher minē en
sintre dyeper wondē. en syns onnoselen
bloets en verlost mi wt alre noot. **O** here
hemelsche vader ic gheloue dat datmē ind'
heyligher missē consecrert uwes lieuens
zoens leuēde vleysche en bloet is indē brode
en wijn in ghechuechmis sijre pinē en sijn
doots. **Nu** bid ic v zucte he' doet dier eer
dattu sijn gherwonde lichaem en sijn savy
ende bloet wilste horen die daer indē heyli
ghē outaer tot dinē 'oren roepē. **En** laet
mi doet sijn heylighe marteli dij minlike
aensicht besouwen en nimmermeer daer
of sceyden. **En** siet aen dat offer dat hi di
offerde indē heylighe cruce voer mij sonde
O he' ihu xpe wanttu van dinē vader en
van di seluen mi ghegeuē biste hier in de
ser missen so heb ic den soen goods tot enē
voerspreker. **O** he' god hemelsche vader
ic offer hude enē god en enē gherweldighe

heer voer alle mij scout die ic mit minen
 sonde verdient heb. Ic gheue he hude tot
 ene verghelder alre ghenade die ic van di
 ontfanghe heb en voer alle die tyt die ic
 van di versumet heb. O minlike he ihu
 xpe lessche dynis vaders toern en veruol
 al mij versumenisse. O lieue he dyre ghe
 nade dancke ic di. en laet di mine dienst
 ghenaeem wese die ic in deser missen doen
 sel. O lieue he ihu xpe lam goods vlosser
 alle der werelt ontferm di ouer mi arm
 sonderster. wassche en reynighe mi van
 alle mij sonde. Bescherm mi mit uwen
 teghewoerdighe bloede in alle mine noot
 En gheest vrede in alle harte en in alle zie
 len. en breeet des viants cracht mit dyre
 wondē macht. O heer in al dat die misse
 inhenet beueel ic mij ziel en mij lichaem
 en alle die ghene daer ic voer begheer en
 sculdich ben voer te bidden sijn se leuende
 of doot. Ic bidde v heer voer he allen dat
 ghise verlosse wilt wt alre noot. Ic ghe
 loue ande ghearuuste god onse he ihu

Ic aenbede dyn heylighe martelie . wes mi
 hude barmhertich en vergheuet mi alle my
 sonde. En verlosse mi he' vand' ewigher pi
 nen. *Amē. Dit syn vyf guede punten vā*

Dese vyf puntē sel die *onsen here.*
 minende siel aendachtelic oefenē en
 lesen. Ten eerste ghedencke dat banghe har
 te ons herē ihu xpi. welke banghichz nye
 mēsche op aerde begripē en mochte. die hi
 in hē seluē verbarth mit enē vrolikē aen
 sicht. Ten anderē ghedenc syn benaude a
 demtocht die wyl hi andē cruce hinc. wāt
 hi was andē cruce ghespannē dat sy sali
 ghe borst niet risen en mochte als hi syn
 adem verhalē soude. Ten derde ghedenck
 dat ynnighe versuchte dat hē dyn ghemū
 de versuchte indē cruus. wāt hi veel sake
 ouerdocht daer hi hem wel om versuchte
 mochte. Ten vierde ghedenc die minende
 ghedachte die onse lieue he' hadde anden
 cruce. wāt hi voersach alle die deuote stou
 wers die noch mit minē in syn ghebene
 did wondē hē oefenē soude. Ten vyften

ghedenc dat begheerlike ontfanghē dat
die soen goods den doot ontfinc. wāt daer
en was nyē heyligh die wt aīso grot' minē
den doot ontfinc als die soen goods. Ende
daer om ontfinc hi den doot alre begheer
ligste wāt dat dat eynde syns leuens was

O here ic dancke **Bernardus** seit.

O di dat ic di in allen steden vinden
mach. **O** heer ic dancke di dat ic di mit mi
nen ghedachtē di toe spreke mach. **O** heer ic
dancke di dat ic di mit enē gueden wille
betalen mach. **O** heer ic dancke di dat mi
nyement teghens di belegghen en mach.
Heer ic dancke di dat ic di butē minē wil
le niet verliesen en mach. **Bernardus** op

Des brudegoms **cantica canticoz.**
borsten sijn twee. ingheboren sacht
moedichedē. dat hi den sondaer lydsaem
lyc verbeit. en gued'herlic ontfanghet
als hi coemt. Daer om seit hi voert. slechts
he' om der sachtmoedichz wille die wi vā
v ghewaer wordē o he' ihu xpe so lope wi
na di. wāt wi hebbē ghehoert dattu den

armē sonderis niet en versmaectste. Du en
hebeste den beliende moerdenaer noch die
rouwighe sonder schē noch die biddēde cha
naneeschē. noch dat wijs die in ouerspele
begrepen was. noch die man die in die tol
len sat. noch die iongher die di versactte.
noch den veruolgher dīre discipulē. noch
die gheen die di selue cruyften. Alle dese en
hebeste niet versmaet noch van di vroorpē
doese tot di quamē. **Bernard**⁹. O braude
gom al ist dat ic wat hoghe en vermete
lic schine te spreke. het is dyn scout. du
hebestet mi ghedaen wāt du mi in die zue
tichz dīre borsten mit also groter waerde
hebeste inghelatē en te drinckē ghegeuē dat
ic alle die vrese besidē gheset hebbe. en dar
re vā dīre ghenadē en niet vā mīre ver
metelhz licht meer biddē dan nutte is ouer
mits mīre stouthheit. Slechts gheseyt ic
darret auonturē en verghetē dīre groothz
en ghedenckē allēn dīre guederticheit.
wāt daer om ophoudestu langhe dyn sen
tentie en spaerste den versmader op dattu

hem namels dÿ ghenade mochtste gheue
als hi tot kennisse quaem. Hoe menich
werue als ic mit enē dorren harte tottē ghe
bede en totter missē ghinc hebstu mi dÿn
ghenade in ghestort. en dat hart mit dÿre
saluen vet ghemaect. **O** hoe menich warf
hebstu mij ghewonde ziel na veel druckeli
kē versuchte mitter salue dÿre ontfemh
tichz ghesont ghemaect. en ghegeue dat ic
vrolic mit groter hope wotten ghebede ghinc
daer ic luttel hope of vermoede inde begi
ne des ghebedes. **H**ier om mach ic wel mit
recht segghen dat die borste dÿns godliken
troests beter sijn dan enich wijn der waer
liker ghenoechte. **Bernardus.** Als ic dat
vuerighe verlanghe der ouder vaders na
der teghewoerdigher mescheit xpi dicwyl
ouidencke so word ic wemoedich en bsaemt
in mi selue en en mach mi nauwe va tra
nen onthoude also zeer verdaet mi der tyt
en der onsaligh laeulz die nu is. wat dat bi
wese sijre teghewoerdichz vbludet ons nauwe
also seer als die toetomede hoep die oude vaders

Gede

*In dit ewangeli houtmen op des heylighe
sacraments dach. Johānes in syn vi. cap.*

In dien tidē seide ihūs tot sinē iongherē en
totten scaren der iode. myn vleysche is een
warachtighe spise. en my bloet is warach
tich dranc. Die my vleysch etet en my bloet
drinct die woent in mi en ic in hem. Also
mi ghesent heuet my vader die leuet en ic
leue om den vader. En die mi etet leuet om
mi. Dit is dat leuende broot dat daelde van
den hemel. niet also v vaders aten māna
en si syn doot. Die etet dit broot die sel ewe
liken leuen. *Deo gracias Guede leerre*
In indē eerste sellē wi tottē heylighe sa
cramēt gaen mit gheheelre versamūghe al
onser crachtē. en een ofkeer alre tytteliker
dinghē. **T**en anderē sond' vletke der son
den en sond'linghe van doot sonde. En mit
rechten wuwe en puer biecht en een vast
opset te beterē. **T**en derde mit oetmoedichz
Ten vierde mit gheheelre broedliker min
nen. *Dit is een deuoet ghebet. en heeft
ghemaect S^r frānciscus onse vader :*

O He ihu xpe leuen der armen. O licht
ind' duusternisse. Als ic bestae mijn
ghebet te spreken so staen op teghe mi die
quade oer rumers mit hare beelde. Ic bid
de di dattu die almachtelic verdrue wilste
na dyre rechter guethz op dat si niet en
glorieren mi verwonnē te hebbē. O alre
zuetste ihu ontfermt v mijs wāt ic bedruet
bin. Hoer mi om dij ontfermhichz ende
ghif mi groetmoedichz dijns heyls want
die aerde is vol dyre ontfermhichz. Du
weetste dat ic seer bedruet ben hier om bid
ic di dattu mijs verduusterder ziele te hel
pe wilste comē. Help mi alre milicste he
ihu xpe dat ic mit alle minē crachtē di
mūnen moet. na dinē ghebodē en wille
leuē moet. En verwrett mij ziele in dyre
mūnen wāt sonder di minē behouder bli
ue ic ind' duusternis en in droefheit. Son
der di o alre sachtmoedichste lam bliue ic
in anxete en in vresen. Sonder di o alre
hoechste god bliue ic in confuse en in saem
te. Sonder di ben ic alles guets beuoest.

Zonder di bliue ic blind ind' duuſternis
wāt du biſte ihus een warachtich licht
alre mēſchē. ſonder di ben ic verlore ende
verdoemt wāt du ſyſte een leuē der ziele
Zonder di bin ic onueruchtbaer en̄ dorre
wāt du ſyſte god der ghenadē. In di ben
ic altemael ghetroeft. wāt tu ſyſte onſe
verloſſinghe onſe mīne en̄ begheerte.
Du ſyſte mi een voedende broet ende een
vermakelike wijn die vroelic maect die
choren der enghelē en̄ die harte der hey
lighe. wilt mi dan vlichtē o alre zuetſte
meester en̄ alre guedertierēſte heerder
wāt ic ben dīn ſcāpe al ben ic onwaer
dich lieue here. Amen.

Deſe vyf puntē leerde onſe he^s ſij apoſto
len en̄ diſapulen. Dat eerſte dat ſi dicke
om hem dencken ſoudē. Dat ander dat
ſi gheen dinc ſo lief hebbē en ſoudē als he^s
Dat derde dat ſi an nyement troeft en
ſoudē ſoekē dan alleen an hem. Dat vier
de dat ſi gaern in enichz ſoudē weſe. Dat
vyfte dat ſi luttel ſoudē ſprekē en̄ mīnen

112
shille te wesen en te swighe. **wt machteldis**

Tot eenre tijt doe die lieue maghet mach
teldis dat heylighe ewāgeliū. **I**hus
moed' maria. en haer suster maria cleophe
en maria magdalena stonde biden cruce
ihū zē las of hoerde lesen mit begheerten
haers harte sprac si tottē he'. **L**ieue he' wil
mi beuele dinē ghebenedide moed'. ghelik'
wijs alstu haer beuaelste dinē wtūcozen
disapel s' iohānes. **T**e hants v'hoerde on
se here haer ghebet en gaffe in sijn moe
ders handē. en seyde. **O** lieue moed' ic beue
le di dese ziele als mij bloedighe wondē. en
also du mi woudeste tractere en aueren
of ic ghewont laghe voer di. **A**lso sordhuou
delic besaerme en troeste haer in alle hare
druck en pijn. **V**oert beuele ic di haer lieue
moeder als een loen en stat mij selues. en
heb in ghetueghe hoe duer en costel ic haer
heb gherekent doe ic den bittere doot om
hare wil niet en heb gheroke. **I**c beuel
di oec den derde mael dese ziele als dat ghee
dier ic in gheset heb alle wellust mijns

hartē. Als daer ghesaxue staet. aij ghenoch
ten en̄ weelden sijn te wesen mitten kinde
ren der mēschē. Doe sprack die ziele tottē
he' en̄ seide. O lieue he' wilstu oet in deser
manierē dinē ghebenedidē moed' beuelen
alle den ghenen die des op di begherende
sijn. Doe antwoerde haer onse lieue he' en̄
seide. Te mael gaern. wāt ic en ben gheen
wtnehmer der personen. **D**ie wise salomon
seit. Die mēsche die gode ontsiet ende
sijn ghebodē hout die sel wel wesen. Ende
inden daghen sijn doots so sel hi vandē
here des hemels ghebenedyt wese. **H**et
is een gulde maures en̄ een blenckende
margaryt die berispet enē onwise. Gul
den appelen in suluerē bedden is die dat
woert spreect in sinē tādē. **D**ie veel woer
den besicht die quetst sijn siel. En̄ die tot
sijn behoef macht aen neemt. men sel hē
haten. **Een capittel dat merckelic is. Nota**
Die ordinancien en̄ die verhenghe
nissen goods sijn also onbegripe
lic en̄ also heymelic in hē seluē besloten

en verburghē datse gheen mēsche mit
sinnē of mit verstande reykien en mach.
Daer om sellē ghelouighe deuote mēsche
in hoer ghebedekij wackerlic begherē dat
hoer hart van onsen he' gode mit heyme
lickē lichte des kerstelikē gheloues vlicht
moet wordē op dat hi alle toeval hoe sulc
dat si oec sijn sonder middel vand' verbur
ghenre ordinancien en verhenghenissen
goods ontfanghē moghe. die gheen dinc
sond' saet also en laet gheschien wi en mo
ghen onsen oerbaer daer in werckē. Ende
soe wie des gheloeft en dat also ontfanghet
die siet mutē oghē goods wāt god heeft hē
mit sinē licht verlicht. En so wie die ver
henghenisse goods na sinē lieue en na si
nen lede treckē wil die quetset hē seluen
harde seer en bliuet daer in verduustert
en blind. wāt nyement en kent die dinghē
goods dan die gheest goods en die daer of
indē gheest vlicht is. Het schene na mēsche
likē oerdel den hartelikē bedroefden aposte
len een harde groot offslach ia een gheheel

verdeluinghe te wesen. doe onse lieue here
ihus xpūs daer si alle hore troest en̄ toer
laet op gheset hadden ander galghen des
cruces dien vsmadelike ellendighē doot
staf en̄ begrauē wort. en̄ het gheleet recht
oft al verlore hadde gheweest. Nochtan
wort dat al verwandelt dat si daer na
mutter gauē des heylighē gheests veel
sterker wordē en̄ veel meer vorderde dan
si bi xpūs teghewoerdich dedē. Des ghe
lyc doe s^r pieter ghecruiust wort ende s^r
pouwels onthoest bleef daer oen zeer be
druct volc after. wāt si twee sondlinghe
grote sterke colūnen der heyligher ker
ken ware. Nochtan quam hē onse he^r
god also te hulpe dat si so lanc so meer
vorderden. wāt die ghelouighe en̄ hadde
hoer fundamēt niet op s^r pieter of op s^r
pouwels persoē gheset mer op xpūs sel
ue die hē niet meer of sterue en̄ mochte
Des ghelyc wāneer onse he^r god enē per
soē begaue mit sijre ghenade dat hi guet
willighe en̄ deuote mēschē inden weghe

goods wat behulpelic is. en dien persoen
 dan wotter tyt nimit so en is sijn hant also
 niet vercoert hi en mach die selue ghenade
 enē anderē gheue daer mens niet op ver
 moet en hadde. om der ghemeente wille dies
 noottruytich sijn als ic diawile mit onder
 uindē gheuoer bin gheuorde. Een pphet
 seit. **I**st dattu dijn sael wel bewaerste ic
 sel di gheue dier in wonē. **D**oe wanneer
 een yghelic in sinē huus mit sinē huus
 ghenotē een hartich en eendrachtich is en
 laet hē oetmoedelic mit waerder reuerēāien
 onder sinē biechter en onder sijre marthen
 nader ordināāien goods en pine hē sijn de
 le guet te makē en mīnen den ghemeen
 oerber in tytlikē dinghē. en den ghemeen
 gheestelikē voertganc en stichtichz en oer
 voer gode en voer dē mensche in minliket
 eendrachtichz. sonder twiuel god sel daer
 mede wonen daer hi alsulke huusgheno
 ten vint en benedien dat huus. **M**er soe
 wānceer si op een onghenoeghē en op een
 eyghen vullicheit vallen en malcander

niet ghetrouwe en sijn mer hē seluē zoekē
so is dat weluare dies huus wt. en die ma-
ledictie goods sel daer op valle en ghedestru-
cirt wordē. *Suede levinghen.*

SAugustijn seir. Ey mij heer mij god le-
re nu mij hart waer en hoe dattet di soke
mach. waer en hoe dattet di vindē mach.
He ic bidde di. Ic heb di hongherich beghi-
nen te soke dat ic niet nochterē van di en
sceyde. Ic bin hongherich totti ghecomē. dat
ic niet onghewoet en bliue. Ic bin ghecomē
als een arm mēsche tot enē rike he. als een
onsalich tottē ontfermhughe god. Ic begheer
dat ic niet ydel en vsmact vā di en sceyde.
Leer mi di zoekē en toen di seluē den zucker
wāt ic heb di ghesocht mit allē crachte des
ghemoets als ic sauldich was. mer ic en heb
di indē ghewoenhke vernemē dīre heyme-
lichz niet gheuondē. Gilbr. O guede ihu
waer om spaerstu die lopēde riuere dīnre
weelden. O hoe seldē sprūghet dese riuere in
onse dalen. daer om die dronckē biste nū-
den dorstighen totti en stort een luttelkijn

in sijn ydel vat. Waer is nu die groothz dij
re ontfermhichz si hebbē hē te langhe toeghe
slotē ouer mi. Vergēt der groothz een luttel
kijn en ghedenc der ontfermhichz. wāt al
le mij begheerte is totti. ic legghe mi seluē
mit allē daer aen te cost om di te zoekē. En
o mij brudegom en mij broeder du verhan
ggeste mi al te lang. **Jelstu** daer om ind'
mīnen te mīre wesen dattu ind' groothz groot
biste. Ioseph ontfermde sijre broeders dies
nochtan qualic verdient haddē. en en moch
te hē sijre tranē ouer hē niet onthoude mer
alle sijn adere wordē op hē beweghet. ende
gaf hē suetelic en guedtierlic te kennē wie
hi was. En du biste mi ymmer meer dan
ioseph was. wāt du biste mij broed' en oec
mij brudegom. O salighe dach als mi we
der ghegeuē wort dat ic segghe mach. mij
ghemide mi en ic hem. **Augustin?** O hē
hi mint di te luttel die yet mutti mint dat
hi om di niet en mint. **Gregori' seit.** God
die dē mēsche wt sijre guedtierēhz ghescepe
heuet en laets nymmermeer mit onrecht lidē.

Hugo. Niement en mach ghequetst wor-
den dan in dien dinghē die hi munt daer om
die gode alleen munt diemē hē niet ontne-
mē en mach die en plegghet niet ghequetst
te worden

Hier beghint een mīlike daghe der mīnend'
sielē tot hore ghemindē om verlost te worden
vā hoorre dufterniffen ende ghebrecen.

Och mīlike suete he' wāneer
fel mi gheschien dat ic onttom-
mert vā allē hinder en ghebrec-
kelichz minē ghemiden scouwē en ghebru-
ken sel moghen. Och wticorē hoe langhe
sel ic bluē en ghehoudē werde in deser duuf-
terniffen die mi vermuddelt also dat ic di
mij enighe een die dat ewighe licht biste
niet ghesien noch ghebrukē en mach na mij-
re begheertē. Och wie sel mi gheue dat ic di
minē ghemindē alleen in mijre slaepcamer
om beuanghē en behoudē sel moghē. Och
mīlike en guedtierē heer laet di doch ontfer-
mē dyns ghemindē en sie aen mit dinen
barmhertighe ogghen dat lidē syns hartē en

sijn begheerte tot di. Och laet di minlike he'
 treckē die begheerlike tranē mÿs hertē die
 ic storte voer dinē voete. en leggho hier neder
 gheuallē en roep mit ludē stemmē van
 binnē tot di en segghe. Och och wāneer sel
 ic weder comē daer ic gherweest hebbe. Och
 wāneer sel mi opēbaer wordē dÿ milike
 teghewoerdichz. Och die salighe vze en tijt
 als dat gheschien sel. Och guedtierē he' laet
 di doch beweghē die suchtinghe mÿs her
 ten. wilt dÿre groter hoecheit en moghet
 heit een luttel verghetē en di veruotmoedi
 ghē tot mi te comē wāt ic di mÿ wtūcozen
 mit al mÿre harte begheer en du mÿ wtū
 cozen biste. wāt milike he' al dat ic sie dat
 tu niet en biste dat is mi een pine en swaer
 heit. al ist dat ic aensie die scoenhz ende me
 nichuoudichz dÿre creature en dÿre won
 derliker werkē die du ghetwrocht hebste.
 op dat wi di mÿ minlike he' daer in mer
 ken en bekenne soude. Dit trect mi altoes
 guedtierē he' meer en meer in di. wāt al de
 se dinghē en moghē mÿ herte ghenē twest

noch rust gheue mer si vwoeckē ende stor
mē mine binenste en al mī begheerte maer
totti. wāt ind' menichuoudichz en scoenheit
dijre creature so merke ic dijn onsprekeli
ke scoenheit moghentheit en mildicheit.
En hier om mī zuate he' en can mi gheen
dinc versaden noch ghenoech wese dattu sel
ue niet en biste. En hier om bid ic di mijn
enighe troest en wil niet langher merre
mer come en vande mī siele in vrede wāt
hoer seer na di dorstet die die fonteyn des

Dleuens biste. **Die stēme des ghemindē**
De stēme der tortelduue is ghehoert in
onsen lande. Dijn suchte en dij kermē is voer
mi ghecome. Dich mī wtūcorē ic bin hier
om dij vuerighe begheerte en oetmoedighe
ghebet heeft mi tot di ghetoghe. Vā ewiche
den heb ic di ghemint en mi wtuertorē tot
eenre wonūghen op dattu mi ind' ewicheit
ghebrukē soudes. En hier om mī wtūcorē
segghe mi dij ghebrec en wat di hondert
en ic wilt mit mi seluē veruollē. wāt dat
is mī vroechde mit di te wesen en in di ind'

ewicheit te wonē. En hier om open mi dīn harte en wes du begheerē conste dat sel ic di doen of een ander dat di beter is. Want die mēsche begheert dicwyl dinghē vā mi waert dat ic hē gaue het soude sijn ewighe stāde wesen. Mer wāt ic aen sie sijn veyne menighe des hertē daer om verwandel ic dat in een beter tot sijre ewigher salichz. En hier om mij ghemide set alle dine hope en betrouwē in mi en wattu begheerste ghelouēde dat sal di ghesaen. wāt dat is mij begheerte dattu grote dinghē vā mi begheerste en dattu mi sond' trouel betrouweste dat ic dij begheerte voldoen sel of dat di beter is. En hier om bidde ic en opluke mi dij harte en eysche wat

O du wilste. *Die stemme der ynnigh' ziele.*
 Wtūcorē dij suete milike stemme heuet mij harte ghesterket also dat ic een wensz gheaxghē hebbe tot di minē ghemundē en suetē heer te spreke. **O** milike he' du seggeste dat ic di mij harte opēbare sel en mij ghebrec wt spreke. **O** ewighe wijsheit biste niet die ghene die alle hertē kent en dien alle

heymelichz opēbaer is. **Och** mij suete he' en
troest mijns harte du weetste dat ic lide van
binnē en van butē en oec weetstu en di is
kundich mij onvolcomētz en mij ontbliuē
in doechdē. En oec merke ic mij ghedtiere he'
dat ic di niet ghelouē noch ghedanckē en
aan na mijre begheertē en oec als ic sculdich
waer te doen. **wāt** ic mij seluē also ghebrec
kelic en onmogghende vinde in dinē lieffte
wille te volbrenghē en inde doechden te ver
crighē. **Dit** en deser ghelike o ewighe goet
ist dat ic claghe. **wāt** mi is swaer die duis
ternisse te lidē en die blindheit mijns harte
die mi vermiddelt also dat ic di die mijn
ewighe licht biste niet scouwē noch ghe
bruken en mach na mijre begheertē. En
hier om mij ghemūde en mij wtūwē saxy
en mij ogghen en mij hte roept na di **wāt**
du dat ewighe licht biste en een enich troest
en vroechde mijns harte. **O** ewighe waerhz
com en vlichte mij binnēste mit di seluē
en leyde mi in dinē rechtē weyhe en ghif
mi cracht en sterchz di aen te hanghen

en̄ dinē liefsten wille te volbrenghē. wāt
 ic sonder di niet en v̄mach noch en wille.
 wāt dat sel mi ghenoechte en̄ vroechde wese
 dat dyn liefste wille altoes in mi ghesaet
 hier en̄ nder ewichz **Die stemme des ghemiden**

Oayū wtūcorē waer om is dū siel droe
 uich en̄ wat is dat di bedrucket. **Sl**a
 op dyn ogghen tot mi die dyn salichz ben.
Ic ben die ghyene die dine quaethz delighe
 en̄ ofdoe of si nie gherweest en hadde en̄ die
 dyn duustnisse in lichte verwandere wāt
 dat in minē handē beslotē is. **W**eetstu niet
 dat hi salich is die becorighe en̄ tegghenheit
 lidet om minē wille. **Du** selste voer waer
 wetē dat dū guede werke die du doetste in
 der tyt der duusternisse en̄ der tegghenlz mi
 veel ghenamer sijn en̄ verdienstliker sijn
 dan die du doetste alset di al wel gaet na di
 nen dunckē. en̄ dattu schijnste indē lichte te
 wesen. **W**eetstu niet dat ic mit den ghenen
 ben die in tribulacien en̄ in teggheden sijn
Dan succstu mi en̄ roepste na mi en̄ ic ben
 di dan alre naeste. en̄ ic ben die gheen die

voer di stridet en̄ die di oec behoedet also
dattu niet gheuanghē en wortste. **H**ier om
wes stantastich en̄ en ontsie di niet wāt
ioben mutti en̄ ic sel voer di vechte en̄ al
dinē last op mi nemē. **D**aer om staet en̄
laet mi stride wāt het waer mi onmoghe
lic te late den ghenē die al sinē hope en̄ troest
op mi en̄ in mi settet. **W**eetste niet mij ver
core dat dit der minē speel is en̄ dat ic ald⁹
proeue die gheen die ic minē en̄ hoer stant
astichz ondsocke. **M**er aen vā beghinzel
der werelt mij oerdele en̄ so selstu ghetroest
wordē. **W**āt waert so dattu altoes licht en̄
voerspoet hadste so en souste niet connen
begripe wat duusternisse of teghenheit
waer en̄ du mochste di licht verhouerdi
ghē en̄ vā di seluē wat houdē als of du
wat waerste en̄ yet v̄mochste vā di seluē
en̄ mijs verghetē. **E**n̄ hier om op dattu al
toes in oetmoedichz bliueste en̄ dij guede
werke voer di seluē verhudet werde. **E**nde
daer om ist dat ic dicwyl op di en̄ op and^r
mij vercore duusternisse en̄ swaerheit en̄

becorīghe laet comē op dat si altoes merke
 sellen wat hē ghebreket. en dat hē verholē
 si dat si hebbē. en op dat si niet vertrayhē
 mer altoes in anxtē bliuē en hulpe aen mi
 soekē. En oet op dat si altoes meer sellē hope
 op mij verdienste en op mij barmherticheit
 dan in hoer guede werke. En aldus bliuen
 die doechdē behoedet en bedect oūmits oetmoe
 dichz en werde altoes vmeert en vaster ghe
 uesticht in mi daer alle guet in beghint en
 eyndet. Ic en hebbe minē vercore niet ghe
 louet weelde en voerspoet in deser werelt.
 mer dat si sellen saxyen en bedruet wese en
 dat die werelt verblidē sal. Hier om pijn
 di te werken en te stridē manlic en dij her
 te sel ghestercket wordē. Du hebste wel ghe
 hoert wat een vā een vā minē ridderē seide.
 Dat dit corte en deyne lidē hier ind' tyt dat
 tu lides niet en is teghens die groothz der
 glorien die di bereit is ist dattu stantastich
 blyfste. wat nyement en sel ghecroent wor
 den dan die stantastelic of wittelikē stridet.
 Hier om hef op dyn ogghen en sich waer si

sitten ind' glorien en onghemetere bliscap
pen die ghene die hier hebbe ghelede. wat
scadet of hindertet nu hem dat si v'smaect
worpē bedruet en onghedacht gheweest
hebbē en veel pinē van butē en van bin
nen ghelede hebbe. Dit is al ouerghelede
en si hebbe daer voer ewighe rust. en salichz
besetē. en sijn verskeret also dat si nymer
meer lidē en sellē mer ind' ewicheit mit mi
verblidē. En hier om mij wtuertore ist
dattu di te male lates in mi en d'ys selues
wtgaetste so sel ic te mael d' wesen en so
sel tu sonder sorghe rusten op mi wat ic
en slape niet noch en sel niet slape die d'ij
behouder ben. *Die stemme der ynnigh' ziele*

Och zoete milike heer sich nu bin ic
te male verwonnē van dinē min
like woerde en ic can niet meer sprekē of
claghē wat dine begheerlike troestinghe
heest mij herte also beuoert en ghesterket
dat ic nu bereit bin mit d'ijre hulpe al dat
te lidē dattu mij wtuertore op mi ghestades
hier en ind' ewichz op dattu mit mi bliues

als du voer ghesceit hebste en̄ mij behoeder
 biste. wāt ic sonder di niet en v̄mach als
 di kundich is. En̄ hier om mij minlike he
 so gheue ic en̄ offer mi te mael in dinen
 handē also dattu mit nu doetste al dattu
 wilste na dinē meesten loue en̄ d̄yre eere
 En̄ wāt ic in mi seluē niet en vinde hoe ic
 di minē wt̄icorē waerdich danckē en̄ louē
 mach so roepe ic hemel en̄ aerde water en̄
 lucht mit al den creature die daer binne
 besloten sijn dat si di minē gued̄tierē he
 vurichlike danckē en̄ louē van mijre we
 ghen en̄ di benedien vā allen dinē gauen
 en̄ multhede die du milike heer mi arme
 creature bewyst hebste en̄ bewyste en̄ vā
 dinē troestelike woerden daer du mij herte
 mede ghesterket hebste. O ewighe milike
 wysheit die mitte vader en̄ mitte heylighe
 gheest een god biste en̄ bliueste in ewichz
 Di si lof en̄ eer en̄ waerdichz o oūheylige
L of ten̄ eer *Oratio* **O** uenoudichz
 en̄ waerdichz si di o ewighe moghet
 heit. ewighe wysheit mildichz die een *

god biste in ewicheit. **W**at du mi arme **x**
worme en assche vlost hebste vand' macht
der duusterheit en hebste milike heer op
gheloken mij inwēdighe oghe also dat ic
sie waer ic gheweest hebbe. waer ic bin.
en waer ic henen sel. **H**ier om so mach ic
mit recht bedaghe minē onnutte voerle
den tijt en ind' teghewoerdichz aen mer
ken die onsekerheit mijns leuē. mij armoe
de en crancheit en breetheit te valle. ende
altoes mit rechter menighe opssette ouer
mits dijre hulpe mi te betere en te merke
wat mi ghebreec vā guede leue. **W**at als
ic aen merck dym onsprekelike mine en
goetheit die du mi bewijst hebste en noch
alle tijt bewijste vā recht' goethz sond' mij
verdienste. so werde alle mij adere ontsce
ken vā binnē om di minē ewighen god
te danckē en te louē en roepē mit dinen
trouwē ppheet dauid. **W**at sel ic den here
weder gheue voer al dat hi mi ghegheue
heeft. **M**er wat ic milike he' weet dattu
mijns goets niet en behoefste wat du ouer

uloedich biste in allē goede. en oec selue dat
ewighe guet biste daer alle guet wt vloeyt
so en weet ic di niet te gheue dattu danbar
re is dan een voetmoedicht en te wreuen
herte. **W**at dat is dattu vā mi bergherste
dat ic mij sonde bedaghe en belie ende du
wilste guediere he' mi die gaerne verghe
uen alstu selue segste. **B**elie du dū quaeth;
en ic wilso di vergheue. **E**n hier om gued
iere heer so bughe ic die knien mijns herte
mit bittere tranē van binnē en van butē
voer dū hoghe onsprekelijke waerdicheit
en roepe mit suchte mijns harte. **O** guedie
re en barmhertighe heer wie sel mine hoof
de water gheue en mine oghē tranē dat
ic salichlic bescreyen moghe den tijt die ic
dic qualic en onnuttelic onghebrocht heb
O goede en milike heer **h**e' ihu waer om
heb ic in al mine leue ye ghemint of be
gheert anders dan di. **W**aer om heb ic e
nighe tijt versumet ic en hadde di altoes
in mijre herte ghehadt. en mit al mine
ghemoede ōme gheuadet. **E**n waer ware

die ynneste crachtē mijre ziele doe si niet
en waerē mit di. **O** god mijns leuens hoe yde-
lic en onvruchtberlic is mij tyt vsletē en
van mi gheledē die du mi ghegeue hadste
dat ic dinē wil daer in doen soude en ic en
hebbes niet ghedaen. **H**oe sel ic ontherdē
hoe sel ic mij oghē voer dinē aensichte op
moghē buerē in dat strenghe oerdel alstu
mij tyt tellē sulste wat vruchtē daer in ghe-
wrocht sijn. **O** mij suete milike hē ihu ic
bidde di oetmoedelic en begheerlic dat al
die tyt die ic onvruchtbaerlic vlozē hebbe
des leyder al te veel is voer di verghten
moet wordē. en dat si te niete gaen. **O** mi-
like vader ic bid di dat die tyt die ic noch
leuē sel vā dymre ghenadē also ghehey-
licht moet wordē dat si indē daghe dymre
ewichz een stede moet vindē en voer di ghe-
rekent moet wordē ind' ewichz te bliuen
O milike hē hoe ic die opebaer teykennen
dymre minen meer an mercke hoe ic in mi
seluē meer beweget werde en vsuchte. **Och**
barmhertighe guedtuerē heer hoe veel waer

ic onsalich en arme mensche di souldich te
 minen en te dancke die also grote barmhertichz
 en goet in mi bewijst hebste in mijre
 gheboorte. en opvoedinghe. en daer na nu
 va so menighe anxtē en vresen mijre ziele
 en mijns lichaems dicwyl vlost hebste. en
 somtijt also merkelic dattet seer onmo-
 ghelic na menschelicē sien daer du mi mi-
 liker he' nochtan of vlost. En oec va menighe
 sware sonde daer ic in gheualle soude hebbe
 had mi dij barmhertichz niet behoet. Soud
 menighe and' bewisinghe der minen die
 ontellic sijn. Dijn ghenade heeft mi altoes
 voertome en wt vele anxtē vlost. Dese din-
 ghen en veel anders goets hebstu mi lieue
 he' bewijst en ghedaen die also mitter blint-
 heit mijns herte bedect ware dat icker niet
 en bekende noch oec di daer of en danckte als
 ic souldich was te doen. **O**er dat noch arger
 is so heb ic boue al dese mine minlike mi-
 ner mit vele sonde sonde op sonde leggende
 vtoernt. **H**ier om mach ic wel mit rechte
 roepē wt gronde mijns herte mit buteren

tranē heer maect mij siel ghesont wāt ic
di ghesondicht heb. Och och tot noch toe heb
icken al te laeulike ghesocht en niet gheuō
den. gheroepē en hi en heest mi niet ghe
hoert. **M**er vwecke di nu mij siel en mijn
binnēste wert ontfuncket in dinē ih̄m di
nē vlosser en seg mit begheertē mijns her
ten. **H**eer dij barmhertich sel ic ind' ewichz
singhē. **O** ghi heylighe sielē die in vrede sijt
gheset tot v wil ic mij toelucht makē hebt
medelidē mit mi en ontfermt v mijne. en
doet mij boetscap andē gued̄tierē sachtmoē
dighe here te bidde den toernighe te vsoenē
en helpt mi mij ghebrekē te bedaghe. wāt
ic en derf oūmits mi selue tot hē niet comē
sijn gued̄tierēz te begheerē. En hier om ghi
heylighe sielē en besouwers des vrede die
utoen ghemiden alrede gheuondē hebt en
in hē en mit hē verblyt bootscapt hē van
minē weghe wāt ic selue niet comē en dar
dat ic van minnē quelle. **Bernardus.**
Grote lude durre van gode grote dinghen
bidde en so wāneer du den voet des betrou

wens goet setste rechteuoert selstu dat besit
ten. **W**at groet gheloef verdient groet gheloen
na dat alsulke grote lude beloest is. Elke stede
die dij voete betret sel dyn wesen.

Die heer seide op een tyt tot machteld. **D**o
wie mi des wel gheloest dat ic he na desen
leue boue alle syn verdiente wel doen sel
en daer of mi louede danc in dit leue dat
sel mi also ghenaeem wese dat also veel als
hi gheloue of hope mach also veel en oneyn
delike meer boue al dat hi ymermeer ver
dient mach hebbē sel ic weder lone. **W**at
het is onmoghelic enich guet mesche dat
hi gheloest en hopet heeft niet tontfaghe
Daer om ist alte groot oerbier den mens
chen dat si tot grote dinghe te hope mi
wel betrouwe. **W**at mi alte seer wel beha
ghet dat die mesche betrouwelic va mi ver
mete. **D**en sulke sel ic een danbaer harte
gheue in welke si mit danbaerhz alle my
gauē ontfanghen sellē. en een minende
hart daer si trouwelic mi mede minē sellē
en dat si mi ind minen louē sellē als die

in dē hemel sijn die mi in mīnen louēde
sijn altoes benedien.

Op een tyt sprac onse heer tot machteld'
Als een mēsche beswaert is. waert dat hi
mi dat in dē beghīne scenkede so soude ic als
ic daer wt droncke also veel suetichz daer
in stortē daert also edel of soude ghemaect
wordē dattet nymmermeer daer na en sou
de moghē vergaen. **M**er wāneer die mē
sche daer eerst selue of drinct so vderuet
hi dat en venynitet. en hoe hi meer drinct
hoe dattet bitterre wort also dattet mi
daer niet en taemt wt te drinckē ten si
dattet mit biechte en mit penitencie ghe
veynicht worde. Dat is aldus te verstaen
Wāneer die mēsche bedroeft wort so sou
de hi te hant gode alle sine swaerheit of
ferē. so soude god hē die suetichz sijn troests
in sendē en soude start makē tot v̄dul
dichz en hi en soude nymmermeer dē mē
sche die swaerheit sond' vruchte laten ver
gaen al waert oec al dat die mēsche na
maels die swaerheit weder name in daer

op weder te denckē of daer of weder te spre-
ken dat soude lichtelikē mit penitencie of
ghedaen wordē. **M**er wāneer die mēsche
sijn swaerheit selue wil draghē so glidet
hi in onuerduldichz. en hoe hi dat meer
handelt en daer of dencket of sprekct hoe
dattet hē swaerre en bitterre wese sel. En
als hi dan na tot hē selue comt so en dar-
re hi dat gode niet offerē. wantet hē niet
en betaemt. **N**ochtan en sel hi noch niet
mīstrouwē. mer hi sel dat biechtē ende
mit penitencien makē en so sel hi dat dan
gode offerē mit enē oetmoedighē gheeste
en bedrueten en rouwighen herte.

Onse he' leerde op een tyt machteld' en
seide. Een mēsche sel in al sijn tribulacie
tot mi comē en houdē hē an mī godlike
herte en soekē daer ghetroest te werdē so
en sel ic hē ind' ewichz niet achter laten.

Onse he' seide oec tot hoer. my oer is alre
dunste en altoes gheneycht also dat ic in
den minste suchten der mēsche meer ghe-
noecht heb dan in aldē sanck der enghelē.

Onse he' sprent doer den apheet. In wat
vre die sonder sucht voer syn sonde sijre
sonde en wil ic niet meer ghedencken.
Kuchaerd? Een ghemeen berou doet of
alle dootlike sonde heymelic en opebaer
en gheest weder die godlike mine heeft si
verlore gheweest. **Die selue seit.** So wie
enighe doechde niet en heeft die heeft die
sonde die dier doecht contrarie is en aldus
is hi buten der minen. wat die sonde en
die doechden en moghe niet te same wese
En wie bute der mine is die en mach ghee
tracht hebbe teghe den bose gheest. En hoe
die sonde min ghesauwet worde hoe si mi
bekent worde. wat alst hart verblint is en
die sonde ghewoenlic syn so worde si stant
teghē de mesche dat hise niet lichtelike en
mach late. **Gregoria** my alre liefste is dat
wi ghedencke wat en hoe veel ons inde he
mel beloest is so vonwaerdet ons alle din
ghe die ind' aerde syn. wat dat lide deser
tijt en is niet waerdich gherekent te worde
teghens der toecomeder glorien die in ons

gheopebaert sel worde. **P**aulus alle din
ghe heb ic gherekent als misse op dat ic xps
ghewinne mocht. **P**elgrim God wil ghe
socht wesen en als hi ghesocht is wil hi
gheuonde wese. en als hi gheuonde is wat
isser dan meer te soeke. want god sel alle
dinc in alle wese. En van hem is waer dat
woert des wise mans daer hi seit. Den trou
wen vrent en is gheen ghelikenis. en ten
is gheen waerdighe gherichte des gouts
of des suluers teghe die guetheit sijre trou
wen. **B**ernard. wie en soude niet hope
ghenade te vercrighe die die maniere ende
die sackinghe des lichaems xpi merct.
wat sijn voete sijn ande cruce ghenaghelt
tot ene teyke dat hi onser wil verbeide. sijn
hande sijn wtgheert ons tot sijre ghenade
den tontsinghe. Sijn eerwaerdighe hoeft
neder gheneyget daer hi ons mede begheert
te russen. en sijn side opgheloke wat hi ons
daer in herberghe wil. Hier om o mine
de ziele leer in die galghe des cruce ende
dat opghescrijft des gheens die ghearuust

is. **W**aer die rechte wysheit is waer die
rechte doecht is. en waer mē dat rechte ver
stant leuē sel. op dattu na dese leuē verne
mē moghes waer die lantheit des ewighē
leuens is. waer dat licht is. en waer die ewi
ghe salicheit is. **B**ernardus. In dese licha
em mach van des brudegoms teghēwoer
dicheit diuile een deyne vrolicheit wese
mer niet altoes in oueruloedichz. wāt al
ist dat die vandinghe sijre toewemst de
mēsche ond' tude vblit dat affseyden bi
vlaghen verzwact hē weder. Dit moet
men also langhe lide thent me die minē
de ziel vand' swaerheit des lichaems ver
lost. en mit hare ghemindē volcomelic
venicht. Si loept al dat si mach si vliecht
mit vloghelē der begheerte ouer velt en
ouer campen des scouwende leuens en
volghet den ghemindē so waer dat hi
heen gaet nochtan en sel hi hoer niet be
reit wesen dan alleen alst hē ghenoecht
Hoe groet hoer begheerte is hoe wacker
die ynnicheit is hi wil gaen en hi wil

comē na sijn selues welbehaghe. Daer
 om wise mi waer du rustes indē midda-
 ghē. dat is als ic in mijre alre meester ar-
 moede bin. O ihu guede herder mij hul-
 per in alre banghichz wise mi dan hoe
 ic mi onder die sceem dijre vloghede vlech-
 ten en besaermen mach. wise mi waer
 du hoedes daer ic van di crachtelic besaermt
 mach wese. wise mi waer du rustes daer
 ic vā di suetelic ghetroest mach wesen
 op dat ic indē weghe niet en ontbliue.

Wt dat horologiū der ewighi wijshe. Die

De die oerberlike ghe *wysheit*
 denckenisse die pine des veghe-
 uiers minnēde is wil ic v seg-
 ghen. Die maker der nature en heeft niet
 ongheordiniert in sijre nature ghelate
 noch die godlike gherechtichz en laet
 gheen quaet onghewroke hi en corrigeert
 tet hier of indē toecomeden leue mit be-
 hoerliker correctien. wāneer waen di
 dan dat die pine eens sondaers die be-
 smut is mit veel grote sonde een eynde

hebbē sal die voer elke doot sonde dat duset
ste deel niet ghenoech ghedaen en heeft. dat
hi al gelden moet ist dat hi ter hellē niet
voerdelt en is indē vegheuer tottē achten
sten vierlinghe. **O** alte langhe vberdinghe
eenre onsaligher zielē. **O** daghelix en al
te wrede truinghe. dese bibluēde rouwe.
en onghemetē pine is swaerre dan alle
wereldlike pine. **M**er dese swaer pine mach
hi harde haestelic en mit lichter pinē vol
doen. diese nemē conde wttē saet der pinē
des onbeulectē lams. **W**at dese duerber
saet om groothz der godliker minen ende
waerdichz des persoens en onghemetichz
des torments is volcomē en oueruloedich
En hier om mocht hē een mēsche tot deser
duerber passien also voeghē en hoer ver
dientē en voldoenighe also innichlike aen
hē trecken dat hi in cortē tiden vlosset sou
de wordē al waert dat hi dusentich iaere
na gwothz sijre sonde in dese sware peni
Tenac wesen soude. **Die discipel.**
E bidde v mī lieue hē dat ghi mi on

salighe sonder dies bouē al te doen hebbe
lerē wilt om uwer goethz wille dese oerber
like conste. mer leyder mij werke en conne
niet ghenoech ghedoen ten is harde noot
dat ic mit vriendē betale dat ic sauldich bin

Wil di die pine des veghe **Die wijshe**
uiers die lanc is en al te butter is ver
wandele in ene tytlike pine die cort ende
licht is so pynit v dit te doen. **I**nde eersten
suldi mit enē beroerde herte en mit enen
bedroefden gheeste. mit suchtinghe uwer
herte die menichuoudichz uwer sonden
sondinghe swaer wegghen. en sult teghē
v belien uwe ongherechtigz gode. **E**nde
sult mit gueder butterhz ouerpeynse wat
ghn ghedaen hebt. wi en ghn verbolghē
hebt. en wat ghn verdient hebt. en sult
segghē. Heer ic hebbe ghesondicht bouē
ghetal des sandes des meers. **D**aer na sul
di v seluē oetmoedelike vsmade voer die
oghen des ewighe rechtters en onwaert
achte. also dat ghn mitte publicane uwe
onsuuer ogghē niet op en dorret heffe. noch

mit uwen beulectē lipen sinē onbeulecten
naem noemē. noch oet v seluē enē mēsche
mer enē onreynē woeme achtē. **E**n die wer
kē vā uwen voldoene die uwe sonde soude
vernien suldi achtē als of si niet en sijn
vā enē deynē deel vā eenre vren. **A**ldus
also snode en ontfermelic suldi voerde doer
te des rechtens der graacen vbejde. en sult
segghen mit enē dyepē versuchtē. **M**y vā
der ic heb ghesondicht inde hemel en voer
v en ic en bin niet waerdich te hieten v
soen. mer doet mi als een vā uwen huys
linghē. **D**aer na suldi die verdiente mē
re passien mit uwen hoechste begheren
verheffen en groetmakē. en sult denckē
dat bi mi is ouuloedighe vlossinghe. en
dat die deynste drope mē duerbare bloets
dat so mildelike wtuloeyde tot alle steden
mē lichaems dat mit wondē vuolt was
ghenuetich gheueest voer vlossinghe ende
voldoenighe alder werelt. **M**er ic woude
ouuloedelic wtstortē in enē teyken der gro
ter mē en ouuloedighe ghenadichz in een

solaes alre onsalighē. Ten leste suldi mit **x**
 eenre bernēder oetmoedigh' begheerte uwer
 hulperē hant suckē en dat onghēeynde ver
 dienste des alre barmhertighē vlossers sond'
 enich twiuel v tot eenre hulpe eyse. want
 die fonteyne der ghenadichz die mildelike
 wt gheuet die barmhertichz is bereyder te ont
 fermē dan ghi sijt te biddē. **H**et is wonder
 en seer te verwonderē dat u segghē wille
 nochtan ist seker en sond' twiuel also. **W**aer
 dat sake dat al die werelt ware een vuerich
 doot en daer in middē waer een luttel werts
 so en soude dat also haestelic vā sijre natuer
 likē gheneyghēhedē niet ontstekē sij also
 die afgront mijre ontfermhertichz ontfaet
 die sonder die penitēae doet en die hē wil
 bekerē. **w**at ind' natuerlik' werkighē daer
 hoert tijt of merrighe toe al is si harde **x**
 deine. mer tusschē den ghenē die penitēae
 doet en den vghēuer. en tusschē den sucht'
 en tusschē den hore der vsuchtighe en is te
Dmael gheen tijt noch merrighe. **Die**
Oe mi die sonē der donkerhiz **wijshz**

aen dat cruce ghenaghelt hadde doe en
was hē niet ghenoech dat vuerlike tormēt
dat si mi dedē mer si stondē wredelikē en be
spottedē mi doe ic in grote rouwē was ende
sterv. en al blasphemuerede dedē si mi laster
en pyn den mi mit wredē verdriete. **M**er
hier af en werde ic niet bewert mer verdroecht
vduidelikē en sprac. **V**ader vergheuet hem
want si en wetē niet wat si doen. **S**i hin
ghe mi tusschē twee mordenaarē. als of ic
alsulker doot sauldich gheweest hadde. **D**ie
een vā hē bespottede mi. mer die and' badt
dat ic sins ghedachte als ic quame in mū
rike. **E**n hē ontfinc ic te hant in mū ghenā
de en ghelouede hē dat hemelsche paradijs
Ic sach omme en daer en was gheen hulper
alle lietē si mi. **M**ij bekendē vloeghe als
vreemde mēschē vā mi. **D**ōnighe vā hem
stondē vā verre en merctē wat mi ghesae
de. **M**ij broeders vloeghe vā mi en worden
vstroyet in die bitterhē mīre doot. **D**ie pi
ners toghē mi die deder wt en lieten mi
naect die oūste moghēthē en anchte goods

Die he' cristus stont doe herde wondlike al
 so of hi beroeft waer vā alle sijre crachtē
 wāt sond' bermhjtichz pynidē si mi mit
 herde' wredē tormentē. mer ic sweech als
 een sachtmoedich lam dat mē ter doot #
 waert draghet en en opende minē mont
 niet. Ouer al so warē mi bedruchedē. on
 salichedē bedructē mi ouer al. en werwert
 ic mi keerde so vant ic rouwe. Doe stont
 bidē cruce des hangghendē soens die bedroef
 de moed' die alle die rouwighe tormēte
 mijre wondē in hore herte en in hore moe
 derlike binnēsten leet en droech mine won
 dē. Als ic hoer weenlike stēme hoerde ende
 hoer ontfermelike saccynghe en ic wist
 dat hoer serichz also groot was doe wort ic
 mit medelidē beroert en troestese en beual
 mij lieue moed' mij lieue discipel voer mi
 tot enē soen. Hoe doe dat swaert des rouwē
 doer ghinc die binnēste der soeter moed'
 En hoe oec dat swaert der serichz alle die bi
 nenste vuolde des hāghendē soens des en
 mach nyemēt volcomelike gheghissen.

O Alre wreestste rouwe **Die discipel.**
en werdich onvernemende mededo
ghens. **O** alre wreestste en onghemetē hart
heit der gheenre die v dus wredelikē pime
dē. **O** ghi bloedighe beestē stercker dā leuē
wreder dan gripende woluē. hoe mocht
dat alre sachtmoedichste lam die scone in
der forme was voer die sonē der mēschen
edel en ghenoechlic. goddienstich ende sacht
moedich also quelle. **O** god mī god. och of
v knecht daer teghewoerdich gheweest had
de doe dit ghedaen wort. op dat die goddien
stichz en dat mededoghē dat hē ghebrac o
uūmits mi vult hadde ghewordē. Want
seker haddet moghelic gheweest behoude
lic der vlossinghe mēscheliker nature ic
soude mī siel voer v leuē gheset hebben.
of ic soude mit minē lieue ghestoruē heb
ben. **O**f en hadde ic dat niet moetē doen
ic soude doch vā rouwē neder gheuallen
hebbē en soude mitte armē mīs begheer
likē mededoghēs den voete des cruces daer
mī lief aen starf om ghehelst hebbē. en

soude also wenede en mislatēde ghebleuē
 hebbē tot dat die aerde beuede en die stene
 sweerde. of dat mij minende herte oec had
 de moghē schorē. O hoe salichlic soude ic
 gheuarē hebbē of ic mede ghestoruē hadde
 doe mij lief starf. *Die wysheit.*

Dese vre *te* steruē heb ic veruorē vā
 ewichz op dat ic alleen den kelic mij
 te passien droncke en voer alle mēsche stor
 ue. Mer nu is die tijt ghecomē dat so wie
 na mi comē wil vloche sij selues en dra
 ghe sij cruce en volghe mi na. Ende weet
 voerwaer dat mi dese unughe nauolghē
 ghe also ontfandikē is also of hi doe mit
 mi ghestaen of mit mi ghestoruē hadde.

Aert nu die glorie alder *Die wysheit*
 werelt hanghende andē cruce en be
 druct oumate mit tormentē. Ic henghe
 in die galghe des cruces en was so vast
 daer aen ghenagelt dat ic mi niet beweere
 en conste. En van mi was alle troeste der
 mēsche ghenomē. En oec mij hemelsche va
 der schene in eenre maniere mi ghelate te

hebbē wāt hi mi niet en halp dien hi had
de moghē helpē grote werke verdoenēde
mij wondē vloyden vā bloede. en mij oghe
vdonckerdē vā wenen. en alle mine bīne
ste warē verbaest vā grote tormentē. Ic
breeschede vā grote versuchtē mīns hertē
en nyement en was die mi ghehulpen
hadde. Ic weende bitterlic en nyemēt en
was die mine tranē of ghedwoghē had
de. Verichheit en mismaectheit bedrueten
mi en nyement en was die mi sterfte.
Als ic bede so vmaledidē si mi als ic sweech
bespottedē si mi. en als ic vduidelic ver
droech hoer tormentē so blasphemeerden
si mi. En also mi dus ouer al die pinen
der doot ommeuenghē so riep ic tot minen
vader en seide. mij god mij god waer om
hebstu mi ghelaten. Nochtan was die wil
le des hanghendē soens eendrachtich mit
den wille des vaders. Ic hadde dorst ende
nyement en was die mīnre dorstighē ziele
enē kelc kouts waters ghegeue hadde.
mer si lauedē minē dorst mit edic gheme

ghet mit gallen. **A**l wast dat mij siel ou
 seer mit dorste ghepint was nochtans
 dorste hoer meer en bernethiker salicheit
 der mensche. **E**n doe alle dinghe voldoen
 ware die van mi ghescreuen ware wort ic
 ghehoersaem totter doot. en mit gheney
 ghede heeft gaf ic den gheest. **T**en was he
 niet ghenoech mi leuedich te pine. mer si
 pynde mij dode lichaem. **w**at si doorstake
 mij side mit ene speer daer bloet en wat
 wt liep. **A**ldus wert dat leue der werelt
 om die werelt ghedodet. en heuet mit si
 nen duere bloede dat menschelijke gheslach
 te vlosset. en die vleckē vande oude sonde
 heeft hi mit sine bloede of ghedwoghen.

O waerdelike groot ende **Die discipel**
 oneyndelike mine der godlik mine
 O ouer grote en onmetelike pijn uwer
 heyligher passien daer ghi maker der
 werelt ons onsalighe mede vlost hebste
 Vergaue god dat ic v hier of waerdighe
 lof gheuen mochte. Vergaue god dat ic
 machte hadde die alle mensche ghehadt.

hebbē op aertrike of hebbē sellē en̄ ic dat
grote vordele hadde. op dat icse alle verdoen
mochte en̄ toebrenghē in uwen dienste.
O wie so gheest mi salomons wijsheit.
sāpsons startheit. en̄ alle der princen de
ser werlt rīcheit glorie en̄ macht op dat
ic al dit en̄ veel meer vilic offerē moch
te minē vlosser in enē dienste en̄ in enē
roke der soetichz. Mer leyder wat mach
een doot hont doen. of wat mach ghedac
ken en̄ louē een doof mēsche ende daer
toe stom. *Vā medeformichz der passien xpi*

Al wast dat die soen goods inder
toecoemst sijre ontsienliker passi
en vā swaerre bedructhz des doots die hē
vluchts toe comē soude swetede storte bloe
dighe dropelē in die aerde nochtan be
ual hi vilic sinē wille in die wille sijns
vaders. en̄ dat hi begōnē hadde volbrocht
hi ynnichlike. Aldus sel een yeghelic yn
nich mēsche in alre bedructhz vā yeghē
hedē en̄ in alle anxte der verdrietē al ist
dat sijn natuer wederstryt hē beuelen

indē wille des vaders en dat ynnichlic
ontfanghē dat hē toe coemt. En alse xps
gheuāghē en ghebondē was op dat hi
niet en mochte gaen daer hi wilde. also
sel een mēsche hem seluē vanghē op dat
hi niet en volghe die begheertē des vleyschs
en die ghenoechtē der sinlichz die hē trec
ken tot scadelikē dinghē. Voert ind' seluer
nachte vdroech hi verduldelic alle die
scemte diemē hē dede. En alle die bespot
tinghe die hē vande quade ghedaen wor
de. Aldus sel die mēsche vduldelike vdra
ghen alle smalike en verstuertlike woerde
en alle lastere en quade die hē ghedaen wor
den vā onstuere mēschē om die mīne sīs
vlossers die des ghelycs of veel meer om
hē gheledē heeft. Daer na indē anrte des
doots alse hi tot cayphas gheleydet wort
so en heeft hi die waerheit niet ghelaten
mer doe si hē vmalediden en voerdelden
doe beliede hi mit alle sedicheit dat hi wa
re die sone goods. Aldus en sal die waer
knecht des herē om ghenē tijtlukē anrte

die waerheit late mer tot indē doot ghesta-
dich daer in bliuē. Sine ouer suete moed
was herde seer bedroeft doe si horē soen sacht
ind' pinē en vā allē hare binnēsten hadde
si medelidē mit hē en screyede herde bitter-
like. Aldus sel een ghetrouwe vrient mit
sine ghemide vaende die in lidē is bedroeft
wese en medelidē hebbē. Daer na als hi
voer den rechter ghebrocht worde en mit
onrechtē wroeghighe valselic belastert
wort. doe toende hi alle sachtmoedichz en
verduldichz. Aldus en sal die waer vol-
gher xpi niet murmurere of wedroepē
noch yeghē segghē als hi onwaerdelike
vā sine benuders ghequetst en aenghe-
nochte wort. Die godlike wysheit wort
ghededet mit enē wittē dede en als een
sot wort hi vsmadet en bespot. Aldus al-
le bespottunghe die die ydele waerlike mē-
schen ~~die~~ gode niet voer oghē en hebbē ple-
ghen te doen den gheestelike mēsche sal
hi vduddelike vdragghē. Die conic der glo-
rien wort ghetwoent mit eenre doornen

avne. mitter conincs roede en mitte purpe
 ren dede wort hi vsmadelike bespot. Ald⁹
 als die knape xpi in deser werelt veron
 waert wort en verworpē als een die alre
 eren onwaerdich is. en vsmadet wort vā
 den vermetenē mēschē. en mit bespottin
 ghē ghemoeyt wort. so sel hi denckē dat
 die knecht niet meerre en is dan sij heer
 en en salt voer gheen quaet hebbe of hi
 wat lidet ghelyc den ouerste coninc. Daer
 na wort hi naect gheslaghe en mit knoep
 achtughe ghesclē wort dat alre heylichste
 vleysche en die ghenuechlicste lede iāmer
 like ghescoert. wāt dat scoen lichaem is
 mismaect en onghesien oūmits den wō
 den. en ouer al ist wet vā bloet. Also sal
 die vrome ridder oūmits scarpheit ende
 haertheit sij lichaem behoerlic castien. op
 dattet niet onghehoersaemlike en beghin
 ne weder te stoecū. Ten leste wort dat oer
 del des doots ghegeue ouer de scapper des le
 uens. en draghede sij selfs cruce so wort
 hi wt gheleit totter stede der pine. als een

bose mēſche die onwaerdich gherekent
wert des leuēſ deser werelt. Aldus ſal die
ware nauolgher xp̄i ſyns ſelfs verlochenē
en̄ ſij cruce draghē en̄ ſal wttē tentē mit hē
gaen ſine vsmadeniſſe te draghē. en̄ als keer
quaet en̄ verwoyninghē der werelt te weſe
en̄ ſal altoes in ſinē lichaem en̄ in ſijre her
te draghen die dodinghe ih̄u op dattet leuē
ih̄u ten leſtē in ſinē lichaem moghe ope
bare worden. *Vander rouwe marien.*

Die heylighe moed' ſeggyhe ons of ſi
hore ſoen in ſulker lieſtē hadde dat ſi
vā hē verblūt of bedroeft mochte werden.
Di come ſelue en̄ antwoerde ons ald' mit
leuedigher ſtēme niet indē lichaem mer
indē gheeste teghewoerdich en̄ ſeggyhe. Die
mi oetmoedighe deerne oūmits ſine gra
cie ghewaerdichde te verkieſe tot ſijre moe
der die hadde mij herte mit berneder mū
nen aen hē gheuoecht also dat mij gheef
te nergent dan in hē en̄ vā hem en̄ moch
te bliſcap en̄ droefheit ontfanghē. wāt in
hem beſat ic alle dinc. en̄ ſine mīne was

mi volcomē bestringhe alle der werelt.
my siel was daer ihūs was. bet leuede si
in hem dan in mi. Den scoenste bouē allen
mēschē aen te sien was myn hertē een gro-
te bliscap. En sijn godheit aen te scouwē
was myn sielē een ghenoechlike sueticz
Dat denckē vā hem gaf mi vroechde. van
hē te spreke was mi een ouersuete solaes
Die worde wt sinē monde te hore was mi
sueter dan enich suete sanc. **H**i was een
spieghele myn hertē en een aenscouwīghe
myn oghē. Dine ghewonschede teghen
woerdichz gaf mi alle hemelsche en aertsch
guet. **H**ier om doe ic mi een gheborē soen
die een duerber scat myn hertē was mit
opgheslaghe oghen also vsmadelike mit
moerdenare sach hanghe inde cruce. en be-
drucket mit bitterhedē der doet. ach hoe on-
waerdelic was mi dit aen te sien. **E** hoe py-
lic en hoe beweentlike was mi dit aen te
scouwē. **M**y siel was vā serichedē ghearuust
mine moedlike bineste wordē ghewont.
en mit hē storuē alle mine ledē. **A**l mijn

crachte wort ic quijt en die sinne ginc vā
mi en onghemetē rouwe beuent mi. **Ic**
sach opwert mit minē wenendē ogghen
en sach mij lief hanghē. en ic en conste hē
in ghenē dinghē ghehelpē. **Ic** sach neder
wert en mit grote rouwe sach ic die mi
nē scat berouest hadde mit so onmēschelike
tormentē. **O** hoe seer was mine siel in mi
doe bedroeft mit hoe grote rouwe wort si
doe ghearuust. **mij** herte was mi ghenomē
wāt hijt selue ghenomē hadde en de
det mit hē ghearuust werdē. **Ic** hadde mij
stēme vlozē vā grote wēnē en vā roepē
also dat ic nauwe ghesprekē en conde. **Ic**
ghebrac vā rouwē. ic viele vā droefhedē
Als ic weder tot mi seluē ghecomē was sei
de ic dese woerde of deser ghelike. **O** vroech
de en bliscap mijns gheests en lichte mijre
oghē wilneer ~~se~~ sach ic v mit grot bliscap
mer nu mit onghemetē rouwe en droefhe
den. **Ach** ach hoe onsalichlic sie ic v hāghē
O twest mijre zielē. **O** enughe twestighe mijns
leuēs. ic bid v nemet mit v uwe bedroefde

moed. wāt ic begheer ouer seer mit v te
steruē. sonder v en can ic niet gheleuen.
ay lieue soen en laet mi niet mer neemt
mi mit v. **O** wie mach mi gheue dat ic
steruē mach voer v. **O** seruychz sond' ghelijc
der moed' die dus haer lieue kint vliessen
moet. **W**āt ic hē steruē sie daer al mij le
uē en alle mij salichz aen gheleghe is .
Doe die bedroefde moed' dese wenedlike woor
de of deser ghelike ghesproke hadde so ver
gat die sone wel na sijn seruychz en troeste
suetelike sij moed'. En steruēde scryende
gaf hi mi oorlof en beual mi sine disapel
dien hi sond'linghe mīde. **D**oe dat moedli
ke herte des soens stēme hoorde soe begonste
ic mit alte grote rouwe te vlyette. ende dat
swaert des rouwē doer ghinc dat herte der
alre ghetrouwester moeder. **V**ā begheerte
mij herte hief ic op mij handē en begheer
de te tasten minē vrient op dat ic des te bet
minē rouwe en mijre minen gheraden
mochte. **A**ls ic anders ghenē troest en had
de so nam ic dat werm bloet dat vanden

wondē mījs lieuē kints nedliep ter aer
den en̄ cussede dat mit grot' begeerte en̄
serichede also dat des moeders aenschij vā
des kints bloet al bloedich was. **O** of ghi
ghesien hadt ind' wenetliker vre des moe
ders onsalichz in mededoghe hoirs kints
Die moed' vandē steruendē sone seer be
druuet. den soen die onghetweste moeder
suetelikē troestende. sond' wondē ynnichli
kens medelidēs en mochtu dit niet ghehoert
noch ghesien hebbe. **T**en leste doe mīj soen
sinē gheeste yhegeue hadde en̄ men hem
vandē arua dede. o hoe begheertlic ontfinc
ic doe sijn nederhanghendē armē. en̄ nam
minē doden soen in minē moedlike scote
en̄ behelsede hem mit moedlike begheer
ten en̄ maecte mit tranē nat dat aenschij
mījs doden soens. en̄ cussede menichuon
delikē sine versche wondē. **E**en seer won
derlic dinc. **I**c aensach dat lieuē mījre
sielē en̄ het was doot. ic besacht weder en̄
weder en̄ daer en was stēme noch sin. **I**c
sprac aen hē en̄ hi en antwoerde mi niet

Doe berieschede ic vā suchtē mījs hartē. wāt
si stonde bi mi die minē dodē scat nemen
woude en begrauē. Doe weende ic en such
te en gaf een weenlike stēme. Mij herte
wert vā serichede ned'gheslaghe doe si mi
minē ghemiden soen dien ic in minē armē
begrepen hadde pynde te nemē. Ic leyde *
mij beweende aenschijn neuē sij' dode aen
sichte. Dū aensichte nam ic menichwerue
tusschē minē hande en sacht dicwile aen
en ic suchte. wāt ic was v'vollet mit bitt'
hedē en nyement en was diet aensien *
woude. en mitter doghender moed' mede
doghen. Ten laeste na sijre begraui'ghe
wert ic mit ouer grote rouwe wed' gheleit
mer in sijre verrisenisse doe ic hē also glo
riose sach ontfinc ic volcomelike troest.
En doe wert die materie der droefheit ver
wādel't in materie gheestelik' blyscaps.

En yghelic is oueruloedich in sinen
sinne. mer ic v'moede sond' truiel
in dese dinghe dat die godlike v'borghentz
des heylighe sacramēts bouē gaet alle *

machte. en verhoghet is bouē alle wonder
like goods in deser werelt. **W**ie ist die in de
ser werelt leuet also puerlic en also onno
selic die een waerdich diener of ontfan
gher wese mach des heylighē sacraments
Of wie dar hē vermetē vā hem seluē. wāt
petrus een prince der apostelē den heer vā
hē woude hebbē en seide. **H**eer ganc wt vā
mi wāt ic een sonder ben. **A**lso dede oec die
ghene wes gheloue die ewighe wyshe son
derhinghe louede in israhel. die seide. **H**eer
ic en ben niet waerdich dat ghi ingaet
sonder mij dac. wie is dan gheborē die hē
waerdelikē tot dus grot heylighē bereidē
mach. **O**nder alle kinderē der wiue en
is nyement op ghestaen die alleen oūmits
sine verdiente of oūmits groothe sijre gue
der werckē of sijre rechtuaerdichē hē waer
delic ghenoech mach bereyde. **A**l waert dat
een mēsche alle natuerlike puerheit der
enghelē hadde. en reynichē en daerheit al
le der enghelē gheente die indē hemel be
gropē sijn. en oūmits hertheit des leuens

alle verdienste der mēschē hadde. mit al de
sen sonder die gracie goods en worde hi niet
waerdich ghenoech te ontfanghē die gro
te verborghen heylicheit.

Ert mit groter naerste dat dit sa
ramēt der ghenadichz is gheset tot
enē tweeste. En daer om wāneer een mēsche
doet dat hi v̄mach en̄ maket hē abel tott
gracien dat is ghenoech. wāt god en eys
chet vandē mēsche niet dat hi siet dat hē
onmoghelic is. Wāneer die ontfangher
doet dat hi mach so v̄vultet die godlike ghe
nadicheit mit hore gracie daer mē niet toe
en mochte comē sond' gracie. En daer om
in ghelike dinghē so ist beter te ontfanghē
op dat betrouwē der godliker ghenadichz
dan te deruē om aen te sien eyghenre wā
heit. al ist dat mē beide in behoerlike din
ghen doen mach. En haest hē die sieke
niet tottē meester vā medicinē. en̄ en clopt
die arme niet voer die poorte des riken

Om veel sake en̄ ma **I**mēsche.
nuerē plegget aldustanighe hartz

Die ynnichlike siel te pinighē als si ghe
seit hebbē diet besocht hadde. **M**er hout
dit een vā hē allē dat wāneer ghi nūt
neerstighē ondzockē in v niet en vint
dat ghi hē sake ghegeuē hebt mer dat
ghi ghedaen hebt al dat in v is. **I**st dat v
hieren bouē hartheit vā hertē coemt ou
mits dat verhenghē goods die sijn wtūcorē
indusent maniere pleecht te quellen. so
bliuet onbedruet en en laet daer om niet
te gaen tot dese heylighe sacramēt. **E**nde
dat die godlike ghenadichz diuile hey
melike en ghetrouwelike werket die sa
lichz der zielē wāneer si alleen arbeit in
onderstant des gheloefts niet min dan
of si ouuloeynde vā gheesteliker sueticz
en si hoer daer in also wyslic hulde also
behoerlic waer. **D**aer om wert dusta
nighe graac bi tidē af ghetreckt op dat
si te begheerlik weder ghesocht werde
en als mēse ontfanghet wysliker ghe
hoet werde. en dat die ghemide siel ghe
oefent werde in oetmoedichz. **D**oert

een dinc is dat herde merkelic is en dat
ghi naerstelike merke sult dat dese voer
seide gheestelike smaet en is niet een be
hoerlic wert des gheloefs noch en behoert
niet tot deser tyt mer hi behoert bouen
ter ewigher salichz. En alse v inde saara
ment of daer bute ghegeue wort so danc
ket gode. Ist datse v oec niet ghegeue en
wort so dancket he oec en verdraecht ver
duldelic. En weet dattet in uwer machte
niet en is mer des ouerste en alre mildeste
gheneers die niet en gheuet als ghi wilt
mer alset he behaechlic is en als hi weet
dattet he loeflic en salichlic is. Ghi selt oec
merke dattet ouste guet also ouuloedich
en oneyndelic is hoe met meer ontsaet hoet
sine ontfangher hebbeliker maket meer
te ontfanghe. En het gheschiet dicwile in
den sacramet dat hoe he die mesche merke
liker meer afreckt mit ongheordineerde
anre hoe hi va daghe te daghe in meere
onhebbelichz coemt also hyt niet en ontsa
ghet. Daer om ist beter in ghelike dinghe

datment ontfanghet ~~da~~ vā mīnen. dan
datment van anre laet. Het is beter dat
ment ter wekē of elcs daghes ontfanghe
mit ghevarighe oetmoedichz en mit be
kennē eyghēre onvolcomēheit. dan ten iaer
eens mit vermetelz eyghēre rechtuaerdichz

Des saterdaghes voer paesschen. Nota.

DEs morgghens vroe vandē saterda
ghe so stondē indē huise iohannis
beslotēder doerre onse vrouwe mit hore ghe
sellinnē mit iohānes ghepint en rouwich
als vaderlose kind. vol vā droefhedē ende
ghedochte der pinē en der tribulacien des
daghes vā ghistere. Si saten te gader ende
saghe elc optē anderē so als die gheen ple
ghen die mit bedruethedē beswaert sū. *Quia*
na quame alle die ionghere saryende. Te
lesten lieten si of vā saryen en begonste
te spreke van hore heer. en berespedē hem
seluē dat si hē soe ghelate hadde. en vertel
den te gader wat hem onse he' ghedaen had
de. nu die een nu die ander. *Sichse* naerste
lic aen en doech mit hē wāt si sijn in gro

ten rouwe. **W**at wat wasset te sien dat die
 vrouwe der werelt en die printen der heyli-
 gher kerckē en alles volkes en die leyders al-
 des godlycs heers so gheureset en bedruet
 sate beslotēre doorre in enē deynē huyskijn
 en niet en wistē wat te doen anders dan te
 vertellē en te sterkē die een den anderē van
 den woordē en werckē ons herē. **O**nse vrou-
 we wāt si een sekerē hoep hadde vand' ver-
 risenis ons herē hoers soens so stont si mit
 vreedfamer hertē en in hoer bleef alleen
 dat gheloue in dese saterdaghe. **E**n daer om
 is sond'linghe die saterdaghe hoer toe ghe-
 uoecht. **I**n en mochte nochtan niet blide we-
 sen om die ghedachtē des doots hoers kints
En als die auont quam nader sonnē ond-
 ganc doet gheoerlost was te werckē ghy-
 ghē maria magdalena en die ander ma-
 rien copen duerber welrukende crude om
 salue te makē wāt den saterdach mostmē
 vierē van allē werckē vand' sonnē ond'ganc
 des vadaghes totter sonnē ond'ganc des sa-
 terdaghes. **Z**ich hier dese wyskijns naerste

lic aen hoe si mit droeuighē aensicht gaen
na maniere der weeduwen en der wesen
en tosten die crude en quamē weder en be
reyden hē die salue te makē. **S**ich hier hoe
si trouwelikē en begheerlikē arbeidē ouer
dese salue om hore hē mit saryen en such
ten. en hoe si in dese wert arbeidē. **E**nde hoe
onse vrouwe en die apostelē dat aensien
en hē machschie helpē also veel als si
mochtē. **H**ier is te merckē wat onse here
dede in dese daghe wāt althants als hi
doot was clam hi neder ter hellen totten
heylichē vaders en was mit hē ende doe
waren si in glorien. wāt dat besouwen
goods is volcomē glorie. **S**ich hier naer
stelic hoe groot sū guedtievēheit was. sū
mīne en oetmoedichz dat hi selue totter
hellē woude neder dymen. wāt hi mocht
enē enghel ghesent hebbē tottē vaders
en hebbense doen vlossen en voer hē bren
ghen als hi hadde ghewilt. hadde sū mī
ne en oetmoedichz dat ghehenghet. **M**er
hi voer selue ter hellē die hē alre creature

en visitierde die heylighe vaders niet als
sijn knechte mer als sijn vriende. en was
daer **X** mit he tot des sonnēdaghes ind' da
gheraet. Die heylighe vaders verblidē he
seer in sijnre toecoenst en wordē mit onspre
keliker vroechdē veruolt. en alle onsalichz
was doe verre vā hem. en si quamē ende
beden he aen. en stondē op en louedē he
in sanghe en in onsprekeliker bliscap.
Ende in dese louesanghe en bliscap soe
warē si indē scoot abrahams totter da
gheraet toe des sonnēdaghes. Hier was
oec teijhēwoerdich een grote menichte der
enghelen die mit he verblidē en gode lo
ueden. Doe namse onse he en voerde se wt
ter hellen mit groter bliscappen en mit
groter glorien ghinc hi voer he en brot
se indē paradise der glorien en der weel
den. En als hi een wylken mit hem al
daer gheweest hadde en oec mit helyas
en enoch die he bekende en he aenbedē
en he verbliden so seide hi he dattet tijt
waer dat hi ghinghe en ver. vecte ende

en naem weder aen sijn lichaem. Doe qua-
me si alle voert en aenbede he en bade he
dat hi schier weder quaem wat si seer be-
gheerde sijn gloriose lichaem te sien. Dit
moechste dencke des saterdaghes voer sijn
verrisenis. *Een oerbaechlic guede lere.*

En gheestelic mesche sel altoes
sijn ghemoede aen gode hanghe-
de hebben in lesen in ouerdecke
in bedinghe of in cotemplaaen dat is in
scouwighe der goethede goods. Wat so wa-
neer een knecht goods sijns hen ter korter tyt
niet en ghedeket so sel hi versuchte en droe-
uich wese als een die veel versuut heeft al
sulke vrient niet te ghedencke die sijre ny-
mermeer en verget. Onse ouste salichz is
gheleghe inde eenpaerlike scouwē der glo-
rien goods. en een ghestadighe ghedekenis
daer of is die wech daer toe en dat verdiene
mer die glorie is dat loen. En al ist dat wijs
niet teghenwoerdich en hebben wi moghe
doch sijre altoes ghedencke. En so wie dat
sijre in deser ellender alre ynnichlicste ghe-

dencket die sel sijre indē ewighe leuen alre
 volcomelicste ghebrukē. Die pphheet inden
souter seit. Ic heb den he' voersien altoes in
 minē aensichte. **W**at is sekerre dan xpm
 te mīnen. **W**at mach meerre wijsz wesen
 dan hem tontsien. **W**at mach sueter wese
 dan alle ghenuechte in hē te setten. en hē
 alleen eer en reuerencie te bewise. mit hē
 medespraec te hebbē daer en mach nyemēts
 verarghinghe wt comē. Augustin? **O** mī
 god waer bin ic als ic in di niet en bin. en
 wat dencke ic als ic om di niet en dencke.

Doe wāneer du wat vlieste daer du mīne
 toe hadste dan setter also in di of du dat nye
 ghehadt en hadste en oft niet dan een scheem
 en waer dattu sceenste te hebbē en heen **x**
 ghegaen is en te niet ghewordē als die sce
 men plegghen. **D**at begheerde die pphheet
 doe hi seide. **H**e' make hoer beelde te niere in
 dīre stat als een droem der gheenre die op
 staen. **D**it is make alle aertsche dingghen
 te niet in mīre hertē dat dī woenstat wese
 soude dat isse voer niet rekenē moet als een

Droem. In so wat dinghē dū ghemoede
gheheft wert daer god die sake niet of en
is daer sel dat inwendighe licht dat een
ghetughe der waerachtigher minē goods
is in di mede verduistert wordē. **V**een op
dinē conic en alle vrese der werelt sel di
recht als een spinnē webbe wesen. **E**nde
keerstu dinē oghe daer of du en selste den
rechtē wech niet voert conicē gaen. **D**oe
wāneer du hebste dattu mīste so en ver
laet di niet te seer daer op. mer ghedenc
dat dyn bliscap daer of cort heen sel gaen
en niet achterlatē dan rouwe en serichz

Doe wāneer die mēsche tribulacie ende
banghicheit opuallet so sel hi der nuttichz
ghedenckē die hem daer of coemt. **H**oe si
die sonde purgiert en bestermt ons daer
voer. en benemē ons die oorsakē te sondi
ghen. en doen ons die hulpe goods aenro
pen. **E**n doen ons sū grote goedtiarenheit
ghewaer wordē. **A**lstu ghedenckste om dat
onrecht dat di ghedaen is so en wil di sel
uē mit hate en mit wedsegghē niet pini

gghen op den gghenē diet di dede. wāt al en
hadstuut teghē hem niet verdient du had
stet teghē gode verdient. en god heeft mit
sijre ggherechtichz sijn onrecht op di door die
mēsche gghewroken. Die lydsaemhiz is een
sonderlinghe verggheldeste en een danster
der passien xpi. wāt alsulke dinghē piynt
si weder te gghenē als si ontfanghen heuet
van cristo die onse quale in sine lichaem
op dat hout des cruce gghedraghē heuet. En
aldus is druc der lidens en der verblidens een
sond'linghe vroechde der heylighe dat si ou
mits den lidē een oersaec hebbē den he' van
den hore wat weder te gghenē voer sijre gro
ter minen dat hi sijn siel voer ons ggheset
heeft. En so wāneer hi ten oerdel coemt en
alle mēsche die teykenen sijre passien tonē
so sel den gghenē grote confuse wese die niet
voer hē liden en woude. ende den gghenen
selt een grote eer wese die veel grote dūghē
lydsaemlic om sine wil ggheliden hebben.
Oet sū sōmighē onbesochte ridders ende
rude mēsche indē weghē goods also schier

als hem die ghenade ontoghe wort so vallē
si in cleynmoedichz en wanē voer waer dat
se god mit allē verghetē heeft en mit synre
ghenadē vā hem ghekeert is. **O**nse he' god
wil ons lerē muttē ontreckē des gheestelike
troests dat wi op die waerheit der scrifturē
en op die vastichz des ghelofs meer lerē le
nen dan op ons selues beuoelē. **W**āt dat ghe
loue en hadde gheen verdient stouet mit be
uindē alleen. en hoep en waer gheen hoep
hadnē datmen hoepte. **H**et is veel beter dat
wi oumits lydsaemichz en troest der scriftu
ren hoep behoude dan te beuoelē dat wi hoe
pen. **E**n ghelouets ganselic dat god mit sy
re ghenadē nymmermeer vā ons ghekeert
en wort het ten si dat onse wille mit consēt
tot sondē eerst vā hem ghekeert stae. **D**aer
om en heb gheen mistrouwe als di den
troest der inwendigher suctichz ontoghen
wort dat di god ghelate heeft en dij werke
hem niet ontfanckelike en sijn. **M**er heb dij
toeganc tottē ghetughe der heyligher scrif
turē die hi seer ghebode heeft seer te behoede

En gheloefts der waerheit goods. wat wi en
 hebbe hem niet eerst ghemint. mer hi heeft
 ons eerst vore en ghemint eer wi waren
 niet om ons mer syne selfs wille. alleen
 om syne selfs guetheit. En hi en laet ny
 ment die hem niet en laet. wat wie heeft
 ghehoept inde he die ghelate is gheweest
 van he. voerwaer nyement. Die ghebenedyt
 is van ewen tot ewen. Amē.

*Dit sijn die x
 roeghen die onse ghemide here ghinc in
 pynliker bitterheit om onse wil.*

Unde auontmael opte berch van
 oliuete. daer hi in bittere banghichz siwete
 water en bloet om onse wille. **T**en ande
 ren mael wort hi gheleit tot annas huus
 daer hi den sware kinnebac slach ontfinc.

Ten derde mael wert hi gheleit tot ayphas
 huus daer he sy vriendelike oghē ontferme
 lic wordē verbondē om onse wil. **T**en vier

den mael wort hi gheleit tot pilat. **T**en
 vyften mael wort hi gheleit tot herodes tot
 welcs herodes huus en was nyement hi en
 dede hem een sonderlinghe lide aen in groot.

bespottighe. en̄ hietē hem een dwaes te
wesen. en̄ gauē hem een wit lanc deet
om dattet seer spottelic was daer hi die
wyl ouer viel indē weghe. Ten seste mael
wort hi aldus spottelic tot pilat⁹ ghesent
Ten seuende mael leyde hē die ridders
dat ware des ridders knechte biinnen in
dat hof daer des ridders banc was ende
daer bespottedē si hem. Ten achte mael
leyden pilatus wt tot dier stede die lico
stratus hiet daer hi te recht ghinc sitten
Ten negghende mael leide hi hē vā daen
en̄ hadde hem een purpuren deet aen
ghedaen mit enē doornē croen. Ten tien
den mael droech hi sinē cruus totter
stat symre pinen.

Die pphheet. Gaet wt ghn̄ dochtere vā
sion ende siet den conic des vrede inder
cronē daer hē sijn moed' mede ghecroent
heest. Siet aen sijn oetmoedichz en̄ sijn
verduldicheit. sijn mūne en̄ sijn menich
uoudighe lide. Bespot. bespoghe. ghesla
gghen. ghegheselt. Mit doornē ghecroent

en vervoordelt. ghenaghelt en ghechaghē
andē cruce. en van minē om di en voer
di ghesturue. En sijn hart mitten speer
latē doorstekē. **D**iet oec aen sijn diepe wō
den. sijn wtghevercte armē. sijn bleke aen
sicht. sijn gheneychde hooft. sijn iāmer
like roepen. sijn harsche stēme. sijn dro
ghe borst. En dat bitter scheidē sijnre god
liker zielē van sinē heylighe lichaem.

Bernardus. *O mēsche ken dū siel hoe e
del si is. en hoe swaer die wondē dijnre
zielen waren. die daer warē totten ewi
ghen doot daer xp̄us die soen goods om
steruen moste. **Dit sijn seuenre hande
manieren daer onse lieue he' hem waer***

D*icht mede inder missen te comen.*
De eerste manier is dat die he' daer
mit so groter oetmoedichz comt dat nye
ment daer so snode en is hi en bughet
hē oetmoedelic tot hē en coemt tot hē al
so verre alst die mēsche wil. Die and' ma
nier is dat hi daer comt mit so grot' lyd
saemlyz datter gheen so groten sondaer en

is noch sijn viant hi en lidet hē verdulde
like. En ist dat die sonder mit hē versoene
wil so vergift hi hē seer blideliken alle
sijn sault. **D**ie derde manier is dat hi daer
coemt mit so groter mīnē datter nyemēt
so vercout noch so verhart en is hi en mach
ontstekingē in sijnē mīnen en sijn herte ver
morwē ist dat hi wil. **D**ie vierde manier
is dat hi mit so mildelike vāheit comet dat
daer nyemēt so arm en is hi en mach hē
oueruloedelike rijk make. **D**ie vyfte ma
nier is dat hi hē in alsulker alre soetste
en alre ghenoechlicster en alre voldoenster
spise alle menschē ghift dat nyement daer
so cranc noch so hongherich en is hi en mach
van hē weder ghemaect wordē en oueruloe
delic versadet. **D**ie seste manier is dat hi
coemt mit so groter daerhz dat nyements
herte so blind noch so duuster en is het en
mach vā sijnre teghewoerdichz vlicht wor
den en gheroyacht. **D**ie seuende manier
is dat hi daer comt so vol heylcheit ende
gracien dat nyement daer so laeu noch on

begheerlic en is hi en mach van sijre traechtz
wordē verwecket. ende tot ynnicheit ende
begheerlicheit worden bewoert. *Ghi selt*

weten dat achte salichede sijn ghelegghen

Dat eerste is als die *inder missen*.
Priester spreekt confiteor. Soe spreekt
hi wten monde gods bidt en v sel gheghe
uen worden. **D**at ander is als inē singet
kyrieleyson soe gaet die soen wten stoel
der moghentlyz sijns vaders en spreekt
totten hemelschē choer. *Coemt en helpt*
mi bidden voer den sondaer. **D**at derde
is als inen leest die epistel soe seit onse he
soect mi en ghi selt mi vinden die tijt sel
comen dat ghi mi gherē selt te vindē en en
vindi mi nu niet ghi en viut mi nimmer
meer. **D**at vierde is als inen leest dat
ewangely soe seit onse heer die nu in de
sen tempel inden name mijns vaders
op ghestaen sijn die sijn ghebenedijt.
Op dat si die woerde ghelouen die die
priester spreekt inden ewangely vande
aenscijn gods en sellen si nimmermeer.

ghesceiden worden **D**at vijfte is als men
sanctus singhet soe seit onse heer eyschet
en wat ghy eyschet ist salich in ver sielen
het sel v ghegheue worden hier in desen
leuen of in dat ewighe leuen **D**at ses
te is als men die eleuacie doet dat als men gods
lichaem opheft soe spreekt die gelu'dide
sone gods. siet aen die bitter passie en die
bitter doot die ic om dinen wille geleden
hebbe **N**och bekeert v en coemt tot mi
ic ben bereit v te ontfangen **D**at se
uende is als men singhet **A**gnus dei so
seit onse heer brenghet mine vrienden
mijn vrede en mijn viande pays **A**
l syn si nu mijn viande ic selse spare also
dat si mijn vriende worden **D**at
achtende is als men die benedixie ghe
uet seit onse heer tot alle den gheuen
die dese misse wt hebbe gehoert **G**aet
in vreden ghy syt van mine vader ghe
benedyt en v sel ghegheue worde dat
ewighe leue **A**men. **vanden waerde
montmael ons hefs here ihu xpi.**

Doe die tijt sijnus lidens aenstaen-
de was hi die die sijn altoes ghe-
mynt hadde mindese oer totten
eynde toe. En doe hi van deser werelt scide
soude makede hi een groot auontuale
dat wonderlic was en vol swaerre ver-
burgheure sacramenten daer uode hi si-
ne apostelen toe. En seide mit begeerten
heb ic begheert mit v desen paessche te
eten. In welken auontuale hi wonder-
like dinghe dede. Ja hi makede een ewi-
ghe gheuechnisse alle sijne wonderli-
ker dinghe. En gaf hem seluen tot eenre
spisen den ghenen die hem ontsien tot een-
re ghedencknisse alle sijne wonderli-
werken. Ende seide doet dit in mijne ghe-
dencknisse. Iheronimus Dese leste ghe-
uechnisse heeft ons xps ghelaten recht
als yement pelgymaedsse voer den gene
die hi mynt een pant of een gaue laet.
Op dat hi soe wanneer hi dat siet sijne
gaue en sine vrienstap mochte gedenk-
ken en ist dat hi den gheuer volcomeli-

ken mynt soe en mach hi die game sonder
groot verlangen of screpen niet aensien
Hier om heeft ons onsen behouder dat sa-
crament sijns lichaems ghegheue op dat
wi altoes souden ghedencken dat hi voer
ons ghestoruen is. **H**ier om wāneer wi
dat hebben vande priester outfanghen
so sellen wijs ghedencken dat dat lichaē
en dat bloet xpi is op dat wi dien groten
game niet ondancsamich en sijn. **I**n de
sen auontmale sijn oec veel dinghen
ghelegghen die du mit ynicheden ende
waerdichede sculdich biste te oudencke
en mit alre goddiensstich te oefene. **D**enck
ke hoe dat die grote heer die also ouloef-
lic is in dien auontmale selue der dis-
cipulen en oec sijns braders voeten
dwoech en hem neder ueyghede totter
aerden en droghedense mitten himen
cleder. **O**p dat hi ons exempel sijne oec
moedich bewisen soude. **D**enck om die
manier hoe hem xps van bute en van
binnen in deser wassinghe hadde. **w**ant

Van buten dwoechyise mit groter vlitigher
 oetmoedichy en van binnen volbrochte hi sij
 werke mit oetmoedigher yuichheit. **O**erct
 hoe die goedertieren meester en heer an een
 tafel sit en et mitten discipulen wt een
 re scotelen. **D**encke hoe ouervloedelic xps
 in desen auontmale sijne discipulen herte
 versadede en stortede daer ryuleren sijne
 leringhe in. **D**aer na dede hi hem een ser
 monen daer alle die woorden ghegloeyt of
 waren en recht mitten vuer der minen
 vernende. **D**at sinte ian ewangelista die
 bouen den anderen scarp sacht en hogher
 vloech alleen ouervloedelic bescreuen he
 uet. **D**encke hoe hi dat lam inder figue
 ren at en hi daer mede bewijst heuet hoe
 du dat waerachtighe lam en dat sacra
 ment des lichaems xpi eten selste. **O**er bo
 nen alle dit so selstu mitten ogghen van
 binnen en mit yuigher begheerte al
 toes ghedencke en tot dijner herte trec
 ken dat alre ouerste der sacramenten
Dat is sijn eyghen lichaem dat hi ons

ghegheuen heeft verwonder di vander
milder goetdadich; ende vander afgrou-
digher waerdicheit des heilighen sacra-
ments Ende wāneer du desen ouerwaer-
dighē sacraments een ghehuetnisse doet
ste Dattu dan alle die dingē voeruemes
die xps in sijne menscheliker natueren
ghedaen heeft want dat is daer mede
ghemeent doe hi seide alsoe menichwer-
ue als ghy dit doen selt soe doetet in mijn-
re ghehuetnisse alsoe te ouerdencken dat
ic gheleden hebbe en om dinen wille
mensche ghewordē ben en om dinē wil-
le ten lesten ghecruet. Mer want v al
hebstu alsoe veel grote sware opchym-
ghe bearbeit noch een lanc wech en een
grote opchyminghe toe behoert soe is di
dese spise inden weghe daer du in vander
ste seer nootrustich daer si oec den name
of ontfanghē heeft en is een spise des we-
ghes ghehietē Bernaerdus Dat lichaē
xpi is den sieken een medecijn Den pel-
grymen een spise inden weghe Het ster

ket den crancken yet neset die quale yet
onthout die ghesouth; Die mensche wt
daer sachtmoedigher of als hi verispt
wort. lydsamigher inden arbeide vueri
gher inder mynen. cloker inden toefien.
bereider inder ghehoersaemly; en yuiger
tot alre danckaerich; Hier om ist noot
dattu di dicwyl tot desen heilighē sacra
ment waerdelic bereitste. **W**ant gheli
kerwijs als dese spise so wāneer si waer
delic en wel ontfanghē wort veel groter
ghenadē geeft. **A**lsoe werket si inden ge
nen die daer qualic toe ghesict; sijn te
meer die sondē en die doot niet van ha
re wegghen mer oinnits ghebreck des
gheens diet outfaet. **W**ant die vruch
ten der sacramentē plegghen te wesen
nader sackinghe der gheene diese out
fanghet dat si hem int goede of int
quade mede plegghē te werken mer op
dattu dit waerdighe heilighhe sacramēt
waerdelic moechste ontfangē so selstu
di oefenen in driē dinghē die daer toe

behozen en nootrustich sijn **D**at is lichaem-
like reynich; **P**uerly; der conuenciē **E**nde
beuoelike yuicheit lichaemlike reynich;
is somtijt wel behoerlic **E**n somtijt hoert
si van node daer toe na dien dat die lichaem-
like onreynich; is alrehande en na dien
dat si alrehande oersake en oerspronck
heeft **M**er puerheit der conscienciē is di
sonderlinghe en voer alle dinghe noot-
rustich **E**n hier om selstu eer dattu dat
waerdighe heilighe sacrament outfan-
geste di seluer nader eerster en nader
ander onderuindinge als te vorē geseit
is wel ondersoken en di also tot berouwi-
ghe oefenen ende tot beweghinge herē
also dat di die sonden rouwen die du mit
hertē mit monde en mit werke gedaen
hebeste **E**n oec van dien dinghe die du v
suynt hebste te doen **E**n behide dijn son-
den sonderlinge die meeste **M**er oeck
moetstu biechten dijn merkelicste ghe-
meen sōdē en die verghetē sijn **I**uden
derden male selstu di oefenen in beuoel

hier yuicheit die in twien dingē schijnt
 ghelegghen te wesen **O**p dattu tot desen
 sacrament vrese en waerdichy hebste
En dattu daer toe tot benoeliker minen
 der euninghe tot xpm mit begheerten be
 weget wortste **H**ier om die vrese sel di
 waerdighe reuerencie maken en dyn
 ghesijte van binnen die afgrondighe
 waerdichy des heilighē sacraments te
 kennen **O**p dattu also die reuerencie
 des heilighē sacraments en sijn waer
 dichy verstaen moggeste **E**n op dattu
 niet onbenoelic sonder vrese daer toe
 en gaeste so merke whitelic wie dattet
 is die du ontfaegste en wie du biste
 die daer toe gaeste wanttu ontfaege
 ste den ghenen daer sinte ian baptista
 boer beuede doe hi hem anroere sonde
Die sinte pieter een prince der aposte
 len badt dat hi van hem ghinge en
 en dorste hem van onfichlichy niet
 ghenaken **D**oe hi seide heer gauck
 van mi want ic ben een menschy een

soudaer Die engelen aenbeden ende beuen
voer hem daer du toe gaeste om hem te out
fanghe **D**ese die du outfangeste sel selue
dijn redyter wesen en selste voer sijn vier
scaer staen als ouer di ghyrecht sel worde
His die gheen in wes hande dijn siel sel
comen als si vande lichaem sceidet en sel
van hem loen outfanghe na dien dat si
verdient heeft **H**ier om besich mit hoe gro
ter reuencien du daer sculdich biste toe te
gaen **E**n merck dat gheen dinc gode also seer
en vtoerut als houaerdige vmetelich en
oustamele onwaerdich **H**ier na bedenc
en besich di seluen wie du biste een laue
mensche en vsinnende en vol gebreken
Dencke voert al waert dattu di dusent
iaer bereitste so en waerstu nochtan geen
sins waerdich na waerde eens daer toe
te gaen **J**a al waert dattu alre heiligher
verdient hadste en mit alre engelen en
mensche puerich verciert waerste hoe dor
stu dan sonder vrese en sonder reuerencie
daer toe gaen die nauwe een corte tyt in

dijne herte daer toe di seluen bereideste.
Hier om ontfich di op datmen niet en seg
ghe die hant des braders is mit mi op
die tafel dat sonder twiuel ghesiet isset
dattu als sinte bernaert seit xpm dien
du ontfanghe hebste den sonden der ho
nerdie der nydich; en des ghelycs ouer
leuerste ontfich di hem onwaerdelic te
ontfangen op dattu di dat oordel niet en
eetste noch en drinstste. **H**ier en moet
nochtan die vrese also groot niet wesen
Op dat si die begheerte des ontfanghens
mit dalen niet wt en slute en die yndich
niet en verdrine want dat broot als
sinte augustijn seit eyschet en begeert
honger des menschen van binne. **E**n
hier om ist oec noot dattu begheerte en
nyne daer toe hebste. **I**n veel manie
ren moech di teghens dat ontfanghen
des waerde heilighē sacraments dijn
begheerte verwackere. somtijt die ny
ne die du hebbe selste mit xpo vericht
te worde. **O**p dattu hem die also dicwyl

totti coemt mit alsoe inliker begheerten
dijns herten mogeste ommeuaten **S**omtijt
sel di die begheerte der ghesondich daer
toe trecken op dattu alstu di seluen vol
crancheden en passien sieste en di seluen
ontbliuende en gheen goet ouermits di
seluen en mogheste volbrenghe **D**an sel
stu den heer iyn recht als een goedertie
ren meyster totti halen wies name iys
ghieten is. dat beduyt also veel als een
beyouder **S**omtijt sel di dat wrogen der
soudē in dijne conscienciē daer toe ver
wackerē **w**ant alstu gendelste dattu
dinen god mit swaren soudē vertoerut
hebste en weetste dat xps dit heilighe
sacrament in verlatenisse der sonden
ingeset heeft. so en ist gheen wonder
dattu mit groter begheertē hem be
gheerste te ontfangen **D**ec seldi daer
toe trecken myne en mededogē des naef
ten op dattu mit deser offerhande den le
uendē en den doden te hulpe comen mo
geste **E**nde also van veel reden des gheli

kes di seluen daer toe v̄wackere. Omte
 meerre begheerte daer toe te crighe soe
 mogestu dat leuen xpi aerustelic ouer
 dencken hoe dat hi die serichede en cranc
 heden alle der gheenre die sijne begerē
 en aenbedē en in hem ghelouē selue ge
 draghen heeft. **W**ant dat wijf die van
 achteren quam en oetmoedelic mit gro
 ten betrouwē den soem van sinen dede
 roerde die wort ghesont ghemaect. Die
 sondaersche ruste sijn voeten ende haer
 sondē worden haer vergheue. **D**at tya
 naneusche wijf doe si nauolgens ende
 roerens niet of en liet wort si gehoert.
Die malaetsche die tot hem quamen
 wordē gheuesen. **D**ie beseten en die v̄
 gichtighe mensche en mit hoe wonder
 liker siecheit yement v̄last was op dat
 se tot hem quamē ende hem geloueden
 si worden gheuesen. **W**ant die godlike
 cracht ghinc wt hem en makede se al
 ghesont. **D**ie publicanē en die sondaers
 quamē tot hem en v̄creghen ghenade

Der en verfuade huse niet mit hem tott
werscappinghe te comen. Hier om alstu
ghedaen hebste dat in di is so coem tott he
mit waerdigher reuerencie en mit vre
sen en oec mit begheerte en mit minne
en hebbe hope op die ongemete goedertie
renly gods. Der mede alstu di tott heili
ghe sacrament bereitste so selstu di in
die gehuechnisse des lidens ons heren
aerustelic oefenen. Tusschen dese twee
voerseide beuoelinghe als nyuwe en
vrese sel dat gemoede en die oefeninghe
der deuoter mensche wesen. Die somige
begheren mit grote begheerte dat hei
ghe sacrament te outfaen en gaenre
dickie toe. Somighe ander sijn van vre
sen en van waerdichede des heilighen
sacraments vnaert en sien aen sijn
waerdich. En haers selfs snoetheit en
den scade der gheene diet onwaerdelic
outfanghe. Ende die houdē hem selue
daer meer of en gaenre ouermits annt
uondichede seldene toe. Ende elc van

desen tweeën is te prisen als somtijt wt
begheerte daer toe te gaen en somtijt vā
vreesachtiger waerdich; dat te laten en
is louelic na dien dat stede en stonde ey
schet. En ene yghelken als sinte august
tijn sett sijne consciencie te beuelen
watmen daer in doen sel. Nochtan son
der twiuel is een dinc seker als dat wi
ouder waerdich; wille begheerte ende
hope niet wt en setten. En dat wi oec
ouermits hopen en begheerte die reue
rencie en die vrese niet achter en late
mer tussche desen tweeën beuoelen in
dat middel bliuen staende. En hebben
somsijt wat meer vande enen en som
tijt vanden andere als sinte gregorius
seit dat ons niet sekerre en is dan al
toes mitter hopen vrese te hebben.

Dit was ons heren leste testament.

An vint inder heiliger scrifte
rij testamentē en cleynode
die onse heer voer sijne doot
besprak en besette die testamentoers

waren die xij apostelen want si van be-
gynne in hem waren die in wter we-
relt hadde vercozen scaffenaers te wesen
des woerde en der goede gods. **D**ie no-
tarisen waren die vier ewangeliste die
daer instrumente der ewangeliē op ge-
maect hebben als dienes der sermoe-
nen xpi en selue gehandelt hebben dat
woert des leuens. Dat vleysche en bloet
ghewordē is. Die ghetugē die daer ouer
geropen waren dat waren die drie pa-
triarchen. Abraham ysaac en iacob wāt
tot hem allen beloften van god gesiede
mede erfgename te wesen. Dese waren
vanden ioetschē gheslachte. En vanden
heidenen waren. Noe Job en darius die co-
ninc van persien en alle die ander pphē-
ten. **D**at scrift dat van xps testament
ghescreuen wort is dat naecte lichaem
dat anden yarden hout des cruceu ghe-
naghelt stont ghespreyt an allen leden
en ghescreuen mit vyf rode letterē sijn
re wonden. **D**ie officiael daer dit scrift

voer gheopenbaert wort was die heilige
gheest die daer om een legiet vande he
mel ghesent was inder aerden dat te cor
rigieren en te equeuere **W**ant hi leerde
die waerheit en te doen al dat xps leerde
en troeste alle bedroefde herten en wroch
te veel myracule **D**at eerste testamēt
dat onse heer besette was dat ewige le
uen en dat gaf hi alle gelouige mensche
Doe hi seide en weest niet versaget deyne
cudde het heeft den vader behaget v dat
ryc te gheuen **E**n ic ordiner v dat ryck
alst mi mijn vader geordniert heeft
dat ghi moget sitte tot mijne tafele en
eten en drincken in mijn ryck **D**at an
der testament dat xps gaf was hede duc
en persecucie en dat gaf hi sine iongeren
doe hi seide **E**n verwondert v niet al haet
v die werelt want si heeft mi eer ghe
haet hadt ghi vander werelt geweest
die werelt hadde ghenynt dat haer ge
weest hadde **M**er ic hebbe v vercore van
der werelt daer om haet v die werelt

Ist dat si mi vernolghet hebben si sellen
voer vnuolghē. En salich sijn si die perse-
cutie liden om die gerechtich want
dat rijk der hemelen is haer. **D**at der
de testament is vrede en dat gaf hi si
nen iongeren. Doe hi seide minen vrede
laet ic v mine vrede gheue ic v niet alsē
die werelt gheuet en gheue icse v. **Au-**
gustinus vrede is een woensat gods
een leuen der mensche een arbeit der
engelen. **B**ouen vrede en is niet ghe-
noechliker te horen niet mynliker te
begheren niet salighers te besitten.
Want si is geeert inden ewighē leuen
voer gode gheprijsst vanden menschen
gheloeft si woent inde hemel si is ghe-
sent inder aerden en si leuen inder me-
schen borste. **D**at vierde testament
dat xps gaf sinen eyghen natuerliken
lichaem en dat gaf hi den ioden dien
cruysten als hi doer ysayas spreect. **I**c
gaf mine lichaem den slagghers ende
mijn kinnebackē den ropers. **D**it selue

testament heeft ons xps ghelaten inden
heilige sacrament. Doe hi sprac tot si
nen ionghere doet dit in mijne ghe
denckenisse. **D**at vyfte testament
was sijn eyghen gheest en dien gaf hi
sinen vader doe hi inde cruce sijn ho
uet neygede en beual sinen gheest in
sijns vaders hande een onderpant te
wesen voer allen ghelouighe gheesten
op dat si inden hande gods seker bliuen
en nymermeer en worde verloren ende
yeghenwoerdich sine aensichte op dat si
nymermeer en worden vghete. En als
een costelic inweel in cierlyz ontfange
tot groter waerde. **D**at seste cleynoot
was sijn lieue moeder dien hi beual sin
te van sinen discipel doe hi seide **w**ijf
sich hier dijn kint. **T**otten discipel sich
dijn moeder **w**ant hi woude die ewe v
nullen die hi ons gheboden hadde onse
ouders te eren en sorch voer hem te dra
ghen en want hi die tederheit sijne
moeder wel kende so gaf hi se in iohes

hoede dat hi haer in dienst souden staen
Dat seuende testament was dat aert
sche paradys en dat gaf hi den moerde
naer doe hi seide ic segge u voerwaer hi
den selstu mit mi wesen inde paradys
hoe mochte meerre sekerlyz wesen dan
xps mit sinen monde selue te segghe
voerwaer hoe mochte meerre suelheit
wesen dan doe hi seide hude hoe mochte be
ter gheselschap wesen dan doe hi seide mit
mi hoe mochte sekerre stede wesen dan
doe hi seide inden paradys Dese troest
is ons alle bereit als wi rouwe van on
sen sonden hebben **D**at achtende testa
ment was die helle en die gaf hi en ghyst
noch alle daghe den sondaer die hem is
en willen bekeren als gescreuen staet
Gaet van mi mit ewighe vuer dat
den duiele bereit is en alle sijn engelen
hoe mochte iamerliker seiden wesen
dan van gode te gaen hoe mochte qua
der vloec wesen dan van gode vmaale
dijt te wesen hoe mochte pijnliker stat

wesen dan te bliuen inden vuer hoe mocht
 te langher tijt van rechte wesen dā ewich
 hoe mochte quader tyran wesen dan dē
 duuel. hoe mochte wesen quader en felre
 gheselschap dan mit sinen enghelen te
 versellen. **D**at uegghende testament
 was dat heilighe cruce. **E**n dat gaf hi
 alle die ghene die willichlike penitencie
 voer haer sonde doen. **D**oe hi seide so wie
 na mi come wil die versake hem selue
 en boer op sijn cruce en volcht mi na.
 want inde voet nederwaerts is oetmoe-
 dich. **E**n indat hoghe opwaerts is in-
 ne. **E**n ter rechter siden is gehoersaemhet
En ter lichter siden verduldich. **A**ldus
 is dat cruce der penitencie diep hoghe
 wijt lanc en breet wtgemeten daer al-
 le die gene ingheset sijn die haer sonde
 vergheuen sijn. **H**oe mochtne ymermeer
 sekerre gaen dan xpin te volghē wat
 machmen bet draghē dan sijn cruce.
 waer mach ons bet in deser tijt na v
 langē dan inde cruce waerre penitencie

ouſe ſondē te beteren **D**at tiende is
die heilighe kerc en die benal hi ſinte
pieter doe hi ſeide **D**u biſte pieter en op
deſen ſteen ſel ic tynieren mijn kerc en
die poertē der hellen en ſellen teghens
di gheen macht hebben. **W**ant die
vgaderinge alre ghelouiger menſchē
is die heilighe kerc daer xps dat hoeft
of is want hi is die wijsly gods en in
hem wordē wi alle gerecht. **H**i is die
cracht gods en in hem wordē wi ghe
ſterct dat is dat huys der kerſten ghe
louen dat ghefondiert is op euen vaſte
ſteen en van veel waters en ſelt niet
verderuen en veel wints en ſels niet
ōmekere **D**at elfte teſtament was
die roc ons heren en ſijn ōmeleet die
gaf hi der heren knapen dien cruyſten
daer ſi lot om worpen wien hebben ſou
de **D**eſen rocke beteykent die tijtlike
goeden die den wāerlikē menſchē ghe
gheuen ſijn **w**elken roc of tijtlike goet
die ſulc te ſeer knopen **A**ls die gheen

die die dinghē mit onrecht vertrighē en
vergaderen als die mensche dede die seide
mijn siel du hebste veel goets v'gadert et
en drinct. Sulc scoeren desen rock als die
gheen die haer goet qualic ouer bren
ghen als die verlore soen dede Sulcke
worden den roc te nauwe als die geen
die vrac sijn als die rike man was daer
men inder ewangeliē of seit. Sulc bes
ghen den roc als die gheen die haer goet
mit gode en mit eren vertere en den ar
men mede deelde als iob dede. **D**at
twalefte testament sijn die wapenen
ous here sijne heilighe passien en die
gaf hi alle gheestelike lude als die pphete
seit. Heer dijn roede en dijn staf troeste
mi. Dat sijn die nagelē der gehoersaem
heit die ons vast an gode houden als
die spongie der verduldich; die al onse le
uen can temperere en matighe en die
geselen der disciplinen die die quade
aert onser natueren can bedwinghen
en dat witte cleet der reynich; dat onse

wesen van vleckender sonden bedect. En
alle die ander wapenen ons heren sijn
mit verburgē des gheests beteykent. Dit
is dat testament inden ghetael van xij
dat xps doe hi wechuarich was heeft
after ghelaten daer is dat eerste deel vā
desen boec als een winter stuc mede wil
eynden. **B**idden wi den heer dat hi van
sinen heilighē testament ons gewaer
dich te gheuen mittē ghelouigē v̄dul
dich; in liden **g**itten apostelen vrede in
onse leuen. **E**nde sijn heilighe lichaem
tot boet onser sonden. **S**ijn eygē geest
tot onser sielē onderpant. **S**ijn lieue
moeder tot onser alre behoetster. **D**at
hemelsche paradys tot onse woensat.
Dat cruce der penitencie tot onser sou
den boet. **E**nde verbidie helle te comen.
In die heilighe kerc te ghelouē. **D**ie wa
penen sijnre passien te oefenē. **I**n alle
gheesteliken doechdē. **O**p dat wi dies wa
den testaments in tijt en in ewich; mo
ghen deelachtich wordē. **A**men. **O**pten

palm dach die passie ons herē ihū xpī.

In dien tiden seide **matheus.**
 ihs tot sinen discipulen Ghi
 weet dat na dese twee dage
 sel wesen paessche Ende des
 mensche soen sel sijn gheleuert om te
 cruceu En doe vergaderde die princen
 vande priesters in dat hof eens prin
 cen der priesterē die ghehietē was cap
 phas en si maecten enen raet dat sy
 ihū soude houden en doden En si seide
 niet inden feestdaghe op dat gheen
 gheruchte en ghesce onder den volck
 Ende ihs was in bethania in symon
 des lazarus huys daer quam tot hem
 een wijf hebbende een vat van precio
 ser saluen Ende si stortse op ihs hoest
 die daer sat ten eten Ende als dat sage
 sijn discipulen hadden sijt onwaert en
 seiden waer om verhestme dit want
 men mochtse vercoft hebben en den
 armen ghegeue En ihs die dat wiste
 seide hi tot hem waer om si di pijnlic

desen wijf **S**i heeft ghevrocht een goet
wert in mi want altoes hebdi die ar
me mit v mer mi en seldi altoes niet
hebben dat dese dit heeft gedaen dese
samel in minē lichaem soe heeft si mi
berent ghemact te granen **I**c segghe
v voerwaer so waer men predikē sel
dit ewangeliū in alle die werelt soe
sel men segghen dat sijt dedē in dier
ghedenckenisse. **D**oe ghinc een vande
twaleuen en hiete iudas scarioth tot
ten princen vanden priesters en seide
tot hem wat wil di mi ghenen dat ic
ken v leuer en si loueden hem dertich
sulveren penninghe **E**nde van dien ma
le sochte hi die stede en stonde om hem
te leueren **E**n opten eerste dach doe haer
hoechtijt aenstaende was quamē die
iongeren tot ihm en seide waer wil
stu dat wi bereiden te eten dine paes
schen **E**nde ihs die seide gaet in die
stat tot enen man en segt hem die
meester seit mijn tijt is na bi mit di

wil ic doen mijn paesschen **E**n die disci-
pulen deden also als hem **ih̄s** beual **E**n
si bereiden den paesschen **E**n alst anot
was ghync **ih̄s** sitten mit sinen discipu-
len ten eten en als si aten so seide **ih̄s** **I**c
segghē v voerwaer een van v sel mi ver-
raden en si worden bedroeft seer **E**nde
elc begonde te segghē ben ic **ih̄s** **E**n hi
antwoerde en seide **I**c segge v voerwa-
die mit mi sijn hant steect inden nap
hi sel mi vraden **E**n des mensche soen
gaet also ghescreuen is van hem mer
wee den mensche viden welken des
mensche soen wort verraden hem had-
de beter geweest en hadde die mensche
npe geboren gheweest **E**n doe antwoer-
de iudas dien verriet en seide **meester**
ben ic **ih̄s** seide tot hem du heb-
stet ghesait **E**n als si aten nam **ih̄s**
tbroot en ghebenedidet en bract en
gast sinen discipulē en seide neenit
dit en etet dit is mijn vleysche **E**nde
hi nam den kelic louende gode en gaf

fen hem en seide **N**ee mit en drinct daer of
alle want dit is mijn bloet vanden nu
wen testament dat voer veel mensche
wtgestort sel worden in vlatenisse van
haren sonden **E**n ic segghe v dat ic niet
en sel drinckē voertmeer van dese dranc
ke vande wijngaerde tot dien daghe
dat ic drinckē sel mit v den nuwe wij
in mijns vaders rijk **E**n als hi sijn gra
cie hadde gheseyt ghyngē si wt inden
berch van olyueten **D**oe seide ihs tot
hem ghy selt ghescandeliziert wde alle
mij in deser nacht want yet is ghesae
uen ic sel slaen den herder en die scapē
sellen worden verstroeyt mer achter
dien dat ic sel verrisen sel ic v voertgae
in galileen **E**n doe antwoerde pieter
tot ihs en seide **E**n al worden si alle
ghescandaliziert in di **I**c en sel w wde
ghescandeliziert in di **E**n ihs antwoerde
en seide **I**c segghe v voertwaer want
in deser nacht eer die haen sel craeyen
selstu mijns driewarf verlochenē **E**n

pieter seide tot hē en al waert dat ic moeste
 steruē mitti ic en sel v niet locheuen
En des ghelijcs seiden alle die discipulē
 Doe quam ihs in dat dorpe dat men
 niet getsemani en hi seide tot sinen
 discipulen sit hier en gaet in bedinge
 en hi nam petru en zebedeus twee
 kinder en begoude te drouē en seer be-
 druct te wesen Doe seide hi tot hem
 mijn siel is bedruct totter doot blijft
 hier en waect mit mi **E**n hi ghinc een
 luttel bet voert **E**nde viel mit sijn aen-
 sichte in die aerde en badt ende seide
 mijn vader of mogelic is so moet de-
 se passie voer bi mi liden nochtan is
 soe ic wil mer alstu wulste **E**nde doe
 quam hi tot sinen discipulen en hi
 vantse slapende en hi seide tot petru
En moechdi niet een vre mit mi wa-
 ken waect en bidt op dat ghi niet
 en valt in becoringe want die geest
 is bereit mer dat vleysche is cranc
En noch ghinc hi anderwerf ende

badt en seide mijn vader of desen kelt is
hiden en mach ic en moet hem drinckē
dijn wille moet ghesien En hi quam
noch en vantsē slapende want haer
oghen waren beswaert en hi hetse
slapen En hi ghinc noch derdewerue
en badt die selue woerde doe quam hi
tot sinen discipulen en hi seide tot hē
Slaept u en rust Siet die vze sel na
ken en des mensche soen sel worden
gheleuert in den handē des sondaers
Staet op en gaen wi Siet hi comt
die mi braden sel En als hi noch sprac
fiet een vandē twaleue comt mit
eenre groter saeren mit swaerde en
mit stocken wtgesent vandē prince
der priesterē en vanden oude des volcs
En die hem verriet gaf hem een tep
ken en seide den ghenen die ic cussen
sel die ist hout hem Doe quam hi voert
tot ihm en seide Weest ghegruet
meester En hi heest hem ghecust En
ijs seide tot hem vrient waer toe bis

tu ghecomē Doe quamen si toe en slogē
die handen an ihs En si hielden Ende
siet een van hem die was mit ihs
en rechte sijn hant en toech een swaert
en hi sloech een knecht der princē van
den priesters en hi sloech hem of sijn
oer Doe seide ihs tot hem steect weder
in dijn scede dijn swaert alle die nemē
dat swaert sellen mitte swaerde ver
derven En en weetstu niet dat ic mach
bidden mine vader en hi gaue mi meer
dan twalef legionen van enghelē
hoe soude dan worden veruult die
scriftueren want aldus moet gesce
Indietijt seide ihs totte scare vande volc
Ghelijc als tot enen moerdenaer si
di wtgegaen mit swaerde en mit stoc
ken om mite vaen Ic was bi v dage
lix lerende inden tempel Ende ghi en
hielt mi niet dit was al ghedaen
om dat soude wordē vult die sciftue
ren der ppheten En doe lieten hem al
le sine ionghers en vloghe wech Ende

die ander hielden ih̄m en̄ brochten tot
cayphas huys des ouersten priesters en̄
die scriben en̄ die pharizeen en̄ die out
ste vande volc waren vergadert. Ende
petrus volghede van verren tot in dat
hof eens princen der priesterē. Ende
pieter ghinc in en̄ sat mitte dienes
om te sien dat eyude. Die prince vande
priesters en̄ alle die niet sochtē valsche
ghetugē yegen hem om dat si hem bren
ghen mochtē ter doot. En̄ si en vonden
gheen nochtan datter veel getugenisse
die valsche waren toe quamē. En̄ ten
lesten quamē twee valsche getughen
en̄ seiden. Dese seide ic mach breken de
tempel gods en̄ in drien daghē weder
maken. En̄ doe stont op die prince van
den priesters en̄ seide tot hem yoe en
antwoerstu niet tot desen woerde die
dese tegen vtughē. En̄ ih̄s die swaech
En̄ die prince vande priesters die sei
de tot hem. Ic besweer di biden leuende
god dattu ons segges oft u biste x̄pe

die gods soen **E**n ihs seide **D**u segstet **N**och
 tan seg ic v dat ghi noch selt sien des
 mensche sone sitten ter rechte hant / go
 des en comende inden wolke des he
 mels **D**oe scoerde die prince der prieste
 ren sijn cleder en seide hi heuet / blasphemie
 ghesproken wat hebbe wi meer
 tughen te doen **S**iet want ghi nu hebt
 ghehoert / blasphemie wat dunct v **E**n
 si antwoerde en seiden hi is sculdich der
 doot **D**oe spoghen si hem in sijn aensichte
 te en si sloegen in sijn hals en die ander
 sloghe mit palmen in sijn aensichte
Ende si seiden xpe pphetier ons wie he
 uet di geslaghe **E**nde pieter stont bute
 int hof **E**nde een wijf quam tot hem
 en seide du waerste mit ihu van naza
 renen **E**n hi lochendet voer hem allen
 en seide **I**c en weet niet wattu segste
En als hi wter doren soude gaen qua
 een ander iona wijf en seide du waer
 ste mit ihu van nazarenen **E**n hi loche
 de des mit ede en seide **I**c en kenne de

man niet Ende een luttel daer na qua-
men ander die daer stonde en seiden
tot petru waerlike du biste van hem
luden want dijn sprake maect di ope-
baer Ende doe begonste hi te lochenen
en te sweren dat hi den man niet en
kende Ende te hant sanc die haen En-
de petrus gedochte van ijs woerden
die welke hi seide **E**r die hane singet
selstu mi driewerue lochenen. En hi ginc
wt en weende bitterlic En tsmorgens
vroe maecte si enen raet die princen
der priesteren en die ouden vande volc
legghen ijm hoe si hem mochte brenge
ter doot si leiden al ghebonde en gaue
poncio pylato den rechter En als iudas
sach dien briet dat hi was geleuert
den rechter doe beroude hem ende
brochte weder die dertich penigen den
princen der priesteren en die ouden en
seide **I**c hebbe gesondicht ic hebbe ver-
raden dat onnosel bloet En si seiden
wat gaets ons an besich di selue En

hi warp dat gelt inden tempel Ende hi
ghinc wech en verhinc hem seluen En
die princen der priesteren namen dat
ghelt en seiden Het en is niet gheoer
loft dit ghelt te doen inder steden daer
men doet dat ghelt vanden tempel wat
het is dat loen des bloets en doe wordē
si te rade dat si daer mede costen enen
acker om die pelgrynē in te grauen
En daer om inete die acker achtgelde
mach dat bediet die acker vandē bloe
de al totten daghe van huden Doe was
veruult dat gheseyt was bi yherem
den propheet En si namē xxx fuluere
pēninghē en costen enen scat dien si
kosten vandē kinderen van isrl ende si
gauense om enen acker des pottema
kers alsoe die heer gheordiniert had
de Ende ihs stont voer pylatū Ende py
latus vraechde hem en seide bistu een
coninc der ioden Ende ihs seide tot hem
du segste dat Ende als hi was ghevro
ghet vandē princē en vanden ouden

des volcs hi en antwoerde niet. Doe seide
pylatus tot hem en hoerstu niet hoe veel
ghetugghen dese tegghen di segghē. Ende hi
en antwoerde hem niet. In hoghē fees-
ten was een ghewoente dat pylatus
gaf den volc enen gheuangē man
wien dat si hebben woude. En hi had
de doe gheuanghē enen groten man
en hiet barrabas. En als v̄gadert wa-
ren die ioden seide pylatus wien wil
di dat ic v̄gheue of ijm diemen hiet
xps of barrabam want hi wiste wel
dat si hem in wyde hadde gheleuert.
En als hi sat in sijn vierstaer sende
sijn wyf tot hem en seide. En onder-
wint di niet van dien gerechtighen
man want veel ben ic ghepijnt van
hem in visioen in deser nacht. Ende die
princen vande priestere en die ouden
rieden den volc dat si souden eyschen
barrabam en men ijm soude doden.
En doe antwoerde pylatus en seide
wat sel ic dan doen mit ijm diemen

niet xps En si seiden alle men sellē cruce
 ceu Doe seide pylatus tot hem wat he
 uet hi quaets gedaen Ende si riepē veel
 te meer men sellen cruce En als pyla
 tus sach dat het niet en halp nam hi
 water en dwoech sijn hande voer alt
 volc en seide Ic ben ontsuldich vande
 bloede des geredtigē mans Ende doe
 antwoerden alt volc en seide sijn bloet
 si op ons en op onse kindere Doe liet
 hi barrabam gaen En ijs dede hi ghe
 selen an een colūpne daer na gaf hi
 hem te cruce Doe namen die ridders
 ijin in die vierstaer en v gaderden al
 haer geselschap en gynngen mit hem
 wt en dede hem een pellen cleet ende
 setten op sijn houet een croen van doer
 nen en gauen hem een riet in sijnre
 rechteryant En si kuyelde voer hem
 in spot en seiden **w**eeft gegruet conic
 der ioden En si spoghen op hem en na
 men een riet en si sloghe daer mede
 op sijn houet En achter dien dat si us

hem hadde ghespot deden si hem wt de
mantel en cleden weder mit sinen cle-
deren en si leide wt om te cruce En als
si wtwaert ghyngē vondē si enē man
van syrenen diemē hiet symeon die
dwongē si hem te draghen syn cruce
Ende quamē in een stede diemen hiet
golgata dat is die stede van caluariē
en si gauen hem wijn te drincken
ghemeughet mit gallen En als hiet
sinakede en woude hi niet drincken
En als si hem gecruyst hadde deelden
si sijn clederen mit lot om dat soude
worden veruult dat geset was biden
propheet Si hebben gedeelt mijn cle-
deren En op mijn cleet hebben si lot
gheworpē En si saten en wachte Ende
si makeden op sijn houet een gescrij-
te dit is ihs der ioden coninc En doe
waren gecruyst mit hem twee diene
Den euen ter rechterhant en die and-
ter luyterhant En die daer leden be-
spotten en scuide haer hoefden en sei-

den vach die soude breken den tempel go-
des en binnen den derden daghe weder
maken behoude di seluen oft u die soue
gods biste dale vande cruce En des ge-
lijcs die prince vanden priesters die
scriben en die ouden bespotten en seide
hi heeft ander mensche behoude hem
seluen en mach hi niet behoude oft u
coninc van isrl biste gaet nu vande
cruce en wi sellen nu an di gheloue
hi betrouwet gode hi verlossen of hi
wil want hi seide ic ben die gods soen
En dat selue verweten hem die dieue
die mit hem ware gecruyst En van
den middage totter noen tyt wort het
duyster ouer alle die werelt En om
trent noen riep ihs mit eene groter
stemmen en seide hedy hedy lamazaba
tani dat is mijn god mijn god waer
om hebstu mi gelaten En souinge die
daer stonde en dat hoerden seiden hi
roept hedy am En te hant liep een van
hem en nam een spongie en volde se

mit edic en hi stacse op een riet en gaf
hem drincken En ander seiden ontbeit
sien wi of helyas sel comen en hem b
lossen En ihs riep noch ander werven
mit eenre groter stemmen en gaf si sinen
gheest ✠ En dat cleet dat inden tem
pel hinc is ghescoert in twee stucken
van bouen tot beneden En die aerde
beneede en die stene scoerde en die gra
uen worden outdaen En veel mensce
die doot hadde gheweest si verresen
en ghingē wt haren grane en quamē
na sijne vrisenisse in die heilige stat
en openbaerde hem voer veel mensce
Centurio en alle die mit hem ware
om ihs te wachten als si saghen dat
die aerde beneede en die ander dinghe
die daer ghesiedē outsaghe hem seer
En si seiden waerlic dese was die gods
soen nu ware daer veel vrouwe die
stonde van verre die ihs ware ghe
uolghet van galilea En die hem pla
ghen te dienē onder die welke was

maria magdalena en maria iacobs
 en iosephs moeder en die moeder van
 sebedeus kinder **E**n alst auont was
 quam een ryc man van armathia
 diemen met ioseph **E**n hi hadde ihs
 discipel gheueest dese quam tot pyla-
 tus en badt hem om den lichaem ihu
En pylatus heeft hem den lichaem gegeue
En ioseph nam den lichaem en wat-
 tet in een suuer cleet en leiden in een
 muwe graf dat hi hadde doen maken
 en hi wentelde enen groten steen voer
 dat open voer den graue en hi ghinc
 wech en maria magdalena ende die
 ander marien waren daer sittende
 bi dat graf **D**es andere daghes nade
 goeden vridaghe quam te same die
 priuce vanden priestere en die pha-
 riseen tot pylatu en seiden **H**e ons
 ghedenct dat dese bedrieger seide
 doe hi noch leuede na drien dage sel
 ic verrisen **H**ier om ghebiet te wach-
 ten dat graf totten derden daghe.

toe dat bi auentuerē niet en comen sijn
discipulen en hem stelen En segghen
den volke hi is vresen vander doot
en dan soude die leste dwalinghe ar
gher wesen dan die eerste En pylat
seide hebt die wacht Gaet en wachte
so ghi best weet en sigginghe en ver
sekerden tygrafi en teykeude den steen
mitten wachters. *Des duurdages die*

A *passie ons herē ihu xpe martus*
In dien tiden wast paesschen
na die twee daghen en die
ouerste priesters en die scriben soch
ten raet hoe si ihu mochte houden
en mit vradenisse verflaen en seide
niet inde feestdaghe op dat gheen be
roeringe en worde onder den volc En
als ihs was in bethanua in symon
des lazarus huys Ende hi daer was
geseten ten eten Quam een wijf heb
bende preciose salue en si brac op dat
vat van albaster en si storte die salue
op sijn houet En daer waren sonige

diet qualiken vdroghē in hem seluē
en seiden **W**aer om is dit verlies van
deser saluen ghesciēt want mē mocht
tesē hebben vercoft meer dan om
dne hondert penningē en wordē ghe
gheuen den armen **E**n alle grēmedē
si op haer **E**n iys seide tot hem **V**aetse
verwordē waer om si di haer pijnlijc
Een goet uerē heeft si ghedaen in mi
want altoes hebdi die arme mit v
En als ghi wilt moecht di hem goet doe
mer mi en seldi altoes niet hebben
Dat si heeft geyadit dat heeft si ghe
daen si is te voren ghecomen om te
saluen mijn lichaem ieghen mijn be
grauninghe **I**c segghe v voerwaer so
waer ghi predict dit ewangelie in
alle die werelt dat si dit dede sel wor
den inder gedenckenisse der begrau
ghe **E**n iudas scarioth een vande twa
leuen ghinc totten ouerste priesters
En vraechde wat wildi mi gheuen
dat icken v leuer **E**n doe si dat hoer

den waren si blide en loueden hem der
tich suluerē pēningē en hi sochte hoe
hi hem mochte verraden En ten eerste
daghe vander ioden feesten als si hare
paessche offerde seiden hem syn disci
pulen waer wilstu dat wi gaen ende
gereide dinen paessche En hi sende
twie van sinen discipulē en seide hem
gaet in die stat Ende het sel yegen v
comen een mensche die een lagelij
waters draghet volghet hem en so
waer dat hi ingaet segt den ye van
den huse Die meester seit mijn tijt
is nakende waer sel ic eten den paes
schen mit minē discipulē En hi sel v
tonen een grote stede daerme in pleget
te eten wel ghestroeyt en daer seldi
ous reden En syn discipulē ghingen
wech en quamē in die poerte en von
dent also als hi hem hadde gheseyt en
si bereden dat paessche Ende alst a
nont was quam ijm mit hem twa
leuen en sat an een tafel en at mit

166
hem **E**n ouer den eten nam **ih̄s** dat
broot **e**n gaf sinen discipulen ende
sprac **N**eemt **e**n eet hier alle want
dit is mijn lichaem dat voer v ghe-
gheue sel worden **E**n daer na nam
hi den kelc **e**n dancte gode **e**n benedide
en gafse sinen discipulen **e**n sprac **N**e-
met **e**n drinct hier of alle want dit
is mijn bloet des nyewen testaments
dat voer v **e**n voer veel mensche sel
wordē ghegeue in verlatenisse der
sonde **E**n ic segghe v voerwaer dat ic
voert au niet en sel drinckē van deser
vruchte des wijngaerts tot in den
dach dat ic den nuwe sel drinckē in
den rike mijns vaders **E**n also dicke
als ghi dit doet so doetet in die ghe-
denckenisse van mi **I**c segge v voer-
waer **E**en van v sel mi verradē **e**n
si begonste te drouen **e**n te segghen
elcs bi sonder meester ben ict pet **E**n
hi seide een van v twaleue die steect
sijn hant mit mi in die scotel **E**n des

menschē soen gaet also ghescreuen is
van hem mer wee hem bi welke des
menschē soen sel wordē verraden
goet hadt hem gheweest waer hi
nre geboren **En** als si dat lof hadden
gheseit ghingē si wt inden berch vā
olyueten **En** ihs seide tot hem alle
wordi gescaudelifiert in mi in deser
nacht want het is ghescreuen ic sel
slaen den herder **en** die scapen sellen
worden gedeelt mer after dien dat ic
sel verrisen sel ic v voergaen int lāt
van galilea **En** pieter seide tot hem
En al wordē si alle gescaudeliziert
ic en begeue di nimmermeer **En** ihs
seide tot hem **Ic** segge di voerwaer
huden in deser nacht eer die haen twee
werf sel craeyen selstu mi driewerue
lochenen **Ende** hi seide ic soude eer mit
ti steruen eer ic dijns v sake de **en** des
ghelijcs seiden si alle **En** si quamen
int hof dat men hiet getsemani **En**
hi seide tot sinen discipulē sit hier tot

dat ic sel bidden **E**n hi nam petru iaco
bu en iohānem en hi begonste te vrese
en te drouen en hi seide tot hem mijn
siel is bedrouet totter doot blijft mer
en waect **E**n als hi een luttel was vā
hem gegāen viel hi op die aerde ende
badt vader oft wesen mach soe bidde
ic di dat voer bi mi lide desen kelt mer
niet minē wille mer alstu **E**n hi quā
en vantsē slapende **E**n hi seide tot pe
tru **S**ymon slaepstu en mogestu niet
een vre mit mi waken waect en bidt
op dat ghi niet en valt in becoringhe
want die gheest is bereit en dat vlep
sche is cranc **E**n noch ghinc hi wech
en badt mitten seluen woerdē en sei
de als hi te voren hadde gebeden **E**nde
quam noch weder en vantsē slapende
want haer ogghen waren vswaert
En si en wisten hem niet wat te ant
woerdē **D**oe liet hise en ghinc ten der
den male en badt die selue woerden
daer na quam hi weder tot sine disci

capulen en sprac nu slaept en rust het is
genoech. Nu coemt die tyt dat des meke
soe sel ude gegene inde yade der soudare
Saet open gaen wi hi is nakende die
nu leuere sel. **B**innen dit dat ihs dit sprac
qua iudas scarioth die hadde geweest ee
vade twaleue. En mit ihe een grote scaer
volcs mit lantaerne en mit swaerden
en mit stocke die gesent ware vande
vorsten der priesteren en der scriben
en vanden outsten des volcs. En die
hem verriet hadde een teyken ghe
gheuen en seide. So wie dat ic cusse
dat is hi hout hem en leet hem wijs
liken. En doe ghinc hi te hant tot ihm
en sprac. Ghegruet sijstu meester
en mit dien trat hi an om ihm te
cussen. En ihs sprac iuda du verra
deste des mensche soen mit ene cus
sen vrient waer toe bistu gecome
En iudas cusste hem. En ihs wiste
wel wat hem te gesien was ende
trat voert en sprac wien soecti en

si antwoerde ihu nazarenu En hi
 antwoerde ic biint en soecti mi so laet
 dese wech gaen En si sloghen haer
 handen aen hem en hilden gheuaen
 En die daer ontrent stont toech een
 swaert en sloech des ouerste priesters
 knecht sijn oer off En ihs antwoer
 de en seide hem Ghi sijn peghen my
 wtgegauen mit swaerde en mit stoc
 ken om mi te vangē als of ic waer
 een moerdenaer Ic was alle daghe
 mit mi lerende indē tempel en ghi
 en hielt mi niet mer om dat die scrif
 tuer worde vernult so lieten hem sijn
 iongers en vloghen van hem En een
 iongelinc volgede hem gedect bouē
 mit een sindael op sijn blote huyp
 En si hilden en hi warp neder dat sin
 dael en liep naect van hem Ende si
 leiden ihu totten ouerste priester en
 si vergaderde alle die prince der pries
 teren en die scriben en die ouderinge
 En pieter volgede hem van verren

tot binnē des ouersten priesters hof en
hi stont biden knapē en warmde hem
biden vier. En die ouerste priesters en
alle den raet sochte ieghen hem val
sche raet om hem te brengē ter doot
en si en vonden niet. Ende veel seiden
valsche getugē teghen hem en die ge
tugē en waren niet bequaem. Ende
sōnighe stonden daer op die valsche
getugenisse tegē hem droghē en sei
den wi hoerden hem seggen. Ic mach
den tempel die mit handē gemaect
is breken en binnē drien iaren enē
anderē tynieren die niet mit handē
gemaect en is en haer ghetugenisse
en was niet ghenoech. En die ouerste
priester stont op in dat middel ende
vragede ihm en seide. En antwoerstu
niet tot desen dinghe die di sijn op
gheseit. En ihs swaech en en antwoer
de hem niet noch vraechde hem die ou
ste priester en seide oft u bistu xps die
leuende gods soen so segt ihs. En ihs

antwoerde en seide Ic bent En ghi selt
noch sien des mensche soen sitten ter
rechtterhant sijns vaders en comende
inden wolken vanden hemel En die
ouerste priester scoerde sijn cleder ende
seide wat begheren wi nu meer ghe-
tughen ghi hebt ghehoert blasphemie
wat dunt v Ende si riepen alle hi is
sculdich der doot En somighe begonste
te bespinwen en te decken sijn aensicht
En si sloghen inden hals en seiden pro-
phetier wie di sloech En die knechten
sloghen onder sijn kinnebacke En als
pieter was achterwaerts int hof qua-
een vande ioncwinne des ouerste prie-
sters en doe si sach dat hem pieter was
mede sach si hem aen en seide en du
waerste mit ihu van nazarene Ende
hiloehende en seide Ic en weet noch
ic en kenne wattu segges En hi ginc
buten den hof en te hant sanc die haer
En daer sach hem een ioncwoyf ende
seide totten genen die omtrent hem

stonden want dese is van hem inden
en hi versaectes anderwarf. Ende een
luttel daer na die daer bi stonde seide
tot petro **waerlic** du biste van sinen
discipulen want du biste van galilea
want dijn sprake wroghet di. En hi
begonste te sweren en te vsake dat hi
niet en wiste noch en kende den men-
sche die ghi segt. En anderwarf crayde
die haen. En pieter gedochte van dien
woerde die hem ihs hadde geseit. **Ter** die
haen twiewarf crayt so seldi mi drie
warf versaken. En hi ghinc wt en be-
gonste bitterlic te screyē. En daer na ti-
delic maecte die ouerste priesters enen
raet mit den oude en mitten scriben
en mit haren gemenē rade so bonden
si ijm en leiden gebonde voer pylatu.
En pylatus vragede hem bistu coninc
vanden ioden. Ende hi antwoerde ende
seide du segstet. En die outste priesters
wroechde hem in veel dingen. En pyla-
tus vragede hem en seide **waer om**

en antwoerste niet siestu niet i hoe veel
 dinghen si di vroghē Ende ihs en ant
 woerde noch niet so dat pylatus hem
 woderde En op dien dach der feesten was
 hi gewoen hem een genangen quijt te
 laten die welke si eyscheude ware No
 was daer een en hiete barrabas die va
 manslachte genangen was En doe die
 scaren quamē ter feesten began si te bid
 den also si ghewoen waren En pylatus
 antwoerde hem en seide wildi dat ic
 v geue den coninc der ioden want hi
 wiste wel datten die onerste priesters
 benide En hem onermits uyde gele
 uert hadde en die priesters rieden de
 scaren vandē volc dat si ropen soude
 om barrabam En pilatus antwoer
 de noch anderwerue en seide tot hem
 wat wildi dat ic doe mitten coninc
 vandē ioden en si riepen cruyste cruyf
 ten Ende pylatus seide tot hem wat
 yeeft hi quaets gedaen dat inē cruce
 sel En si riepen noch meer cruysten

cruyſten en pylatus woude den volck
gendoech doen En hi liet hem barraba
gaen En hi gaf hem ihs ouer gegefelt
dat men soude cruce En die ridders lei
den mit hof vander vierſaer En si rie
pen al tgeſelſcap en cleden mit purpur
Ende si ſetten hem een doornē crone op
ſijn houet en si groetē en ſeiden wes
gegruet coninc der iode En si ſlogen
hem op thoest mit enen riede si beſpo
gen en knielden voer hem en aenbe
den in ſpote En achter dien dat si hem
yaddē beſpot deden si hem wt dat pur
pur cleet en deden hem an ſijn cleder
en leiden wt om te cruce En si dwon
gen daer enen niet ſimon van ſyre
nen die quam vande dorp en was alex
anders en rufus vader Dat in soude
dragen ſijn cruce en si leiden in een
ſtede diemen niet golgata Dat bediet
die ſtede van caluarian en si gauen
hem drinckē wijn gemengēt mit wiv
ren En hi en namis niet En si cruyſtē

en deelden sijn clederē en worpenre lot
op wat hem soude geboerē Ende het
was ontrent tercie tijt dat si hē cruyf-
ten En daer was een titel gescreuen bo-
uen hem Coninc vande ioden ende si
cruyften mit hem twee dienen enē
t̄ rechterhant en enen ter luyt-
hant En doe was v̄milt die scriftuer
die seit En mitten quaden was hi ge-
reket En die daer voer bi ledē bespottē
en scadden haer hoefde en seide wach
die destrueerste den tempel Ende in drie
dagen wedermakeste behoude di selue
en dael vanden cruce Des gelyc die on-
ste priesteren al spottende tot malcan-
der mitten scriben seiden ander luden
heeft hi behouden xps coninc van is-
rahel dael u vande cruce om dat wijt-
sellen sien en ghelouen En die mit hē
waren gecruyft verwerent hem oech
En alst quam ten middage wortet
doncker ouer alle die werelt Ende te-
noen riep ijs mit eene luder stemmen

Heloy heloy lamazabatani Dat be
dient mijn god mijn god waer om ye
uestu mi ghelaten en sonige die
daer omtrent stonde die seiden hi
roept helayam Doe hep een en volde
een sponge mit edick en vestet op
een riet en gaf hem drucke en doe
seiden si ontbeit besien wi of helayas
comen sel en hem of doen en ihs gaf
ene grote steme en hi gaf den gheest
en dat cleet dat inden tempel huck
dat scoerde van boue tot benede Ende
als centurio sach die van vren stont
dat ihs also ropende den gheest gege
uen hadde seide hi waerlic dese was die
gods sone en daer ware vrouwe die
stonden van verren onder die welke
was maria magdalena en maria
iacobs moeder die myure en iosephs
moeder en salomee en wanneer hi
was in galilea volghede si hem ende
diende hem en ander veel die mit
hem ghinge te iherlm en alst auont

was want het viden paesschen was
 quam ioseph van aromathia een edel
 man en was ontbeidende den rike
 gods Ende hi ghinc stoutelic tot pila
 tus en eyschede hem den lichaem ihu
 En pylatus verwonderde hem dat hi
 al nu doot was En doe hi centurio tot
 hem geropen hadde vraechde hi of hi
 oec doot waer En als hijt wiste van
 centurio gaf hi ioseph den lichaem
 Ende ioseph coste een wit cleet en na
 men of Ende wantten in dat cleet
 en leiden in een graf dat geyouwe
 was in een steen. En hi wentelde ene
 groten steen op dat open vande gra
 ue *Op den scortelwoensdach die passie*

Indien tide na ons heren lucas
Hiet den daghe vander feeste
 van paessche Ende die priuce
 vande priesters en die scriben sochte
 hoe si ihs mochte verslaen mer si ont
 saghen twolc En satyanas ghinc in
 iudas die was getoenaemt scarioty

een vanden twaleuen **E**n hi ghinc ende
sprac mitten prince vande priesters en
mitten meesters hoe hien hem mochte le-
ueren en si waren blide en gelouede hem
gelt te geuen **E**n hi ghelouede hem we-
der en hi sochte tijt en stede dat hien he
leueren mochte buiten den scaren **E**nde
doe quam die dach vander hoedicht
dat inē sculdich was te slaen dat paes-
lam **E**nde hi sende petru en iohānem
en seide gaet en redet dat wi eten mo-
gen onse paessche **E**n si seide waer wil-
stu dat wien reden **E**n hi seide tot hem
Siet als ghi gaet in die stat sel tegen
di comen een man dragende een canē
mit water volget hem in dat huys
daer hi ingaet **E**n ghi selt segghē tot
ten heer vande huys **D**ie meyster seit
di waer is die caner daer ic machete
minē paessche mit minē discipulen
En hi sel v wisen een scone stede gestroen
daer reden ons **E**n si ghingē en vou-
dent also en si geredē den paesschen

En als die tijt was gecome ghylic hi
fitten ten eten **E**n syn twalef discipulē
mit hem en hi seide tot hem **M**it be-
gheertē heb ic begheert desen paessagē
te eten mit v eer ic hde want ic segge
v dat ic hier na niet en sel eten voer
dien dat v wilt sel sijn mit rike gods
En hi nam den kelc en hi louede gode
en seide **N**eeemt en deelt onder v wat
ic segge v dat ic niet en sel drincken
vanden wijn deses wyngaerts tot
ter tijt dat dat rike gods comt en
hi nam dat broot en louede gode en
hi bract en gaf hem **E**n hi seide dit
is mijn lichaem dat om v wort ge-
geuen dit doet in mijn gedenckenis-
se **E**n dies gelijc den kelc na dat hi
gheghetē hadde en seide hier is die
kelc des nyewen testaments en myns
bloets dat voer veel menschen wort
gestort nochtan is die hant des ge-
neuen mit mi an die tafel die mi ver-
raden sel **E**n des mensche soen gaet

also ghescreuen is van hem **E**n nochtan
wee den ghenen viden welke die sone
gods wort vraden **E**nde si begon den te
vragen onder hem wie dat soude wese
van hem dien soude vraden **E**nde een
stryt wort onder hem wie van hem
sceen te wesen die meeste **E**n ihs seide
tot hem **D**ie coningē vande mensche
hebben macht ouer hem. **E**n die macht
hebbē ouer den anderē nietē die voer
baerste mer ghi en doet niet also mer
die meeste is onder v worde ghelyck
die ioncken en die bouen is worde
ghelyc den ghenen die dient want
wie is meerre die sittet ten eten of die
diēt. **E**n is hi niet meerre die sit ten etē
Ic ben in dat middel van v ghelyc
den genen die dient **E**n ghi sijt die nu
mi sijt geblenen in mijne temptacie
En ic disponier v also mijn vader mi
heeft gedisponiert **O**p dat ghi moget
eten en drinckē op mijn tafelē in my
rijc **E**n dat ghi sit op die stoelē oordele

de die xij. geslachten van isrl' en onse
 heer seide tot symon sich sathanas he
 uet di begheert dat hi di moet siften
 gelyc den tarwe mer ic hebbe ghe
 beden voer di dat dyn geloue niet en
 sel ontbreken En alstu bekeert biste
 sterc dyn broeders En pieter seide heer
 ic ben bereit mitti inde kerker te gaen
 en inde doot En iys seide Ic segghe di
 pieter die haen en sel yuden niet sin
 gen eer du driewarf hebste versaket
 mijns En hi seide tot hem als ic v seu
 de sonder sac en sonder scarpe en son
 der scoen outbrac v enich dinc. si seide
 ueent En hi seide tot hem mer nu die
 heeft een sack hi nemē op en des ge
 lyc vanden scarpe En die gene en he
 uet hi vercope sijn roc en cope een
 swaert want ic segghe w want dat
 ghescreuen is van mi moet worden
 veruult En hi is gherekent mitten
 ongherechtigen Ende die dingen die
 sijn bescreuen sellen een eynde hebbe

En si seiden heer hier sijn twee swaer-
den En ihs seide tot hem yet is genoeg
En hi ghinc wt na sijn gewoente inde
berch van oliueten en sijn discipulen
volgeden hem En als hi quam ter ste-
den seide hi tot hem sijt wakende
ende weset in bedinghen op dat
ghi niet en valt in becoringe Ende hi
is gegaen van hem also veer als men
worpe mochte mit enen steen Ende hi
bogede sijn knien En vadt en seide
vader oft u wilste vdracht in dese kelc
mer niet mine wille mer die dijn
moet gesien Ende die engel vanden
hemel openbaerde hem en sterctē En
hi wort inde wtersten stride geset
en sijn sweet wort gedaen gelyc dro-
pelen van bloede lopende in die aer-
de En als hi opstont van sijne bedi-
ge en hi quam tot sijn discipulen
vant yse slapende van droefheden
Ende hi seide tot hem **Wat** slaept
stact op en bedet op dat ghi niet en

valt in becoringhe Ende als hi noch
sprack fiet daer quam een scier en
een diemē hiet iudas een vande twa
leuen quam voergaende En hi gena
kede ihs om dat hien soude cussen En
ihs seide tot hem Judas du verradeste
des mensche soen mit cussen En als die
ghene saghe die omtrent hem waren
wat toecome soude seiden tot hem ye
wullen wi slaen mitte swaerde Ende
een sloech een vande knechte des ouer
sten priesters en hi sloech hem of sijn
rechtter oer En ihs seide ontbeit noch
En hi heeft ghenome sijn rechtter oer
en genas hem Ende ihs seide totten
princen vande ~~princen vande~~ pries
ters en totter meesters vander wet
en totten ouderinge Syelijc tottenē
moerdenaer so sidi wt gegaen mit
swaerde en stocken en ic hebbe alle
tijt mit u geweest inden tempel gi
en sloecht gheen hant an mi mer dit
is v vre en die macht der duysternisse

en si namen en leiden ten yuse des prā
cen der priestere. en pieter volghede
hem van verren. En daer was een
vuer outsteken int middel vanden
houe daer si alle omtrent sate daer
was pieter onder hem staende. En als
hem sach een ioncwijf sitten biden
vier. En si seide dese was mit desen
man en hi vsake de des. En seide wijf
ic en kerne hem niet. Ende een luttel
daer na een ander dien versach en
seide du biste vande genen. En pieter
seide ic en bens niet. En noch een lut
tel daer na omtrent een vze noch een
ander riep en seide waerlic dese was
van dien want hi is van galilea. En
pieter seide O mensche ic en weet
niet. wattu seggeste en te yant als
hi noch sprac craeyde die haen. Ende
onse heer keerde hem omme tot pieter en
pet gedochte d'woerde die onse heer also
seide eer die haen sel singe selstu drie
werve mijns vsaken. En hi ginc wt

176
en weende bitterlic. En die manne die
yhem yelden si spotten mit yem ende
decten en slogen in sijn aensicht en
vraechde yem en seide. pphetier wie is
die di sloech en veel ander blaspheemie
seiden si tot yem. En alst dach was qua
men te gader die ouden vanden volc
En die prince vande priesters En die
scriben en leide in yaren raet en seide
Oftu biste xps segtions. En yis seide
tot yem. Al seide ic v ghi en geloues
mi niet. Ende ist oec dat ic vraghe gi
en berecht mi niet noch en laet mi
oec niet gaen van nu so sel des men
sche soen wesen en sitten ter rechter
yant der mogentiz gods en doe seide
si alle. Bistu dan die gods soen en in
seide ghi segtet dat ic ben. En si seide
Wat begheren wi noch getuge want
wi hebben selue gehoert van sinen
monde. En si stonde op uy al haere me
nichte en leiden tot pilatu en si be
gonde te wrogen en seide. Dese hebbe

wi gheuondē vkerende onse volc en
verbiedende den tribut te geuen den
keyser En hi seit dat hi xps en coninc
is En pylatus braechde hem en seide
bistu coninc der ioden En hi antwoer
de en seide du seghest Doe seide pylatus
totten prince vanden priesters en totte
scaren vande volc It en vunde geen
sake in hem mer si riepen sterker en
seiden hi heeft veroert alt volc leren
de int lant van iudea en beghinende
van galilea tot hier En als pylatus
hoerde seggen van galilea vraghede
hi of hi een man waer van galilea.
Ende als hi kende dat hi was onder he
rodes macht so sende hi en tot herodes
die tot dien tiden was tot iherlm Ende
als herodes iherlm sach was si seer blide
want hi hadden begheert van lange
tiden te sien om dat hi veel van hem
gehoert hadde En hi hoeppe enich tey
ken van hem te sien En hi vraghede
hem mit veel woerde en ihs antwoer

de hem niet. Doe stonde die prince van
den priesters en die scriben en wroech
den openbaerlike. Ende herodes ende
sijn volc veronwaerde ihs en spotten
mit hem. Ende deden hem aen een wit
cleet en senden weder tot pylatu en
doe worden si vriende herodes en py
latus in dien dach want te vore wa
ren si manden onderlinge. En pylatus
riep die princen der priesteren en alt
volc. En seide tot hem. Ghi hebt mi ge
leuert dese man als enen diet volc
verkeert. En siet ic hebbe hem ge
getvoer v en ic en vinde gheen sake
in dese man of enige dingē daer ghi
hem of hebt gewroecht noch oec hero
des mede want ic sende v tot hem. Ende
siet niet en heeft hi gedaen des hi
waerdich om is den doot wil ic hē dā
castien en laten gaen want hi mos
te hem enen laten gaen in den dach
van haerre feesten. En doe riepē alle
die scaren gemeenlic doch wech dese

En laet ons gaen barrabam die was
om een vechtinge die gheschiede inder
stat en een manslachte ghedaen inde
kerker **E**n noch sprach pylatu tot hem
en woude ihm laten gaen **E**n si riepe
cryste crysten **E**n pylatus seide der
denarf tot hem wat yeeft hi quaets
gedaen dese gheen sake des doots en
vinde ic in hem **I**c sel hem geselen en
laten gaen en si riepen mit groter ste
men dat hi soude worden ghecryst.
En pylatus gaf oerlof dat men soude
doen haer begheerte **E**n liet hee quist
barrabam en ihm gaf hi hem tot ha
ren wille **E**nde doe si hem soude leide
namen si een en hiete symeon die
was van syrene die quam vanden
dorp **E**n si gauen hem dat cruce te dra
gen na ihm **E**n hem volgede een gro
te menichte van volc en van vrou
wen die hem beweende en bedlaechde
seer **E**n ihs keerde hem tot hem waert
en hi seide **G**hi dochtere van ihm

niet en weent op mi mer op v seluen
 weent en op v kinderen want siet
 die dagen sellen comen in die welken
 si sellen seggen salich sijn die ondrach-
 tige en die lichame die ghene kinder
 en hebben gewonnen en die borste die
 niet en hebben gesoget dan sellen si be-
 ghinne te segghen totten berghe valt
 op ons en totten huenele bedect ons
Of si dit inde groene hout doen wat
 sel wordē inden dorren **E**n twee ander
 bose scalcke waren geleit mit hem
 dat mensche doden soude **E**n als si totter ste-
 den quamē van caluarie daer hebbe
 si hem gecruyst **E**n die twee moerdena-
 ren mit hem enen ter rechterhant en
 enen ter luyterhant **E**n ys seide va-
 der vgeestet hem want si en weten
 niet wat si doen **E**n si deelden sijn de-
 der **E**n worpē daer op lot en dat volc
 stont en beide **E**nde die prince spotte
 mit hem **A**nder heeft hi beyoude hi
 beyoude hem seluen of hi is xps gods

wticoren soen **E**n die ridders die daer
quamen spottē mit hem en boden hē
afijn en seiden **O**ftu biste comit van
den ioden beyoude di seluen **E**nde daer
was gescreuen bouen hem in griex
in latijn en in hebreuschē **D**ese is comit
vande ioden **E**n een vande moerdencers
die daer hingē bespottedē en seide **O**f
tu biste xps beyoude di seluē en ons
mede **E**nde die ander antwoerde ende
scout sinen ghesel en seide du en ont
fieste god niet **I**c en du hebbē den doot
wel verdient en wi ontfaen rechte loē
van onsen werke mer dese en yeeft
niet misdaen **E**n hi seide tot iijn **H**e
gedenct mijns alstu comes in dijn ri
ke **E**n ijs seide tot hem **I**c segghe di
voerwaer du selste huden mit mi we
sen inden paradys **E**n yet was om
trent sextyt **E**nde het wort grote dys
ternissen ouer alle die werelt al totter
noenen **E**n die sonne wort al verdont
ker **E**n dat cleet dat inden tempel

hinc scoerde in dat middel **E**n ihs riep
mit eenre groter stemmen en seide **va**
der in dinen hande beueel ic mine
gheest **E**n in dit segge gaf hi den
gheest **+** **E**n als sentuerio sach wat
daer gesiede louede hi gode en seide
waerlic dese man was waerachteli
ken die gods soen **E**n als die scaren
vande volc die daer ware sagen die
dinge die daer gesieden keerde hem
weder hem slaende voer haer herten
En alle die waren van synre kensse
stonde van verren **E**n die vrouwen
die hem gevolget ware van gahlea
en sagen dit **E**n fiet een man die niet
ioseph die on **r**idderre geset was die
was een goet ma en gerechtich dese en
gseuerde in hare raet noch ha **w**ke **E**n hi
was van armathie eenre stat van iudea **E**n
hi was outbeide dat rike gods dese qua
tot pilat **E**n badt he on den lichaen ihu
Doe hiete hem pylatus geuen dat
lichaem en hi deden of en hi wanten

in een wit cleet en leiden in een graf
dat in een steen was gehoude Daer
nye mensche te voren in was gelett
Oyten goeden vridach die passie ons he

2 dien tiden is ven Jolyanes
Ihs wtgegaen mit sinen ion-
geren ouer dat water van
cedron daer een yof was En hi ghinc
in dat yof mit sinen iongeren Ende
udas wiste wel die stede dien verriet
want ihs placy dicke daer te wesen
mit sinen iongeren En als udas
hadde genomen een geselschap vande
bisscoppen en knechte vande pyari-
seen Quam hi daer mit lantaerne
en mit fachelē En mit wapenē *Ihs*
wiste alle die dingen die hem toecome
de waren Doe quamē si voert tot hē
En hi seide wien soecti En si antwoer-
den ihm van nazarenē En *Ihs* seide
tot hem Ic ben En udas dien vriet
stont mit hem En doe hi hadde gesent
tot hem luden Ic bent traden si after

waert en vielen in die aerde En noch
 so vragede hi hem wien soecti. en si
 seiden ihu van nazaren En ius ant
 woerde Ic hebbe u geseit dat ic ben
 En of ghi mi soect laet dese vrie wech
 gaen om dat vult soude worden dat
 woert dat hi sprac want die du my
 hebste ghegeuen ic en hebber een niet
 vlozen van hem En pieter hadde een
 swaert en hi toech dat wt en sloech des
 biscops knecht of sijn rechter oer ende
 die knecht hiet malcus En ius seide
 tot peter steec dijn swaert in dijn scie
 de Dien kelc dien mi mijn vader heeft
 ghegeuen en sel ic die niet drincke En
 dat geselschap en die ridders en der iode
 knechten Die vingen ihm En si bonde
 en leiden tot annan ter eersten En die
 annas was caphas swagher Die
 was bisscop in dat iaer En caphas
 was die gheen die den roet hadde ghe
 geuen den ioden want het is v mitte
 dat een man sterue voer twolc En pet

volgede ihs en die ander ionger oer
die ander die was bekenit mitten bis
cop en hi ghinc mit ihs in des bisscops
hof Ende peter stont voer die doer En
die ander iongher ghinc wt die be
kent was mit den bisscop. En hi sei
de totten ioncwijf die die doer wachte
dat si peter in het gaen En doe seide
dat ioncwijf tot petru en bistu niet
een van des mans iongers En hi seide nee
ic. Doe stonde die knechten en die die
res biden tolen en warmde hem Ende
petrus stont mit hem liden en war
mede hem En die bisscop vragghede ihs
van sine iongers en van sijne lern
ghe En ihs antwoerde hem Ic heb
openbaerlic gesproken der werelt
Ic leere altoes inder synagoghe En
inden tempel daer alle die ioden ver
gadert waren en gheendinghe en
sprac ic bedettehc wat vraechstunt
mi vraecht hem inden diet hoerden
wat ic tot hem sprac dese wetent wel

wat ic hebbe geseit. En als hi dat ghe-
seit hadde. een van des bisscops knech-
ten gaf ihs een kinnebaerslach ende
seide soutstu dus antwoerden onsen
bisscop. En **ihs** antwoerde hem of ic
quade hebbe gesproken ghyf getuge
vande quaden. En of ic wel ghespro-
ken heb waer om slaestu mi. En an-
nas senden ghebonde tot capphas de
bisscop. En symon pieter stont ende
warmede hem. En si seiden tot hem en
bistu oet niet van sinen iongeren en
hi lochendes en seide ic en kens niet.
En doe seide een van des bisscops knech-
ten malcus neue dien peter of sloech
sijn ore. En sach ic di niet int hof mit
desen man. En peter swoer mit ede
en seide waerliken ic en kens mans
niet. **Lucas.** En noch een luttel daer na
ontrent een vre. Noch een ander riep
en seide waerlic dese is een van dien
want hi is van galilea. En peter seide
mensche ic en weet niet wattu segste

En te hants als hi noch sprac so sanc
die haen **E**n onse heer keerde hem om
tot petru **E**n peter gedochte der woer
den die onse heer also seide eer die hae
sel singhe selstu mi dnewerue loche
nen en hi ghinc wt en weende bit
terlic **D**es anderē dages broe broch
ten si ihs voer pylatus in die vier
scaer **E**nde die ioden en ghingē niet
in die vier scaer om dat si niet en sou
den wordē besmet **E**n pylatus ghinc
tot hem wt en seide **W**at reden segdi
tegen desen man **E**n si antwoerden
En waer hi niet een quacet mensce
wi en hadden di niet gelenert **E**nde
pylatus seide tot hem neemt ghi en
na iwer wet en oerdelten **E**n die iode
seiden ons en is niet geoerlost yemet
te doden **O**p dat vernilt soude wordē
dat woert dat hi sprac hem beliende
wat doot dat hi steruen soude **E**n py
latus ghinc noch weder in die vier
scaer **E**n hi riep ihs en seide tot hem

182
Bistu der ioden coninc **E**n ihs antwoer
de segstu dit vandi senuen of hebben
di ander luden gesait van mi **E**n pyl
latus antwoerde ven ic een iode dijn
volc en dijn bisscopen hebben di mi
geleuert **W**at hebstu gedaen **E**n ihs
antwoerde **M**ijn rijk en is van deser
werelt niet hadde mijn rijk geweest
van deser werelt mijn knechte hadde
voer mi gestreden dat ic niet en hadde
gheleuert geweest den ioden **D**u en is
mijn rijk niet van deser werelt **E**n
pylatus seide so bistu dan een coninc
En ihs antwoerde du segstet **W**ant
ic ben een coninc **I**c ben om dat gebo
ren en quam in dese werelt dat ick
ghetuge soude geuen der waerh **E**n
elc mensche die is vander waerh die
hoert mijn stemme **E**nde pylatus seide
watis die waerheit **E**n als hi dit had
de ghesait ghinc hi weder wt totten i
den **E**nde seide tot hem **I**c en vinde ge
ne sake vander doot in hem **H**et en

een gewoente dat ic enen moet late
gaen tot uwen paessche **W**ildi dat ic
vlaet gaen den coninc vanden ioden
Ende si riepen alle mit luder stemme
en seiden **S**iet dese mer barrabam.
Nu was barrabas een moerdenaer
en hadde een dootslach ghydaen in ihe
rusalem **E**n doe nam pylatus **J**him
en banten an een colupne en deden
gegeselen. **S**o dat hi van bouen tot
beneden niet heels en behielt **A**lsoe
veel als daermen een naelde op had
de gheset **D**ie ridders vlochten een
croen van doernen en settense op sijn
hoest **E**nde gauen hem aen een purp
cleet en een riet in sijn hant en kniel
den voer hem in spot en seiden **W**es
gegruet coninc der ioden **E**n noch ginc
pylatus tot hem wt en seide tot hem
Siet ic brenge v enen mensche bute
tot u gedeet dat ghi moghet kenne
dat ic en vinde gheen sake in hem **E**n
Jhes quam wtgegaen en droech een

doernen croen Ende een purpur cleet
En pylatus seide tot hem luden Siet
hier desen mensche En als si en sage
die bisscoppen en haer dienes riepē
si en seiden Cruysten Cruysten Ende
pylatus seide tot hem Neemten selue
en cruysten want ic en vinde gheen
sake in hem Ende die ioden antwoer
den hem **W**i hebben een etwe en nad
erwen is hi sculdich te steruen want
hi heeft hem gemaect die gods soen
En als pylatus hoerde die woerden
ontsach hi hem te meer En hi ghinc
weder in die vier scaer En hi seide tot
hem waen bistu En **ih̄s** en gaf hem
gheen antwoert En pylatus seide
tot hem hoe en spreekstu niet teghen
mi En weetstu niet dat ic die macht
hebbe di te cruceu en ic machte heb
di te laten gaen En **ih̄s** antwoerde
du en souste gheen macht hebbe ouer
mi en waert di niet gegeneu van
bouen En daer om die mi di heeft ge

leuert heeft die meerre sonde **E**n hier
na sochte pylatus hoe hi en mochte
laten gaen **E**n die ioden riepen ende
seiden **I**st dattu desen laetste soe en
byste des keyfers vrient niet **A**c me-
sche die hem seluen coninc maect die
weder seite den keyser **E**nde als pyla-
tus hoerde dese woerden leide hi ihm
wt en sat inder stede vande vōnisse
In een stede diemen het licostratus
En in hebreusche gabatha **E**n het
was auout vander ioden paesschen
doutrent sextijt **E**n hi seide totte iode
fiet hier uwen coninc **E**nde si riepen
doeten wech doeten wech en cruysten
En pylatus seide tot hem selic uwen
coninc dan cruyten **E**n die bisscoppen
en dat gemeen volc riepen wi en heb-
ben ghenen coninc dan alleen den
keyser **E**nde doe gaf hi ihm ouer dat
hi sonde wordē gecruyft **E**nde si na-
men ihm en leiden wt en dragende
sijn cruce ghinc hi wt tot die stede

diemē caluaria niet en in hebreusche
golgata En daer hebben sien gecrucet
Ende mit hem twee ander an beiden
siden En ihs in die middewaert Ende
pylatus screef een tytel en settet bo-
nen den cruce Daer was in gescreue
Ihs van nazarene coninc der ioden
En veel der ioden lasent doe desen tytel
want die stede daer ihs gecrucist wort
was vider stede Het was gescreue in
hebreusche in griex en in latijn Ende
doe seiden tot pylatus die prelaten
vanden ioden En scrijft niet coninc
der ioden **Mer** hi seide ic ben coninc der
ioden En pylatus antwoerde dat ic
gescreue heb dat blyft gescreuen En
Ende alsen die ridders hadde gecrucist
namē si hem sijn cleder en maecten
vier deel elken ridder een deel En si
nen roc die ongenaeyt was **Mer** vā
bouen al gewene Ende si seide onder
hem luden en sypden wi en niet **Mer**
werpen wi lot daer op wies hi si soe

dat die scriftuere worde vervult. Si
hebben onder hem ghedeelt myn cleder
En op myn cleet worpen si lot. En die
ridders deden dese dinghen. En neffens
den cruce so stont syn moeder en synre
moeder suster maria cleophe en maria
magdalena. Ende als ihs sach staen
syn moeder en dien ionger dien hi myn
de. Ende doe seide hi tot synre moed' wijf
sich hier dine soe. En daer na seide hi totte
long' sich hier din moed'. En daer na
van dier wile namse die long' in synre
hoede. En daer na als ihs wiste dat alle
dic was volbrocht. En o dat die scriftuer soude
widen. Vuolt seide hi mi dorst. Nu was
daer geset een vat vol van asyn. En
si namen een spongie vol mit asyn
gemenget mit gallen. En bodent ye
voer sinen mont. En als ihs den edich
gesmaect hadde seide hi het is al vol
brocht. En hi neyde mitte hoefde en
hi gaf den geest. ✠ En die ioden om
dattet vridach was. En om dat die lich

amen niet en souden bliuen in dē cruce
opten saterdach want het was haer
paesschen **D**oe baden si pylatū datmē
breken soude haer been **E**nde datmēse
of soude doen vandē cruce **D**oe qua
men die ridders totten eersten en bra
ken sijn been en des anders die ghecru
cet was mit hem **E**n si quamen tot
ihū en doe sien doot vonde **S**oe en
braken si hem niet sijn been **M**er een
vandē ridderē ondede sijn siede mit een
re glauuen **E**n te hant hep daer wt
bloet en water **E**nde die dit sacht ge
uet getuge daer of en sijn ghetuge is
waer **E**n hi weet dat hi waer seit.
Op dat ghi oec gelouet dat dese din
gen sijn gesiet **E**n om dat die scrif
tuer soude veruult wordē die seit.
Ghi en selt gheen been quetsen in hē
En noch een ander scriftuer seit si sa
ghen in wien si doorstekē hebbē **E**nde
na dese dingen badt iosep van arna
tia pylatus omdat hi hadde geweest

ijes iongher bedertelic om die vrese vande
ioden dat hi moeste of doen den lichaem
ijhu Doe quam oec nicodemus die tot
ijm eerst was ghetome bi nachte En
brochte een menghinghe van mirre en
van aloes Ontrent hondert pont.
Ende si namen ijes lichaem en won
dent in linne wade also alst costume
was die ioden te begrave En daer was
bider steden daer ijes gecruyst was een
hof en in dat hof een nye graf In wel
ken nye nyement en was geleit Ende
daer om dattet was die feestē vande
ioden En om dat daer dat graf bi was
so hebben sien daer in geleit **Een deuoe**

D **sermoen vander passie ons here**
Je eerste stemme heb ic wtghe
geuen screyende gelijk alle den ande
ren cleyuen kindere Dit sprac salomo
van hem seluen na dat hi sach en beke
de Dat hi soe tederlic opgenoet was
van sijne moeder Ende toeuoeyende
was in groter weelden en rijcheden

Ende hi sach dat nochtan sijn geboorte ge-
 lyc geweest hadde allen andere kinderē
 der menschen **E**nde sprac die eerste heb-
 ic wtgegeuen screyende gelyc allen
 anderen kinderē **w**ant als hi voert
 seit **D**aer en is gheen ander geboorte
 der kinderen der mensche want sijn
 wi ryc of arm ons allen is al enē in-
 ganc en enen wtganc in desen leuen
Salomon voerscreuē bekende dat op
 dese werelt alle die kinder der mensche
 al screyende voert comē **E**n dat heeft
 god der natueren alsoe ingeplant dat
 sijn doen moeten al onwetende **E**nde
 bescreyde adams sōndē **O**uermits
 welken si tot so groter onsalichy ghe-
 comen sijn **S**alomon heeft dit oeck
 gesproken inden persoē onser alre
 mer dat hi seide daer en is gheen and-
 gheboorte der conīghē **D**aer in bewi-
 set hi die gheboorte ons lieuē clyne
 conīcs ihū xpe die conīc is alre conī-
 gē **w**ant doe onseliene hē eerst geborē was

vandē reynē maechdelikē lichaem sijn
re moeder **S**o wt gaf hi die eerste stem
me screyende **o**er niet als onwetende
ghelijc dat wi kindere der menschen
doen **o**er hi bescreyde onse onsalichz
daer wi ouermits adam in geuallen
waren **H**i intoech in hem seluen in
sinen godliken gedachten alle die per
sen en pijn die sijn reyne maechdeli
ke lichaem liden soude **E**n sach in die
licht van onder opsiende die sonne en
die maen en die sterren bekennende
alle die ellendichz daer hi nu ingeco
men was **H**i die cort geweest hadde
in soe groter weeldichz mit sinen he
melschen vader **E**n bekende daer toe
mede dat sijn reyne menschelike na
tuer in also veel persen en ellenden
wesen soude in deser werelt **E**n dat
sijn godlichz hoer also verbergē sou
de dat si mit geuen troest noch mit
genē vlichtinge vlieten en soude in
sijnre menschz **o**er al sijn leuen sou

de wesen vol persen en ellende **Want**
dat wise kint als veruuerdus seit
datter hadde wetentheit en gebruke
sijne sijnen **En** die daer bekende
guet en quaet en alle dat inder we
relt was en haddet al in sinen han
den also dat hi kiesen mochte wat hi
woude **Die** heeft vercoren pers ende
liden dat hem alre moelicste was en
ons alre oerberlicste. **Want** hadde hi
yet beters geweten dan liden hi had
det voer ons angenome. **Wi** en vin
den niet veel vande screyen ons liefs
heren dan inden begijn sijne ghe
boerte en int eynde inden cruce en
duer die stat van iherlm doe hi se sach
en hi rydende quam opten eselen oer
ouer lazaru doe hi hem vand' doot v
loste en hi martye en marien sach
screyen **Want** doe stoerde hi hem sel
uen en screyde **Mer** hier en tusschen
heeft hi nochtan dicwyl gescreyt om
veel saken **Al** en wasset niet van

buten so wasset nochtan stadelic van
binnen **w**ant alle dat liden dat hi
eens in hem toech in sinen godlike
ghedachte dat behielt hi altoes in
hem sonder vgeten ouermits sterck
sijne memorie **w**ant doe hi eerst ge
boren wort doe toech hi in hem alle
dat liden en die vstaet die hi li
den soude opter aerde **xxxij** iaer
lang **E**n mer om creech hi een druc
keike iamerhertich op hem selue
om dat sijn reyne maechdelike na
tuer die hem also wel te wille wese
soude **E**n also volghsamich en onder
danich tot alle dien werken die hi
werken soude totter salicheit der me
schen **D**at die alsoe gepassyt en on
menschelic gehantiert soude worde
aldus hadde hi properlike medelide
op hem selue want sijn eygen natuer
is te outfermen en te sparen **D**aer
om was sijn edele menschelike na
tuer vol outfermherticheit en barm

121
hertiger dan ye mensche was oer ter
stout doe hi eerst geboren was Doe
toech hi in hem seluen mit medeli
den alre goeder mensche goddiensti
ge liden die gheveest hadde die te
genwoerdich ware en die noch ghe
boren soude worde Die so vuduldelic
en so veel om hem geleden hadde en
noch liden souden En mercte en be
kende alle dat liden also claerlic va
hem allen en van elken bi sonder
recht of op die tijt een mensche voer
hem gestaen hadde die so belast had
de geweest mit groten drucke ende
bangich van binne die dat wtghe
baert hadde mit grote screyen en
myssaer van buten en hi dat dan
aengesien hadde Also claerlic en be
scidelic kende hi elcs mensche lide
die toecomende ware Dit is nu wel
die eerste sake sijns screyens Die
ander sake sijns screyens was dat
hi an mercte sijn vriende die inde

voerburch der hellē waren genangē
die hem also trouwehc gediēnt had
den opter aerde en also wel te wil
geweest. **A**ls iob en die ander heil
ge vaders die hi also gaerne vluschs
mede vlost hadde die noch mosten
beidē ontrent **xxxiiij** iaer dat hem
seer druckelic en perselic was. **G**he
likerwijs als of een moeder waer
die een enich kint hadde dat nē om
sijn misdaet rābrakē soude en vande
lue brengē. **E**n sijt dan daer toe ghe
brocht hadde dat ment copen soude
en verlossen mochte. **E**n si daer toe
tgelt rede bi jaer hadde en yet dan
noch een iaer inder vangemisse sou
de moetē bliuen. **H**oe druckelic soude
dat dier moeder wesen elken dach
waer haer wel een iaer veel te
meer wast onsen heuen heer druc
kelic van sinen heuen vriendē die
hem mit also groter mynen ende
gunsten gediēnt hadde. **E**n die hi meer

mynde dan enige moeder haer lie-
ue kindt mynen mochte En hi hadde
oec alrede bi hem daer hi te vollen
en al mede betalen mochte En dat
was sijn heilige bloet dat hi begeer-
de gehele en al wt te storte Mer hi
moste nochtan tonen tot xxxij iaer
omgecomē waren En hier om soe
wasset dat wt grooth der myne
en begeerte die hi hadde tot sinen
vriende te verlossen En hijs niet
vluchts doen en mochte dat hem el-
ken dach wel hondert iaer dochte
wesen gyt dien tijt moste hi verbei-
den die hem sijn hemelsche vader
geset hadde **D**ie derde sake sijn
screpens was dat hi aenmercte
sijn vriende die noch tegenwoer-
dich waren opter aerden io hānes
baptista die oude sijn on ende an-
ders alle sijn vriende die hem soe
trouwelijke diende mit so groter
gunst en mynen Dat die steruen

souden eer hi den doot geleden hadde
en dan mosten varen int voerburch
der hellen. Hier of hadde hi groten
druuc en perse. Die vierde sake sijns
scryuens was wt aen merkinghe
alle des goddiensstige liden dat sijn
wticoren vrienden liden soude welc
liden hi oec in hem seluen willichli-
ken aen nam want kinder geloef-
des dat hi alle die druckelike perselid
alle des liden dat enich goet mensche
ghelede heeft of noch hude des dages
lidet. Dat nam hi al en volcomelic
in hem seluen aen want wi moge
dat vrilken dencken als wi enighe
perse of liden hebben oec wattet si
cleyen of groot. Siet dit heeft god ge-
leden in hem seluen en lidet noch
daghelic in hem seluen sinen wt-
uercoren. Oec hadde hi grote druc
en medelide mit sinen vriende als
mit sinen apostelen en sonderlinge
mit sijne liever moeder die hi wel

wiste dat hi also groten druc also lan-
ghe laten soude in deser ellenden.
als die som **xl** of **l** iaer meer ende
myn die hem so trouwelike en ver-
duldelike dienē souden in deser elle-
den **En** so groot verlangē ende be-
gheerte tot hem soude hebben en si
noch so lange van hem gesceiden
mosten bliuen. **S**onderlinge nadie
dat hi alle dinc volbrocht hadde en
ten hemel geuaren was **D**ie vyfte
sake sijns scrypens was dat hi aen-
sach sijn lieue moeder en bekende in
wat groter drucke en perse dat si
noch comen soude ouermits hem
in alle den liden ende drucke ende
banghicheit die hi noch liden sou-
de voer die salich des mensce **En** als
hise aensach so dochte hi mit groten
druc sijns herten en medelidē sijns
gemoedes **L**ieue moeder ghi sijt nu
herde welte punt en te passe want
si was verblijt dat van haer gebo

ten was ouernits welken die werelt
soude vlost worden. **D**aer om so doch-
te hi **A**l si di nu aldus verblijt het sel
noch al anders gien als dat swaert
des rouwē v siel doorsnide sel. **B**ekenne
de dat al haer bliscap in groter droef-
heit v wandelt soude worden. **D**ie ses-
te sake syus screyens was ende dat
hem bouen al beswaerde dat was
dat hi aen merkede dat sijn ou gro-
te nyne die hi hadde totter mensce
salichz sijn sware passie en menich-
uoudige liden en bitteren doot die
hi noch liden soude dat die aen soe
menigē mensche vloren soude bliue
Die alsoe v hart soude wesen in ha-
re boesht dat si hem niet en soude
willen diene. **O**er hem also ondanc-
baer souden wesen. **E**n gelijc dat die
dumelē sijn v harden soude in haer-
re quaetht. **D**ese mensche die gode
haers dancs niet dienen en wille
en niet beweect en worde van sijn

re groter mynne die en wil hi tot haers
oudancs niet trecke mit geweld
Want so waer hi ongerechtich en
in gode en mach geen ongerechtich
wesen en hi bekende dat hi ouer vol
gedaen hadde voer alre mensche sou
den So wast hem so perselic ende so
hartserich dattet mynmermeer men
sche te vollen en sel begripen noch v
staen **S**helkerwijs dat een moeder
die een hef kint hadde en saghe dat
legghen inde meer en woude vdrer
ken en si op die wal stonde en hem
also gaerne hulpe en niet en mochte
Dat en mach alfulken moeder niet
so hertserich wesen alst onsen lieue
heer was dat hi dat sacht dat wi me
schen mer inden meer deser werelt
leggen recht als te verdrencken in
haren sonden die hi also gaerne ge
hulpen hadde en die niet geholpen
en woude wesen en yet was hem
also bitter en swaer dat hi mit soe

groter begheertē so groet en̄ so veel
voer ons geleden hadde en̄ wi dat
selue cleyu des lidens dat hi ons me
de deelt also onwillichlic en̄ cronen
de liden **w**ant hi heeft dat liden al
geheel gehad en̄ hi ghyftet ons slechts
vi dropen. Die ghyenyude seit tot
ter minender sielen in cantica **D**ij
wangē sijn als een stucke appels vā
gervaten **D**aer ons ryckhaerdus su
uerlic op scrijft en̄ seit dat dat wel te
recht geseyt wort **w**ant die appel vā
garuaetē is van buten root en̄ he
uet van binne bleuckende corlen
Dat is die mynende siel die ommits
druc en̄ scaemte root wort in hore
wangen wel te rechte seit hi een
stucke appels en̄ niet een hele ap
pel **w**ant al onse liden en̄ is niet
dan als een stucke en̄ een dropelkij
bi dat lide dat onse lieue heer gele
den heeft **w**ant hi is beteykent bi
den helen appel **w**ant in hem heeft

geweest geheelyc en volheit alle sijns
 liden **D**ie coninc salomon maecte hē
 een throen mit trappen en den opganc
 liet hi maken purpureu purpur is
 een besprenkelde verwe als mit bloe-
 de besprenket **B**i deseu throen is oec
 beteykent onse heer **W**is **x**p̄s sijn rey-
 ne maechdelike lichaem an welken
 throen die godheit heeft opgedōmen
 tot inden ousten **B**i deseu graden die
 bestroeit waren mit purpur is be-
 teykent die voertganc sijns leuens
 want alle die tijt die onse lieue heer
 was op deser aerden in sijne mensce-
 liker natuerē **D**oe was hi alle die
 tijt wassende in meerre voertganc
 en volcomenlyc der verdientē **E**n in
 alle die tijt sijns leuens en was hi
 nye half vre noch cleyne tijt sonder
 perse en liden want hi heeft alre me-
 schen perse en lide mede gesmaect en
 in hem seluen begrepen en mede ge-
 dragen **H**ier om ist wel recht dat hi

alre mensche vroechde en bliscap me
de deelachtich wesen sel want van
elken wticozen die totten ewigen
leuen comen So sel van elken ende
van hem allen te samen die vroech
de en bliscap in hem verhoept wese
in sijne menscheliker natuerē **B**i
desen purpure opganc is beteykent
alle die voertganc sijns leuens van
dat hi outfangē was in sijne moe
der lichaem thent hi anden cruce
starf **D**at vol persen en lidens was
want alle sijn voertredinge waren
hem so pijnlic recht of alle die wege
bestroet hadde geweest mit scarpe
doornē of tacken en hi die tot elken
voertredinge doer sijn heilige voete
gesteken hadde **E**n dat en soude hem
also pijnlic niet geweest hebbē als
hem was alle die voertganc sijns
leuens **E**n doet naecte sijne passie
en hi om onsen wil den doot hde wou
de nam hi mit hem petru iacobum

en iohānem en leideso an die een side
En doe toende hi hem bedruet/ende be-
suaert van aensichte Also als hem
van binne was also dat si hem ver-
wonderende aensagē en dochte hoe
hi nu also besuaert scean en si hem
nye also gesien en hadde want hi hē
altoes mynlic genoechlic en toespree-
kelic gheweest hadde Doe onse lieue
heer dat mercte dat si hem aldus aē-
sagen dat hi aldus bedruet was vā
buten meer dan si hem tot anderen
tidē gesien hadde doe woude hijt hē
oec openbare inde gesichte van bu-
ten Ende sprac mijn siel is bedroeft
totter doot recht of hi seggē woude
kinder ghi siet mi aen en verwon-
dert v dat ic nu meer besuaert sijn
dan ic plege Mer dat en is geen won-
der want ic voel mi nu al anders
en also benaunwet en besuaert recht
als een mensche die sterft Doe viel
hi neder in sijn aensichte en badt

en seide vader mijn ist mogelijk soe
laet desen kelc ouer gaen van my.
Dit sprac hi na synre menscheliker
natuerē om te tonen die grote ban-
ghich die hi hadde in aendeuckinge
syns lidens daer hi toe ghinc. **E**n die
perse en bangicheit syns herten
was alsoe groot dat gelikerwijs
als wi arbeit doen of bangicheit
hebben dat wi si weten. **A**lso dranc
dat bloet doer syn heilige vleysche
en myt also ouervloedich dattet ne-
der liep in die aerde. **K**inder dit en
is also niet te verstien alsuē ple-
get te seggē. **W**i heestet mit sinen
bloedigen sweet vercregē. **O**f hi
heester bloedige tranen om gescreit
want het was inder waerhē waer-
achtich natuerlic bloet. **N**ochten
wast hem also begeerlic te doen da-
er om gecomen was. **A**ls om ons te
verlossen dattet hem dusentweruē
swaerre soude geweest hebbe dat

sijn hemelsche vader hem den kelt
 sijnus lidens en der pinen vdrage had
 de Ende tot hem geseit dat hi dese doot
 niet steruen en soude dan dat hi hem
 seide dat hi tot salichy der menschen
 voert soude gaen tot sijne passien
 en den doot liden **H**ier in is te mer
 ken sijn ouergrote mynne die hi
 hadde te liden om onser salichy **E**n
 hoe weynich dattet is dat wi weder
 om sinen wille moge liden **D**at kin
 der hier na volcht oen punt dat seer
 te bedagen is **E**n wi billix in soude
 trecken en aen nemen dattet myn
 mermeer also lange als wi leefden
 wt onser memorie en soude sceiden
 als dat wi die sake sijne passie ghe
 weest hebben **W**ant doe die dienes
 der ioden quamē om hem te vange
 sprac hi tot hem als tot enen moer
 denaer si di wtgegaen om mi te vān
 gen mit swaerde en mit stocken **I**
Hi en sprac niet tot enē moerdenaer

mer als tot enen moerdenaer want
hi en was gheen moerdenaer want
als sinte pieter seit. Hi en hadde geen
sonde gedaen noch loeshz en was in
sinen monde want wi hebben alle
onse fielen gemoert. mer hi heeft al
onse moerderie op hem genome. En
hi woude gepijnt wesen als een moer-
denaer. Ende om dat te bewisen wou-
de hi gehangē wesen tusschen twee
moerdenaren andē cruce. En doe slogē
si haer handen aen hem en vingen.
Siet alleen si die daer toe tegenwoer-
dich waren. mer wi sijn alle gader
hantdadich an hem geworde want
onse sonden hebben hem gepijnt en
gcruyst. Och kinder kinder denct hoe
druckelic en hertserich hem dat was
dat wi hem dat doen sōdē daer hi om
getomen was. Ende die hi begheerde
te verlossen en geheelic haer moerde-
rie en sōdē of te doen. Also dat si daer
vri en los of sonden wesen ende hem

dat nimmermeer en soude staen tot
enigen verwijt. **H**ier na doe hi ver
oordelt was totter doot als datmen
crucen soude. **D**oe nam hi seer bekeer
lic dat cruce op sijn scuderen. **I**n ysay
as staet aldus gescreuen. **W**ie is dese
die daer op comt van edom mit ghe
verwedē clederē van bosra. **E**dom be
duyt so veel als bloedich. **D**ie heilige
gheest antwoerdet. **D**it is hi die in
sijne stalen scoen voertgaende is in
veelheit sijne stercheit. **w**ant star
keliken nam hi die pijn aen voer
ons. **W**en mach vragen en segghen
Hoe is dese scoen in sinen clederē die
aldus vestort is mitte bloede en mis
maect is recht als die gheen die die
perse ghetreden heeft. **H**i antwoerde
en seide. **I**c hebbe die perse alleenge
treden en van alle den luden en is
een man niet mit mi. **w**ant onse
heere recht gedaen heeft mit
onsen soude of hi genonde hadde veel

drunen te samen en heeftse geleit in
die perse des cruce en heeftse alsoe
starkelic opgetredē Ende also ghehe-
lic wtgedruet also datter nye dropel
in en bleef als een dagelike sonde **W**ant
een dagelike sonde en het hi niet on-
ghecastiet noch ongewroken **M**ar
in sijne verwoethy heeft yse al ver-
treden **W**ant hi hadde also groten
toerne en haet tegen die souden dat
yse gehele woude verdeluwē en te
niet maken **E**n daer volcht die dach
der wraken en des wedergeuens is
bi **W**ant die tyt was ghecomē daer
die sonde ingewroken soude worden
die hi ghehele op hem genomē hadde
En die dach des vergeldens of des we-
dergeuens is bi **D**at is die tyt daer on-
se lieue heer vol en al in betale soude
want onse lieue heer heeft die sonde
also geheel vergonden en wtgedaen
Waert dat een sondaer die veel soude
gedaen hadde fiet laeche op sijn bedde

en van cranchede niet een treden scryp
 en en conde voer sijn sone So heeft
 hi nochtan daer al gheheel en vol
 voer ghedaen Doe onse lieve he sijn
 cruce droech mit groter pinen Ende
 onse lieve vrouwe hem gemoete So
 vertoende hi hem haer in sulker per
 selych van aensichte daer hi haer
 mede bewisen woude die bangich
 sijn herten van binne Die hi haer
 wel hadde moghen verberge als hi
 oec dicke gedaen hadde mer hi wou
 det haer doe openbaren Op dat sine
 dinc en hertseer oec te meerre wese
 soude van welken aensien dat si ne
 der viel en beswijnde Also meester
 yubertinus sett want si en mochte
 dat aensien niet verdraghe Doe
 ghinc onse lieve heer voert mit si
 nen cruce haer voer bi En iohanes
 en die ander vrouwen volcyde hem
 na Ende doe vermande haer onse
 lieve vrouwe en stont weder op

en volchde hem mitten anderē want
si hadde een stark gemoede daer si in
gode in verenicht was daer si wil
lichliken mit hem in dogen woude
aldus is si hem willichlike mede ge
volcht mit groten medelidē en druc
haers harten **D**ec doe hi dus ghinc
en droech sijn cruce so sach hi dine en
sprac totten vrouwe die hem na vol
geden **S**hi dochtere van iherlm en
wilt niet screyen op mi **o**er screyt
op v seluen en op v kindere. want
ist dat si inden groenen dit doen.
wat sel dan inden dorren ghesien
alle dit liden en cructinge die onse
lieue heer geleden heeft **E**nde die na
gelen daer hi mede anden cruce ge
nagelt wort **D**at was al deyn bi
dat liden en perse die hi binē ind her
ten gedoechde want die was onspre
keliken en ghinc bouen alle sijn
liden welke liden ons deelachtich
moet makē onse lieue heer ihs xps.

Onse heere heer sprac tot eenre tijt
en seide Ic en starf mer eens
voer die menschen mer die goede me-
sche sterft menigen doot om minen
wille Daer om also dicke als die goe-
de mensche een dinc laet te doen om
minen wille dat hi gaerne dede en
oec wel doen mochte en ic die sake
ben daer hyt om laet dat en wil ic
niet myn rekenen voer minen he-
melscen vader dan of hi also men-
gen doot storne voer mi gelyc als ic
eens starf om sinen wille opten
goeden vndach opten berch van cal-
uarien daert menich menschen aen-
sach **D**ie houchvloeyende leerre
hinte augustinus seit vande liden
ons heren Die mynlike ogghen die
claer waren als die sonne die sijn
vswart die blosende wanghe sijn
bleec ghe worden. Dijn mynlike
mout is vernaelc Dijn borst die
claer was als een cristal is vdorret

Al sijn lichaem is ghespannen aen
den cruce als een pees opten boghe
daer sel di v hert vieden en gevoelen
de worden der godliker mynnen nu
yebdi onsen heer ghesocht en hebt
geuonden Sinte augustinus spre
ket inden boeck der ioncferschap **D**
mensche aensich die woude des geens
die daer hanghet dat bloet des geens
die daer sterft dat loen des gheens die
daer verlost die lyttenkenē des geens
die daer opūstaet hi heeft dat hoeft
geueyget totti te cussen dat yert ge
opent totti te mynnen die armen
wtgerecht om di te omēnaen **A**lle sijn
lichaem wtgeset te verlossen **D**enck
hoe groot dese dingen sijn aengriep
se in die waghe dhus herten op dat
hi te male v worde geneest int hert
die te male voer v heeft gheweest
geneest anden cruce. Sinte vernaert
seit **D**ie ewige god wort v ganch
ken doer ons die ontsterflike god

148
wort sterfiken doer ons die ouerste
wort die nederste die selue god die he
mel en aerde gheweldich was woude
sijn lichaem ongheweldich worden.
Ende gaft te doden opten goeden vry
dach anden cruce Dit dede hi daer om
dat hi ons weder gheuen soude sijn
godlike beelt Ende dat weder in ons
eerde dat wi gheoneert hadden mit
sonden Sinte bernaert want mi
god ontfanghe heeft mit also groten
aerte dat water en bloet van sijner
heiligher yarten vloeyde en sijn siel
van sijn lichaem seide so en wil ick
daer niet an twiuelen hi en sel mi
ontfangē in sijn godlike bliscap. Ro
ta O mijn siel in uwer meester van
ghincheit so piyn v te vlien in die ste
nen gaten der leyen v seluen noden
de ende seggende ganc in ganc in O
mijn siel ganc in die side dijns ghe
mynde heeren ihu xpi die doer gracie
aerde die daer is gheopent om di daer

in te rusten van allen ynder dijne
sielen **O** mijn siel gauc totten hogen
yarten gods daer die doer di geopent
is gauc in in dat ghebeuedide hert
dijns heren **O** mijn siel waer om staet
di buten v is gheopent die hemelsche
ader der ghenaden die wech waer o
stadi buten die hemelsche ader vloeyt
van allen suete cruden **O** mijn siel
gauc in doer die doer der heiligher
wonden totten yndersten uwes ver
lossers hi uodet di dattu ingaeste hi
bidde di dattu bi hem blijfste hi be
gheert dattu een hart mit hem heb
ste seggende kint ghif mi dyn hert
Sinte bernaert seit **w**ilstu gode hey
melic wesen inder contemplacie soe
selstu mitter herten gaerne alleen
wesen en du selste alle diuc van di
scheiden sonder gode alleen hoe oerber
liken dattet is weet ic want ic heb
bet beuonde. **Augustinus** seit **O** he
y wort alte soeteliken van binnen

gheuoet die van buten niet en heeft
Sinte bernaert seit. **O** ghelouighe
siel aensich xpm mit wtgerecten ar
men hangende anden cruce. **O** si
segghen woude. **O** siel waer om ver
beitstu. **O** siel hoe mogestu dus lange
van dinen sueten en alren getrou
sten god versceiden bliuen. **D**ie nu op
gheloken armen mit screyende ogen
mit doer gewonden lichaem. **M**it ge
neygeden hoefde ontfermhertelic
verbeit om dat hi di vaderlike ome
helsen wil ende ghenade gheuen
wil van dinen sonden. **E**nde di een erf
gename en een wtuercore burgher
inden ewighe vaderlande maken
wil. **O** siel waer om en werpstu niet
of dijn last van dat middel dijner
ghebrecen en die ongestormenheit
dijns ouden menschen. **E**n aenden
die groothheit der onspreekker my
nen dijns waerdighen en alre suet
sten brudegom. **A**ennemende gul

den penuen der leuender godliker
mynnen Ende vlieghe daer du rus
ten moogheste Dat is inden wensce
licsten ende alen begheerhose suet
sten armen des ghecruyste ihu xpe
Bernaerdu Salich is die siel die
god mynt Ende salich is die siel die
mynt suueryeit als die diue mer
noch sangher is si die van mynne
quelt als die leuere Salich ende
alre salichste is hi die van minen
sterft ghelijc die nachtegael also
starf des mensche soen an die gal
ge des cruce om onsen wille.

Sante augustinus seit dat ind
mertehen xpi sonderlinghe
sijn rij punten of pinen die hem
gauen den doot Als dat iamerlike
herde binden Dat outfermlike slaē
Dat wrede trecken Dat stinckende
bespien Dat scandelike verspreken
Dat claechlike gheselen Die door
nen croen Dat bitter cruce Dat

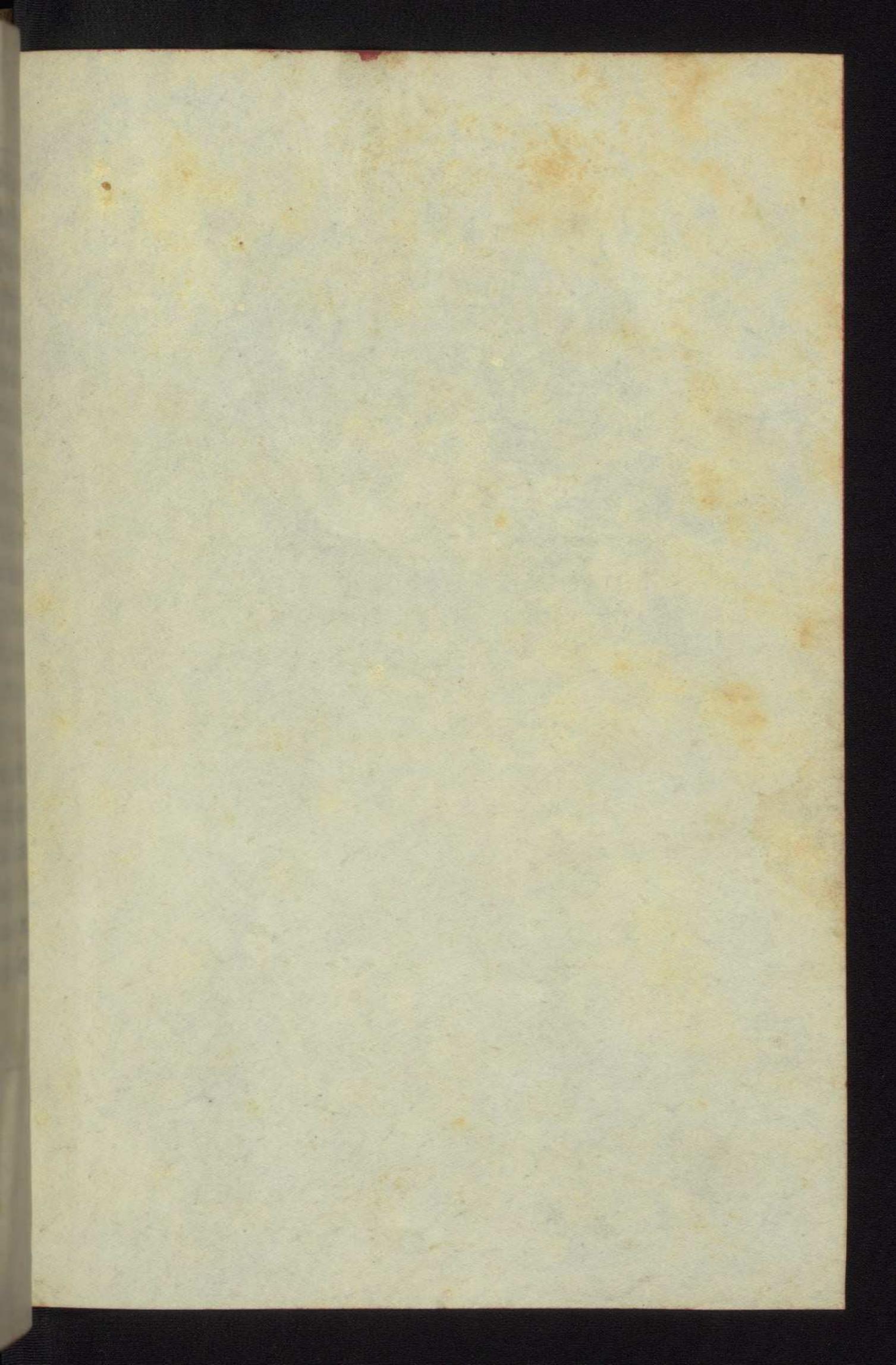
doerslaen der nagelen in sinen hei-
ligen handen en sijn ghebenedide
voeten Der gallen drauc Der moeder
medeliden **M**er oec bi sonder wat
mochte die moeder liden As orienus
seit **S**i sach aen sijn grote sware bit-
ter ellende **S**ijn verduldicheit **S**ijn
stille swigen **S**ijn ghelatenheit As
een dode mit hem te doen al dat men
hem woude doen. Nota **D**use lieue
heer sprac anden cruce **M**i heest ghe-
dorst en ghy hebt mi gelauet **C**oemt
en drinct den wijn die ic v gemaect
hebbe Gloes **D**at is gebruyct die god-
heit mit die menscheit. **B**ernaer-
dus seit **D**at strenghe leuen **D**ie oet-
moedighe gelatenheit **D**ie goeder-
tieren grout en die vuerighe gepen-
sen priuten die mynnen teykenē der
wonden xpi inden ghelouigē herten
Nota. Sinte augustinus seit **O** du
kersten mensche die gheciert biste
mitter doot **D**ius sauchmakers en

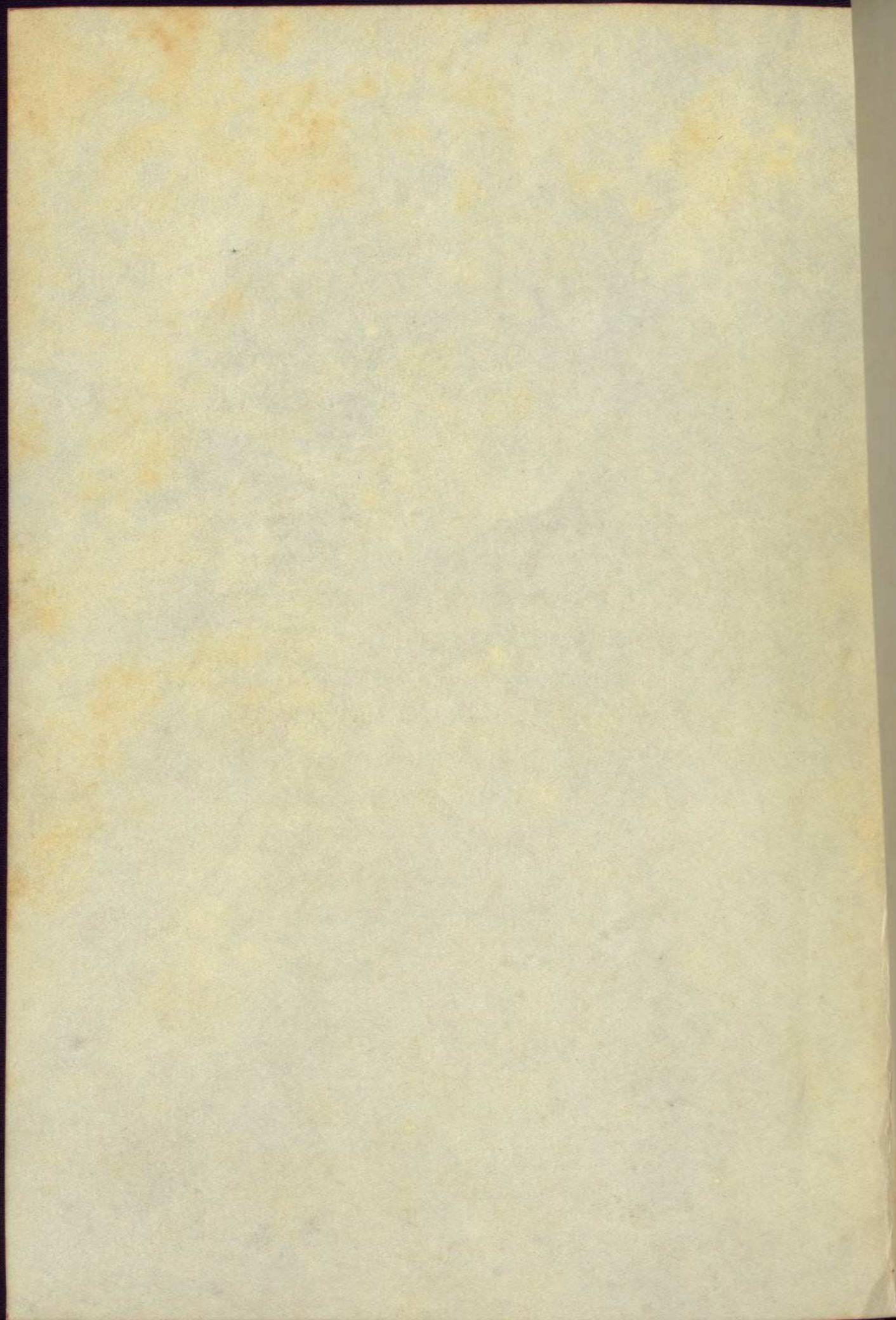
ghewassen biste mit sinen rosen
wighen bloede Ende gebreidelt mit
ten hoghen gheloue Ghetrouwet mit
ten heilige gheest Ende verweect van
den swaren doot Du verwecke dijn
crachten en dijn machte Denck aen
dijn verlossinge en besich dijn behou
denisse en waer die cracht si der ver
lossinghe Du selste altoes in dier be
droefnisse veruuechde Ende laet di
wel wesen in desen ghedachte werpt
van di die traechheit en verwin dijn
hert keer dijn sinne al an gode Aen
denct die goetij dijns verlossers Ghe
noele die mynne dijns behouders
want die ghesalfde xps heeft di ver
lost Ende die goede samaritanen heeft
di gheheelt Ende die ghetrouwe vriet
xps heeft mit sijne sielen dijn siel v
lost Amen.

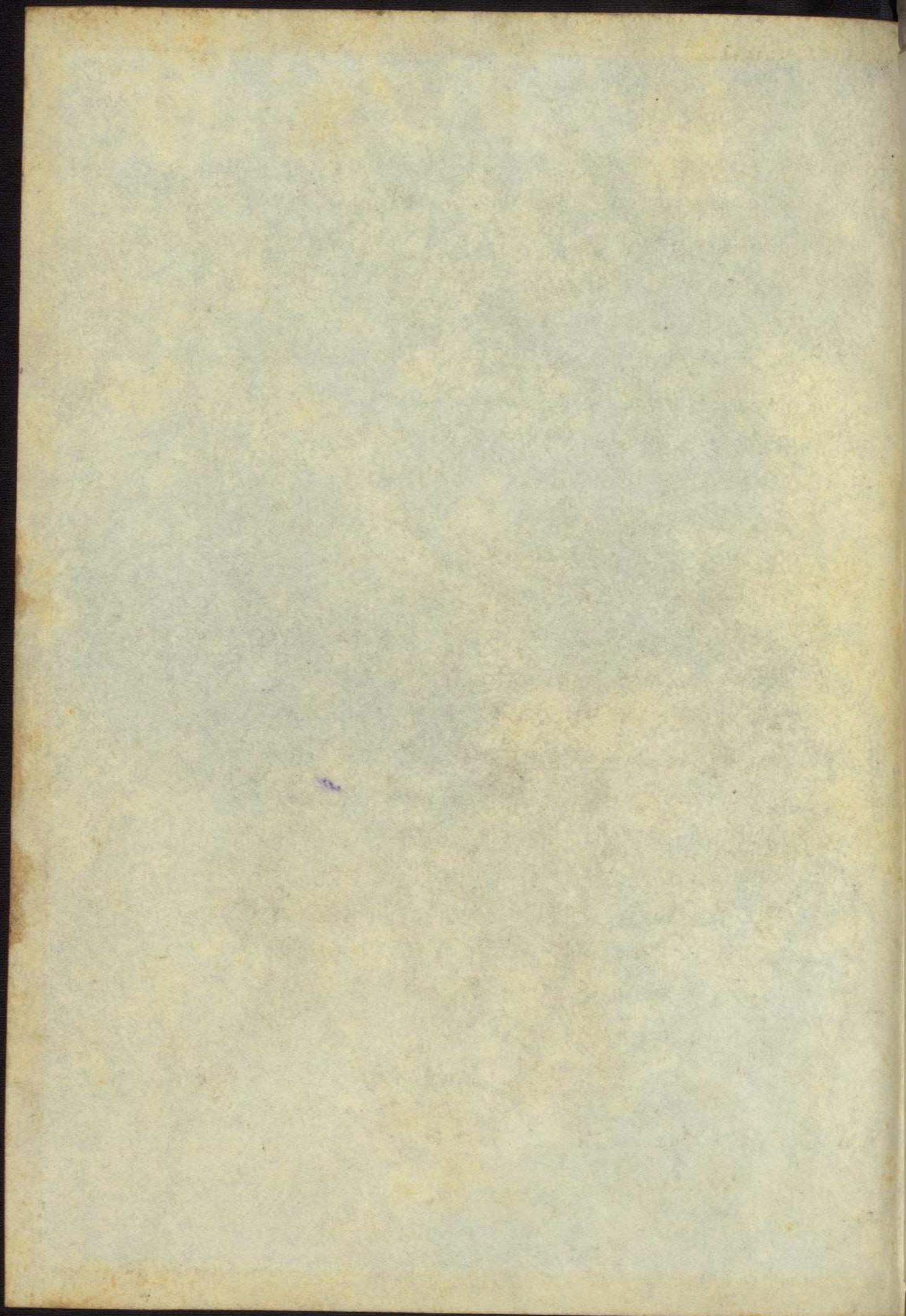
A seuen manieren Worden daghelix
sonden vergheuen Ten eersten dat een
mensche dat heylighe sacrament waer
deliken ontfanghet Ten anderen dat
een mensche dat heylighe wywater ont
fanghet Ten derden ouermits dat een
mensche sijn handen wtret tot ael
mussen te gheuen Ten vierde dat een
mensche mit aendacht sijn pater nos
ter spreect Ten vyften dat een mensche
sijn gheloue nae spreect nade sermoen.

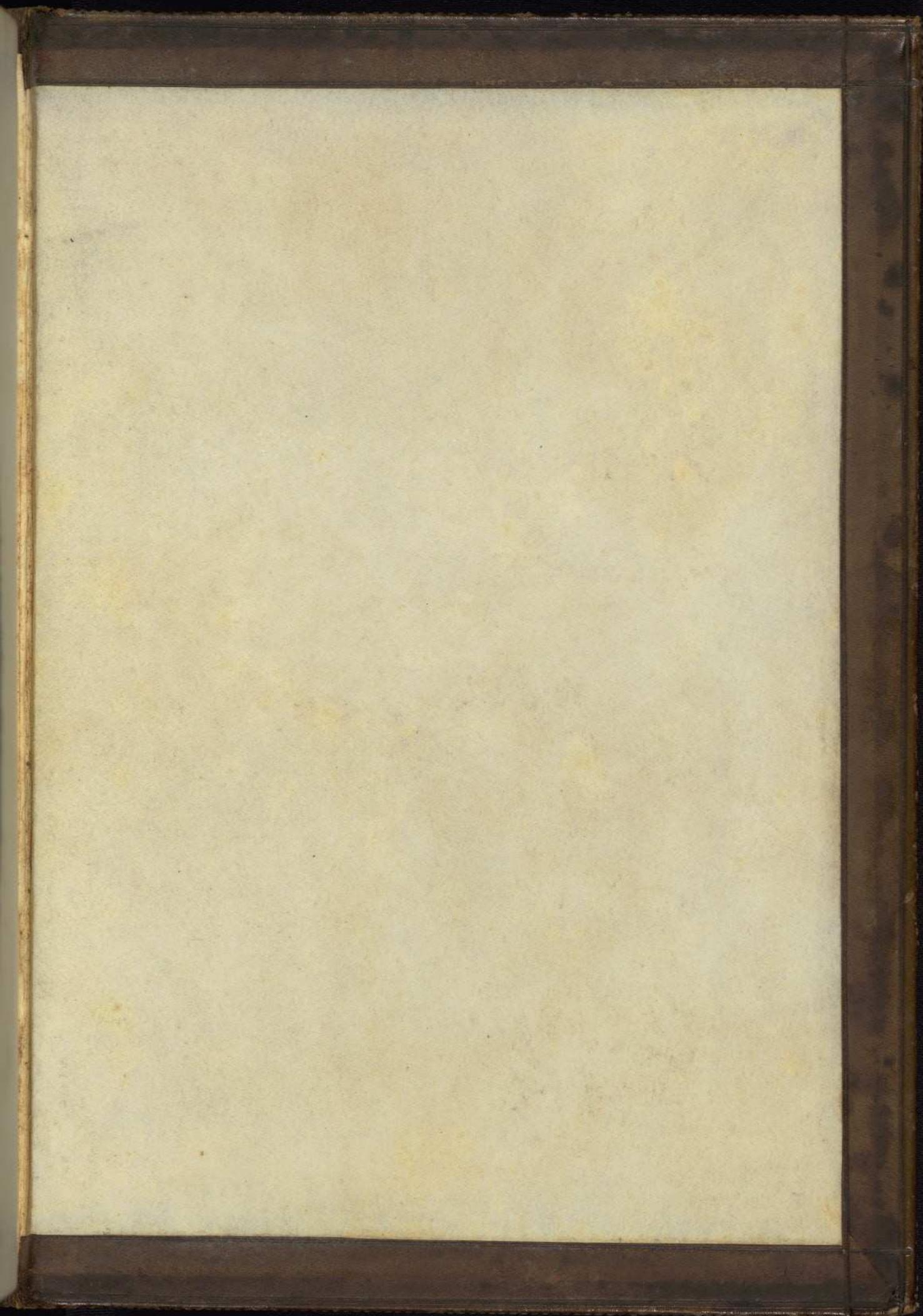
Waer mede niet alleen daghelix son
den vergheuen en worden. mer oec
dootlike sonden die een mensche i sijn
ghedachten niet en heeft mer verghe
ten sijn Ten seften dat een mensche
die benedixie ontfanct vander mussen
Ten seuenden dat een mensche voer sijn
borst slaet Ende oec soe worden daghe
lix sonden vergheuen. datmen dat
heylighe olyles ontfanct. **S**

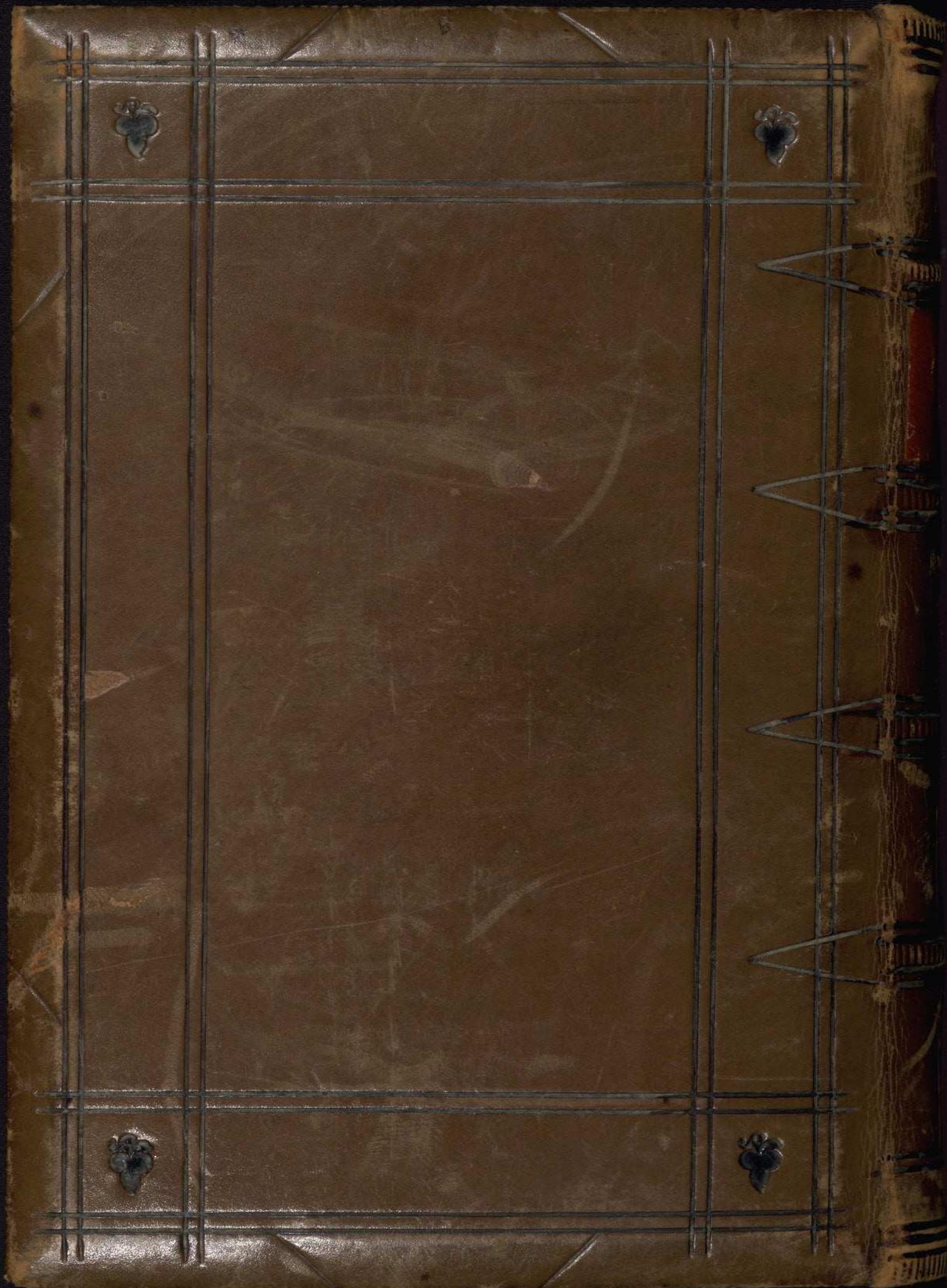
Handwritten text in a medieval script, likely Gothic or similar, arranged in approximately 20 lines. The text is mirrored across the page, suggesting bleed-through from the reverse side. The script is dense and difficult to decipher due to fading and the angle of the page. The lines are roughly parallel to each other, filling the upper two-thirds of the page.

LIVRE
DE
PRIÈRES.

This document is a digital facsimile of a manuscript belonging to the Walters Art Museum, in Baltimore, Maryland, in the United States. It is one of a number of manuscripts that have been digitized as part of a project generously funded by the National Endowment for the Humanities, and by an anonymous donor to the Walters Art Museum. More details about the manuscripts at the Walters can be found by visiting The Walters Art Museum's website www.thewalters.org. For further information about this book, and online resources for Walters manuscripts, please contact us through the Walters Website by email, and ask for your message to be directed to the Department of Manuscripts.

The Walters Art Museum
600 N. Charles Street
Baltimore, Maryland
21201
<http://www.thewalters.org/>

Released under a Creative Commons Attribution-
NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported license
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/legalcode>
Published 2013